

BUDAPEST FŐVÁROS NÉPJÓLÉTI KÖZPONTJA
1917-1918

A BUDAPESTI NYOMOR VÖRÖSKÖNYVE

KÉT ÉV SZOCIÁLIS MUNKÁJÁNAK
EREDMÉNYEI ÉSTAPASZTAUTAI
JAVASLATOK A NÉPGONDOZÁS
RENDEZÉSÉRŐL

ÍRTA:
CSERGŐ HUGÓ

KIADJA:
A NÉPJÓLÉTI KÖZPONT
1919

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Előszó.....	7
I. A szervezetlen embervédelem.....	13
1. <i>Szabályrendelet, amely nem ment át az életbe</i>	15
A főváros segítő tevékenysége a Népjóléti Központ megalakítása előtt.....	16
A főváros népjóléti igazgatásának szervezéséről alkotott új szabályrendelet.....	17
Miért nem ment át az életbe az új szabályrendelet?	20
2. <i>A Népjóléti Központ szervezete és szervezetének alaphibái</i>	24
A Népjóléti Központ szervezete	24
Hatósági intézmény hatósági hatáskör nélkül.....	25
Miért nem jött létre a népjóléti megbízottak intézménye?.....	26
Az intézményes, alkotó munka egyéb nehézségei .	28
II. Két év népjóléti munkájának eredményei és tapasztalatai	31
1. <i>Huszonegy millió népjóléti célokra</i>	33
A Hadigondozó Hivatal támogatásának kérdése .	34
A főváros hozzájárulása.....	37
Az 1916. évi régi kezelésből átvett maradványösszegek	38
A hadijövedelmi adó hozadékából befolyt összegek a Hadigondozó Hivatal útján.....	40
Más állami támogatásból befolyt összegek	41
Adományokból s egyéb forrásokból befolyt összegek	41
Bevételeink összesítése.....	42
2. <i>A társadalmi jólétkonyság ellenőrzése és a szegények útbaigazítása</i>	44
A népjóléti egyesületek és intézmények katasztere	44
Mít jólétkonyságnak az adománygyűjtések és a jólétkonycélú hangversenyek a jólétkonycél javára?.....	45
Közjólétkonysági nyilvántartó.....	48
Útbaigazítás és jogi tanács adása.....	49
A Népjóléti Közlöny és a Népjóléti Központ egyéb kiadványai.....	50

3.	<i>Segítő akciók a kerületi elüljáróságok útján</i>	52
	Elüljárósági szegénységélyezés.....	53
	Az úgynevezett Fejérváriné-féle alap.....	56
	4. <i>Segélyezési nagyüzem — kicsi összegekkel</i>	61
	A népségítő alap.....	64
	A szétosztás céljából befolyt adományok felhasználása	65
	A társadalmi segítő-alap.....	66
	Természetben való segélyek.....	68
	Kik és hogyan részesültek támogatásban az általános segélyezés ügykörében?.....	69
	Mily alapon történt a pénzsegélyezés?	72
	Hivatásos kutató szervezetet kell rendszeresíteni... ..	74
	5. <i>Hadbavonultak, hadból hazatértek, rokkantak</i> ...	76
	A tényleges állományú katonák családjainak hatósági segélyezése.....	77
	Hadisegély-előlegek megtérítése.....	78
	Szeretetadományok.....	79
	A hadbavonultak bútorainak ingyenes elraktározása	80
	Hadbavonultak zálogtárgyainak kiváltása	82
	Hadbavonultak családjainak rendkívüli segélyezése	83
	Hadból hazatért kisiparosok támogatása	87
	Hadból hazatért katonák ruházati ellátása	88
	Hadból hazatért katonák egyéb segélyezése	90
	Hadból hazatért katonák élelmezési ügye	91
	Hadirokkantak segélyezése és felruházása	92
	6. <i>Anya- csecsemővédelem</i>	95
	Támogatás a szülés idejére.....	95
	Csecsemőkelengyék.....	98
	Szoptatási segély.....	99
	Tejsegély és egyéb élelmiszer-segély.....	101
	Az anyavédelem ellenőrző tevékenysége az anyavédőnők útján.....	103
	Az anya- és csecsemővédelem költségei	105
	Az anya- és csecsemővédelem további feladatai	108
7.	<i>Gyermekvédelem és hadiárva-ügy</i>	109
	Hadiárvak és hadiözvegyek gondozása.....	110
	Gyermekvédelmi tevékenységünkről általában....	114
	A tejben-dara akció.....	117
	Gyermekek iskolai reggeliztetése.....	117
	Gyermekek napközi otthonokban való gondozása	118
8.	<i>Gyermekek szünidei üdülése</i>	121
	Az 1917. évi nyaraltatási akciók.....	122
	Az 1918-iki nyaraltatási akciók.....	124
	Tömegnyaraltatás.....	126
9.	<i>Nyolcvanötezer gyermek felruházása két év alatt</i> . .	128
	Az 1917—18-iki téli akció	129
	Az 1918—19. évi gyermekfelruházó akció nehézségei	133

	Oldal
25.000 gyermek felruházása 1918. november végéig	135
Két millió korona deficit.....	137
További 25.000 gyermek felruházása a népkormány támogatásából.....	138
A gyermekfelruházás lebonyolításának tapasztalatai	142
10. Írók és művészek támogatása.....	144
Az írói- és hírlapírói segítő-alap.....	146
Képzőművészek segítő-alapja.....	147
Színészek segítő-alapja.....	148
Zenészek segítő-alapja.....	149
Iparművészek segítő-alapja.....	150
11. Népelelmezés.....	152
Központi konyha, mozgókonyha, diákmenza.....	158
Népelelmező kirendeltség	155
12. Népegészségügy.....	157
13. Háztartási munkaügy.....	159
14. Jótékonyági egyesületek segélyezése.....	160
15. Pénzek, amelyek még felhasználásukat várják	163
Vitás kérdés az 1,700.000 koronás népházalap felhasználása körül.....	164
Jótevény alapítványok és adományok.....	168
Az egyes tételeknél felmerült túlkiadások fedezete	169
Bélyegilletékek.....	170
Felhasználatlan maradványpénzek.....	171
16. Két év mérlege.....	172
Százötvenezer élő akta két év alatt.....	172
Eseten kívül való intézkedések száma: kétszáz- kilencvenezer.....	174
Intézményes intézkedések.....	176
Százezernyi ügyforgalom: harminc, negyven tiszt- viselő	179
17. Mennyi segélyt szedhetett össze a hadiasszony, a hadiözvegy, a hadirokkant, vagy a közsegélyes, ha élelmes volt és mennyit, ha nem volt élelmes?	182
Az „élelmes” és a „nem élelmes” hadiasszony . .	183
Miből élt meg a hadiözvegy?.....	187
Lábatlan János hadirokkant.....	189
„A közsegélyezett”.....	190
A mese tanulsága.....	191
3. Javaslatok a népgondozás megszervezéséről.....	194
1. A népgondozás állami feladat.....	197
Az állam célja: a benne élők boldogulásának biztosítása.....	198
A gyakorlati szociálpolitika feladatai.....	201
2. A népgondozás állami megszervezése	205
Hatósági népjóléti irodák, hatósági népjóléti hiva- talok és népjóléti tanácsok.....	208
A népgondozás állami főhatósága.....	209
3. A törvényhatóságok és a községek, illetőleg az ezek helyébe lépő közületeknek szerepe a nép- gondozás államosítása esetén.....	211

	Oldal
Városi ügyosztály, vagy állami hivatal Budapesten	212
Népjóléti irodák a kerületi elüljáróságok helyébe	216
Ház-bizalmi rendszer Budapesten.....	219
A népgondozás Nagy-Budapestje	220
A népjóléti igazgatás középfokú és alsófokú szervei a vidéken.....	222
A kerületi munkásbiztosító pénztárak, mint a népjóléti igazgatás hatósági szervei.....	223
4. <i>Az egyházi és társadalmi jótékonyosság szerepe</i> . . .	224
Elismert és el nem ismert jellegű egyesületek . . .	225
Az egyházak jótékonyága.....	227
5. <i>A népgondozás megszervezésének költségei</i>	229
Nyolcvanötmillió korona évi költség.....	230
Szabad-e nyolcvanötmillió koronát a népgondozás szervezetére költeni?.....	233
6. <i>Javaslatok a népgondozás végleges megszervezése, valamint az átmeneti intézkedések ügyében</i>	236
A végleges megoldás.....	237
Az átmeneti intézkedések.....	240
7. <i>Jelen és jövő</i>	243
Budapest halandósága általában.....	244
A gyermekhalandóság.....	245
A tudóvész pusztítása.....	246
A főváros lakásviszonyainak és egyéb szociális viszonyainak összefüggése a halandósággal.....	247
Budapest erkölcsi züllése, különös tekintettel a fiatalkorúakra.....	249
Az élet küzködői és hajótöröttjei	250
A háború pusztításai.....	251
Szociális szellemű népgondozás	251
Mit jelent minden egyes emberérték pénzben, termelési értékben, a nemzeti jövedelem javára?	254
Függelék	261
1. <i>A budapesti népjóléti egyesületek és intézmények működésének a Népjóléti Központnál nyilvántartott 1917. évi adatai</i>	263
2. <i>A Népjóléti Központnál nyilvántartott adománygyűjtések pénzügyi eredményeinek adatai</i> ...	291
I. 1917. évről.....	292
II. 1918. évről.....	294
3. <i>A Népjóléti Központnál nyilvántartott jótékonycélú előadások pénzügyi eredményeinek adatai</i>	297
I. 1917. évről.....	298
II. 1918. évről.....	304
4. <i>A Népjóléti Központhoz érkezett alapítványok és adományok 1917—198. évben</i>	309
I. Alapítványok.....	310
II. Pénzadományok.....	310
III. Természetben érkezett adományok.....	318
5. <i>A Népjóléti Központ hivatali személyzete 1919. elején</i>	321

Két év óta működik a Népjóléti Központ és most számol be először munkájáról. Nem tudtunk eddig beszámolni, mert működésünk első napjától nyughatatlan robotba voltunk fogva.

Ami baj és nyomorúság a háborús Budapesten felfakadt, tömegével özönlötte el a Népjóléti Központot. És nap-napon végig még annyi időre sem értünk rá megállni, hogy számbavegyük a tegnapot: új bajokkal, új gondokkal dörömbölt máris a holnap. Így esett, hogy két éven át csak anyagát termeltük a statisztikának, de a statisztikát magát meg nem csinálhattuk.

Most mégis, — a vérző emberi sorsok egyre követelőbb ostromában is, — *kellott*, hogy időt tépjünk a beszámolóra. Nem azért, hogy eredményekkel hivalkodjunk, hanem, hogy magunk kiáltsuk ki az eredménytelenségeket, hogy felrázzunk mindenkit, akit illet: — *így nem mehet tovább!*

Erő nélkül, amely utat volna képes törni; emberek nélkül, akik a jót jól végrehajtanák; intézmények nélkül, amelyek otthonosan feltáruhnának a bitangul magukra hagyott életvándorok előtt; szer-

vezet nélkül, amelynek segítő csápjai elérnének a bajok minden fészkeibe; és pénz nélkül, ami százszor jogosabban kellene a gyógyításra, mint kellett a gyilkolásra: a papiros nem ölt életet, a tervek, az eszmék valóvá nem válhatnak.

Tömegínség van: mit ér a legjobb recept, ha nincs elég orvos, aki írja és nincs elég patika, amelyik megcsinálja.

Őszintén elmondjuk, amit nem tudtunk megcsinálni és hogy *miért* nem tudtuk megcsinálni. De igazolni is kívánjuk, hogy amit módunkban volt: megtettük.

Mert — úgy érezzük, — szükség van erre az igazolásra. *Úgy* érezzük: hiba volt két éven át meg nem állani a taposó úton és útjelzőt nem állítani, amiről meglássa mindenki, akit illet: mennyire jutottunk, mit végeztünk és hogy nem végezhetünk többet, amíg pusztá tenyérrel merítgetjük a Dunát.

A nyomorúság kásahegyén kellett keresztülrágódnunk nap-nap után és ezer meg ezer élet-szálát kellett bogoznunk külön-külön, amikor mindent-átfogó, gyökeres, intézményes megoldásokra lett volna szükség.

Javaslatainkkal szinte elő sem hozakodhattunk és legjobb akarásaink megtörték az egyéb, más tennivalókkal agyonterhelt fórumokon, e fórumok érzéketlenségén is, és talán azon is, hogy csak kopogtattunk szerényen, holott dörömbölnünk kellett volna durván, mint amilyen durván a nyomorúság dörömböl ma a jóllakottság ajtaján.

A népköztársaság ötödik hónapjában fogtunk hozzá ehhez a beszámoló munkához abban a bizalomban, hogy a forradalom új világot teremtett, mert a forradalom a szegények forradalma és a szegények jobb napját, a nyomorúság jobbrafordulását hozza. És íme, amire

munkálatunk végéhez értünk, az idők rohamra a népköztársaság fölé a proletárság uralmát, a tanácsköztársaságot emelte: a szociális államnak azt az ideálját, amelyben minden a dolgozóké, minden a munkásoké, ami szép és ami jó, mert mindenre ők szolgálnak rá a munkájukkal. Nem lesz többé szegénység, nem lesz többé tömegínség. Csecsemőhalandóság, gyermekzüllés, tüdővész nem pusztíthat többé szabadon, mert a proletár-állam a dolgozó proletár boldogulását fogja a tudomány, a technika és az igazi emberi erkölcs minden fegyverével biztosítani.

Ami kínlódást és vergődést a népgondozás megszervezésének kísérletezéseivel mi végigszenvedtünk és ami tehetetlen küzködés a mi lelkünkől fakasztotta a kiáltást, hogy így nem lehet tovább: cselekedetre rázta fel az életnyomorúság minden vonatkozásában az egész magyar proletárságot. Tegnapról mára évszázados rendszerek elavultakká lettek és nemcsak a népgondozás meddő sivatagjain, hanem az emberi élet egész vonalán új világ van alakulóban, amely a munka diadalát, a dolgozó nép jólétét, egészségét, boldogulását hozza.

Nem csodálnók, ha az új világ jogos bizalmatlansága a múlt iránt — tőlünk is számon kérné a multat. És *ezért is* kell, *igazolással is* kell beszámolnunk arról, amit tettünk vagy amit nem tehattunk: — beleállunk a nyilvánosság rikító világosságába, hadd süsse reánk ítéletét.

Nem csupán meddő számadás, nem is áldatlan felhánytorgatás, vagy céltalan önbírálat a célunk.

Tapasztalatokat gyűjtöttünk, ezeket közzé kell adnunk, hogy ami helytelenül ment eddig, helyesebben történjék ezentúl, hogy ami szervezési szándék tette nem váltott, váljék intézményes, *élő* szervezetté. A gyógyítás hadjáratát ép úgy még kell szervezni, mint a gyilkolását. Ami szervezetünk a

papíroson volt, talán jó is, hogy nem valósult meg még, — most jobbra valósíthatjuk. Egy bizonyos: ahogy most van, így nem maradhat.

Lehet, hogy egy és más, — amit, amikor a népköz-társaság ötödik hónapjában megírtuk és amit akkor elég radikálisnak képzeltünk, — ma már némiképp anakroniz-musnak fog tetszeni, mert az idők rohama túlszágul-dott rajta. Mégis úgy érezzük, nem meddő dolog, ha közétesszük azokat a tapasztalatokat, amelyeket gyűj-töttünk, mert *a gyakorlati munkálkodás* terén gyűjtöttük e tapasztalatokat. Nem meddő, amit írtunk, azért sem, mert e beszámoló korképet és *kórképet* ad arról a szociális lelkiismeretlenségről, amely a szociálisan gondolkodóknak is lehetetlenné tette a komoly és igazán eredményes szociális munkát. *Kórképet kíván adni e beszámoló és lázítani akar a múlt ellen, de egyúttal irányt szabni a jövő jobb és teljesebb szociális munkájára.* És ha talán egyben-másban, — nézetünk szerint aligha sokban, — az új világrend némileg túl is megy azokon a reformokon, amelyeket megjelölni megkíséreltünk: annál jobb, mert a radikális eszközök csak radikálisabban biztosítják a célt, amelyet munkálatunkkal szolgálni óhajtottunk: a dolgozó nép boldogulásának, egészséges fejlődésének és jólétének összes feltételeit.

Két esztendeje, hogy útra próbálkoztunk. Amire vállalkoztunk: nem egy-két évre szánt munka volt. Hiszen a háború előtt is a tömegnyomorúság országa volt Magyarország, a csecsemőhalandóságé, a gyer-mek-elzüllésé, a tüdővészé és az egyéb népbetegségeké, amelyek sehol annyira népbetegségek nem voltak, mint nálunk, és ami életerő mindezek után még megmaradt, azt meg szívogatta szívósan a kíván-dorlás. Ily előzmények tetejébe jött a háború: öt esztendős gyilkolás, — és nyomában hadiözvegyek, hadi-árvák, csonkák, bénák, vakok, új tuberkulotikusok

munka nélkül, állás nélkül maradt új proletárok, akik még éhbérre sem tudnak szert tenni.

Ebben a korszakban fogtunk hozzá a népgondozás művéhez Budapesten.

Nem mentségül mondjuk, mert mentegetésre nem érzünk okot: — csoda-e, ha úgy volna, hogy toldásnál-foldásnál többet nem is végeztünk; csoda-e, ha úgy volna, hogy egyebet sem tudtunk, mint az ezrével felfakadó, vérző sebekre gyors segélyként első tapaszt ragasztani, amitől azért, ki tudja: hányan véreztek el mégis? — De most már egy percig sem lehet tovább késlekedni. Így, ebben a mai szervezetlenségben meg nem állhatunk. Ez a szervezetlenség vitte válságba a népjóléti gondozás ügyét Budapesten. És súlyosbította a válságot az utóbbi időben, hogy az anyagi források is elszikkadni készültek.

Megértettük az amúgy sem túlságosan habzó pénzforrások habozását. A forrásoknak szemük van, amellyel látni akarnak. De a vizek folyását a természet irányítja. Sem hegynek fölfelé, sem puszta sivatagba a vizek meddő-módra nem folynak. Amerre víz folyik, ott élet terem . . . Ennek a beszámolónak kell igazolnia, hogy a drága források nedűje el nem pocskolódtott és ha nem is jól szabályozott medrekben még, de amerre csordogált, ott nőtt némi gyógyfüvecske, némi virág is, bár gyümölcsöskert még nem teremhetett.

Jól szabályozott medret a dúsabban duzzasztandó forrásoknak! Intézményes szervezetet a népgondozás munkájának, amelynek szerteágazó ereit duzzassza termelőképessé az új világrend teremtő akarata!

Azzal, hogy mit kell tenni, tisztában van már az elmélet. Csecsemővédelem, gyermekvédelem, embervédelem: — a programok évek óta marsra készen várnak. Most már meg kell indulni gyorsan, jól és — a gyakorlat útján.

A szervezés modern alapelveit megkíséreltük e munkálatunkban lerakni, rámutatván arra, hogy a népgondozás jól megkonstruált szervezetének hálózatával át kell szőni az egész országot, elsősorban pedig a fővárost, valamint annak munkáslakta környékét. És ámbár a népköztársaság világrendjét, amelynek idejében ezeket az alapelveket kidolgoztuk, egy világ választja el a proletár-uralom, a tanácsköztársaság új világrendjétől: úgy érezzük, hogy — főként az < átmenet nehéz idejére — nem végeztünk fölösleges munkát, mert az itt összegyűjtött adatok és a hozzájuk fűzött javaslatok átélt tapasztalatokból fakadnak s így talán szolgálhatnak némikép a gyakorlati cél javára.

Budapest, 1919. március végén.

Csergő Hugó.

I.

A szervezetlen embervédelem.

Budapest tulajdonképpen csak a huszadik századdal lépett a nagy világvárosok sorába. Kerek számokban beszélve: 1880-ban még 370.000, 1890-ben 500.000, 1900-ban 730.000, 1910-ben 880.000 volt a lakosság száma. És ma: 1920 *küszöbén, több mint másfélmillóra* kell becsülnünk Budapest lakosságát.

Amerikai méretű, rohamos fejlődés!

De amiként a gyermekszervezetnek kóros tünetére vall az aránytalanul gyors növés, így Budapest lakosságának ez a nagyarányú növekedése is a legszomorúbb következtetésekre vezet, arra, hogy ezzel a gyors fejlődéssel nem tarthatott lépést e város lakosságának gazdasági és szociális erősödése is.

Szemben a többi milliós világvárossal, ahol a vagyonosság vagy a jólét a lakosság megfelelő arányszámában mutatkozik: *Budapest a szegények nagyvárosa.*

A kapitalista világrend általános bűnei mellett, fővárosunk fejlődésének előidézői adják meg ennek a szomorú körülménynek magyarázatát. Budapest lakosságának növekedése túlnyomó részben *bevándorlások* következtében történt. Mennél nehezebbek lettek a megélhetési viszonyok az országban, annál többen özönlöttek fel a vidékről a fővárosba, a háború kitörésével pedig valóságos népvándorlás indult meg Budapest felé, úgy, hogy amíg 1880-tól fogva a főváros fejlődése tízévenként szinte szabályszerűen 130.000-nyi lélekszaporulattal haladt előre, addig a háború öt éve alatt 600.000-re kell tennünk

lakosságának szaporulatát, vagyis *a háború öt éve alatt nagyobbat nőtt Budapest lakossága, mint a háborút megelőző harminc év alatt.*

Kik özönlöttek a háború alatt Budapestre?

Csak igen kicsi arányban a háború meggazdagodottjai, akik a nagyvárosban nagyobb kényelmet, több fényűzésre alkalmat akartak találni és *túlnyomó részben a szegények, a küzködők*, akik itt reméltek jobb életet, jobb boldogulást, találtak pedig helyette még súlyosabb küzködést, még nagyobb nyomorúságot.

A világ semmilyen nagyvárosában nem oly fontos és nem oly sürgető tehát a lakosság szociális érdekeinek szolgálata és sehol, Magyarország sem milyen vidékén sem oly sürgős *a szociális gondozás hatósági rendezése*, 4nint Budapesten, mert szemben a többi világvárossal, itt aránytalanul nagyobb a szegénység és szemben az ország többi vidéki városával, sehol annyira magárahagyatva nincs a szegénység, mint Budapesten.

Vidéken, főképp faluhelyen, sohasem lehet oly rettenetes a nyomorúság, mint a fővárosban. Vidéken, faluhelyen még patriarkális életviszonyok vannak, a szomszéd segít a szomszédján, de itt, ebben a hirtelenlett nagyvárosban a bérházak lakásait egymástól elválasztó rabcifalok szinte kínai falként választják el az egyik szegényembert a másiktól és hatványozott vastagságú kínai falak a jólétben élő embert a szegény embertől.

A főváros szegényügyi gondozása, a társadalom úgynevezett jótékonyága évtizedeken át csupán koldus-alamizsnákban mutatkozott. Két és négy koronás segélyekben merült ki a hatósági gondozás, ehez idomult a társadalmi jótékonyág és ezekhez a két és négy koronához is csak kálváriaúton lehetett hozzájutni.

Ebből a szegény nagyvárosból, a koldus-Budapestről háborúba cipelni a kereső lakosság kétharmad-részét, azt jelentette, hogy a családfenntartó nélkül itthonmaradt családok, a legnagyobb nyomorúságba kerültek és 80.000 család, amely azelőtt tisztesen meg tudott élni a családfenntartó keresetéből, a tisztas kereset helyett szűkös hadisegélyre szorulván, szinte koldussorba sülyedt.

A nagyváros szociális fejlődését természetesen nem a kisebb-nagyobb összegekre terjedő közsegélyezés szolgálja. *Munkaalkalmak, tisztességes munkabérek és a szegények számára alkotott szociális, intézmények*. Jeremtik meg a nagyváros szociális fejlődésének feltételét.. Az *okos közgazdaság* és a *helyes embervédelem* politikája, csak az vezethet a nagyváros egészséges, szociális fejlődésére.

Ez az igazság vitte a háború kitörése után a főváros hatóságát arra, hogy megkísérelje az akkor már milliányi lakosság szociális értelemben vett népgondozásának megszervezését. Így jött létre a *főváros népjóléti igazgatásáról alkotott új szabályrendelet* és ennek keretében így alakult meg a *Népjóléti Központ*.

Modern kísérlet, telve jó intenciókkal, helyes rendelkezésekkel. Csak épen az a baja, hogy *a gyakorlatban tulajdonképen ma sem lepett életbe*. A paragrafusok holt betűiből csupán a Népjóléti Központ bontakozott ki, ámde az sem abban a munkakörben, amelyre rendeltetve volt, nem abban az értelemben, hogy összefoglalja a társadalom népgondozó munkáját és irányítóan közrehasson a hatóság intézményes működésére, hanem egészen más irányban, és nem is úgy, ahogy valamely tervszerűség-javasolta, hanem úgy, ahogy a nap-nap után feltörő újabb bajok a kényszerűség erejével sodorták.

Annak a szabályrendeletnek alapján tehát, amely gyakorlatilag nem került végrehajtásra és a népjóléti Központ működése alapján, mely hatósági hatáskör nélkül nem pótolhatta a hatóság intézményes munkáját: — bizony, Budapest gondozatlan szegénységéről lehet csak beszélni ma is.

1.

Szabályrendelet, mely nem ment át az életbe.

A főváros 1916-ban alkotta meg új szabályrendeletét a Népjóléti igazgatás szervezéséről és e szervezet keretében új intézményként létesítette a Népjóléti Központot. A szabályrendelet 1917. január 1-én lépett

életbe, ugyanakkor kezdette meg hivatali működését

a Népjóléti Központ. A Népjóléti Központnak, mint testületnek megalakulása azonban csak 1917. május 12-én történt meg s a Népjóléti Központ keretében tervezett szakosztályok megalakulása az 1917. év egész folyamán át tartott.

Az alábbiakban a népjóléti igazgatás szervezése ügyében alkotott szabályrendelet végrehajtásáról igyekszünk megfelelő képet adni, előzetesen azonban röviden vázoljuk, hogy a szabályrendelet megalkotása előtt, főként a háború alatt a főváros mily működést fejtett ki a-népjóléti igazgatás, helyesebben: a szegényügyi igazgatás terén.

A főváros segítő tevékenysége a Népjóléti Központ megalakítása előtt.

A háború előtt a főváros intenzívebb népjóléti tevékenységet nem fejtett ki. Egyedül a szociálpolitikai ügyosztály tüntetett fel némi eredményes működést a kislakások építése terén. A főváros a régi szellemű közjótékonytságot üzte, amelynek irányító szerve a tanács IX. közjótékonytsági ügyosztálya volt, végrehajtó szerve pedig a kerületi előljáróságok. A közjótékonytsági ügyosztály vezette és intézte a közjótékonytsági intézmények ügyeit, tehát a szegényházakat, szeretetházakat, árvaházakat, a kerületi él ül járáságok pedig gondoskodtak a szegénysegélyezésről, amely maximálisan, 6—15 koronás havi segélyekben és sokszor 2—4 koronás pillanatnyi segélyekben merült ki. A felmerülő kiadások fedezetéről a szegényalap gondoskodott.

A háború kitörésével ezt a szűkös szegénysegélyezést intenzívebb és adakozóbb szelleminél kellett felfrissíteni. Az akkori *polgármester* mindjárt a háború első napjaiban létesítette a Városi Népségítő Irodát, amelynek főként tanácsadó és útbaigazító hivatása volt, azután nagyobb szabású koncepcióval, de egészen laza szervezettel Központi Segítő Bizottságot is létesített, melynek hivatása volt, hogy a társadalom különböző had segítő tevékenységeit a maga keretében összefoglalja, azokat mintegy hatóságilag

vezesse, irányítsa és a hatósági tevékenységgel összeegyeztesse. A Központi Segítő Bizottságban egyrészt a segítség egyes ügyágai szerint különböző osztályokat alakítottak, amelyekben a társadalom tényezői és a hatóság tényezői együtt voltak, másrészt a kerületi elüljáróságok mellett kerületi helyi bizottságokat szerveztek, amelyekben a polgárság százai működtek, úgynevezett közgyámi szerepet vállalván, azzal a rendeltetéssel, hogy a háború miatt szűkölködőknek a hatósághoz terjesztett kérelmeit megvizsgálják és segítségükre nézve javaslatot tegyenek.

A Központi Segítő Bizottság osztályai közül érdemlegesebb gyakorlati működést fejtettek ki: a népgondozó osztály, amelynek végrehajtó szerve a Népsziget Iroda volt, az anyavédő osztály, amely két szülőotthont is létesített és központilag foglalkozott a szülőanyák és csecsemők segélyezésével a népelelmező osztály, amely központi konyhát, mozgó konyhát, diákmenzát létesített és a népkonyhákat támogatta, a gyermekfelruházó osztály, amely fokozatosan kezébe vette a fővárosban a gyermekfelruházásnak egységes megszervezését, az irodalom- és művészetpártoló osztály, amely gondoskodott a háború miatt szűkölködő írók és művészek támogatásáról, végül a segélyező osztály, amelynek eredetileg az volt a feladata, hogy a műveltebb társadalmi osztályhoz tartozó rászorulókat pénzbeli támogatásban részesítse.

A fővárosnak ez a háborús segítő tevékenysége, a hadijövedelmi adó hozadékából az Országos Hadsegélyező Bizottság útján kapta még a szükségletek fedezésére szükséges összegeket. A kiutalt pénzek a főváros központi pénztárába folytak be és a tanács IX. ügyosztálya intézkedett ez összegeknek rendeltetésük értelmében való felhasználásáról részben közvetlenül, részben a Központi Segítő Bizottság egyes osztályainak utalva ki a megfelelő összegeket.

A főváros népjóléti igazgatásának szervezéséről alkotott új szabályrendelet.

A Központi Segítő Bizottság működésének tapasztalatai vezettek azután arra a gondolatra, hogy

a főváros népjóléti igazgatását intézményesen meg kell szervezni, és a háború nagy emberpusztítása közepett gondoskodni kell a szűkös szegényügyi-igazgatásnak liberálisabb és szélesebbkörű népjóléti igazgatássá való átszervezéséről, amelynek feladata, hogy a szabadjára hagyott emberértéket egyrészt minden veszedelemtől preventív intézkedésekkel megóvja, másrészt szellemi, erkölcsi és anyagi támogatással a produktív munka javára képesítse.

Az embervédelem jelszava hatotta át ezt a reformmunkálatot, melynek eredménye a főváros népjóléti igazgatásának szervezéséről alkotott szabályrendelet.

Ez a szabályrendelet elsősorban azt a modern, korszerű tételt kodifikálja, hogy a főváros eddigi törvényszabta szegényellátó kötelezettségét szélesebbkörű népjóléti működéssé terjeszti ki, de minthogy e szélesebbkörű népjóléti működésre a főváros elegendő fedezettel nem rendelkezett, kimondja a szabályrendelet azt is, hogy kötelezettséget erre a szélesebb népjóléti működésre nézve senkivel szemben nem vállal és ezt csak annyiban fejt ki, amennyiben saját gazdasági ereje, más továbbá a társadalom áldozatkészsége, valamint-más e célra szolgáló jövedelmi források megengedik.; (2, §.) Ez utóbbi források főképen a társadalom e célra szolgáló adományaiiban és az állani hozzájárulásokban vannak megjelölve (81., 96. §.)

Szakít a szabályrendelet — legalább feltételesen — az eddigi illetőségi korlátozással, amennyiben kimondja, hogy a főváros kivételesen szegényellátásban, illetőleg népjóléti gondozásban részesítheti mindazokat a magyar állampolgárokat, akiknek helybeli illetősége nincs ugyan megállapítva, de akik közsegítésre szorulásukat megelőzően legalább négy éven át megszakítás nélkül Budapesten laktak (47§.). Meg kell állapítani, hogy ez a kivételes kedvezmény a háború alatt a gyakorlatban szinte általánossá vált.

A tágabbkörű népjóléti gondozás feladatait a szabályrendelet a következőkben állapítja meg:

- a) ingyenes jogvédelem és tanácsadás;
- b) munka- és állasközvetítés;
- c) foglalkoztató műhelyekben való munkaadás;

- d) népegészségügy;
- e) anya- és csecsemővédelem;
- f) gyermekvédelem;
- g) népművelés;
- h) népélelmezés;
- i) lakáskérdés;
- k) támogatásra szoruló iparosok és kereskedők segítése;
- l) cselédügy;
- m) a népgondozó tevékenység és ennek keretében különösen a népjóléti megbízottak tevékenységének szervezése és irányítása. (11. §.)

Kimondja a szabályrendelet, hogy a fősúlyt a lehetőséghez képest a munkával és természetben való segítésre, illetőleg arra kell helyezni, hogy a segítség az arra rászoruló gazdasági társadalmi megerősödéséhez ismét hozzájuttassa. (13. §.)

Módot nyújt továbbá a szabályrendelet arra, hogy a szegényházi ápolásra minősített szegényeket szegényházi elhelyezés helyett családi gondozásban lehessen elhelyezni olyképen, hogy a gondozás díja fejenként és éven kint meg nem haladhatja azt az összeget, amennyibe a szegényházi ápolás kerül. (20. §.)

Eltiltja a szabályrendelet a koldulást a főváros egész területén. (93. §.)

Gondoskodik végül a népjóléti egyesületek, az adománygyűjtések, valamint a jótékony hangversenyek nyilvántartásáról és ellenőrzéséről. (83—92. §.)

A népjóléti igazgatás szerveit a szabályrendelet a következőkben állapítja meg:

Központi hatósági szerv: a *Tanács*, mellette mint a társadalmi tevékenység működését irányító, azt a hatóságéval összeegyeztető és a cél érdekében véleményező, javaslatot tevő szerv: a *Népjóléti Központ*.

A népjóléti igazgatás hatósági *végrehajtó* szerve: a *kerületi elüljáróság*, amely mellé társadalmi közegeként a *népjóléti megbízottak* intézménye van beiktatva.

A népjóléti megbízottak állása *tiszteletbeli*, működésükért díjazásban nem részesülnek s feladatuk, hogy a közsegítésre vagy népjóléti gondozásra szoruló életviszonyait kinyomozzák, a gyámolításra szorulóknak mellett tanáccsal és tettel álljanak és hatósági

támogatásukra nézve a kerületi elüljáróságoknak javaslatokat tegyenek. Kimondja a szabályrendelet, hogy a népjóléti megbízottak tisztüket körzetek szerint látják el. Minden körzetben 20—30 alkerület, minden alkerület egy-egy népjóléti megbízottra volna bízva. Egy-egy kerület tehát megfelelő számú népjóléti körzetről áll és ezen körzetek keretében működnek a népjóléti megbízottak. Lehetővé teszi a szabályrendelet, hogy különleges elbírálást igénylő ügyek megvizsgálására és az illetők felügyeletére, gondozására díjazással alkalmazott segéderőket is igénybe lehessen venni. (48. §.)

Látnivaló tehát, hogy a szabályrendelet a népjóléti igazgatás hatósági végrehajtó intézkedését a kerületi előljáróságokra és a mellettük működő népjóléti körzetekre, illetőleg népjóléti megbízottakra alapozza, magának a szabályrendeletnek végrehajtása azonban a Tanácsra van bízva.

Miért nem ment át az életbe az új szabályrendelet?

Sajnálattal kell megállapítani, hogy a *szabályrendeletnek eddig ismertett részei*, noha a szabályrendelet már 1917. év január 1-én lépett életbe, *egyáltalán nem, vagy csak hiányosan kerültek végrehajtásra*. A népjóléti körzetek kerületek szerint csak a térképen vannak meg, a népjóléti megbízottak nincsenek kinevezve, a szélesebbkörű népjóléti gondozás nincs a gyakorlatban végrehajtva. A koldulás pedig utcaszerte szomorúbban grasszál, mint valaha. Az új szabályrendelet gyakorlatilag csupán annyiban érvényesült a kerületi elüljáróságoknál, hogy a segélyezés régi, szűkös rendszerét némi liberálisabb és adakozóbb szellem hatotta át és a kerületi elüljáróságok már nem csupán 6—10, hanem 20—30 koronás segélyeket is adtak. De igazi népjóléti gondozás, az emberérték pusztulásának preventív intézkedésekkel való megóvása, a szociálisan vagy gazdaságilag megingott ekszisztenciáknak talprasegítése és produktív munkára való képesítése, a szabályrendeletnek az az intenciója, hogy minden gondozásra szoruló ember mellé egy-egy gondozásra képes embertársa kerüljön, akinek a jó

cél érdekében tett javaslatait azután a hatóság valóra váltja: mindez a szabályrendelet formális életbeléptetése óta sem öltött valóságos életet.

Mi volt ennek az oka?

Első oka, hogy a *tanácsban a szabályrendelet végrehajtásának tulajdonképpen nem volt gazdája*. Valamilyen téves felfogás is közrejátszott. A szabályrendelet ugyanis a Népjóléti Központ intézményét is életbeléptette, azzal a feladattal, hogy a *társadalmi népjóléti tevékenységnek irányítója* legyen. Valahogy azonban úgy alakult ki a közfelfogás, mintha a Népjóléti Központ a *hatósági* népjóléti igazgatásnak is központi szerve volna. Pedig erre a szabályrendelet semmiféle hatáskört és lehetőséget neki nem adott, hiszen mindössze véleményező és javaslatot tevő lehetőséget biztosított részére. Az új, modern szabályrendeletet végrehajtani, megvalósítani, — sajnos — nem volt a Népjóléti Központ hatáskörében, a Népjóléti Központ ez ügyben csak észrevételeket és javaslatokat tehetett.

Észrevételeinket, javaslatainkat a *szabályrendelet életbeléptének már első esztendei tapasztalatai után meg is tettük és felhívtuk a polgármester figyelmét*, hogy a szabályrendelet csupán a papíron él. Ámde ezek a javaslataink olyan időpontba estek, amikor a város vezetésében személyi változások voltak folyamatban, — új polgármester, új alpolgármesterek kerültek a város élére — és sine ira et studio meg kell állapítani, hogy a város vezetősége a háború alatt kétségtelenül feltornyosodó számtalan közigazgatási baj és nehézség közepett, ennek az ugyancsak kétségtelenül fontos, szociális problémának kellő időt és munkát nem szentelt. *Csak 1918. októberében* indultak meg a tárgyalások javaslataink ügyében.

Mit kívántak ezek a javaslataink?

A gyakorlati tapasztalatok alapján először is azt ajánlották, hogy a Népjóléti Központ, mint hatáskör nélkül szűkölködő és csupán csak véleményező intézmény, *szerveztessék át tanácsi népjóléti ügyosztálylyá*, vagy legalább is *megfelelő hatáskörrel felruházott városi népjóléti hivatallá*, a kerületi elüljáróságok népjóléti működése pedig decentralizáltassék *népjóléti körzetekre*, amely népjóléti körzetek midegyi-

kében *hatósági népjóléti iroda* állíttassák fel és az önkéntes, tiszteletbeli népjóléti megbízottak helyébe szerveztessék meg a *hivatásos, szakképzett és díjazott hatósági népjóléti megbízottak* intézménye.

Minderre nézve 1918. év tavaszán tettük meg javaslatainkat, de mint említettük, a tárgyalások róluk csak 1918. év őszén indultak meg. Amellett a tárgyalások konkrét mederbe terelődhetnek volna, kitört a forradalom, ismét más, kétségkívül szintén szükséges és fontos kérdések toltak előtérbe és a népjóléti igazgatás megfelelő átszervezésének ügye csak 1919. februárjában lépett abba a stádiumba, hogy a tanács szűkebbkörű bizottságot küldött ki a Népjóléti Központ javaslatainak megvitatására, ez a bizottság sem ült azonban ezideig össze.

Az itt vázolt körülményekben rejlik első és lényeges oka annak, hogy a népjóléti igazgatás szervezéséről alkotott modern szellemű szabályrendelet nem ment át az életbe, amint az tervezve volt.

De közrehatottak más okok is.

Mert hiszen, ha a főváros vezetősége és a tanács nem foglalkozhatott eléggé a szabályrendeletben lerakott reformok megvalósításával, azért kétségkívül sokat tehettek volna egymagukban a kerületi elöljáróságok is, amelyek a szabályrendeletben az új népjóléti igazgatás végrehajtó szerveiként vannak megjelölve. Ámde a kerületi elöljáróságok még a háború előtt való évekhez viszonyítva is nehezebb helyzetbe kerültek a háború alatt. Már a háború előtt is úgy állott a helyzet, hogy a városi igazgatás ezernyi teendője mellett a szegényügy — tisztelet a kivételnek — Hamupipőkéje volt a kerületi elöljáróságoknak. A háború kitörésével azután a gazdasági és szociális viszonyok kényszerűsége lenézett és elhanyagolt ügyágból hirtelen legfontosabb ügyággá léptette elő a szegényügy és a népjóléti gondozás ügyét. Ezeknek az ügyeknek az intézésére — ismét tisztelet a kivételnek — nem lehetett meg a kellő szociális érzék azokban a kerületi elöljáróságokban, amelyeknek szellemét a közigazgatás ezer mindenféle apró-cseprő ügyeinek bürokratikus intézése mindenre inkább fejleszthette, csak a külön érzéket és különös gyöngédséget igénylő szociális

gondozás egyenesítő munkájára nem. A tömegek panasza, siránkozása, néha fenyegetődzése érezte ugyan a maga kényszerítő hatását és a kerületi elöljáróságok, amennyire csak tellett töltik igyekeztek, hogy gondjuk, munkájuk javarészét a szociális gondozásra fordítsák. De itt volt a másik baj. *Nem rendelkeztek sem elegendő számú, sem megfelelő képzettségű munkaerővel*, a tisztviselők jórészenek hadba kellett vonulnia, helyüket új, ideiglenes munkaerők, legnagyobbbrészt fiatal leányok foglalták el. Hatszáz szíve és száz agya és száz keze lett volna minden kerületi elöljárónak, egy-maga, ilyen kezdetleges munkaerőkkel mégsem volt képes a feltörő tömegnyomorúságnak igazi rendszeres orvoslásáról gondoskodni. A kiáltó, vérző sebekre csak apró kis tapasztokat ragaszthatott, oly kicsi tapasztokat, amelyek még magát a sebet sem tapaszthatták be. És Budapest hadbavonult tízezreinek itthonmaradottjai a szűkös hadisegélyből, a még szűkösebb hadirokkanti, hadiözvegyi ellátásból és a nagy szükséghez képest csekély arányú kiegészítő segélyekből vergődtek a mindinkább fokozódó drágaság és a háborúval együtt járó egyéb tömegebajok közepett.

De hát mit csinált akkor a Népjóléti Központ? hol és miben teljesítette ez az intézmény a hivatását? mennyiben enyhített a felfakadó szociális bajok ezerein, ha már intézményes orvoslásról gondoskodni nem volt képes?

Intézményes orvoslásról csakugyan nem volt képes gondoskodni abból az egyszerű okból, mert hatósági jogköre erre nem volt. Csak javaslatokat tehetett s hogy e javaslatoknak, amelyek a bajoknak kétségkívül alapos és gyökeres rendezésére igyekeztek, mi volt a sorsa, arra már előbb rámutattunk.

Ám ha az intézményes orvoslás tekintetében, hatáskör híján, keveset is tehetett a Népjóléti Központ, annál inkább igyekezett, a maga eredeti feladatukon messze túlmenően, a félmerülő esetek ezreiben a gondozásra szorulókat ügyeit felkarolni. Munkálatunk második részében számolunk be erről részletesen, — itt azokat a szervezeti hibákat és azokat az egyéb körülményeket óhajtjuk feltárni, amelyek a Népjóléti Központ intézményes működését meggátolták.

2.

A Népjóléti Központ szervezete és szervezetének alaphibái.

Legyen szabad a dolgok tisztázása érdekében, mindenekelőtt röviden összefoglalni, hogy a szabályrendelet miként állapította meg a Népjóléti Központ szervezetét, célját, működési körét és működési rendjét.

A Népjóléti Központ szervezete.

A Népjóléti Központ tulajdonképpen *vegyes testület*. Elnöke a polgármester, ügyvezető alelnöke az egyik alpolgármester, illetőleg annak helyettese, tagjai az illetékes állami főhatóságok kiküldöttei és a főváros illetékes főtisztviselői, azután a főváros törvényhatóságának közgyűlése által három évenként választott húsz tag és a tanács által a társadalmi népjóléti tevékenység vezető egyéniségei sorából három évre meghívott húsz tag. Végül előadója: a Népjóléti Központ igazgatója.

A Népjóléti Központ céljait és feladatait a szabályrendelet a következőkben foglalja össze:

a) irányítást, ellenőrzést és felügyeletet gyakorolni a fővárosban a társadalom népjóléti tevékenysége fölött;

b) kapcsolatot létesíteni a népjóléti téren működő társadalmi és hatósági szervezetek között, ezek tevékenységének összehangzatos együttműködése érdekében;

c) anyagilag és erkölcsileg közrehatni a népjóléti tevékenység rendszeres fejlesztése érdekében;

d) állandóan megfigyelni úgy a társadalom, mint a hatóság népjóléti tevékenységét, ennek jelenségeiről írásokat, könyveket és főként adatokat gyűjteni, valamint nyilvántartani, stb.

Látnivaló tehát, hogy a szabályrendelet *csak a társadalmi népjóléti tevékenység irányítását* rendelte a Népjóléti Központ hatáskörébe. A hatósági tevékenység szervezése, vezetése és irányítása a *tanács hatáskörében* maradt és e tekintetben a Népjóléti Központnak *csak véleményező, javaslatot tevő* hatásköre volt.

Közvetlenül intézkedni és ellátni a Népjóléti Központnak csak azokat a különleges népjóléti ügyeket volt a szabályrendelet szerint módjában, amelyeket a tanács a Népjóléti Központ hatáskörébe utalt.”~

A fentiekben részletezett célok és feladatok ellátásában a Népjóléti Központ a szabályrendelet szetelt tulajdonképpen testületileg jár el. A társadalmi népjóléti tevékenység irányítása tekintetében tehát a Népjóléti Központ, mint vegyes testület intézkedik, meg pedig a szabályrendelet értelmében a szakosztályok útján.

A tagok a különböző szakosztályokba sorozódnak és e szakosztályokba a polgármester más hivatott tényezőket is meghívhat. Körülbelül húsz szakosztály volt eredetileg tervbe véve, ezek közül tényleg megalakult a tanácsadó és jogvédő, a népegészségügyi, az anya- és csecsemővédő, a gyermekvédő, a gyermekfelruházó, a népélelmező, a népművelő, a háztartási munkaügyi, a népgondozó, a társadalmi segítő, az írói- és hírlapírói, a képzőművészeti, az iparművészeti, végül a színeszeti és zenészeti szakosztály.

A szabályrendelet értelmében a Népjóléti Központ mellett, mint testület mellett, a Népjóléti Központ igazgatója vezeti és intézi a melléje rendelt hivatali személyzettel a Népjóléti Központnak valamint szakosztályainak igazgatási és irodai teendőit, egyúttal pedig ez a hivatali személyzet látja el a Népjóléti Központ hatáskörébe utalt ügyeket, vezeti a szükséges nyilvántartásokat, végzi az adatgyűjtő és ellenőrző teendőket és intézi a hatáskörébe utalt egyes különleges népjóléti ügyágakat. A Népjóléti Központ hivatali személyzetének azonban *külön hivatali jellege nincsen*. Ehhez képest a Népjóléti Központ igazgatójának és hivatali személyzetének tulajdonképpen még arra sem volt módja, hogy a társadalom népjóléti tevékenységére irányítóan közrehasson. Ez a szakosztályok hatáskörébe tartozott.

Hatósági intézmény — hatósági hatáskör nélkül.

Már az első hónapokban kiderült, hogy mennyire nehézkes ez a szervezet és hogy tizenöt-húsz szakosztállyal, amelyek többnyire társadalmi egyéniségek-

ból állanak, mily körülményes dolog rendszeres adminisztráció keretében komoly népjóléti politikát megvalósítani. Mert egészen más az, ha van egy hivatal, vagy egy hatóság, amelynek hatáskörébe tartozik a helyes népjóléti politika elveinek érvényesítése és ez a hivatal vagy hatóság meghallgatja a megfelelő ügyekben a megfelelő szakköröket és azután ahhoz képest intézkedik. Itt azonban fordítva volt a dolog. A szakosztályok hatásköre volt az elvi megállapodás és az elvi rendelkezés, a Népjóléti Központ hivatali személyzetének pedig kellett volna az elvi megállapodásokat és határozatokat végrehajtania.

„Kellott volna”, ámde meg nem tehetette, mert törvényes hatásköre nem lévén, a legtöbb esetben mindössze annyit tehetett, hogy állami vonatkozásban a kormányhoz, városi vonatkozásban a tanácshoz fordult megfelelő előterjesztéseivel.

Nem is lehetett a szakosztályokat olyan sűrűn üléseztetni, amint ezt a felmerülő ügyek tömege megkívánta. Sőt, ha a Népjóléti Központ csakugyan a szakosztályok határozatát akarta volna minden egyes konkrét esetben előzetesen kikérni, a szakosztályoknak valósággal permanenciában kellett volna lenniök. Volt olyik szakosztály is, melynek elnöksége például ragaszkodott minden egyes konkrét eset előzetes elbírálásához is, ami természetesen az ügyek gyors intézésének hátrányára ment. A szakosztályok azonban általában inkább elvi téren igyekeztek működni, de valójában e téren sem igen jutottak túl az egyes szociális ügyágakban való programtervezetek megállapításán, amely programtervezetek bizony többé-kevésbé csak programtervezetek is maradtak.

Miért nem jött létre a népjóléti megbízottak intézménye?

A Népjóléti Központ intézményes működésének ez a meddősege azonban nemcsak a szervezet alaphibáin múltott. Más körülmények is közrehatottak itten. Szolgáljon evégből példaként azoknak a körülményeknek ismertetése, hogy miért nem jött létre a népjóléti megbízottak intézménye.

A népgondozó szakosztály igen szépen kidolgozta a *népjóléti megbízottak* intézményének irányelveit. A szakosztály határozatai alapján a Népjóléti Központ felhívást tett közzé, hogy a társadalom tagjai jelentkezzenek a népjóléti megbízottak tisztségének elvállalására, majd körleveleket bocsátott szét a társadalmi szervezetekhez hasonló kéréssel. Előterjesztést tett továbbá a polgármesterhez, hogy hívja fel a kerületi előljáróságokat, tegyenek javaslatot arra nézve, hogy kerületükben hány körzetet kell megszervezni s kik legyenek azok vezetői. A kerületi elöljárók meg is tették erre nézve javaslataikat és ezek alapján a polgármester rendeletet adott ki, amely Budapesten *83 körzet* létesítését rendeli el. Ugyanebben a rendeletben a *körzetek elnökei* is kinevezettek egyelőre *ideiglenes* hatállyal, „mert őszintén szólva, a kerületi előljáróságok által javaslatba hozott társadalmi egyének között voltak részben olyanok is, akik nem igen látszóttak alkalmasaknak arra, hogy ezt a hivatást valóban képesek lesznek betölteni. Végül ugyancsak *polgármesteri rendelet felhívta a kerületi elöljárókat, hogy záros határidőn belül terjesszék elő mindazokat, akiket népjóléti megbízottakká lehetne kinevezni,* a Népjóléti Központ pedig megküldötte a kerületi előljáróságokhoz a nála bejelentett jelentkezők jegyzékét. Közben előadási ciklust is rendezett a Népjóléti Központ a népjóléti körzetek elnökei részére, még pedig a népjóléti igazgatás feladatairól, a hadigondozásról, az anya- csecsemővédelemről és a népegészségügy feladatairól. Tüzetes és kimerítő „Útmutatót” is dolgoztunk ki és nyomattunk ki 5000 példányban a népjóléti megbízottak részére, amely útmutató részletesen eligazítja a népjóléti megbízottakat, hogy milyen esetekben, hol és hogyan kell eljárniok gyámoltjaik érdekében.

Szóval: a népgondozó szakosztály jól átgondoltan megállapította a tennivalókat, a Népjóléti Központ hivatali személyzete pontosan és lelkiismeretesen végrehajtotta a szakosztály határozatait, minden megtörtént, csupán csak az nem történt meg, hogy a kerületi elöljáróságok. a Népjóléti Központ előterjesztése alapján még 1918. év elején

kiadott polgármesteri, rendeletnek mindenben eleget tettek volna, mert *tíz kerületi elüljáróság közül mind a mai napig csak öt tette meg előterjesztését, hogy kik neveztesse ki népjóléti megbízottakká és öt kerületi elüljáróság közül csak kettő volt, amely figyelembe vette volna a szociáldemokrata párt szak-szervezeti tanácsa részéről javaslatba hozott népjóléti megbízottakat*, ugyanakkor, amikor minden inci-finci felekezeti szervezet jelöltjét készséggel terjesztették elő. Természetesen nem vállalkoztunk arra, hogy ezen előterjesztések alapján tegyünk javaslatot a polgármesternek a népjóléti megbízottak kinevezésére, nem vállalkoztunk erre annál kevésbbé, mert *időközben arra az elvi meggyőződésre kellett jutnunk, hogy a népjóléti igazgatásnak a népjóléti megbízottakra háruló feladatkörét különben sem lehetne tisztán önkéntes társadalmi, munkaerővel ellátni, hanem hivatásos, díjazott és e célra külön kiképzett hatósági közegeket kell e munkába beállítani.*

Az intézményes, alkotó munka egyéb nehézségei.

A szakosztályok általában sok igyekezettel fogtak hozzá a munkához és életre való javaslatok egész sorozatával hozakodtak elő. Ámde a szakosztályok és a főváros tanácsának működése között nem sikerült élő kapcsolatot létesíteni és így csak természetes, hogy a szakosztályok, azok is, amelyek hivatottan állottak volna feladataik magaslatán, egymásután elkedvetlenedtek és elnökségeik sorra lemondottak.

De maga a Népjóléti Központ, mint hivatali szervezet, sem tudta a tanáccsal a szoros kapcsolatot megtalálni. A dolgok hivatali rendje szerint előterjesztésekkel kellett dolgozni ezek — a dolgok hivatali rendje szerint — előbb a tanácsi ügyosztályhoz, onnan tanácsülésbe kerültek s az intézkedés jobbjára a tanács hatáskörébe is tartozott, amelyre közvetlen befolyást nem gyakorolhattunk. Megesett például, hogy még 1917. márciusában tettünk előterjesztést a tanácshoz *a szegények olcsó temetése* érdekében, konkrét szerződési tervet mutatunk be, amely szerint 120 koronáért lehetett volna a szegényen elhaltak

részére egyszerű, tisztos temetést biztosítani. — 1918. februárjában kaptuk vissza az ügyiratot, ekkor azonban már természetesen a vállalkozó az 1917. évi márciusi árajánlatának dupláját, kérte. Nagynehezen és valóságos presszióval sikerült valami egyezséget teremtenünk a temetési vállalkozókkal, de sehogysen bízván bennük, hamarosan az Árvizsgáló Bizottsághoz fordultunk és maximáltattuk az egyszerű, tisztos polgári temetések árát.

Nehézkes volt az érintkezés a kerületi elüljáróságokkal is. Pedig ügyes-bajos feleink érdekében sokszor kerültünk abba a kényszerhelyzetbe, hogy a *kerületi elüljáróságpkhoz átírjunk* hadisegélyezési ügyekben/vagy az illetők egyéb törvényes és méltányos megsegítése ügyében, mert ez tulajdonképen a kerületi elüljáróságok hatáskörébe tartozik. Természetesen kirívóbb esetekben *értesítést is kértünk* az elintézés módjáról. Voltak kerületi elüljáróságok, amelyek néha feledtek, voltak, amelyek erre sokáig nem méltatták a Népjóléti Központot. Azok közül is, amelyek feleltek, némelyik olyan leckéztető és ingerült hangon tette ezt, mintha valami illetéktelen közbenjáróval lett volna dolga. *Sőt a kerületi elüljárók értekezlete külön hivatalos beadvánnyal is fordult a polgármesterhez, hogy tekintettel nagy elfoglaltságukra a Népjóléti Központ ne kérhessen az általa hozzájuk átutalt ügyekben értesítést.* Természetes, hogy a hivatalos konfliktusokat kerülni akarván, mindannyiszor inkább a magunk hatáskörében intézkedtünk, semhogy a kerületi elüljáróságokat kelljen megterhelnünk. Ez aztán természetesen azzal a következással járt, hogy a Népjóléti Központ oly ügyek ezreiben is kénytelen volt intézkedni, amely ügyek intézésében tulajdonképen a kerületi elüljáróság lett volna hivatva eljárni, vagyis a *Népjóléti Központ ily módon eredeti hivatásától teljesen eltérő ügyforgalmat is kénytelen volt magára vállalni*, mert elvégre a bajban levőket gondtalanul szabadjukra mégsem hagyhatta.

Mindebből csak az tűnik ki, hogy a *Népjóléti Központ megszervezése alapjában el volt hibázva*, mert *külön-álló* szervként szerveztetett meg, amely *nem illeszkedett bele a városi igazgatás rendes struktúrájába*, amely tehát a tanácsnál, a kerületi elüljáró-

ságoknál csak instanciákat terjeszthetett elő, de azok elintézésére közvetlen befolyást nem gyakorolhatott.

A korrektúra módja adva van és ez az, hogy a Népjóléti Központot bele kell illeszteni a városi igazgatás rendes struktúrájába és rendes ügyosztálya kell átszervezni, amelynek feladata a népjóléti igazgatás megszervezése, irányítása és ellenőrzése a fővárosban

Sőt, — ma már talán ezen a megoldáson is túl kell menni és fontolóra kell venni *a népgondozás államosításának kérdését az egész vonalon*, ebben az esetben pedig arról lehetne szó, hogy a Népjóléti Központ az állami népgondozás budapesti középfokú hatóságaként: *budapesti állami népjóléti hivatallá* szerveztessék át.

II.

Két év népjóléti munkájának eredményei és tapasztalatai.

Nyolcvanezer hadisegélyes család és húszezer egyéb szűkölködő család: kerek számban ennyien voltak, akik a háború legnehezebb két esztendejében, 1917-ben és 1918-ban, a hatóság támogatására szorultak.

Jártak-keltek, ácsorogtak hadisegélyért, egyéb segélyért, egyik tanítgatta a másikat, valóságos ügynői szervezetek alakultak, amelyek pár hatosért árusították a segélyforrások címeit és bizony vég-eredményben az összes utak a Népjóléti Központba torkollottak, mert hova-tovább a legtöbb társadalmi intézmény belefáradt a gyors- meg a kevésbé gyors-segélyezésekbe és arra szorított csupán, hogy a nála jelentkező feleket a Népjóléti Központhoz továbbította.

Itt aztán segítettünk rajtuk, ahogy tudtunk; útbaigazítással, tanáccsal, pénzzel, szerény ötven meg százkoronákkal, néha nagyobb összegekkel is, mindezt abban a kétségbeejtő tudatban, hogy komoly, igazi segítséggel, intézményes gondozással, új létalapok teremtésével nincs módunk segíteni és legfőlebb néhány napnak vagy néhány hétnek gondját enyhíthetjük.

Hónapról-hónapra mind nagyobb mértékben a Népjóléti Központ lett az a valóságos központ, ahol egész Budapestről, de a környékről és a távolabbi vidékről is, a kérelmek, valamint az elintézésre váró egyes konkrét ügyek tízezrei beözönlöttek, úgy, hogy a Népjóléti Központ működése — eredeti hivatá-

sától eltérően — túlnyomó részben éppen az egyes ügyek konkrét intézésében merült ki. A Népjóléti Központ *a gyakorlatban valósággal halóságai központja* lett az egyes népjóléti ügyek *hatósági* intézésének is, holott ez ügyek intézése tulajdonképpen a kerületi elüljáróságokra tartozott volna. Kénytelenek voltunk vállalni ezt az eredeti rendeltetésünkön túlmenő feladatot, hogy a mindenünnen feltörő háborús nyomorúság konkrét eseteiben legalább első segéllyel szolgálhassunk.

Sajnos, az a körülmény, hogy intézményes szervezést a népjóléti ügyek ellátása tekintetében nem volt módja a Népjóléti Központnak keresztülvinnie, (mert hiszen, amint már kimutattuk, az intézményes szervezés a tanács hatáskörébe tartozott és e tekintetben a Népjóléti Központ csak javaslatokat tehetett,) ez a körülmény azzal a következássel járt, hogy az esetek tíezzeinek mind-egyikét valóságos *külön-külön problémaként* voltunk kénytelenek megoldani, ahelyett, hogy egy-egy intézményes intézkedéssel az esetek ezreiben lett volna módunk megfelelő rendszert megvalósítanunk.

Mindazonáltal számos vonatkozásban — valósággal önkényes hatáskört adva önmagának — a Népjóléti Központ az intézményes szervezés kereteit is lerakta, sőt részletesen ki is építette, így különösen egyes gyermekvédelmi ügykörök, tekintetében, főkép a gyermekfelruházás, továbbá egyes különleges segélyezési ügykörök, valamint az anya- és csecsemővédelem terén. *Egész* munkát azonban nem volt módunk e téren produkálni.

Konkrét tevékenységünk részletes ismertetése igazolni fogja, hogy amit az adott viszonyok között módunkban volt megtenni: megtettük; és ha mindent nem tehattunk, az nem rajtunk múltott.

Tekintetbe kell venni azt is, hogy a népjóléti igazgatás szervezéséről alkotott szabályrendeletnek, valamint a Népjóléti Központ rött intézményes és gyakorlati feladatkörnek megvalósítása nem történhetett meg máról-holnapra. Tisztában voltunk azzal, hogy a Népjóléti Központ feladatainak teljes megvalósítása évekre szóló munkát jelent, hiszen a népjóléti ügyek

terén a múltban alig történt valami ahhoz képest, amire a valóságban szükség volt.

Most, — két évi munkára visszatekintve, — amikor a gyakorlati működés terén való eredményekről és tapasztalatokról igyekszünk beszámolni, magunk vagyunk kénytelenek rámutatni arra, hogy a népjóléti tevékenység *intézményes megszervezése* tekintetében, — a Népjóléti Központ hatáskörén túleső okokból, — *nem* történt meg mindaz, aminek kellett volna, de *a gyakorlati és konkrét működés terén* hitünk szerint mindent megtettünk, ami erőnktől tellett és minden egyes ügyágban minden egyes ügyet élő, vérző emberi sorsnak és nem holt aktának nézve, együttérzéssel és sohasem bürokratikusán igyekeztünk a jogos vagy méltányos igényeknek eleget tenni. A köztudatban általánossá vált az a felfogás, hogy a Népjóléti Központ az egyetlen fórum, ahol az ügyes-bajos szegényemberrel nem futballoznak, hanem ügyét amennyire csak lehet, el is intézik. Valóságos „sóhivatal”-lá alakultunk ki, csakhogy olyan sóhivatallá, amely az elébe kerülő ügyekben, akár rátartozik, akár nem, közvetlenül és lehetőleg gyorsan intézkedett is.

Hogy konkrét, gyakorlati népjóléti tevékenységünkről némi áttekintést nyújthassunk, a leghelyesebb módszer az, ha felsoroljuk mindazokat az összegeket, amelyek meghatározott célra a Népjóléti Központ rendelkezésére állottak és ez összegek felhasználásáról számot adva, egyúttal képet nyújtunk éidemleges tevékenységünkről.

1.

Huszonegy millió népjóléti célokra.

A Népjóléti Központ működéséhez anyagi erejét a következő forrásokból merítette:

a) A főváros hozzájárulásából,

b) Azokból az összegekből, melyek részint a főváros tanácsa útján az Országos Hadsegélyző Bizottság 1915-16. évi dotációinak maradványaiként, részint a Központi Segítő Bizottság egyes osztályai által külön

kezelt összegek maradványaiként utaltattak át a Népjóléti Központhoz.

c) Azokból az összegekből, amelyek az Országos Hadigondozó Hivatal útján a hadijövedelmi adó hozadékából utaltattak a Népjóléti Központhoz.

d) Más állami főhatóságok által megjelölt céllal rendelkezésre bocsátott összegből.

e) A társadalom által juttatott alapítványokból és adományokból.

A Hadigondozó Hivatal támogatásának kérdése.

Szólnunk kell először is a Hadigondozó Hivatal útján nyert tekintélyes összegű támogatásokról.

Itt felvetődik a kérdés, hogy miért a Hadigondozó Hivatal bocsátotta javarészt a szükséges összegeket a Népjóléti Központ rendelkezésére, amikor a Hadigondozó Hivatalnak kizárólag az a feladata, hogy a hadirokkantakon, hadiözvegyeken, valamint a hadiárványon segítsen. Ezzel szemben a Népjóléti Központ tevékenysége, ha természetszerűen elsősorban a hadiözvegyekre, hadiárványokra és hadirokkantakra terjed is ki, ezeken kívül ugyancsak igyekezett segíteni a hadbavonultak, illetve most a hadból hazatértek családjain, valamint a háború miatt egyébként sújtott családokon is, sőt általában mindazokon a fővárosi lakosokon, akik méltányos okokból segítségre szorulnak.

Erre a felvetődő kérdésre szolgáljanak magyarázatul a következők:

Amikor a háború kitört, a főváros a hadsegítő tevékenység, valamint az egyéb segítő tevékenység céljaira, az addigiaknál sokkal nagyobb összegeket lett volna kénytelen mozgósítani, de ezekre a célokra nem rendelkezett fedezettel. Mindjárt a háború elején, még 1914. szeptemberében, felmerült tehát az a terv, hogy a főváros a kormányhoz fog fordulni és külön fővárosi adó engedélyezését fogja kérni, hogy ennek az adónak hozadékából fedezhesse a háborúval fel-fokozódó nyomorúság enyhítésére szükséges kiadásokat. A polgármester, el is járt az akkori pénzügyminiszternél és a tárgyalások azzal az eredménnyel végződtek, hogy a kormány nem hajlandó a főváros

szére az említett célokra külön fővárosi adót engedélyezni, mert a kormány az egész országra nézve óhajt a hadsegítő és népjóléti tevékenység céljaira valót törvénybe iktatni és ennek az adónak a hozadékaiból fogja majd a fővárosi hadsegítő és népjóléti tevékenységet is megfelelő összegekkel támogatni.

Ilyen előzmények után jött létre az 1914. évi LVI. t.-c, amely a 20.000 koronán felüli hadijövedelmeket megfelelő adóval terhelte meg. Ennek a 10.000 koronán felüli hadijövedelmekre kirótt hadijövedelmi adónak első évi hozadéka körülbelül 20—25 millió korona volt és ebből az összegből támogatta az akkori kormány úgy Budapest fővárosát, mint egyéb törvényhatóságokat és egyes testületeket segítő feladataik teljesítésében.

Az akkori kormány a hadijövedelmi adó hozadéka mellett való rendelkezést a miniszterelnök elnökletével működő Országos Hadsegélyző Bizottságra ruházta. De a főváros is, valamint más törvényhatóságok és testületek mindenkor az Országos Hadsegélyző Bizottsághoz fordultak segítőcéljaikra megfelelő anyagi támogatásért.

A hadijövedelmi adót később kiterjesztették a 10.000 koronán felüli hadijövedelmekre is és akkor természetesen ennek az adónak a hozadéka tetemesen megnövekedett. Ámde a kormány most már nem fordította ennek a 10.000 koronán felüli hadijövedelmekre kirótt hadijövedelmi adónak *teljes* hozadékát népjóléti célokra, hanem ennek az adónak hozadékaiból évről-évre csupán 30 millió koronát hasított és ez a 30 millió korona volt az az összeg, melyből az Országos Hadsegélyző Bizottság úgy a fővárosnak, mint más hatóságoknak népjóléti feladataik teljesítésére megfelelő összeget engedélyeztet.

A hadijövedelmi adó hozadékaiból engedélyezett összegeknek tehát sohasem volt az a korlátozott ideltetésük, hogy csupán hadirokkantak, hadivegyek, hadiárvák céljaira fordíttassanak, hanem általában az volt a rendeltetésük, hogy ezek az összegekből nyújtsák megfelelő segítség mindazoknak, akik részére a szűkös hadisegély s a még szűkösebb rokkantsági, valamint hadiözvegyi

ellátás nem elegendő, de nyújtassák segítség ezekből az összegekből a háború folytán méltányos okokból egyébként is segítségre szorulóknak.

Amikor 1916-ban a Hadigondozó Hivatal megalakult, az akkori kormány úgy látta, hogy az Országos Hadsegélyző Bizottságnak különálló fenntartása felesleges és éppen ezért az Országos Hadsegélyző Bizottságot megszüntették, annak ügykörét pedig az Országos Hadigondozó Hivatal, illetve az Országos Hadigondozó Hivatal mellett működő Országos Hadigondozó Tanács ügykörébe utalták be olyképen, hogy az Országos Hadigondozó Tanácsban egy külön hadsegélyező szakosztályt létesítettek és ezentúl az Országos Hadigondozó Tanács e hadsegélyező szakosztályának vált jogává, hogy a hadijövedelmi adóból népjóléti célokra kihatott évi 30 millió korona hovaforrásáról döntsön. Ennek az évi 30 millió koronának hovaforrásáról való intézkedés tehát *csak formálisan* került az Országos Hadigondozó Hivatal hatáskörébe, mert lényegében ez összegek rendelkezése tekintetében semmi változás nem történt. Ily körülmények között bizonyára érthető, hogy a főváros változatlanul, a hadijövedelmi adó hozadékából — csak éppen azzal a különbséggel, hogy míg azelőtt az Országos Hadsegélyző Bizottság útján, úgy azután ennek jogutódja, az Országos Hadigondozó Hivatal útján — nyerte népjóléti feladatainak teljesítésére a megfelelő támogatást és innen kell ezt nyernie mindaddig, míg a népjóléti gondozás kérdése az egész vonalon, anyagilag, érdemileg és szervezetileg, megfelelő rendezésre nem kerül.

A főváros a maga részéről a Népjóléti Központnak csupán az adminisztrációs költségeit fedezte. Azonkívül minden adományt, amely a fővároshoz érkezett szegények között való kiosztás céljára, a polgármester és a tanács a Népjóléti Központhoz utalta át. Lehetővé tette végül, hogy mindazok a pénzek, amelyek az Országos Hadsegélyző Bizottság, illetve annak jogutódja a Hadigondozó Hivatal útján a hadijövedelmi adó hozadékából a főváros népjóléti tevékenysége céljára engedélyeztettek, a Népjóléti Központnál folyjanak be, úgy, hogy a Népjóléti Központ pénztára

és számvevősége ezeket az összegeket legalább, egyégesen kezelhette és a Népjóléti Központ e pénzek rendeltetésük szerint való szétosztása ügyében közvetlenül intézkedhetett.

A pénzek felhasználásáról való intézkedés mindig akként történt, hogy a Népjóléti Központ igazgatója egyrészt, amíg azok működtek, a szakosztályok javaslata alapján, másrészt önállóan tette meg előterjesztését a Népjóléti Központ ügyvezető alelnökének, aki aztán az összegek folyósítását engedélyezte. Magának az igazgatónak 1918. márciusáig csupán 20 koronáig terjedő segélyek önálló engedélyezésére és kiutalására volt joga, 1918. márciusában a tanács felhatalmazta az igazgatót, hogy *200 koronáig terjedő egyszeri segélyeket* is engedélyezhessen és kiutalványozhasson.

A főváros hozzájárulása.

A főváros a következő összegeket bocsátotta a Népjóléti Központ rendelkezésére:

1. 1916-ban a berendezés céljaira . 40.000 K-t
  2. 1917-ben személyzeti és dologi kiadásokra..... 200.000 „
  3. 1918-ban személyzeti és dologi kiadásokra..... . 358.380 „
  4. A gyermekfelruházás céljaira . . 200.000 „
- (Ezt az összeget a pénzügyi bizottság már megszavazta, de közgyűlés híján még formálisan engedélyezhető nem volt).

Összesen tehát .... 793 380 K-t.

(Az 1919. költségvetésbe a főváros a Népjóléti Központ személyzeti és dologi kiadásaira.....569.480 K-t a gyermekfelruházás céljaira . . . 200.000 „, a szegényén elhaltak temetési segélyezésére..... 100.000 „

vagyis a főváros 1919-iki költségvetésébe a Népjóléti Központ céljaira összesen már.....869.480 K-t állított be.)

A Népjóléti Központ személyzeti és *dologi* szükségleteinek fedezésére, a főváros törvényhatósága által költségvetésileg engedélyezett összegek részletezését a következő kimutatás tünteti fel:

Központi alap (1111. éj) 1916.	Megnevezés	1917.	1918.	1919.	Összesen
		évre	évre	évre	
		k o r o n a			
1	Személyzet illetményei	125.700	210.180	376.080	711.960
2	Szolgák ruházata . .	—	6.200	8.400	14.600
3	Házbér	8.000	8.000	10.000	26.000
4	Irodai szükségletek . .	10.000	15.000	20.000	45.000
5	Nyomatványok	38.300	60.000	80.000	178.360
6	Fűtés, világítás és tisztogatás	8.000	12.000	15.000	35.000
7	Új felszerelések . . .	—	20.000	—	20.000
8	Bútorok és felszerelési tárgyak pótlása és javítása	—	—	20.000	20.000
9	Különfélékre	10.000	25.000	40.000	75.000
	Összesen .	200.000	356.380	569.480	1.125,860

Ehhez hozzávéve még a 40.000 koronát, amit a főváros 1916-ban a Népjóléti Központ berendezési céljaira engedélyezett, hozzávéve továbbá az 1918-ban gyermekfelruházási célokra engedélyezett 200.000 koronát, valamint az 1919. évre költségvetésileg előirányzott 200.000 koronát ugyancsak gyermekfelruházási célokra és 100.000 koronát temetési segélyekre: *1,665.860 korona az a végösszeg*, amelyet a főváros három év alatt a Népjóléti Központ céljaira engedélyezett.

Az 1916. évi régi kezelésből átvett maradványösszegek.

A főváros által, valamint a Központi Segítő Bizottság egyes osztályai által 1915. és 1916. években kezelt összegek maradványaiként a Népjóléti Központhoz kiutalt összegekre nézve a következő felvilágosítással kell szolgálnunk:.

Az Országos Hadsegélyző Bizottság 1915. és 1916. években a főváros segítő céljaira engedélyezett összegeket *közvetlenül a fővároshoz* utalta ki, azokat

részben a főváros központi pénztára részben a Központi Segítő Bizottság egyes osztályai külön bankfolyószámlán kezelték és felhasználásukról részben a főváros tanácsa, részben a Központi Segítő Bizottság egyes osztályainak ügyvezető alelnökei intézkedtek. Amikor 1917-ben a Népjóléti Központ lépett életbe, akkor a Népjóléti Központ a főváros polgármestere útján arra kérte az Országos Hadsegélyző Bizottságot, illetve az Országos Hadigondozó Hivatalt, hogy az ezután engedélyezendő összegeket közvetlenül a Népjóléti Központ részére utalja ki, hogy ezek az összegek egységesen és áttekinthető módon legyenek kezelhetők. Egyúttal előterjesztéssel fordult a Népjóléti Központ a főváros tanácsához, hogy amennyiben az Országos Hadsegélyző Bizottság által 1915-ben és 1916-ban rendelkezésre bocsátott összegek egészében nem használtattak fel, a maradványokat utalja át a Népjóléti Központnak. Ugyanily értelemben kértük fel a Központi Segítő Bizottság egyes osztályait is. Az 1915-ben és 1916-ban rendelkezésre bocsátott pénzek maradványaiként a következő összegek folytak be a Népjóléti Központnál:

1. Külön meghatározott rendeltes megjelölése nélkül az Országos Hadsegélyző Bizottság 1915. és 1916. évi dotációinak maradványaként	186.972-53 K
2. A Gyöngösi-úti szülőotthon építésére	65.017-39,,
3. Az anya- és csecsemővédelmi célokra rendelkezésre bocsátott összegek maradványaként	17 241-83
4. Az úgynevezett Fejérváriné-alap címén való túlkiutalásokért.....	414.090 —,,
5. Az irodalom és művészetpártoló célokra engedélyezett összegek maradványaként	5.377-87,,
6. A Központi Segítő Bizottság iparművészeti osztálya által kezelt és iparművészek segítésére szánt összegek maradványaként.....	14.198-70,,
7. A társadalmi segítő célokra szánt összegek maradványaként.....	1.288.84,,
8. A gyermekfelruházó célokra szánt összegek maradványaként	99.338-75,,
Összesen tehát	803.52591 K

**A hadijövedelmi adó hozadékából
befolyt összegek a Hadigondozó
Hivatal útján.**

Már közvetlenül a Népjóléti Központ kapta 1917. és 1918. évre a Hadigondozó Hivataltól a hadijövedelmi adó hozadékából a következő összegeket:

	1917. évre	1918. évre
1. A kerületi elüljáróságok szegény segélyezési hitelének emelésére	720.000— K	840.000— K
2. A hadisegélyek kiegészítésére (úgynevezett Fejérváriné-féle alap, amely 1918-ban már nagyjából hadirokkantak és hadiözvegyek intenzívebb támogatására fordított)	1.200.000— „	600.000— „
3. A Népjóléti Központ társadalmi segítő akciójára	480.000— „	600.000— „
4. A Népjóléti Központ népsegítő céljaira	24.000— „	30.000— „
5. Anya- és csecsemővédelmi célokra	306.000— „	480.000— „
6. Gyermekvédelmi célokra .	— „	60.000— „
7. Gyermekeknek napközi otthonokban való ellátására	500.000— „	600.000— „
8. Gyermeknek szünidei üdülésére	50.000— „	100.000— „
9. Gyermek felruházása	1.000.000— „	900.000— „
10. Népélemező célokra	368.000— „	368.000— „
11. Írók és művészek támogatására	120.000— „	150.000— „
12. Hadbavonultak bútorainak elraktározására	20.000— „	20.000— „
13. Hadbavonultak családtagjainak folyósított, de meg nem térített előlegek kifizetésére	20.000— „	20.000— „
14. Előre nem látott kiadásokra	12.000— „	32.000— „
15. Jótékonyági egyesületek segélyezésére	80.000— „	— „
16. A hadbavonult tényleges állományú katonák családjainak az állami segéllyel egyenlő értékű segélyezésére	114.024.75 „	130.931.86 „
17. Az egyes tételeknél felmerülő hiteltüллépések pótlására	— „	300.000— „
18. Háztartási munkaügyi célokra	— „	20.000— „
19. Hadirokkantak felruházására	— „	10.000— „

	1917. évben	1918. évben
20. A hadbavonultak családtagjai részére a 480.000. számú rendelet 36. §-a értelmében kifizetendő rendkívüli hadisegélyekre . . .	—	500.000—
21. A szegények zálogtárgyainak kiváltására	100.000—	—
Vagyis összesen	5,114.024·75 K	5.760·931·86 K

Meg kell jegyeznünk, hogy 1918-ban az 1 —14. pont alatt foglalt tételek *vagyis* összesen 4,800.000 korona volt az az összeg, amely a Népjóléti Központ részére rendszeres dotációként volt engedélyezve, míg a 15—21. pont alatti tételekben foglalt összegek külön előterjesztések alapján külön engedélyezett Összegek voltak.

Más állami támogatásból befolyt összegek.

Más állami támogatásokból 1917-ben nem folytak be összegek a Népjóléti Központnál,

1918-ban pedig a következő összegek folytak be:

1. A Honvédelmi Minisztérium Hadsegélyző Hivatalától gyermeknyaralattási célokra	15.000— K
2. Ugyanettől az intézménytől hadiözvegyek támogatása céljára	50.000—
3. A Károly Király Gyermeknyaralattása kormánybiztosságtól a tengerparti gyermeknyaralattás kapcsán felmerült kiadásokra	330.000—
4. A Hadügyminisztériumtól leszerelő katonák felruházására	200.000—
5. A Nép kormány minisztertanácsának engedélyezéséből gyermekfelruházási célokra	3.000.000—
6. A Hadsegélyző Hivataltól gyermekfelruházási célokra	1.500.000—
Összesen	5,095.000— K

Végül *alapítványokból, a társadalom adományaiból, költségmegtérítésekből, egyéb hozzájárulásokból és kamatokból* a következő összegek folytak be a Népjóléti Központnál 1917-ben és 1918-ban:

	1917. évben	1918. évben
	1917. évben	1918. évben
1. A Haggemmacher-féle alapítvány hadiárvaügyi célokra . . .	100.000— K	—
2. A Hercz-féle alapítvány segélyezési célokra	10.000— „	—
3. Lánczy Leó és neje alapítványa népelelmezési célokra . . .	—	100.000— K
4. Különböző adományok	325.567·16 „	220.552·24 „
5. A „Tengeri Háború” című látványosság jövedelméből való részeitetés hadsegítő célokra	49.500·92 „	—
6. Egy háborús mozielőadás jövedelmeiből	544·34 „	—
7. A kerületi felruházó bizottságok hozzájárulása a gyermekfelruházás költségeihez	138.600— „	—
8. A gyermekfelruházás költségeinek egyes intézmények részéről való megtérítése címén	22.209— „	550.978— „
9. Polgári népház-alap javára adományokból és kamatokból	783.619·68 „	983.047·69 „
10. A Háborúban Feldult Tűzhelyeket Újra Felépítő Országos Bizottságtól az átutazó német gyermekek ételmezésére	—	16.000— „
11. A Népelelmező kirendeltségtől a „tejben dara” akció költségeinek kiegészítésére	—	28.213·04 „
12. Kamatjövedelem	26.047·30 „	41.390·31 „
13. Ezrelékes levonás	134·39 „	229·56 „
Összesen	1.456.222·79 K	1.940.460·84 K
1. A Haggemmacher-féle alapítvány		ala-

Bevételeink összesítése.

Már most összesítve a fentebb részletezett bevételeket, a Népjóléti Központnak népjóléti céljaira-a következő összegek állottak rendelkezésre:

	1917-re	1918-ra
A főváros hozzájárulásából	200.000— K	558.380— K
A hadijövedelmi adó hozadékából a Hadigondozó Hivatal útján	5.114.024·75 „	5.760.931·86 „
Más állami támogatásokból	—	5.095.000— „
Társadalmi adományokból és egyebekből	1.456.422·79 „	1.940.460·84 „
Összesen	6.770.247·54 K	13.354.772·70 K

Vagyis: összes bevételeink	
1917-ben	6,770.247·54 „
Összes bevételeink 1918-ban .	13,354.772·70 „
Azonkívül rendelkezésünkre állott a fővárostól berendezési célokra 1916-ból	40.000·-- „
Továbbá az 1915. és 1916. évi régi kezelésből rendelkezésünkre bocsátott maradvány-pénzekből	<u>803.525·91 „</u>
Tehát végösszegben	20,968.546·15 „
állott a Népjóléti Központnak 1917-ben és 1918-ban rendelkezésére.	

Az alábbiakban most már az egyes címeken rendelkezésre állott összegek *felhasználásáról* szolgálunk adatainkkal és ezzel kapcsolatban számot adunk működésünk egyes ágairól.

Ismertetni fogjuk először is azt a *nyilvántartó, ellenőrző és útbaigazító* tevékenységet, amelynek ellátását a szabályrendelet a Népjóléti Központtra róttá és amely tevékenységek céljaira pénzügyileg a Népjóléti Központ adminisztrációs költségeinek keretében bonyolítottuk le. Majd rátérünk sorjában tevékenységünk amaz ügyágaira, amelyeknek ellátása érdekében már az egyes címeken rendelkezésünkre állott összegek felhasználásáról is beszámolunk, mindig olyképen, hogy mily összegeket használtunk fel az illető ügyág céljára a főváros hozzájárulásainak terhére, mily összegeket a maradványként átvett pénzek terhére, mily összegeket a jövedelmi adó hozadékánál befolyt összegek terhére, mily összegeket a más állami támogatásból befolyt összegek terhére és mily összegeket a társadalom adományaiból vagy egyéb forrásokból rendelkezésünkre bocsátott összegek terhére; végül összefoglaljuk majdan, hogy mily címeken van megtakarításunk és azok mily természetűek, mily címeken van túlkadásunk és azok fedezetéről miként gondoskodunk, nemkülönben összefoglaljuk az egyes konkrét népjóléti ügyekben való intézkedéseink számadatait is, hogy ily képen *tiszta, teljes képet* adhassunk gyakorlati népjóléti tevékenységünkről, annak minden vonatkozásában.

2.

A társadalmi jótékony-ság ellenőrzése és a szegények útbaigazítása.

A szabályrendelet a Népjóléti Központ rőija. a népjóléti egyesületek nyilvántartását, működésük adatainak gyűjtését és ez adatok ellenőrzését, továbbá a nyilvános adománygyűjtések, valamint a jótékony-célú hangversenyek nyilvántartását és ellenőrzését, a közjótékony-sági nyilvántartó vezetését mindazokra nézve, akik a főváros területén közsegélyben részesülnek, végül az egyes ügyes-bajos felek útbaigazítására és részükre jogi tanács adásának intézését. E feladatok teljesítésérői a következőkben számolunk be:

A népjóléti egyesületek és intézmények katasztere.

A Népjóléti Központ hivatali működésének megkezdtével azonnal hozzáfogtunk a *népjóléti egyesületek és intézmények kataszterének* felállításához.

Az egyesületi nyilvántartóban

136 a főváros tanácsa által népjóléti jellegűnek
minősített *egyesület* és

33 *egyéb társadalmi jótékony intézmény*,
összesen tehát:

169 népjóléti egyesület és intézmény

van nyilvántartva.

Ezek az egyesületek és intézmények a szabályrendelet értelmében kötelesek a számadásaikra és működésükre vonatkozó adatokat félévenként, illetőleg évenként a Népjóléti Központnak beszolgáltatni. Az adatok beszolgáltatása végett az összes egyesületeket és intézményeket felhívtuk. A felhívásra az adatszolgáltatási kötelezettségnek megfelelt

összesen	85	egyesület	és	13	intézmény,
míg	51	„	„	20	

ismételt felhívásra egyáltalán nem, vagy csak hiányosan szolgáltatotta be a szükséges adatokat.

A nyilvántartott egyesületek jegyzékét külön függelékben tüntetjük fel és ez adatokból, — amenny-

nyire ugyanis azokat beszolgáltatták — megállapítható, hogy melyik népjóléti egyesület mily értékű működést fejt ki. Ezek az adatok tehát most már módot adhatnak egy egészséges népjóléti politika megalapozására az egyesületek tekintetében is. Természetesen ezek az adatok egymagukban nem elegendők, mert az egyesületek népjóléti működése közvetlen hálsági ellenőrzésre is szorult volna. Sajnos azonban, az egyesületek működését a helyszínen eszközölt rendszeres vizsgálatokkal külön nem ellenőrizhettük, mert mindezideig nem állott e célra a Népjóléti Központnak megfelelő személyzet a rendelkezésére. Valahányszor azonban a Népjóléti Központnak javaslatot kellett tennie valamely egyesület hatósági támogatására nézve, azt rendszerint hatósági vizsgálat alapján tette.

A rendszeres ellenőrzés annál fontosabb, mert a társadalmi népjóléti intézmények kezelésében igen tekintélyes összegek forognak. A függelékben közölt kimutatásnak csak végszámaait iktatjuk ide. Ezek szerint az adataikat beszolgáltató 85 egyesületnek és 13 intézménynek 1917-ben

bevétele volt.....	11,083.156-16 K
kiadása.....	10,272.268-75 „
vagyona pedig.....	39,132.741-44 „

Ha még számba vesszük azt az 51 egyesületet és 20 intézményt, amelyekről nincsenek adataink, akkor nem túlzás, ha *körülbelül 70 millióra tesszük a budapesti népjóléti egyesületek és intézmények vagyonát*. Oly összegek ezek, melyek a komoly népjóléti tevékenység terén számot tesznek, felhasználásuk iránt tehát köteles gonddal kell a hatóságnak érdeklődnie. Munkálatunk harmadik részében tesszük meg ez irányban javaslatainkat.

Mit jövedelmeznek az adománygyűjtések és a jótékony célú hangversenyek a jótékony cél javára?

A Népjóléti Központ hatáskörébe tartozik az *adománygyűjtések*, valamint *a jótékony célú hangversenyek* engedélyezésére vonatkozó javaslattétel. A szabályrendelet értelmében az engedélyeseket mindannyiszor elszámolásra köteleztük, elszámolásukat

fölülvizsgáltuk és csak eképen tettünk javaslatot részükre a felmentés megadása iránt.

Az adománygyűjtések, valamint a jótékony célú hangversenyek eredményeinek nyilvántartása révén *is értékes adatok* állanak a Népjóléti Központ rendelkezésére, amelyekből kitűnik, hogy a népjóléti célok komolyságát tekintve, csak jelentéktelenek azok az összegek, amelyek ily módon befolynak.

E munkálat függelékében részletezzük a nyilvános adománygyűjtések, valamint a jótékony célú hangversenyek elszámolásai ügyében beérkezett adatokat, itt csak a végösszegeket tüntetjük fel.

1917-ben *adománygyűjtésre* javaslatunkra 24 engedély adatott ki.

1918-ban *adomány gyűjtésre* javaslatunkra 19 engedély adatott ki.

Az 1917-ben engedélyezett 24 adománygyűjtés eredménye volt . . . . . 939.52734 K

Az 1918-ban engedélyezett 19 adománygyűjtés eredménye volt . . 340.67965 K

Az *adománygyűjtések* engedélyezését mindannyiszor oly feltételek teljesítéséhez kötöttük, amelyeknek alapján az ellenőrzés, arra is kiterjedhetett, vajjon a nyilvános adománygyűjtés alapján befolyt összegek teljesen rendeltetésük céljára fordítottak-e. -

Különösen a *persellyel való gyűjtés abuzusait* igyekeztünk kiirtani. E téren, ugyanit a múltban az anszokás fejlődött ki, *hogy a perselyezők* a perselyükben összegyűlt pénz 30-40-50%-át jutalékként kapják. Ez kétségtelenül ellenkezik az adakozók szándékával. Mert hiszen aki egy koronát dob bele olyan perselybe, amelybe a felirat szerint szegény kórházi betegek jobb élelmezésére gyűjtenek pénzt, ez azért dobja be azt az egy koronát, mert ezt az összeget *egészben* a szegény kórházi betegek jobb élelmezésére akarja juttatni, nem pedig azért, hogy belőle 30—40 vagy 50 fillér a perselyezőnek jusson és csak a többi a hirdetett célnak. Az elszámoló jelentések revíziója alkalmából meg kellett állapítanunk, hogy egyes engedélyesek a világos kikötés ellenére tovább is tetemes összegű jutalékokat fizettek ki a perselyezők részére. Ezekben az esetekben jelentést tettünk a tanácsnak, azt javasolva, hogy az elszámolás tudomásulvételét tagadja meg s a szükséghez

képest a további eljárást indítsa meg. A Népjóléti Központnak e téren sem volt tehát közvetlen intézkedésre módja, hanem csupán javaslatokat tehetett a tanácsnak.

A *jótekonycélú hangversenyek* pénzügyi elszámolásának ellenőrzésénél egyelőre csak a megfigyelés álláspontjára helyezkedtünk, de most már elegendő adat áll rendelkezésünkre, hogy a hangversenyek jövedelme mily részben juttat megfelelő összegeket tiszta jövedelemként a jótekonycél javára. Ez adatok alapján már is indokoltnak látszik, hogy a jótekonycélú hangversenyek engedélyezését — ha ugyan egyáltalán lesz helye ily engedélyezésnek — oly kikötésekhez kell fűzni, amely szerint *a bruttó jövedelemnek legalább 50%-a a jótekonycél javára biztosíttassék.*

Függelékben részletezzük az összes adatokat, ehelyütt csak a végszámokat adjuk:

1917-ben javaslatunkra engedélyezett 96 jótekonycélú hangverseny,

ezeknek teljes jövedelme	366.456.91 K
a felmerülő kiadások összege . .	138.366-38
	”
a jótekonycél javára jutott tiszta jövedelem.....	247.415-99 „
a főváros szegény-alapjának 5%-os kulcs alapján jutott.....	18.29960 „

1918-ban javaslatunkra engedélyezett 72 jótekonycélú hangverseny,

ezeknek teljes jövedelme volt . .	334.759-17 K
a felmerülő kiadások Összege . .	161.024-81 „
a jótekonycél javára jutott tiszta jövedelem	175.254-85 „
a főváros szegény-alapjának 5%-os kulcs alapján.....	16.737-92 „

Látnivaló, hogy általában a jótekonycélú hangversenyek jövedelméből 50%-nál nagyobb összeg jutott tiszta jövedelemként a jótekonycél javára. Különkülön nézve azonban az egyes hangversenyeket, számos olyan akad, amelyik a jótekonycél ellenére semmit, vagy aránytalanul kis összeget juttatott a bevételhez képest a jótekonycél javára. Ezen az abuzuson szintén segíteni kell és lehet olyképen, hogy mint fentebb említettük, a jótekonycélú hangversenyek bruttó jövedelmének legalább 50%-át a jótekonycél javára kell lekötöni.

Megemlítjük még, hogy a Népjóléti Központ életbe lépte után egyik legelső előterjesztésünk a tanácshoz az volt, hogy a jótékonycélú hangversenyek jövedelméből a főváros szegény-alapja javára lerovandó 5%-os adót semmi szín alatt el ne engedje. A tanács ily értelmű határozatot is hozott és ezt a határozatot az egész vonalon érvényesítettük. Ennek következménye, hogy a szegény-alapnak a jótékonycélú hangversenyek bevételeiből a régi arányokhoz viszonyítva 1917-ben és 1918-ban sokkal tekintélyesebb jövedelme volt.

Az ismertett adatokból mindenesetre nyilvánvaló az is, hogy a hatóságoknak radikálisan részt kell követelniök azoknak az összegeknek megfelelő *felhasználásában*, mely összegek, — aránylag bármily kisszerűek azok, — közadakozásból vagy közcél hirdetése alapján jutnak a társadalmi intézmények kezelésébe.

Közjótékonsági nyilvántartó.

A Népjóléti Központ feladatkörébe tartozik a *közjótékonsági nyilvántartó* vezetése, vagyis mindazoknak a nyilvántartása, akik a kerületi elüljáróságoktól vagy más hatóságoktól, avagy egyesületektől bármiféle segélyben részesülnek.

A közjótékonsági nyilvántartó forgalmáról a következő adatok szolgálnak:

	1917-ben	1918-ban
Nyilvántartó <i>törzstőke</i> kezeltetett	38.921	42.129
E törzslapokon a következő <i>feljegyzések</i> történtek:		
A tanácsi I. elnöki ügyosztály által folyósított segélyek, számszerint:		915
1.829		
A ta/iácsi IX. közjótékonsági ügyosztály által folyósított segélyek számszerint:.....		—
189		
Kerületi elüljáróságok részéről folyósított segélyek számszerint:	28.773	23.070
Egyesületek által folyósított segélyek számszerint:.....	369	2.735
A feljegyzések száma összesen:	30.057	27.823
A tanácsi IX. közjótékonsági ügyosztályból érkezett ügyiratok alapján szolgáltatott felvilágosítások számszerint	2.072	2.340

Sajnos, ez a *nyilvántartás távolról sem teljes, mert a kerületi elüljáróságok, amelyeknél a segélyezéseknek szintén nagy része történt* — személyzethiány folytán nem voltak képesek a segélyezési adatokat bejelenteni,. A közjótékonysági nyilvántartó teljes üzembe hozatala tehát még hátra van, de ennek megvalósítása ugyancsak a népjóléti igazgatás megfelelő átszervezési munkálatai alapján lesz lehetséges.

A cél az, hogy bárki; bárhonnan, bárminő népgondozásban részesül az- a nyilvántartóban feljegyeztessék és mielőtt bárki, bárhonnan, bárminő támogatást kaphatna, erre nézve előzetesen a nyilvántartó adatai tekintetbe veendők.

Útbaigazítás és jogi tanács adása.

A Népjóléti Központ hatáskörébe tartozik *az egyes-bajos feleknek általános útbaigazítása és részükre jogi tanács adása* azzal, hogy a szükséghez képest ingyenes ügyvédhez juttassuk őket.

Az általános útbaigazítás keretében főként a hadisegélyek ügyében fordultak hozzánk a felek. Mint-hogy a hadisegély megállapításában az erre vonatkozó rendeletek szerint az eljáró hatóságoknak — az egyéni viszonyok esetről-esetre való megvizsgálásának elve alapján — diszkrecionárius joga volt, igen sok panasz merült fel, főleg a vidékiek részéről. A hozzánk forduló felek ilyen panaszait lehetőleg rövid úton, a budapesti elüljáróságoknál telefon útján intéztük el, a vidéki hatóságokat pedig a panaszló féllel felvett jegyzőkönyv mellékelésével kerestük meg és így jártunk el érdekükben. A hadisegély-ügyek mellett sok esetben kellett eljárunk a házasságon kívül született gyermekek törvényesítése, továbbá a szegényházba való felvétel ügyeiben. Általában mindenkor útmutatással szolgáltunk azoknak a feleknek, akik a háború alatt felszaporodott különböző intézmények tömkelegében eligazodni nem tudtak.

A *jogi tanácsadás* ügyforgalmának legnagyobb részét 1917-ben a lakásügyek — lakfelmondás, lakkiürítés, határidőre adott lakások visszabocsátása, munka ellenében kapott lakásoknak a munkaadó

részére való rendelkezésre bocsátása — szolgáltatták, míg 1918-ban a válóperek szerepelnek a legnagyobb mennyiségben. Igen sok vitás esetben, amelyben a felek egyike közbenjárásunkat kérte, a másik felet beidéztük és sokszor egészen elmérgesedett ügyeket is sikerült per nélkül békésen elintéznünk. Ily ügyeken kívül büntető ügyek, nő- és gyermektartási ügyek, munkabér követelések, balesetből származó kártérítési perek szerepelnek a jogi tanácsadás ügyforgalmában. Általánosságban még-csak azt jelezzük, hogy a Népjóléti Központ az *általános útbaigazítás* ügykörében

1917-ben.....	13.021
1918-ban.....	3.426

ügyes-bajos fél útbaigazításában járt el,

a *jogi tanácsadás* ügykörében pedig

1917-ben	5.328
1918-ban.....	2.630

félnek ügyében intézkedtünk. Nem szerepelnek az: 1918-iki statisztikában azok a felek, akiknek az ügye oly kisszerű volt, hogy azokat be sem iktattuk.

Meg kell jegyeznünk, hogy a jogi-tanács-adás ügykörében a tanácsadáson túl nem mentünk, pereket nem vittünk, ily esetekben a felet pártfogó ügyvédhez segítettük a Jogvédő Egyesület útján, amelynek helyiségeinkből az esti órákra két terem evégből állandóan átengedtünk és amely egyesületet úgy 1917-ben mint 1918-ban a jeterkony egyesuletek segélyezésére szánt-dotációból 3000 korona Segéllyel is támogattuk.

A Népjóléti Közlöny és a Népjóléti Központ egyéb kiadványai.

A népjóléti tevékenységnek egyik fontos eszköze oly szaklap kiadása, amely a népjóléti tevékenység minden jelenségéről a szakköröket, valamint a népjóléti szervezetek tényezőit állandóan tájékoztassa..

A fővárosi szabályrendelet értelmében a Népjóléti Központ is ad ki ilyen szaklapot: a *Népjóléti Közlöny-t*

Népjóléti Közlöny 1917. május 12-én indult meg és rendszerint kéthetenként jelent meg.

A lap rendszeresen közölte úgy a hatósági mint a társadalmi alakulatok népjóléti tevékenységéről szóló kimutatásokat; a népjóléti alapítványok pályázati hirdetéseit; a közjótékonyági nyilvántartónak közérdekű általános adatait; a népjóléti ügyekre vonatkozó nevezetesebb hazai és külföldi jelentéseket; a Népjóléti Központnak, valamint szakosztályainak jelentéseit, az ezeknek üléseiről szóló tudósításokat; az egyesületek jelentéseit, valamint az egyesületek fontosabb üléseiről szóló tudósításokat, amennyiben ezeket rendelkezésére bocsátották; a népjóléti célokra a Népjóléti Központnál befolyó adományokat; a népjóléti ügyekre vonatkozó egyéb közérdekű közleményeket, végül propagandát *fejtett* ki a népjóléti célok érdekében.

Míndezzel a közlésekkel célunk volt a fővárosi népjóléti tevékenységek gyakorlati ápolása és irányítása s az erre vonatkozó irodalomnak ismertetése, valamint terjesztése.

A lapot a szabályrendelet értelmében díjtalanul küldöttük a fővárosi bizottsági tagoknak, a tanács tagjainak, az érdekelt városi hivataloknak, minisztériumoknak és állami hivataloknak, a Népjóléti Központ, valamint szakosztályai tagjainak, a kerületi választmányok tagjainak, a népjóléti megbízottaknak, a népjóléti téren működő fővárosi testületeknek, egyesületeknek és intézményeknek, azonkívül a hazai törvényhatóságoknak, továbbá úgy a hazai, mint a külföldi népjóléti intézeteknek és szakférfiaknak, stb.

A *Népjóléti Közlönyt* a szabályrendelet értelmében saját felelőssége alatt az igazgató szerkeszti.

1917-ben *húsz szám* jelent meg a Népjóléti Közlönyből, 1918-ban *pedig tizenhat szám* jelent meg. A forradalom óta a Népjóléti Közlöny megjelenése szünetel, mert a régi rend embereinek szerepe a hatósági és társadalmi népjóléti tevékenység terén nagyobbára megszűnt s addig, míg a helyükbe új emberek nem kerülnek, nem volna tulajdonképpen kinek, hivatott egyénnek, a lapot küldeni.

A Népjóléti Közlönynek bizonyára továbbra is fontos hivatása lesz, úgy a hatóság, mint a társadalom népjóléti tevékenységének irányítása, az összes közérdekű népjóléti jelenségek állandó és szakszerű

ismertetése alapján. Mihelyt a népgondozás intézményes szervezete valóra válik, a szervezet minden tényezője részére a Népjóléti Közlönynek is újra meg kell indulnia.

Megemlítjük még, hogy ugyancsak a Népjóléti Központ kiadványaként jelent a népjóléti tevékenység gyakorlati tudnivalóinak *Útmutató*-la. hét ívnyi terjedelemben. Ez a munkálat azonban a népgondozás megfelelő átszervezésével természetesen átdolgozásra fog szorulni.

Ugyancsak a szabályrendelet intézkedik arról, hogy a Népjóléti Központ *Évkönyvet* adjon ki, mely rendszeresen feldolgozva összefoglaló módon felöleli a főváros társadalmi és hatósági népjóléti tevékenységének fontosabb adatait. Ennek a rendelkezésnek óhajtottunk eleget tenni jelen munkálat kiadásával.

3.

Segítő akciók a kerületi elüljáróságok útján.

A szabályrendelet a hatósági népgondozás végrehajtó szerveiként a kerületi elüljáróságokat jelöli meg. Minden kerületi elüljáróságban tulajdonképpen külön népjóléti osztályt, kellett volna szervezni és ez lett volna hivatva a rászoruló lakosság segélyezésében az egyénesítő módszer alapján eljárni.

A kerületi elüljáróságok e hivatásuknak azonban nem voltak képesek megfelelni, mert személyzetet e célra nem kaptak s így a népjóléti osztályok címe alatt tulajdonképpen a régimódi szegénysegélyezés folyt tovább. Egyébként a kerületi elüljáróságok úgynevezett népjóléti tevékenysége túlnyomó részben a hadisegélyek folyósításában merült ki. igaz, hogy óriási ügyforgalmat kellett pusztán a hadisegélyek folyósítása terén is lebonyolítaniuk. Csak az 1918. évben *több, mint 80.000 család*, pontosan: *81.763 család hadisegélyezését* kellett ellátniok és e címen a kerületi elüljáróságok pénztárai csak az 1918. év folyamán *több, mint százmillió koronát*, pontosan: *102,467.423 K 92 f-t* fizettek ki.

A hadisegélyezésben aztán ki is merült népgondozó tevékenységük javarésze. A népgondozás tevékenység egyenesítő munkájára kerületi elöljáróságok, mint említettük, megfelelő személyzetet nem kaptak, de elegendő pénzt sem bocsátottak a rendelkezésükre. A háború első éveiben a társadalom áldozatkészsége még bővebben csurrant ugyan, de már 1917-ben, 1918-ban, a kerületi elöljáróságok pénzsegélyező tevékenysége legnagyobb részét azokból az összegekből nyerte fedezetét, amelyeket a hadijövedelmi adó hozadékából a Népjóléti Központ utalt át hozzájuk.

Két állandó tétel szerepelt e címen a Népjóléti Központ- költségvetésében: a kerületi elöljáróságok *szegény segélyezési hitelének emelésére engedélyezett összegek, valamint az úgynevezett Fejérváriné-féle alap.*

Elöljárósági szegénységélyezés

A kerületi elöljáróságok *szegénységélyezési hitelének emelésére 1917-ben 720.000 korona, vagyis havonként 60.000 korona, 1918-ban pedig 840.000 korona, vagyis havonként 70.000 korona* állott rendelkezésünkre.

A kerületi elöljáróságok szegénységélyezési hitele arra a célra szolgáit, hogy abból *fővárosi illetőségű* oly szegénysorsú lakosok, akik önmagukról gondoskodni képtelenek, vagy csak hiányosan képesek, *rendszeres havi segélyt* vagy időről-időre egyszeri segélyt kapjanak. *A főváros a maga részéről* erre a célra *1917-ben 580.000 koronát, 1918-ban pedig 592.000 koronát* állított be költségvetésébe.

Már a háború kitörése óta a főváros költségvetésébe beállított összegek egymagukban egyrészt nem szolgálhattak az igényjogosult szegények megfelelő kielégítésére, másrészt nem lehetett ridegen az illetőségi elvhez alkalmazkodni, ezért a főváros már a háború elején az Országos Hadsegélyző Bizottsághoz fordult, hogy szegénységélyezés címen a hadijövedelmi adó hozadékából is bocsásson a kerületi elöljáróságok részére tetemesebb összegeket

majd ennek jogutódja, az Országos Hadigondozó Hivatal e kérelmet honorálta is. Ily címen szerepel az Országos Hadigondozó Hivatal dotációjából a Népjóléti Központ költségvetésében:

az 1917. évre	720.000 korona
az 1918. évre pedig.....	840.000

A dotációnak ezek a tételei a Népjóléti Központ számvitelében azonban *csak mint átfutó tételek* szerepelnek. Ezeket az összegeket a Népjóléti Központ a kerületekben segélyre szorulóknak számának a kerületi elüljáróságokkal egyetértően megállapított *aránykulcsa szerint a kerületi elüljáróságokhoz utalta át* és a kerületi elüljáróságok a hozzájuk átutalt összegeket *számvitelileg elkülönítve* kezelték ugyan, de *ugyanolyan elvek szerint használták fel*, mint a főváros szegényialapja terhére hozzájuk átutalt és a szegények segélyezésére szánt összegeket.

A felosztás kerületi elüljáróságok szerint a következő volt:

	1917-re havi	1918-ra havi
I. kerület.....	6.000 K	7.000 K
II. „	3.700 „	4.300 „
III. „	5.500 „	6.330 „
IV. „	2.100 „	2.570 „
V. „	3.600 „	4.200 „
VI. „	8.600 „	10.030 „
VII. „	9.500 „	11.100 „
VIII. „	8.600 „	10.620 „
IX. „	7.200 „	8.400 „
X. „	<u>5.200</u> „	<u>6.050</u> „
Vagyis összesen havi .	60.000 K	70.000 K

1917-ben tehát a fentiek szerint átutaltatott összesen a kerületi elüljáróságokhoz 720.000 korona a IX. kerületet azonban külön még 5000 koronával kellett kisegíteni, mert az ellátásra szoruló szegényeknek ellátásában ennyi túlkiadása merült fel. Ily módon végösszegben 1917-ben e címen 725.000 koronát utaltunk át a kerületi elüljáróságokhoz. Vagyis 1917-ben *5000 korona túlkiadásunk* volt.

1918-ban már 840.000 koronát kellett volna szegénysegélyző célokra a kerületi elüljáróságokhoz

ráutalnunk, valójában azonban *csak 810.000 koronát* utaltunk át, mert az Országos Hadigondozó Hivatalnak az a leirata, amely az 1917-iki havi 60.000 koronával szemben 1918-ra e célra havi 70.000 koronát engedélyezett, csak 1918. február utolsó napjaiban jutott hozzánk, amikor, nem tudván, hogy a felemelt összegek engedélyeztetni fognak, már az 1918. év első három hónapjára csupán az 1917. évi engedélyezés alapján utaltuk ki a kulcs szerint megállapított összegeket a kerületi elüljáróságoknak, tehát havonként 60.000 koronát, vagyis az 1918. év első három hónapján át havonként 10.000 koronával kevesebbet, mint amennyit ki lehetett volna utalnunk. Ily címen az 1918. évi dotációnak 840.000 koronányi tételéből 30.000 korona, illetőleg az 1917. évi 5000 borona túlkiadás levonásával: 25.000 korona marad egyelőre felhasználatlanul. Erre a 25.000 koronára nézve az Országos Hadigondozó Hivatalhoz azzal a kérelemmel fordulunk, hogy ezt az összeget a következő pontban részletezett, úgynevezett Fejérváriné-féle alapnál mutatkozó 150.000 korona túlkiadás részben való fedezésére fordíthassuk.

Megjegyezzük még, hogy a kerületi elüljáróságok szegénységélyezési hitelének emelésére engedélyezett összegeket a Népjóléti Központ *végleg* helyezte kiadásba s ezekről az összegekről a kerületi elüljáróságok csakis a maguk számvitele keretében és *saját számvevőségük közbenjárásával számolnak el*. Az e címen eszközölt segélyezésekre vonatkozó pénztári okmányokról tehát a kerületi elüljáróságok számolnak.

A kerületi elüljáróságok kimutatásai szerint mind a tíz kerületi elüljáróság az 1918. év folyamán

a hadijövedelmi adó hozadékból	
engedélyezett dotáció terhére	43.259 esetben
a fővárosi szegényalap terhére	
pedig.....	<u>34.090</u>
összesen	77.349 esetben

adott segélyeket. A segélyek rendszerint 10—50 K-ig terjedtek. A fővárosi szegényalapból engedélyezett segélyek túlnyomórészt 20—30 koronás havisegélyek voltak; ezenkívül a fővárosi szegényalap terhére *fedezték* az ingyenesen kiosztott népkonyhajegyek költségeit.

Az úgynevezett Fejérváriné-féle alap.

Rátérünk most az úgynevezett *Fejérváriné-féle* alapra. Ennek historikuma a következő:

Az állami hadisegélyezésről intézkedő kormányrendeletek tudvalevően a hadbavonultak családjai részére fejenként és naponként eredetileg 78 fillért, a 8 éven alúl lévő családtagok részére pedig fejenként és naponként 39 fillérnyi hadisegélyt állapítottak meg. Oly szomorú és koldus-segítség volt ez, hogy nem csoda, ha az igazán minden támasz nélkül maradt hadicsaládok és a távollevő családfenntartó hadbavonultak lelkében mindinkább fokozódó elkeseredés gyülemlett össze. Különösen ott éreztette ez a nyomorúságos hadisegély a maga elkésérítő hatását, ahol kisebb család — feleség és kisgyermek, vagy két kisgyermek — maradt hátra és ahol ilyformán az egész családnak hadisegélye sem érte el a napi 2 koronát. Ez a helyzet: bírta rá báró *Fejérvári Imrénét*, aki a főváros Központi Segítő Bizottságában vezető működést fejtett ki, hogy 1915-ben az akkori kormány elnökéhez forduljon és arra kérje őt, nyújtson módot, hogy *oly hadisegélyes családok részére, akiknek hadisegélye naponként 2 koronát sem tesz, ez a hadisegély legalább napi 2 koronára kikerekíttessék.* Az akkori kormány elnöke honorálta báró *Fejérvári Imréné* előterjesztését és intézkedett, hogy az Országos Hadisegélyző Bizottság a hadijövedelmi adó hozadékából bizonyos összegeket engedélyezzen oly célzattal, hogy ezekből az összegekből a vizsgálat alapján rászorultnak bizonyult családoknak hadisegélyei, amennyiben ez a hadisegély nem éri el a napi 2 koronát, napi 2 koronára kiegészíttessenek. A hadisegélyeknek ez a kiegészítése a kerületi elüljáróságokra bízott és ily címen az akkori kormányelnök az Országos Hadisegélyző Bizottság útján eleinte havi 20.000 koronát, majd, amikor ez természetesen kevésnek bizonyult, havi 40.000 koronát, később pedig, amikor még ez az összeg is kevésnek bizonyult, havi 100;000 koronát engedélyezett. Külön megtisztelésként pedig, tekintettel arra, hogy báró *Fejérvári Imréné* járt el ebben; az ügyben, az akkori kormány elnöke úgy rendelkezett, hogy az e célra kiutalt összegek külön kezel-

tessenek és báró Fejérvári Imrénéről „báró Fejérvári Imréné-féle alap”-nak neveztessenek.

Amikor 1917-ben a Népjóléti Központ életbe lépett és átvette mindazoknak az összegeknek a kezelését, amelyeket az Országos Hadsegélyző Bizottság, illetve annak jogutódja, az Országos Hadigondozó Hivatal bármily címen a főváros népjóléti tevékenysége céljaira engedélyezett, az úgynevezett báró Fejérvári Imréné-féle-alap dotációja havi 100.000 korona volt. 1917-ben tehát a napi 2 koronán alul maradó hadisegélyeknek legalább napi 2 koronára való kiegészítése céljára a kerületi elüljáróságok havi 100.000 koronát kaptak az Országos Hadsegélyző Bizottságtól. Ezek az összegek az Országos Hadsegélyző Bizottság régi utalványai alapján még a főváros központi pénztáránál folytak be és még a tanácsi IX. ügyosztály intézkedett úgy, hogy ez a havi 100.000 korona az egyes kerületi elüljáróságoknak pontosan megállapított aranykulcs szerint a következő tételekben utaltassék ki:

az	I. kerületi elüljáróságnak havi	8.000	koronát,
a	II. " " "	3.400	"
a	III. " " "	6.400	"
a	IV. " " "	600	"
az	V. " " "	5.500	"
a	VI. " " "	17.500	"
a	VII. " " "	22.000	"
a	VIII. " " "	20.000	"
	IX. " " "	9.800	"
a	X. " " "	6.800	"
	Összesen havi . .	100.000	korona.

Ennek az intézkedésnek további érvényesítését vette át a Népjóléti Központ.

1917. év decemberében megjelent aztán a hadisegélyek úgynevezett felemeléséről intézkedő kormányrendelet, amely, amint tudva van, emelte ugyan a hadisegélyeket, de távolról sem oly mértékben, ahogy ezt a közvélemény kérte és amely arányban a hadisegélyek felemelését a Népjóléti Központ is részletes és alaposan kidolgozott felterjesztésben kívánta. Annyi azonban tény, hogy a napi 2 koronán alul maradó hadisegélyek az 1917. év végén kiadott 480.000 sz. kormányrendelet alapján megszűntek s így az úgy-

nevezett Fejérváriné-féle alap eredeti rendeltetése is tulajdonképpen megszűnt.

Ámde a Népjóléti Központ abban az előterjesztésben, amelyben 6/1918. NK. szám alatt a Hadigondozó Hivataltól az 1918. évre szóló dotáció engedélyezését kérte, részletesen megokolta, hogy a Fejérváriné-féle alap címen engedélyezett havi 100.000 korona engedélyezése *1918. évre is szükséges*, csakhogy ebből az összegből most már azokat a hadisegélyes családokat kellene intenzívebben támogatni, akikre nézve az úgynevezett felemelt hadisegély sem jelenti a létminimum minimumának biztosítását és *főként, sőt elsősorban támogatni kellene ezekből az összegekből a hadiözvegyeket, hadiárvákat és hadirokkantakat*, akiknek ma is siralmas állami ellátási viszonyait felesleges bővebben részleteznünk.

A Népjóléti Központ bizakodván abban, hogy az Országos Hadigondozó Hivatal az előterjesztésnek ezt a részét honorálni fogja, be sem várta a Hadigondozó Hivatal leiratát és az 1918. év első három hónapjára kiutalta a kerületi előjáróságoknak a fentebb részletezett kulcs szerint a havi 100.000 koronát. Ki kellett utalnia ezeket az összegeket annál is inkább, mert a hadisegélyek úgynevezett felemeléséről szóló kormányrendeletnek technikai végrehajtása elhúzódott 1918. áprilisáig és de facto a hadisegélyes családok az úgynevezett felemelt hadisegélyt csak az 1918. év második, harmadik, sőt negyedik hónapjában kapták meg, igaz, hogy ekkor visszamenőleg megkapták a felemelt hadisegélyek többletkülönbözetét az elmúlt hónapokra is.

Ámde az Országos Hadigondozó Hivatal a Népjóléti Központnak erre a tételre tett előterjesztését csak *félig* honorálta és a február utolsó napjaiban hozzánk érkezett leiratban 1918-ra — az előző évi havi 100.000 korona helyett — *csak havi 50.000 koronát* engedélyezett a fent körülírt célokra.

A Népjóléti Központ ezek után természetesen 1918. év áprilisától fogva havonként már csak 50.000 koronát utalt át az említett célokra a kerületi előjáróságokhoz, vagyis áprilistól decemberig, 9 hónapon keresztül összesen 450.000 koronát, azonban az 1918. év első három hónapjára már kiutalt havi 100.000

koronát, összesen 300.000 koronát *utólag már nem volt módjában redukálnia*, mert ezeket az összeget a kerületi elüljáróságok időközben az igényjogosultaknak tényleg kifizették. Vagyis: amíg az Országos Hadigondozó Hivatal a hadisegélyek kivételes kiegészítésére és főként hadiözvegyek és hadirokkantak intenzívebb támogatására a régi úgynevezett Fejérváriné-féle-alap címén 1918-ra összesen 600.000 koronát engedélyezett, addig *a Népjóléti Központ tényleg e címen 750.000 koronát utalt ki* a kerületi elüljáróságnak, úgy, hogy e címen *150.000 korona túlkiadás* mutatkozik. E 150.000 korona túlkiadás fedezéséről a Népjóléti Központ oly módon óhajt gondoskodni, hogy a kerületi elüljáróságok kerületi szegénységélyezési hitelének emelésére szánt tételnél mutatkozó 25.000 korona megtakarítást használná fel virement alapján egyrészt, másrészt 125.000 koronát igénybe vesz e túlkiadás fedezete céljára abból a 300.000 koronányi összegből, amelyet az Országos Hadigondozó Hivatal az egyes engedélyezett hiteltételeknél esetleg felmerülő túlkiadások fedezetére 1918. év elején a rendelkezésünkre bocsátott.

Meg kell említenünk, hogy 1916-tól—1917. júniusáig az Országos Hadsegélyző Bizottság a Fejérváriné-alap céljára engedélyezett összegeket részben kétszeresen utalványozta ki a fővárosi központi pénztárának. Amikor 1917. év közepén aztán a Népjóléti Központ vette át a hadijövedelmi adó hozadékából népjóléti célokra engedélyezett összes pénzek kezelését, az e túlkiutalások címén befolyt összegek már 414.090 K-ra emelkedtek. Erről annak idején jelentést tettünk az Országos Hadsegélyző Bizottságnak, illetőleg jogutódjának, a Hadigondozó Hivatalnak, azt kérve, hogy ez összegek tartalék céljára rendelkezésünkre maradjanak. Az Országos Hadigondozó Hivatal éhez képest nem is tett intézkedést ez összegek visszatérítése ügyében és ilyformán maradt a Fejérváriné-féle alap címén való túlkiutalásokból tartalék céljára 414.090 korona a rendelkezésünkre.

Már most rátérve az úgynevezett Fejérváriné-féle alap címén engedélyezett összegek felhasználá-

sának érdemleges tárgyára, látnivaló, hogy ezek az összegek is a Népjóléti Központ számvitelében *csupán átfutó* tételekként szerepelnek. Ezeket az összegeket közvetlenül a kerületi elüljáróságok használják fel rendeltetésük értelmében és hadiözvegyeknek, valamint hadirokkantak családjainak juttatnak belőlük 20—50 koronás segélyeket. A felhasználás helyességét a kerületi elüljáróságok számvevősegei ellenőrzik, de ezen felül a kerületi elüljáróságok a nekik e címen kiutalt összegekről *elszámolásaikat a Népjóléti Központ*hoz terjesztik be, amelynek számvevősege az eredeti pénztári okmányok alapján az elszámolásokat ugyancsak felülvizsgálja. Az elszámolások felülvizsgálata a Népjóléti Központnál még folyamatban van és a kerületi elüljáróságok kimutatásai szerint mind a tíz kerületi elüljáróság az 1918. év folyamán a Fejérváriné-féle alapból

összesen 31.241 esetben

adtak segélyeket, melyek 20—50 K-ig terjedtek; a hadiözvegyeknek, valamint a hadirokkantak családjainak a segélyeket rendszerint 20—40 koronás havi-segélyek formájában engedélyezték.

Meggyőződésünk szerint úgy a kerületi elüljáróságok szegénysegélyezési hitelének emelésére, mint a hadbavonultak családjainak, illetőleg a hadiözvegyek és hadirokkantak családjainak intenzívebb támogatására szóló összegeket a kerületi elüljáróságok részére *egyelőre továbbra is engedélyezni kell*, annál is inkább, mert a hadisegélyek 1919. február havával megszűntek, a hadból hazatértek zöme kenyérkeresetre még nem tudott szert tenni és a hadiözvegyek, valamint hadirokkantak ellátásának kielégítő végleges rendezése ma sem történt még meg. Természetesen az eddigi összegek további engedélyezését *csak átmenetileg* tartjuk szükségesnek, az átmeneti idő meghatározásánál azonban ügyelni kell arra, hogy ezen az időn belül a népjóléti igazgatás és tevékenység új rendszere életbeléphessen, hogy azután ennek az új rendszernek alapján végleges megállapítást nyerjen a népjóléti gondozás terén felmerülő szükségletek fedezetének kérdése is.

4.

Segélyezési nagyüzem — kicsi összegekkel.

A főváros segítő tevékenységének végrehajtó szervei tulajdonképen a kerületi elüljáróságok volnának. Ámde ha támogatta is az Országos Hadigondozó Hivatal a Népjóléti Központ útján a kerületi elüljáróságoknak segélyező működését, mégis végeredményben, például az elmúlt 1918. évben, az összes kerületi elüljáróságok pénzsegélyekre csak a következő összegeket fordíthatták:

a szegénysegélyezési hitel emelése címén	840.000 K-t
a Fejérváriné-alap címén	600.000 „
továbbá a fővárosi szegényalap által rendelkezésre bocsátott	592.000 „
összesen	<u>2,032.000 K-t.</u>

Budapest ma csaknem másfélmillió lakosságú város és a lakosság szarna a milliót már 1918. elején is jóval túlhaladta. Több, mint 80.000 volt a hadisegélyekben részesülő családok száma és — sajnos, a statisztika nincs feldolgozva még — a hadiözvegyek, a hadirokkantak, valamint az egyébként támogatásra szoruló családoknak ezreivel kell még számolni. Ha megengedjük magunknak a teljesen felelőtlen kombinációt: *legalább 100.000 olyan családdal kellett számolni 1918-ban, amely családok hatósági támogatásra szorultak, — 100.000 családnak kerekszámában két millió korona pénzsegély: épen hogy 20 korona esik egy-egy családra.*

Mindezt csak azért hozzuk fel, hogy ezzel is illusztráljuk: mennyire szűkösen és szinte koldus alamizsnából segíthették csupán a kerületi elüljáróságok a hozzájuk forduló rászorulókat. Igaz, hogy ez a két millió korona csak kiegészítő segélyezésre szolgált, mert hiszen a hadbavonultak kaptak rendszeres hadisegélyeket, amelyeknek összege 1918-ban több, mint száz millió koronát tett, de annyi bizonyos, hogy a viszonyoknak megfelelő és kielégítő rendszeres kiegészítő segélyezést a kerületi elüljáróságok két millió koronából nem igen tudtak folytatni.

Ehez még hozzájárul, hogy egy-egy kerületű elüljáróság területe és lakosságának létszáma vetekszik akármilyen nagyobbszerű vidéki város területével és lakosságának számával. A legtöbb kerületben a lakosság száma meghaladja a 100.000-et. Intenzív és egyenesítő népjóléti munkát tehát nem is lehet feltételezni a kerületi elüljáróságok részéről, amíg valószínűs tömegekkel kell nekik számolniok.

Később fogunk rátérni arra, hogy az orvoslás módját miben látjuk: megfelelő számú *népjóléti körzetek* megalakításában és megszervezésében, oly területekre és oly számú lakosságra korlátozva egy-egy körzetet, hogy annak keretében csakugyan intenzív és egyenesítő tevékenységet lehessen kifejteni, továbbá természetesen minden ilyen népjóléti körzetben *oly hivatalnak, népjóléti irodának megszervezésében, mely elegendő* számú és hivatalosan képzett szakközvegekkel is rendelkezzen. Itt csak azért mutatunk rá erre, hogy igazoljuk, mennyire hézagot pótló, mennyire szükséges volt és mennyire helyesnek bizonyult, hogy volt a fővárosban oly intézmény, a Népjóléti Központ, ahova végső elkeseredésében vagy bajában mindenki külön is fordulhatott, ahol a lehetőséghez képest mindenki türelmesebb meghallgatásra talált és bajában, nyomorúságában némi enyhítést szerezhetett.

Ezt a célt, a némi adakozóbb készséggel nyújtott pénzbeli támogatás lehetőségét szolgálták azok az összegek, amelyek nagyobbbrészt a Hadigondozó Hivatal jóvoltából, részben más állami hatóságok, valamint a társadalom áldozatkészségéből is — különböző címeken a Népjóléti Központ rendelkezésére állottak.

Ez összegek felhasználása tekintetében ismét különbséget kell tenni a között, vajjon ez összegek *általánosságban minden* arra rászorulónak segélyezésére voltak-e felhasználhatók, avagy csupán a segélyezendők *bizonyos* kategóriáját lehetett-e ez összegek terhére támogatni.

Ebben a fejezetben *általános* segítő tevékenységünkről adunk számot és itt mindjárt sajnosán meg kell állapítani, hogy az esetek számának *szinte 90%-a erejéig* a Népjóléti Központ is csupán *100 koronán alul maradó* segélyekkel volt kénytelen ope-

rálni, mert többre nem kellett. És szomorúan jellemző, hogy ezekre a szerint segélyekre is ezrével pályáztak a szegények, sőt közülök 40% erejéig az értelmiségi osztályhoz tartozók.

Igaz, hogy aki egyszer fordult a Népjóléti Központhoz, fordult az oda másodszor, sőt tizedszer is és — ha rászolgált a segítségre — egyetlenegyszer sem hiába; igaz, hogy a kicsi segélyeknek 50%-a havisegély formájában, tehát rendszeresen visszatérően került szétosztásra; igaz, hogy minden nagyobb érdektestület a körébe tartozók javára kapott külön dotációkat a hadijövedelmi adó hozadékából, így a kereskedők, iparosok, magánalkalmazottak, ügyvédek, mérnökök; igaz, hogy a kerületi elüljáróságok is nagyüzemet folytattak a kicsi összegű segélyezések terén és így „a sok kicsi sokra megy” elv alapján a szegények élelmesebbike mégiscsak segített magán: — mindez azonban nem változtat a tényen, hogy ötven-száz koronák még az 1918-iki „olcsóság” idején sem jelentettek lényeges segítséget.

Általában azért a szerényebb segélyeket is megelégedéssel fogadták és a magukra hagyott családok javarésze úgy rendezkedett be, hogy négy-öt helyről is merítettek támogatást megélhetésükre. Ez a körülmény persze egymagában is bő lehetőséget adott a visszaélésekre, hogy amíg egyesek jól ismerték a különböző segélyforrásokat és azokat rendszeresen kiaknázták, ily módon pedig „túlságos” segélyekre tettek szert, addig mások, a legtöbben, csak épen az egy helyről nyert kicsi segélyekkel voltak kénytelenek tengődni.

Nyilvánvaló, hogy *a segélyezés rendszert is egyszerűsíteni és egységesíteni kell.* Mindenki csak egy helyen kaphassa meg segélyét, de ott aztán olyan segélyt kapjon, ami csakugyan segítség számba megy. Ezt a rendszert azonban egy központban nem lehet megvalósítani, ezt *csak irányítani* lehet egy központból, *gyakorlati keresztülvitele* pedig csupán *a körzeti népjóléti irodák szerint* való decentralizálás alapján lehetséges.

Magát a pénzsegélyezést viszont a legszűkebb keretek közé kell szorítani. Pénzzel csak átmenetileg szabad segíteni. A beteget gyógyíttatni kell, a gyer-

meket napközi otthonban vagy intézetben kell elhelyezni, ruhával, tanszerrel ellátni, a munkabíró, egészséges embert pedig munkaalkalomhoz kell juttatni. Mindéhez persze intézmények is kellenek és egyenestítő eljárásra van szükség, ami csak decentralizáltan lehetséges.

Intézmények hiányában az intézményes gondozást a Népjóléti Központ, sajnos, pénzsegéllyel volt kénytelen helyettesíteni és sajnos; olyan pénzsegélyekkel, amelyeknek szerény méretei még kevésbé pótolhatták az intézményes gondozást.

A Népjóléti Központ *általános segítő* céljait szolgálták a következő összegek:

	1917. évben	1918. évben
	K	K
A Hadigondozó Hivatal útján engedélyezett népszigő dotáció	24.000.—	30.000.—
A Hadigondozó Hivatal útján engedélyezett társadalmi segítő dotáció	480.000.—	600.000.—
A szegények között való szétosztás céljára befolyt adományokból	53.239·38	70.100.—
Itt vesszük számba azt a két adományt, amelyek közül az egyik spanyolbetegek támogatására folyt be	—	5.050.—
a másik vakok részére	—	90.—
Összesen rendelkezésre állott tehát segélyezési célokra	557.239·38	705.240.—

Ehhez járul még az az 1288 korona 84 fillér, amelyet a Központi Segítő Bizottság segélyező osztályának 1916. évi *maradványaként* vettünk át.

Mit csinált a Népjóléti Központ ezekkel a pénzekkel és hogyan használta fel azokat?

A népszigő alap.

Az ügynevezett *népszigő célokra* szolgáló dotációnak az volt a rendeltetése, hogy ezekből 20 koronáig terjedő rögtönös segélyeket adjunk a hozzánk forduló olyan szegény feleknek, akiken addig is hirtelenében segíteni kellett, amíg a megfelelő

környezet-tanulmány megállapítja, hogy mennyiben érdemesek az illetők alaposabb segítségre, vagy akiket rendszeres segélyezésük érdekében a kerületi elüljáróságokhoz kellett utalnunk.

1917-ben az e címen rendelkezésre álló havi 2000 koronás dotációk terhére kiadtunk:

20 koronáig terjedő rögtöni segélyekre . . . 1.447 esetben 24.000 K-t.

1918-ban havonként 2500 korona, összesen tehát 30.000 korona állott rendelkezésünkre. Ebből kiadtunk:

20 koronáig terjedő rögtöni segélyekre . . .	995 esetben	17.500 K-t
nagyobb rögtöni segélyekre.....	194 „	<u>11.485 „</u>
összesen . . .	1.189 esetben	29.985 K-t.

Vagyis az 1919-ik évre maradványként átvihettünk 15 koronát.

A szétosztás céljából befolyt adományok felhasználása.

Rendszerint ugyancsak pillanatnyi segélyekre használtuk fel a szegények között való szétosztás céljára hozzánk érkezett adományokat. Amint említettük, 1917-ben

32 adományozótól befolyt hozzánk .	53.239-38 K
ebből kiosztottunk 2.532 esetben .	<u>47.329-38 K-t</u>
az 1918. évre maradványként tehát átvittünk	5.910--K-t.

Ilymódon az adományok címén rendelkezésünkre állottak 1918-ban a következő összegek:

Maradványként 1917-ről	5.910
Újabb adományok 22 adományozótól	70.100
Spanyol betegek részére 2 adományozótól	5.050
Vakok részére 1 adományozótól .	<u>90</u>
Összesen	81.150— K.

Ezekből az adományokból 1918-ban szétosztásra került

2.963 esetben.....75.956-60 fillér.

Vagyis szegények között szétosztásra szánt és fel nem használt adományokból 1919-re rendelkezésünkre áll maradványként 5193.40 fillér.

A társadalmi segítő-alap.

Rátérünk most a társadalmi segítő-alap felhasználásának részletezésére:

1917-ben e címen a következő *bevételeink* voltak:

A Központi Segítő Bizottság	1916. évi maradványként.....	1.288-84 K
A Hadigondozó Hivatal útján a havi 40.000 koronás dotációkból . . .	480.000-- „	
Kiutalt, de visszaérkezett segélyekből.....	<u>27.662-85 „</u>	
Összesen.....	508.951-61 K.	

Kiadásaink ezzel szemben a következők voltak:

Segélyekre összesen 12.531 esetben 550.238— K vagyis *túlkiadás* merült fel ... . 41.286-41 „

1948-ban számadásaink szerint a társadalmi segítőalagnál *bevételeink* a következők voltak:

Az Országos Hadigondozó Hivatal útján a havi 50.000 koronás dotációkból	600.000— K
Kiutalt, de visszaérkezett segélyekből.....	<u>31.712-57 „</u>
Összesen ...	631.71257 K.

Kiadásaink a következőképen alakulnak:

Havi segélyekre 11.703 esetben .	307.710- K
Egyszeri segélyekre 4.940 esetben	268.713-88 „
Gyógyfürdőtetés céljára beszerzett 500 gyógyfürdőjegy szétosztására 48 esetben.....	2.512- „
A Népruházati Bizottság útján kiutalt ruhautalványoknak beváltására 15 esetben.....	2.195 — „
Műláb, műcipő, haskötő, stb. számlájának a fél helyett való kiegyenlítésére 8 esetben	1.078 - „
Varrógép beszerzésére 1 esetben.....	<u>175-- „</u>
Összesen 16.715 esetben . .	672.383.88 K

Túlkiadásként mutatkozik tehát 1918-ban..... 40.671-31 „

Összegezvén 1917. és 1918. évről a túlkiadásokat:

Túlkiadás 1917-ben.....	41.286.31 K
Túlkiadás 1918-ban.....	<u>40.671-31</u> „
Összesen . . .	81.95762 K.

Ennek a túlkiadásnak fedezéséről olyképen gondoskodtunk, hogy az Országos Hadigondozó Hivatal által a felmerülő túlkiadások fedezésére 1918-ban rendelkezésünkre bocsátott 300.000 koronából 100.000 koronát irtunk a társadalmi segítő-alap javára s ily—formán az 1919-iki dotáció tekintetében is némi csekély tartalékot biztosítottunk.

Összegezvén az általános segélyezés ügykörében lebonyolított forgalmunkat, segélyekben kiadtunk:

	1917-ben		1918-ban	
	esetek száma	korona	esetek száma	korona
A Népsegítő-alap terhére	1.447	24.000—	1.189	29.985—
A társadalmi segítő-alap terhére	12.531	531.238—	16.715	672.383·88
Szegények közt való szétosztásra szánt adományok terhére . .	2.532	47.329·38	2.963	<u>75.956·60</u>
Összesen	16.510	621.567·38	20.867	788.345·48

A segélyek részben rögtöni segélyek, részben havi segélyek, részben időről-időre szóló egyszeri segélyek voltak. Havi segélyben a társadalmi segítő alap terhére havonként átlag 7—800-an részesültek és a havi segélyek átlaga 30 korona volt, maximuma pedig 50, kivételesen 100 koronáig terjedt. Egyszeri segélyben a társadalmi-alap terhére havonként átlag 400-an részesültek és e segélyek átlaga 50 korona volt, de maximuma 300, kivételesen 500 koronáig, néhány esetben pedig, amelyekben új létalap megteremtéséről volt szó, 1000 koronáig terjedt.

Természetben való segélyek.

Az általános segélyezés ügykörét természetben való segélyezéssel, főképp ruházati cikkek osztásával is kibővítettük. E téren működésünk csak 1918-ban bontakozott ki, amikor egyrészt a Vörös Kereszt-Egyesület szeretetadománygyűjtő osztálya révén hozánkjuttatott használt ruhaneműekből elégítettük ki a jelentkező igények némi hányadát, másrészt kapcsolatba léptünk a Népruházati Bizottsággal s megállapodtunk vele, hogy indokolt esetekben javaslatot teszünk hozzá népruházati ruhára szóló ruhautalvány ügyében és a Bizottság e javaslatainkat honorálni fogja.

A Vörös Kereszt szeretetadományosztályától kerekszámban átvettünk

3.400 db használt ruhaneműt
és ebből 94 esetben 705 „ „ „ „

osztottunk ki. E ruházati cikkek javarésze különben alig használható, rossz állapotban van.

A Népruházati Bizottsághoz ruhautalvány kiutalása érdekében ártunk

379 esetben a felek költségének terhére
15 esetben a társadalmi segítőalap terhére.

Egy-egy népruházati ruha ára átlag 170 korona volt, amit a legtöbb ember szívesen meg is fizetett.

Külön számadással szolgálunk természetesen azokról a ruházati segélyezésekről, a melyek a csecsemővédelem, gyermekvédelem és gyermekfelruházás keretében kerültek lebonyolításra, valamint külön ismertetjük a rokkant és a hazatérő leszerelt katonák ruhaellátása ügyében folytatott működésünket.

A természetben való segélyezés jellegével bírtak a társadalmi segítő-alap terhére kiutalt ama segélyek is, amelyekből tulajdonképen gyógyműszert szereztünk be a betegeknek. Ugyanily jellegűek a gyógyfürdőjegyek, amiket szegény betegek rendelkezésére bocsátottunk. A társadalmi segítő-alap elszámolása keretében már számot adtunk arról, hogy 1918. év folyamán 500 db gyógyfürdőjegyet szereztünk be és ebből

48 beteg félnek 355 darabot

osztottunk ki.

Sajnálattal kell megemlítenünk, hogy ámbár a tanácstól a szegény betegek részére való gyógyfürdő-jegyeknek ingyenes vagy legalább féláron való kiutalását kértük, ez a kérelmünk nem talált honorálásra. Így a segélyezésekre szánt pénzekből a fürdőjegyeket egész áron kellett megváltanunk, e címen pedig 2512 korona költségünk merült fel.

Végül megemlítjük, hogy a segélyezés ügykörében egyes társadalmi egyesületekkel is kapcsolatot igyekeztünk szerezni, egyes intézményekhez, főként elhelyezésük érdekében magunk is utaltunk át feleket. Néhány egyesületet pedig az általános segélyezés ügykörében segéllyel is támogattunk. Így

1917-ben a Zsófia leányvédő egyesületnek	200 K
a Munkái kereső Nők Otthonának . . .	1.000 „
a Budai Izraelita Nőegyesületnek . . .	500 „
a Szociális Missziótársulatnak	10.000 „
1918-ban pedig a Munkátkereső Nők Otthonának.....	2.000 „

segélyt engedélyeztünk a jótékony egyesületek segélyezésére szánt dotációnk terhére.

Itt adunk számot még arról a 10.000 koronás alapítványról is, amelyet özv. Herz Árminné segélyezési célokra tett.

Kik és hogyan részesülhettek támogatásban az általános segélyezés ügykörében?

Tulajdon képen *mindenki, aki megokolt alapon a Népjóléti Központhoz fordult* Mégis elsősorban a hadbavonultak családjaira és *főként a hadiözvegyekre, hadiárvákra, valamint a hadirokkantakra* és családjaikra voltunk tekintettel.

Betegség esetén való segélyezés, temetési segély gyermektartási segély, nevelési segítség, kórházi szanatóriumi költség, lakbérsegély, beszerzési segély aró beszerzési vagy üzletalapítási segély: minden feltalálható a segélyek engedélyezésének megítélésénél. Számos esetben új létalap megteremtéséhez igyekeztünk hozzásegíteni a hozzánk forduló feleket, és ha sok esetben nem tudtunk annyit adni, amennyit kellett volna, az sohasem a jóakaraton

múlott, hanem mindig csupán azon, hogy aránylag szűkreszabott fedezet keretében kellett mozognunk.

Sajnos, a megfelelő számú s a megfelelően képzett személyzet hiánya, valamint a segélyezési tevékenység óriási ügyforgalma nem tette lehetővé, hogy olyan rendszeres statisztikát vezessünk, amivel pontosan kitüntethetnők, hogy a segélyezetttek között hány volt a hadbavonultak családja, hány a hadiözvegy és hadiárva, hány a hadirokkant és hány az egyébként szűkölködő. Csak átlagosan, hozzávetőlegesen, de azért az akták eléggé tüzetes revideálása alapján jelezhetjük, hogy a segélyezetttek aránya a következőképen alakult:

hadbavonult családja.....	40%
hősihalott családja.....	20%
hadirokkant családja.....	10%
egyéb szűkölködő.....	30%

Megjegyezzük, hogy a hadiözvegyeket, hadiárvákat, amíg elsősorban mindenkor reájuk voltunk tekintettel a társadalmi segítő-alap felhasználásánál, amellet egyéb rendelkezésünkre bocsátott alapok terhére különösebb gondozásba is vettük, amint erről annak helyén beszámolunk. A hadirokkantakra nézve viszont a rendszeres intézkedést az Országos Hadigondozó Hivatal magának tartotta fenn.

Pénzsegélyező ügyforgalmunkban a segélyezetttek *foglalkozási ágak* szerint így oszoltak meg:

bíró	vagy felesége ill. özvegye .	10%
ügyvéd	" " " " "	30%
orvos	" " " " "	10%
mérnök	" " " " "	10%
tanár	" " " " "	40%
tanító	" " " " "	90%
közhivatalnok	" " " " "	100%
magánalkalmazott	" " " " "	90%
kereskedő	" " " " "	70%
iparos	" " " " "	80%
szakmunkás	" " " " "	250%
napszámos	" " " " "	140%
egyéb	" " " " "	80%
összesen :		1000%

Látnivaló, hogy az ügynevezett értelmiség körülbelül 40%-kal szerepel a segélyezési esetek sorában.

Megjegyzendő azonban, hogy ügyvédek, mérnökök, kereskedők, iparosok, magánalkalmazottak szabályszerint a maguk hivatalos testületeiknél kaphatták rendszeres támogatásukat. A szakmunkások segélyezését széles keretekben folytatták az egyes szakszervezetek is, míg a baleset vagy betegség esetére való segélyezésükről a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár széles keretekben és intézményesen gondoskodott. Végül a Népjóléti Központnál segélyezették zöme többé-kevésbé a kerületi előjáróságoknál is segélyben részesült.

Gyermekeik száma szerint a segélyezették pénzsegélyező ügyforgalmunkban így oszoltak meg:

Egyedül álló	25 ⁰ / ₀
1 gyermek	20 ⁰ / ₀
2 "	16 ⁰ / ₀
3 "	14 ⁰ / ₀
4 "	12 ⁰ / ₀
5 "	5 ⁰ / ₀
6 "	3 ⁰ / ₀
7 "	2 ⁰ / ₀
több "	3 ⁰ / ₀
összesen: 100⁰/₀	

A gyermekek támogatásáról azonban máj ágak keretében is hathatósabb gondoskodás történt. Így a gyermekfelruházás, a napközi otthonokban való gondozás s általában gyermekvédelmi tevékenységünk keretében.

Persze, a rendelkezésre álló 600—800.000 koronából nem lehetett túlnyomórészen nagyobb segélyeket osztani. A 100 koronát túlhaladó segélyek statisztikája így fest:

	1917-ben	1918-ban
100— 200 K-ig	299 eset	455 eset
200— 300 "	92 " "	166 " "
300— 400 "	47 " "	43 " "
400— 500 "	4 " "	6 " "
500—1000 "	7 " "	7 " "
Összesen	449 eset	707 eset

Pénzre fordítva ezeket az esetszámokat:

az 1917. évi 449 eset jelent kb. . .	100.000 Kt
az 1918. " 707 " " " " . . .	150.000 " "

Vagyis 100 K-nál nagyobb segélyekre a rendelkezésre álló összegeknek körül-belül 15%-át fordítottuk. Viszont a segélyezési esetek összes számához képest a 100 K-nál nagyobb segélyek száma az 1%-ot sem éri el.

Ismételten hangsúlyoznunk kell azonban, *hogy az esetek száma nem jelenti egyúttal a segélyezett egyének számát* is, mert hiszen az 1918-iki adatokat számbavéve kerekszámban 12.000 volt a havisegélyezési esetek száma, ami a havisegély megismétlődésének 6 hónapi átlagát és egy-egy havisegély átlagát csak 30—35 K-ra véve: jelenti 2.000 egyének összesen 200—200 K-val való segítését.

A segélyezés általános ügykörében *1918-ban 6506 egyénnel volt dolgunk*. Ha ebből 2000 volt a havisegélyesek száma körülbelül 300.000 K összeggel, akkor a további 4500 egyének egyszeri segély címén átlag 80—100 K jutott.

Ezek is bizonyára csak nagyon szerény segélyek de végeredményben — *sajnos, csupán ennyire tellett, — többre nem, mert több pénz erre a célra nem állott rendelkezésünkre s a pénz felhasználását az adott lehetőségei? szerint kellett beosztani.*

Mily alapon történt a pénzsegélyezés?

Hogyan, milyen módon részesülhetett segélyben bárki is a Népjóléti Központ részéről?

Erre nézve ismertetnünk kell a társadalmi segítő alapnak historikumát:

Még 1914. év végén, amikor a főváros először fordult a Hadsegélyző Bizottsághoz, hogy segítő célokra támogatását kérje, a Hadsegélyző Bizottság ülésén több jótékony egyesület részéről felmerült az a kívánság, hogy az egyes egyesületek, főképen a műveltebb társadalmi osztályhoz tartozó szegények támogatására bizonyos összegeket kapjanak a hadijövedelmi adó hozadékából. Azon az ülésen azután az a megállapodás történt, hogy a Hadsegélyző Bizottság nem óhajtja az egyes jótékony egyesületeket ily irányban külön-külön támogatni, hanem a főváros Központi Segítő Bizottsága alakítson a jótékony egyesületek képviselőiből úgynevezett segélyező

osztályt és ez a segélyező osztály bonyolítsa le mindazoknak a műveltebb társadalmi osztályhoz tartozó szegényeknek támogatását, akik az egyes jótékony egyesületekhez avagy a Központi Segítő Bizottsághoz fordulnak. A Központi Segítő Bizottságnak ez a segélyező osztálya a jótékony egyesületek képviselőiből és a polgármester elnökletével meg is alakult, ügyrendet is készített, amely szerint az egyesületek képviselői megfelelő véleményes javaslattal elküldhetik a hozzájuk forduló feleket a Központi Segítő Bizottsághoz, amennyiben pedig ilyen felek közvetlenül a Központi Segítő Bizottsághoz fordulnak, ebben az esetben a kérelem környezet-tanulmányon alapuló véleményes javaslattétel végeit adassék ki a segélyező osztály valamelyik tagjának. A segélyező osztály hónapról-hónapra ülést tartott és ebben az ülésben szavazta meg a rászoruló feleknek a havi vagy egyszeri segélyeket. Megengedte azonban az ügyrend azt is, hogy egyes esetekben a segélyező osztály elnöksége soronkívül utaljon ki megfelelő segélyeket. A Központi Segítő Bizottság segélyező osztályának dotációjaként az Országos Hadsegélyező Bizottság a hadijövedelmi adó hozadékból eleinte havi 10.000 koronát majd, amikor ez kevésnek bizonyult, havi 15.000 koronát, később havi 30.000 koronát, végül havi 40.000 koronát engedélyezett.

Amikor a Népjóléti Központ megalakult, átvette a Központi Segítő Bizottság segélyező osztályának is a munkakörét, külön szakosztályt, társadalmi segítő szakosztályt alakított, amelynek tagjai ugyancsak az egyes jótékony egyesületek képviselői voltak. A segélyezések elintézésének módja is megmaradt abban a formában, amint ez azelőtt volt megállapítva. Csakhogy akkor, 1917-ben, az ügyforgalom már annyira megnövekedett és az esetek sürgőssége annyira rendszeressé vált, hogy a havonként tartott üléseken többnyire kizárólag csupán a havi segélyek elbírálása szerepelt napirenden, míg az egyszeri segélyek engedélyezése többnyire elnökileg, rövid úton történt. Azonkívül a szakosztály tagjai akkori-
ban — részben, mert munkakészségük a háború hosszú tartama alatt természetszerűleg lelohadt,

részben, mert a segélykérelmek óriási tömegével kellett számolni — már nem vállalták teljesen a maguk személyében, hogy a beérkezett segélykérelmek ügyében környezet-tanulmányok alapján véleményes jelentést adjanak és így a Népjóléti Központnak más kutató szervek beállításáról is gondoskodnia kellett. Igénybe vettük a kerületi eljárásságok mellett működő régi közgyámokat, igénybe vettük az egyes jótékony egyesületek szervezeteit, de őszintén szólva, mindezek az önkéntes munkaerők csak hosszabb-rövidebb ideig és inkább rövidebb ideig állottak rendelkezésre; csupán a Munkások Gyermekbarát Egyesülete, melynek közreműködését 1918. év elején kezdtük igénybe venni, folytatja most is kitartással a rábízott kutató és véleményező teendőket ellátását.

**Hivatásos, szakképzett kutató
szerveket kell rendszeresíteni.**

A Népjóléti-Központ fennállása óta küzdök és vergődik a hivatásos, szakképzett kutató szervek hiánya következtében. Ennek a körülménynek első sorban a segélyezésre szorulóknak viseli a kárát, mert ügyeik nem intéződhetnek el mindenkor a megfelelő gyorsasággal és alaposasággal. Az e téren szerzett tapasztalatok sürgetik tehát mindenképpen, hogy a népjóléti ügyek ellátásának munkájába mielőbb szakkeozott. hivatásos, kutató szervezetet kell beállítani. Teljesen önhatalmúlag, szerény tiszteletdíj mellett, már alkalmaztunk is 3-4 ilyen kutató szervet, ámde ezekkel épen csak a legsürgősebb eseteket tudjuk a kellő gyorsasággal megvizsgáltatni, mert ahhoz, hogy a Népjóléti Központ mai ügyforgalma mellett megbízható környezet-tanulmányok alapján láthassuk el a népjóléti tevékenységet, legalább 50 szakképzett hivatásos, kutató szervnek beállítása volna szükséges.

Az anya- és csecsemővédelem terén például, ahol az ilyen szakképzett kutató szervek, hivatásos anyavédőnők, már rendszeresítve is vannak, ezidő szerint körülbelül 60 ilyen anyavédőnő működik. Már pedig az anya- és csecsemővédelem a népjóléti tevékenységnek csupán egyik ága és nem is a legforgalmasabb ügága.

Egyébként, mint már ismételten jeleztük, hangsúlyozottan kell itt is rámutatnunk arra, hogy a konkrétan felmerülő egyes népjóléti ügyeknek egy központban való intézése nem célszerű. Fokozottabban kellett ezt tapasztalnunk a Népjóléti Központnál, ahol a személyzeti és a helyiségi viszonyok külön is megnehezítették az egyre dagadó ügyforgalomnak megfelelő lebonyolítását. A decentralizálást ezen a téren alaposan keresztül kell vinni. A kerületi elüljáróságok szerint való decentralizáltság távolról sem elegendő, hiszen az ő működési területük szintén oly nagy, hogy természetesen nem képesek az óriási ügyforgalmat a kellő egyenesítő eljárással lebonyolítani. Tehát a kerületi elüljáróság nem tekinthető a decentralizáció megfelelő fórumának, mert maga is már túlnagy centrum és épen ez a körülmény fordította a Népjóléti Központra, az ügyes-bajok felek tömegét, úgy, hogy a Népjóléti Központ működési köre egész Budapestre nézve kénytelen volt az egyes népjóléti ügyekben való intézkedéseket felölelni.

Bebizonyosodott, hogy egy központban az ügyek tízezeit intézni fizikailag lehetetlen. *Egy központból igenis irányítani és ellenőrizni kell, de intézkedni jól és eredményesen csakis decentralizáltan, kisebb területekre és kisebb számú lakosságra szorított körzetekben lehet mely körzetek mindegyikében egy egy népjóléti irodát kell felállítani.* Ma mégis ügyel-bajjal a Népjóléti Központ a háború alatt az ügyek tízezeiben kiegészítő módon intézkedett, ez egyrészt azért volt lehetséges, mert a hivatali személyzet minden erejét megfeszítve, mindennap a késő esti órákig ott állott a helyén, másrészt nem mindenki fordult a Népjóléti Központhoz, aki támogatásra szorult, sokan és talán olyanok, akik leginkább rá lettek volna szorulva s akik egyúttal a legkevésbébbé élelmesek, nem is tudták, hogy van olyan intézmény, ahol nemcsak 10—20 koronákkal, hanem alaposabb segítséggel is igyekeznek segíteni a rászorulókon.

A népjóléti igazgatás megfelelő szervezésének azonban arra is irányulnia kell, *hogy felkutassa* mindazokat, akik bajukban támogatásra szorulnak, hogy így mindenki, az is, aki magától azt sem tudja, hova forduljon, hozzájuthasson ahhoz a segítő kéz-

hez, mely őt ismét talpra állítja és kereső munkához juttatja: ezért kell megfelelő számú népjóléti irodát létesíteni a fővárosban ugyanúgy, mint ahogy például a Kerületi Munkásbiztosító Pénztár is nem egy központban, hanem a város minden részében létesített rendelő intézeteiben látja el a rábízott feladatokat; ezért kell ezekbe az irodákba megfelelő számmal *szakképzett hivatásos kutató szervezetet* is beállítani.

5.

Hadbavonultak, hadból hazatértek, rokkantak.

A hadbavonultak intézményes segítéséről tulajdonképpen az állam intézkedett a hadisegélyek útján. Tudjuk, hogy a hadisegély mily siralmas alamizsna volt. Énnél nyomorúságosabb ellátásban csak a rokkantaknak, a hadiözvegyeknek, meg a hadiárvának jutott részük.

Az állami hadisegély 1917. év végéig fejenkint és naponkint 78 fillér, a 8 éven aluli családtagok pedig 39 fillér volt. 1918. óta a hadisegélyek valamivel emelkedtek, de a sok tagú családokra nézve a régi arányhoz viszonyítva a segély összege nem változott. A hadisegélyesek igényeit a kerületi elüljáróságok bírálták el és a megállapított összegeket ők folyósították. Budapesten 1918-ban, mint említettük, 81.763 család részesült hadisegélyben és a kifizetett hadisegélyek összege az egész évre 102,467.423.92 K-t tett ki. Ez a szegényes ellátás volt a hadbavonultak családjainak ügyében az egyetlen intézményes intézkedés, minden egyéb segélyezésük szinte csak ötletszerű volt, kivéve az 1918. márciusa óta folyósított rendkívüli hadisegélyezést. Ez a szegényes gondozás okozta, hogy a hadbavonultak küzködő családjai minden elképzelhető hatósági és társadalmi fórumnál valóságos koldus-kálváriát jártak, az élelmesebbje pedig csak annyiban járt jobban, hogy tíz helyről is szerezhette az — alamizsnákat, szemben a tájékozatlabbakkal, akik a puszta hadisegélyen kívül semmihez sem jutottak.

A Népjóléti Központ igyekezett a hadisegélyes családok kiegészítő segélyezéséről az adott szűkös lehetőségek keretében intézményesen is gondoskodni és a forradalom kitörésével a hadból hazatértek ügyeiben is igyekezett rendszeresen eljárni. Tettük ezt egyrészt általános segítő ügyforgalmunk keretében, amelyben, mint említettük, a segélyezési esetek 70%-a hadbavonultaknak, hadiözvegyeknek és hadirokkantaknak családjaira vonatkozott. Voltak azonban olyan külön akcióink is, amelyek keretében kizárólag a hadisegélyes családokról, illetőleg a hadból hazatértekről történt gondoskodás. Az alábbiakban számolunk be munkánknak erről a működési köréről, amelyet részben a kerületi elüljáróság útján vagy részben az ő közreműködésükkel is láttunk el. Szólunk aztán végezetül a rokkantak érdekében tett intézkedéseinkről is, amennyire e tekintetben a magunk hatáskörében módunk volt.

A tényleges állományú katonák családjainak hatósági segélyezése.

A hadisegélyek ügyében kiadott eredeti kormányrendelet tudvalevően *a tényleges állományú katonák családjai részére hadisegélyt nem engedélyezett*. A háború előrehaladott stádiumában azonban méltányosnak bizonyult, hogy legalább indokolt esetekben a hadbavonult tényleges állományú katonák családjai is államsegélyben részesüljenek.

A kormány akkoriban Budapestre nézve úgy rendelkezett, hogy a IV. kerületi elüljáróság bírálja el mindazokat az eseteket, amelyekben a hadbavonult tényleges állományú katonák családjai részére is indokoltnak bizonyul a hadisegély kiutalása. Az így megállapított és kifizetett hadisegélyek céljára azonban külön fedezetet jelölt meg, illetőleg úgy intézkedett, hogy a IV. kerületi elüljáróság fizesse ki ezeket a segélyeket s ezek azután a hadijövedelmi adó hozadékából fognak megtéríttetni.

Tekintettel arra, hogy a Népjóléti Központ életbe léptével, 1917. óta, mindazok az összegek, amelyek a hadijövedelmi adó hozadékából a főváros népjóléti

céljaira engedélyeztettek, a Népjóléti Központnál folytak be s itt kezeltettek egységesen: ide folytak be azok az összegek is, amelyeknek megtérítését a IV. kerületi elöljáróság azon a címen kérte, hogy ez összegeket a hadbavonult tényleges állományú katonák családjainak az állami segéllyel egyenlő értékű segélyezése címén kifizette.

Ily címen a Népjóléti Központnál

1917-ben befolyt..... 114.024 K 75 f,

melyet haladéktalanul továbbítottunk a I ker. elöljáróságnak, mint amely a kiadásokat előlegezte.

1918-ban pedig befolyt .... 130.931 K 86 f.

melyet szintén átutaltunk a IV. ker. elöljárósághoz, mint amelynek ezek az összegek tulajdonképpen járnak.

Látnivaló, hogy az e címen szereplő összegek a Népjóléti Központ számvitelében csupán mint *átfutó* tételek szerepelnek.

Tudomásunk szerint a IV. kerületi elöljáróság által kifizetett hadisegélyek címén még további összegek várnak megtérítésre a hadijövedelmi adó hozadékából.

A hadisegély-előlegek megtérítése.

A hadijövedelmi adó hozadékából a háború eleje óta bizonyos összegek bocsáttattak a főváros rendelkezésére a folyósított, de meg nem térült hadisegély-előlegek megtérítése céljára.

Mielőtt ugyanis a kerületi elöljáróságoknál valamelyik család a hadisegélyt megkaphatta, meg kellett állapítani az erre való jogosultságát. A kormányrendelet azonban úgy intézkedett, hogy addig is, amíg valakinek a hadisegélyre való jogosultsága megállapítást nyer, indokolt esetekben az elöljáróság a kiutalandó hadisegély terhére az illetőnek megfelelő előleget utalhat ki. Megtörtént természetesen, hogy a kerületi elöljáróságok teljes jóhiszeműséggel olyanoknak is utaltak ki hadisegély-előleget, akiknek erre való jogosultságát aztán később az illetékes hatóságok nem állapították meg. Az így kiutalt összegeket tehát nem lehetett a hadisegélyek terhére

elszámolni s az ily előlegek kiutalására külön fedezetet kellett a főváros részére biztosítani. Ezeknek a meg nem térített előlegeknek fedezetére szolgált az a dotáció, amely a hadijövedelmi adó hozadékából a háború eleje óta engedélyezett és amely dotáció kezelését, 1917-ben történt életbelépte óta, ugyancsak a Népjóléti Központ vállalta el., A dotáció ily címen 1917-ben is és 1918-ben is 20.000 korona volt, összesen tehát 40.000 korona folyt be.

A Népjóléti Központ útján e 40.000 korona terhére mindössze két kifizetés történt, mind a kettő 1918-ban, még pedig:

a	III.	kerületi	elüljáróságnak,
		hadbavonultak	családtagjainak
		részére	hadisegélyként
		előlegezett és a	jogosultság meg nem
		állapítása miatt	meg nem térített
		hadisegély-előlegek	címén
		háború kezdete óta	kifizetett
		összegek megtérítésére ...	417K52Í,
a	VII.	kerületi	elüljáróságnak
		1915., 1916., 1917. és 1918. években	a hadbavonultak
		részére	folyósított, de meg
		nem térült	előlegek megtérítésére.....
			9.277, —, —,
		Összesen	9.694 K 52 f.

Ily címen tehát ezidőszerint
maradványunk van..... 30.305 K 48 f.

Ezt a maradványösszeget sem lehet azonban természetesen feleslegnek venni, mert a kerületi elüljáróságok a fent említett kettőnek kivételével még nem küldöttek be jelentéseiket, hogy a kifizetett, de meg nem térített ily előlegekből mily összegek terítendőek még meg. A végleges elszámolás tehát csak akkor lesz lehetséges, ha a kerületi elüljáróságok mind megküldötték jelentéseiket. Ily irányban sürgető átirattal fordultunk a kerületi elüljáróságokhoz.

Szeretetadományok.

A hadban álló katonák érdekében is fejtett ki a Népjóléti Központ némi működést és főként az 1917. év folyamán szeretetadományokat juttattunk

a fronton küzdő katonáinknak, vagy az egyes katonaoththonoknak. E kiadások fedezésére részben az 1915—1916. évi régi kezelésből átvett 186.97253 koronányi maradványösszeget, részben a Tengeri Háború jövedelmét és részben az e célra érkezett adományokat használtuk fel.

Az 1915—16. évi régi kezelésből átvett maradványösszegek terhére szeretetadományokra fordítottunk	16.052-50 K-t
ugyanaz összegek terhére a Városi Nyilvános Könyvtárnak sebesült katonák könyvekkel való ellátása céljára.....	3.600— „
a „Tengeri Háború” jövedelme terhére a Vörös Keresztnek	2.000 — „
ugyané jövedelem terhére a Zita-kórházban ápolt beteg katonák karácsonyára.....	2.000.— „
ugyanúgy az 1. honvédgyalozezrednek	3.000- „
ugyanúgy a 32. gyalozezrednek . . .	1.000.— „
végül az e célra érkezett adományok terhére az I. kerületi Közjótékony-sági Egyesület Katonaoththonának	200— „
és a Vörös Keresztnek . . .	50— „
Összesen . . .	27.902-50 K-t

A szeretetadományok egy részét a polgármester vitte el a frontra ott küzködő katonáinknak.

A hadbavonultak bútorainak ingyenes elraktározása.

A hadijövedelmi adó hozadékából engedélyezett összegek között 1915-től fogva ott szerepelt egy évi 20.000 koronás tétel, amelynek az volt a célja, hogy a főváros ebből a pénzből hatósági bútorraktárt létesítsen és tartson fenn családok számára, akiknek fenntartója hadbavonult és akik ezért a háztartásukat kénytelenek voltak felosztatni, bútoraikat pedig valahol elraktározni. Azoknak a szegény családoknak érdekeről volt szó, amelyek a család fenntartó, távollétében rokonsághoz költöztek és amelyek bizonyára nem lettek volna képesek amellet külön lakást is fenntartani vagy bútoraik elraktározásáért drága díjakat fizetni. A főváros tanácsának IX. közjótékony-sági ügyosztálya intézte a hatósági bútorok elraktározásának

ezt az ügyét, a bútorraktár a főváros gazdasági hivatalából létesült és a háború első éveiben, 1914—1916-ban

beraktároztatott.....	285 család bútora
a raktárból ismét visszaszállított úgy hogy 1916. végén a raktárban maradt.....	144 „ „ 141 „ „

Amikor a Népjóléti Központ életbelépett, 1917-ben, a hadijövedelmi adó hozadékából a Hadigondozó Hivatal ugyancsak évi 20.000 koronát engedélyezett bútoreraktározási célokra és ez az összeg a Népjóléti Központ pénztárába folyt be. Ámde a hatósági bútorraktárt a Népjóléti Központ nem vette közvetlenül kezelésébe, mindössze annyi rendeltetett el, hogy a hatósági bútorraktárból elszállítások, illetőleg abban újabb elraktározások csak a Népjóléti Központ engedélyezésével lehetségesek. Az e címen felmerült költségeket a főváros gazdasági hivatala előlegezte, a Népjóléti Központ pedig megtérítette.

1917. óta, tehát már a Népjóléti Központ intézkedései alapján, a hatósági bútorraktárba elraktároztatott:

1917-ben	11 család	bútora	1.700 K	költséggel
1918-ban	6 „	„	1.110 „	„
összesen	17 család	bútora	2.810 K	költséggel

a raktárból visszaszállított

1917-ben	13 család	bútora	1.850 K	költséggel
1918-ban	19 „	„	4.750 „	„
összesen	32 család	bútora	6.600 K	költséggel.

1918. zártával, tehát a raktár állaga a következő:

1916. zártával való álladék	. 141 család bútora
1917. és 1918. évben beraktároztatott.....	17 „ „
1917. és 1918. évben visszaszállított	32 „

1918. zártával a raktárban maradt..... 126 család bútora

A számadások viszont a következőképen alakulnak:

Rendelkezésre	állott	1917-re	és
1918-ra	hadijövedelmi	adó	hoza-
dékából.....			<u>40.000—K</u>
kiadás bútior-elraktározásokra			
1917-ben és 1918-ban.....		2.810—	K
kiadás		bútorvisszaszállításokra	
1917-ben és 1918-ban.....		6.600—	„
biztosítási költségekre.....			<u>363-38 „</u>
	összesen	9.77338	K
maradványként átvittünk 1919-re		30.226.62	„

Ez a maradvány azonban épenséggel nem számítható feleslegnek, hiszen a hatósági bútorraktárban még mindig 126 családnak bútora van elraktározva, amely családok a lakásínség miatt nem képesek még önálló háztartásukat újból megalapítani. Az elraktározott bútorok hazaszállításának költsége tehát még igen erősen igénybe fogja venni ezt az alapot, úgy hogy előreláthatólag a még rendelkezésre álló 30.226 korona 62 fillér sem fog elegendőnek bizonyulni, mert hiszen, ha csak 200 koronát számítunk a mai szállítási viszonyok drágasága mellett egy-egy család bútorának szállítási költségeire akkor is kimerül a még rendelkezésre álló fedezet.

Hadbavonultak zálogtárgyainak kiváltása.

Még a Központi Segítő Bizottság népgondozó osztálya fordult annak idején, 1916-ban, az Országos Hadsegélyző Bizottsághoz azzal a kérelemmel, hogy a hadisegélyes családok s egyéb szűkölködők elzálogosított fehérneműinek, valamint ruhaneműinek kiváltása érdekében megfelelő összeget bocsásson rendelkezésre. Az Országos Hadsegélyző Bizottság 1917. év elején e célra 100.000 koronát engedélyezett s ez az összeg a Népjóléti Központ pénztárába folyt be, fölhasználásáról is tehát a Népjóléti Központ intézkedett.

1917. év telén kezdtük meg a zálogkiváltási akció lebonyolítását. Részint a kerületi elüljáróságok utalták hozzánk ily ügyekben a feleket, részben itt közvetlenül jelentkeztek azok. A kérelmek indokoltságát mindannyiszor megvizsgáltuk. Elsősorban a hadisegélyes családokat, hadiözvegyeket és a hadirokkantak családjait vettük figyelembe. A zálogtárgyak közül pedig főként a használati tárgyakat,

tehát a fehérneműeket és ruhaneműeket váltottuk ki. Az eljárás oly képen történt, hogy a jelentkező felek átadták a zálogjegyeiket hivatalunkban, megbízotunk a zálogházhoz odarendelte az illető feleket, kiváltotta a zálogtárgyakat s az így kiváltott zálogtárgyat természetben átadta az illető feleknek. 1917. decemberétől 1918. december 31-éig

646	félnek	1597	zálog-
tárgyat váltottunk ki	21.979 K 22 f	költséggel,	
vagyis e címen	még	ren-	
delkezésünkre áll . .	78.020 K 78 f,		

amely összegből ezt az akciót módunkban van továbbra is folytatni.

Mindenesetre érdekes, hogy a zálogtárgyak kiváltását kérelmező felek jelentkezése mindinkább csökken, aminek magyarázata, hogy az igazán nyomorgó családoknak, már nem igen van mit zálogba csapniok, vagy ha van nélkülözhető ruházati cikkük, azt, tekintettel e cikkek nagyban emelkedett értékére, inkább eladják.

Hadbavonultak családjainak rendkívüli segélyezése.

A hadisegélyek úgynevezett felemeléséről intézkedő 1917. évi 480.000 számú kormányrendelet 36. §-a némi humánus intézkedést tartalmaz a hadbavonultak családjainak *rendkívüli segélyben* való részesítéséről. Kimondja ez a szakasz, hogy olyan rendkívüli esetekben, amelyekben a hadbavonultak hadisegélyben részesülő családjainak különös támogatásra van szükségük, a hadbavonultak családjai az Országos Hadigondozó Hivataltól rendkívüli segélyt kapnak. A szóban levő szakasz fel is sorolja a számba jöhető rendkívüli eseteket a következőkben: indokolt az ilyen rendkívüli segély, ha a hadbavonult családjának valamely tagja költséges gyógykezelést igénylő *beteg*, ha valamely családtagot súlyos *baleset* ér, ha a hadbavonult felesége *várandós* állapotban van vagy gyermeke születik, ha *elemi csapás*, tűzvész, árvíz folytan rendkívüli ínséges helyzetbe kerül, ha a családnak bármely tagja meghal és a *temetése* tetemes költségbe kerül.

Budapesten a hadbavonultak családjainak a rendelet értelmében rendkívüli hadisegélyért való

kérelmükkel a kerületi elöljáróságokhoz kellett fordulniuk és a rendkívüli hadisegély engedélyezése a főpolgármester hatáskörébe utaltatott. Az engedélyezhető rendkívüli hadisegély összegét a rendelet *50-től 200 koronáig* terjedhető összegekben állapította meg. A fedezetre nézve pedig a rendeletben az az intézkedés foglaltatott, hogy ezt az Országos Hadigondozó Hivatal bocsátja rendelkezésre.

Budapesten a főpolgármester, illetve a polgármester és a tanács részéről az az intézkedés történt, hogy *a rendkívüli hadisegélyeket a kerületi elöljáróságok javaslata alapján a Népjóléti Központ engedélyezze*. Ennélfogva a tanácscsal egyetemben az Országos Hadigondozó Hivatalhoz fordultunk a megfelelő fedezet biztosítása érdekében.

Az Országos Hadigondozó Hivatal 1917. év márciusában arról értesített bennünket, hogy havonként e célból 15.000 koronát bocsát rendelkezésünkre. Természetesen ez az összeg az óriási lakosságú Budapesten, ahol több, mint 80.000 hadisegélyes család élt, nem szolgálhatott megfelelő fedezetül, ennélfogva tárgyalásba bocsátkoztunk az Országos Hadigondozó Hivatallal és a tárgyalások eredménye az lett, hogy az Országos Hadigondozó Hivatal *1918. márciusától fogva további rendelkezésig havonként 50.000 koronát* bocsátott a rendkívüli hadisegélyek céljaira rendelkezésünkre.

Ez összegek kiutalása nem közvetlenül a Népjóléti Központhoz, hanem a főváros polgármesteréhez, illetőleg a tanácshoz történt, ez összegek tehát a főváros központi pénztárába folytak be és a főváros onnan utalta át azokat a Népjóléti Központ pénztárához. 1918. év végéig, de facto a Népjóléti Központ pénztárába e célra a főváros központi pénztárától csak 65.000 korona utaltatott át, holott márciustól decemberig tíz hónapra havi 50.000 koronát számítva, összesen 500.000 koronának kellett volna befolynia. Tudomásunk szerint a tanácshoz, illetőleg a főváros központi pénztárához, ha nem is az egész 500.000 korona, de a hozzánk átutalt 65.000 koronán felül jóval nagyobb összegek folytak be s ez összegek átutalása érdekében előterjesztéssel fordultunk a tanácshoz, egyúttal kérve azt is, hogy a

Hadigondozó Hivatalnál a még hátralékos havi dotációk kiutalását sürgesse meg. Végeredményben a Népjóléti Központ számolt a havi 50.000 korona fedezettel és ennek keretében igyekezett a hadbavonultak családjainak indokolt esetekben való rendkívüli segélyezését intézni. A szükséges összegeket egyelőre a Népjóléti Központ egyéb pénzkészleteiből előlegeztük.

A rendkívüli hadisegélyek engedélyezése és kiutalása ügyében a rendelkezéshez híven azt az eljárást követtük, hogy mindenkor a kerületi eluljáróságok előterjesztését kértük, azt a magunk részéről is felülbíráltuk s annak alapján egységes elvek szerint végeztük a hadbavonultak családjainak indokolt esetekben való rendkívüli segélyezését. A 200 koronás maximumokat mindannyiszor szem előtt tartottuk, mindössze azt a módosítást alkalmaztuk, hogy különösen a *szoptató anyáknál* az engedélyezett rendkívüli segélyt nem egyszerre adtuk ki, hanem *havi részletekre* osztottuk, hogy a szoptató anya ily módon a szoptatás tartama alatt, mintegy állandó szoptatási segélyben részesüljön. Olyan esetekben is, amikor a rendkívüli segély jogcímén hosszabb tartamú betegség szolgált, az engedélyezhető rendkívüli segélyt havi részletekben fizettük.

Rendkívüli hadisegély címén 1918. márciusától 1918. december 31-éig a következő összegeket fizettük ki:

Hónap	Egyszeri segély		Havi segély		Összesen	
	esetek száma	korona	esetek száma	korona	esetek száma	korona
Március	107	9.980	—	—	107	9.800
Április	171	14.500	89	13.630	260	28.130
Május	226	18.370	274	39.700	500	58.070
Június	180	16.780	261	36.815	441	53.595
Július	193	16.850	260	35.480	453	52.330
Augusztus	334	27.570	258	35.965	592	63.535
Szeptember	411	34.040	334	46.510	745	80.550
Október	477	40.400	283	38.120	760	79.080
November	484	45.870	392	52.120	876	97.996
December	527	47.860	176	25.080	703	82.940
Végösszegekben	3110	272.280	2327	323.920	5437	596.100

Látnivaló, hogy a Népjóléti Központ ügyforgalmában tekintélyes szerepet vitt számszerűleg is a rendkívüli hadisegélyek engedélyezésének ügye. Látnivaló továbbá, hogy az erre a célra engedélyezett havi 50.000 korona már a rendkívüli hadisegélyezés folyamatának harmadik hónapjában, májusban, túlment az engedélyezett 50.000 koronás dotáció keretén, sőt az év vége felé a kiutalt hadisegélyek összege az engedélyezett havi dotációnak csaknem kétszeresét érte el, végeredményben pedig 1918. év végéig az engedélyezett dotációval szemben *96.100 korona túlkiadás* állott elő. Ennek a túlkiadásnak fedezetéről nézetünk szerint a Hadigondozó Hivatalnak kell gondoskodnia, mert a hadbavonult családjainak indokolt esetekben való rendkívüli segélyezését nem lehetett a havi 50.000 koronányi dotációnak Procrustes-ágyába szorítani. Elvégre a humánus rendelkezés azért történt, hogy humánusan hajtassák is végre és nem volt szabad megtakarításokat eszközölnünk a hadisegélyesek rendkívüli segélyezésénél, vagyis a főváros lakosságának ama rétegének rovására, amely a háború következményeit a legsúlyosabban szenvedte meg.

A rendkívüli segélyezések indokainak természetét tekintve, az engedélyezett rendkívüli segélyek aránya így oszlik meg:

Várandós és szoptató anyáknak jutott a segélyek	40%-a,
betegség címén engedélyezett a segélyek	20%-a,
temetési segélyképen engedélyezett a	
segélyek.....	30%-a,
egyéb címen engedélyezett a segélyek	10%-a.

Meg kell említenünk, hogy a rendkívüli hadisegélyezést a Népjóléti Központ, minthogy az erre vonatkozó intézkedés „további rendelkezésig” történt, 1919-ben is folytatja. Természetesen ezúttal sem lehetett a rendkívüli segélyezéseket a havi 50.000 koronás dotációk keretébe beleszorítani.

Tekintettel azonban arra, hogy időközben kormányrendelet jelent meg, amely a hadisegélyeknek folyósítását csak 1919. február végéig engedélyezte, a Népjóléti Központ sürgős előterjesztéssel fordult a tanácshoz, hogy ez tudakolja meg a Hadigondozó Hivatalnál,

vájjon a rendkívüli hadisegélyek kiutalását 1919. februárján túl is folytassuk-e. Nézetünk szerint azokra a családokra nézve, amelyeknek hadbavonult fenntartója hadifogságban van s így még haza nem térhetett, a rendkívüli hadisegélyezés lehetőségét továbbra is biztosítani kell s e célra a felmerülő szükségletekhez képest a Hadigondozó Hivatalnak megfelelő összegeket kellene rendelkezésünkre bocsátania. Egyelőre ebben a szellemben folyósítjuk tovább is a rendkívüli hadisegélyeket.

Ami a rendkívüli hadisegélyek kiutalásánál felmerült túlkiadásokat illeti, ily túlkiadással kell számolnunk az 1919. év első két hónapjában is és tekintettel arra, hogy az 1918. év folyamán 96.100 korona túlkiadás merült fel, az 1919. év február végéig felmerült túlkiadásokat, — számadásaink még e tekintetben nincsenek lezárva, — körülbelül 120.000 koronára taksáljuk.

Végeredményben tehát a Hadigondozó Hivatalnak a rendkívüli hadisegélyezés céljaira 1918. márciusától 1919. február végéig havi 50.000 koronát, összesen 600.000 koronát, túlkiadásként pedig 120.000 koronát számítva, összesen 720.000 koronát kell kiutalnia. Olyan összeg ez, amely tekintve a humánus rendelkezésnek humánus célját, nem mondható túlságosan nagyoknak.

Hadból hazatért kisiparosok támogatása.

Súlyos feladatokat rótt a Népjóléti Központ a forradalom kitörésével hadból hazatért katonák ügyes-bajos dolgaiban való intézkedés is. Már 1917. év végén számbavettük, hogy részt kell vennünk abban a munkában, amelynek keretében a hazatérő katonákat, akik a hosszú háború alatt régi keresetük létalapját elvesztették, ismét kenyérkereső munkához segítsük. Ez indított bennünket arra, hogy *100.000 korona összeggel garanciális alapot létesítsünk a Kisiparosok Hitelszövetkezeténél*, amely garanciális alap terhére ez a hitelszövetkezet, amely bankszerűen működik, kamat nélkül adjon a hadból hazatért olyan kisiparosoknak kölcsönöket, akik iparuknak újból való megkezdéséhez ily kölcsönökre rászorulnak, de

bankszerű hitelképességet feltüntetni nem képesek. E 100.000 koronás garanciális alap fedezetét abban a 186.972 K 53 fillér összegben jelöltük meg, amely a főváros központi pénztárától az Országos Hadsegélyző Bizottság 1915. és 1916. évi dotációnak maradványaként külön meghatározott rendeltetés megjelölése nélkül folyt be a Népjóléti Központ pénztárába. Ennek a 100.000 koronás alapunknak terhére 1918. december 31-éig a Kisiparosok Hitelszövetkezeténél

A hadból hazatért iparos, illetőleg iparos özvegye nyert összesen.....	36.500 korona kölcsönt,
a garanciális alapból tehát 1919-re maradványként rendelkezésünkre áll	63.500 korona.

A kölcsönök maximuma 4000 korona volt. A kölcsönöket negyedévi meghatározott részletekben kell az iparosoknak visszafizetniük és természetesen csak az 1919. év folyamán volna módunk tapasztalatokat szerezni, hogy a garanciális alapunk terhére nyújtott kölcsönöket mily mértékben fizetik vissza az azokban részesült iparosok.

Már itt jelezzük, hogy 1919. év elején mind súlyosabb arányokban terhelődött meg a Kisiparosok Hitelszövetkezeténél ez a garanciális alapunk és február végéig újabb 13 esetben 46.500 korona folyósított garanciális alapunk terhére, úgy, hogy 1919. február végén mindössze 17.833 K 32 fillér áll ez alap rendelkezésére, amely összegből 833 K 32 fillér e 100.000 koronás alapunknak 3%-os kamatjából került ki.

Hadból hazatért katonák ruházati ellátása.

A forradalmat követő első hetekben a hazatéri és leszerelt katonák különösen nagy tömegekben árasztották el a Népjóléti Központot, hogy lerongyolt ruházatuk helyébe jóra való polgári ruhát kérjenek. Eredetileg a hazatért katonák a Népruházati Bizottságot ostromolták meg, onnan követelték és kapták a ruhautalványt, majd aztán a Népjóléti Központhoz jöttek, hogy a ruhautalványhoz szükséges pénzösszeget kapják meg.

A hazatért és leszerelt katonáknak ruhával való ellátása a forradalmat követő első hetekben a legsúlyosabb problémák egyike gyanánt jelentkezett, ez a probléma legnagyobb részt még ma sincs megoldva. Akkoriban nyomban jelentést tettünk az aggasztó helyzetről a népkormánynak, amely a helyzet figyelembevételével a *raharekquirálás* elhatározására jutott és minisztertanácsi határozattal elrendeltette a polgári lakosság felesleges ruházati cikkeinek megállapított kulcs szerint való kötelező szolgáltatását.

Böhm Vilmosnak, akkor még hadügyi államtitkárnak, felkérésére e ruharekquirálás megszervezésében tevékeny részt vettünk. Kidolgoztuk magát a rendeletet is, majd annak részletes végrehajtási tervét. A lisztbizottságokkal kapcsolatban 130 ruharekquiráló bizottság alakult és a bizottságok megszervezését, működésük irányítását, valamint ellenőrzését vezettük. *Átlag mintegy 60.000 hazatérő és leszerelt katona részesült e rekquirált ruházati cikkekből ellátásban*, de sajnos, körülbelül *30.000-re kell még tenni* azoknak a jelentkezeteknek számát, akik részben vagy egészben megfelelő ellátásban *nem* részesültek.

A ruharekquirálás megszervezésének munkája egy hetet vett igénybe, ez alatt az egy hét alatt pedig az első rohamot fel kellett fogni és ki kellett elégíteni. Az átmeneti megoldásnak csak az az egy módja volt, hogy addig, amíg a ruharekquiráló bizottságok a szétosztás akcióját meg nem kezdték, honorálni kellett azokat a ruhautalványokat, amelyeket a Népruházati Bizottság kénytelen volt kiadni, illetőleg e ruhautalványok beváltásához a megfelelő összegeket a hazatért és leszerelő katonáknak rendelkezésére kellett bocsátani. A hadügyminiszter ennek az akciónak a lebonyolítására is a Népjóléti Központot kérte fel s e célra 200.000 korona fedezeti bocsátott rendelkezésünkre. Ebből az összegből 1918. december 31-éig

947 leszerelt katona ruhautalványának
beváltására kiadtunk.....161.520 K-t,
1919-re tehát maradványként átvittünk 38.480 koronát.
Az elintézés módja az volt, hogy a hazatért,

leszerelt katona bemutatta a Népjóléti *Központnál* a Népruházati Bizottság ruhautalványát, valamint a leszerelő igazolványát, a ruhautalványra rávezettük azt a záradékot, hogy a kereskedő a ruha kiszolgáltatásának elismerése ellenében az érte járó összeget (ruhánként rendszerint 170 koronát) a Népjóléti Központ kifizeti, a leszerelési igazolványokra pedig bélyegzőt nyomtunk, hogy az illető leszerelt katona ruházati igénye kielégítést nyert.

A kiutalások túlnyomó zöme a forradalom kitörését követő első napokban történt, a tömeges kiutalásokat a ruharekviráló bizottságok működésének megindulásával megszüntettük, de egyes méltányos esetekben azon túl is indokoltnak mutatkozott, hogy a Népruházati Bizottság által kiszolgáltató ruhautalványokat a hazatért és leszerelt katonák részére a Népjóléti Központ váltsa be. Az e célból rendelkezésre álló összegek tehát továbbra is ezt a célt szolgálják és a fedezetet valószínűleg teljesen kimentik.

Hadból hazatért katonák egyéb segélyezése.

A forradalom kitörése után általában is forgalmunk jelentékeny része a hazatért és leszerelt katonák ügyeiben merült ki. Különösen addig, amíg a munkanélküliek segélyezése megindult, segélyezési ügyforgalmunk javarészét ezek az ügyek vették igénybe.

Több adomány is érkezett hozzánk a hazatért katonák támogatásának céljára, így:

Gróf Károlyi Mihálynétól,	mint a
hazatérő katonák	védőirodájá-
nak elnökétől hazatérő katonák	
támogatására.....	10.000- K
egy másik adomány hazatérő beteg	
katonák támogatására	10.000- „
és egy harmadik adomány kato-	
nák nejeinek támogatására . .	248.02 „

Ez utóbbi két adományt, mely 1918. év utolsó napjaiban érkezett hozzánk, 1918-ban még nem használtuk fel, a gróf Károlyi Mihályné útján hozzánk utalt 10.000 korona felhasználására pedig gróf Károlyi Mihályné magának tartotta fenn a rendelkezési jogot és ebből az összegből az ő rendelkezése szerint 1918. december

31-ig 7 esetben 1378 koronát folyósítottunk, úgy, hogy 1919. évre maradványként átvittünk 8622 koronát, amelynek terhére azonban gróf Károlyi Mihályné 1919. év elejével mind sűrűbben utaltatott ki segélyeket, úgy, hogy ez az alap hamarosan ki fog merülni.

Hadból hazatért katonák élelmezési ügye.

A hadból hazatért katonák gondozása ügyében a népkormány közélélmezési minisztere is tett intézkedést, elrendelvén az egész országban, hogy a törvényhatóságok, illetőleg a községek a Közélélmezési Hivatal terhére gondoskodjanak *a hadból hazatért katonák ingyenes élelmezéséről* amennyiben erre rászorulnak. A miniszteri rendelet végrehajtását Budapesten a főváros tanácsa a Népjelölti Központra bízta.

A kerületi elüljáróságokkal *történt* megbeszélés alapján úgy intézkedtünk ebben az ügyben, hogy a népélelmező kirendeltségtől minden kerületi elüljáróság részére 100—100 darab, összesen 1000 darab, a hadikonyhákra érvényes 1 K 20 f értékű étkezési jegyet szereztünk be, hogy amennyiben a kerületi elüljáróságoknál igényjogosultak jelentkeznek, az illetőket ily étkeztetési jeggyel lássák el. Az eddigi jelentések szerint az étkeztetési jegyeket nem igen vették igénybe.

Jelentkezett azonban a Tartalékos és Népfelkelő Tisztek és Szellemi Munkáskatonák Országos Egyesülete azzal az előterjesztéssel, hogy tagjaik közül naponta mintegy 70—80 olyan szegénysorsú állás- és keresetnélküli leszerelt tiszt van, aki ingyen élelmezésre szorul. Ez ügyben aként intézkedtünk, hogy az egyesületnek elszámolás kötelezettségével 1500 darab, a polgári hadikonyhákra szolgáló étkeztetési jegyet bocsátottunk rendelkezésére, amely jegy ellenében a polgári hadikonyhák egy-egy 3 K 50 f-es ebédet ingyen kiszolgáltatnak.

A hazatért katonák illetén élelmezése címén 1918-ban 5250 korona költség merült fel, amelyet a Közélélmezési Hivatal által való megtérítésig ideiglenes kiadásként könyveltünk el.

Budapesten a hazatérő katonák élelmezése ügyében nagyobb szabású hatósági akcióra nem volt szükség, mert egy társadalmi mozgalom alapján a pályaudvaroknál a hazatérő katonák bőségesen ingyenes élelmezésben részesültek.

Hadirokkantak segélyezése és felruházása.

A Népjóléti Központ a maga működése körében elejétől fogva különös súlyt helyezett arra, hogy a hadirokkantakat, illetőleg családjaikat megfelelő gondozásban részesítse. Minden segélyezési ügykörben különös gondot fordítottunk arra, hogy a hadirokkantak igényeit kielégítsük s e célra a rendelkezésünkre álló dotációk mindegyikénél az az irányelv volt a vezérlő motívum, hogy *elsősorban* a hadiözvegyek és hadiárvaikkal mellett a *hadirokkantakat* kell figyelembe venni.

Első néhány hónapi működésünk tapasztalatai alapján a hadirokkantak ügyét is külön ügyágként óhajtottuk megszervezni s ezért 1917. év végén arra kértük a Hadigondozó Hivatalt, hogy a hadirokkantügy céljára az 1918. évi dotáció keretében 120.000 koronát bocsásson rendelkezésünkre azzal, hogy mint az Országos Hadigondozó Hivatalnak budapesti végrehajtó szerve, a Népjóléti Központ bonyolítsa le egységesen mindazokat a segélyezési ügyeket, amelyek a rokkantaknak és családtagjaiknak érdekében felmerülnek. Természetesen egy pillanatig sem gondoltunk arra, hogy e célra a kérelmezett 120.000 korona elegendő volna, ezt az összeget csupán az alapvető és kezdő szükségletek fedezésére kértük azzal, hogy a gyakorlati tapasztalatok fogják megmutatni, hogy mind e feladatok ellátására ténylegesen milyen összegek lesznek szükségesek.

Az Országos Hadigondozó Hivatal abban a leiratban, amelyben 585/918—VIII. szám alatt a Népjóléti Központnak 1918. évre szóló dotációját megállapította, a hadirokkantügyi célokra kért segélyt nem engedélyezte azzal a megokolással, hogy „az Országos Hadigondozó Hivatal rokkantügyi szakosztálya foglalkozik az ügyel s épen most fog felállítani Budapesten egy népirodát, amely hivatal lesz hivatva a Budapesten tartózkodó rokkantakat ellátni.

Ily körülmények között a hadirokkantaknak a Népjóléti Központ elé kerülő ügyeiben mindenkor úgy intézkedtünk, hogy az illetőket a *Hadigondozó Hivatal népirodájához* utasítottuk. Ámde azért a rendelkezésünkre álló más alapok terhére számos esetben részesítettük megfelelő támogatásban a hadirokkantakat is és amint az általános segélyezés ügykörének részletezésénél jeleztük, a segélyezett arányában a rokkantak családjai 10%-kal szerepelnek.

1918. év nyarán mind sűrűbben merültek fel a hadirokkantak részéről oly kérelmek, hogy őket megfelelő *ruházati ellátásban* részesítsük. E kérelmek teljesítése érdekében érintkezésbe léptünk egyrészt a Népruházati Bizottsággal, másrészt a Hadigondozó Hivatal budapesti népirodájával és a következőkben állapotunk meg:

A Hadigondozó Hivatal népirodája mindazokat a hadirokkantakat, akiknek ruházati ellátásra van szükségük, a Népjóléti Központhoz utasítja a szükséges ruházati cikkek kieszközlése végett s e célra 10.000 koronát elszámolás kötelezettségével bocsát rendelkezésünkre. A Népruházati Bizottsággal viszont olyan megállapodásra léptünk, hogy azoknak a hadirokkantaknak, akiknek ügyében mi teszünk előterjesztést, a Népruházati Bizottság ruhautalványt fog kiutalni olyképen, hogy a ruhautalványnak ruhára való beváltásához szükséges összeget, amennyiben az illetők azt maguk megfizetni nem képesek, mi fogjuk engedélyezni. Ily címen 1918. július 27-étől december 31-éig 204 esetben szereztünk ruhautalványt hadirokkantaknak olyképen, hogy a ruha megvételére szükséges összeget a Hadigondozó Hivatal terhére mi utaltuk ki. E címen tehát kiadásunk volt:

204 esetben..... 31.726 K 60 f.

Tekintettel arra, hogy a Hadigondozó Hivatal e célból csak 10.000 koronát bocsátott rendelkezésünkre, e címen *21.726 K 60 f túlkiadás* mutatkozik, amelynek fedezetéről akként gondoskodtunk, hogy e túlkiadás fedezete végett megkerestük a Hadigondozó Hivatalt, addig is pedig igénybe vettünk a hiteltúllépések fedezésére rendelkezésünkre bocsátott

300.000 koronából erre a célra 25.000 koronát, hogy így a felmerülő további túl kiadásokra is némi tartalékot biztosítsunk magunknak.

Hadirokkantügyekben tehát intézményes működésünk csupán a hadirokkantak felruházása terén bontakozott ki. De a forradalom kitörésével e téren való működésünk is megbénult, mert a Népruházati Bizottságot akkoriban oly tömegesen árasztották el a leszerelő katonák ruhautalvány kiutalási kérelmeikkel, hogy ez az intézmény nem volt képes az óriási méretekben felmerülő igényeknek eleget tenni és nem volt képes a rokkantak ruhaigényeit továbbra is ellátni. Éppen ezért rendelte el a hadügyminisztérium a leszerelő katonák ruhaellátása érdekében a magánfelek felesleges ruházati cikkeinek rekvirálását és előterjesztésünkre a hadügyminisztérium elrendelte azt is, hogy *a rekvirált ruhákból a hadirokkant katonák épúgy részesüljenek* ellátásban, mint a leszerelő katonák. Azóta egy ideig hadirokkantak ruhaellátása ügyében csak szórványosan kellett a Népruházati Bizottsághoz fordulnunk. Amióta azonban a rekvirált ruhakészletek kifogytak, ismét tömegesen jelentkeznek a hadirokkantak ruhaellátást kérve, kérelmüknek pedig sajnos, nem tudunk mikép eleget tenni. Ez a kérdés tehát *sürgős* rendezésre szorul.

A hadirokkantak ügyében való működésünkről még annyit jegyezhetünk fel, hogy a hadirokkantak céljára adományokból a következő összegek folytak be nálunk:

1917-ben 7 adományozótól..... 350— K

Ebből az összegből 300 koronát az Augusztia Otthonnak utaltunk ki rokkant katonák között való szétoztás céljára, maradványként kezelünk pedig 50 koronát.

Azonfelül a jótékony egyesületek segélyezésére szánt 80.000 koronából úgy 1917-ben, mint 1918-ban a rokkant katonák délutáni otthona céljára 500—500 koronát, összesen 1000 koronát, továbbá a „Tengeri Háború” jövedelméből a megvakult katonák részére (gróf Dessewffy Emilné akciója) ugyancsak 1000 koronát fordítottunk.

6.

Anya- és csecsemővédelem.

A csecsemőhalandóság elrettentő arányai kényszerítően vezettek az anya- és csecsemővédelem intézményes ellátására. Ez a szociális ügyág már a Központi Segítő Bizottság működése idején is kiváló gondozásban részesült. Külön anyavédő osztály és iroda működött e téren és amikor a Népjóléti Központ 1917-ben életbelépett, egyrészt már a gyakorlatban bevált módokat vett át, másrészt a szülőanyák és csecsemők gondozásának ügyét minden igyekezetével fejlesztette.

Miben áll a Népjóléti Központ anya- és csecsemővédelmi tevékenysége?

Minden terhes vagy szülő nő, illetve szoptató anya a Népjóléti Központtól a következő segélyekben részesülhet:

Ha odahaza akar szülni, kaphat *bábautalványt*, amelynek alapján bármely bába, akihez fordult, köteles a segítségére lenni, A bába díjazását, rendszerint 10 koronát, a bemutatott utalvány alapján a Népjóléti Központ fizeti ki.

Ha célszerűnek látszott, hogy a szülőnő valamely intézetben szüljön, a Népjóléti Központ *elhelyezi a szülés idejére* vagy az általa fenntartott két szülőotthon egyikében, vagy valamelyik más szülőintézetben.

A rászoruló szegény szülőanyák *csecsemőkelengyét* is kaphatnak a Népjóléti Központtól pelenkát, pólyahuzatot, kis ingecskéket, alsótrikót, flanelt, gummiszopókát, Nesztle-lisztet, stb.

Minden szülőanya *4—5 hónapon keresztül szoptatási segélyt* is kaphat a Népjóléti Központtól havonként szerény 10 koronát.

Végül a szoptató anyákat *tejhez*, sőt *egyéb élelmiszerekhez* is segítjük.

Mind ez ügyágakra vonatkozó működésünket a következőkben részletezzük:

Támogatás a szülés idejére:

A szülőanyák támogatásában az a szempont vezeti a Népjóléti Központot, hogy minden anya ott

hozza világra csecsemőjét, ahol az neki legalkalmasabb. Tehát, ha úgy akarja saját lakásában, ha pedig úgy célszerűbb, akkor valamelyik szülőotthonban vagy szülőintézetben helyezük el.

Arra az esetre, ha az anya otthon szül, segélyezésére szolgált a bábautalvány. Ily módon kiadtunk bábautalványt

1917-ben 1401 esetben	15.646 K költséggel
1918-ban 1219 esetben.	11.815 K költséggel.

Segítettük a szülőanyákat a szülés tartama alatt azzal is, hogy a többi gyermekét valamelyik rokona, vagy szomszédja gondozásába adtuk és fedeztük a költségét. A szükséghez képest pedig a társadalmi segítőalapról vagy rendkívüli hadisegélyezés címén nagyobb segélyben is részesítettük őket.

Szülőanyáknak *szülőotthonokban* való elhelyezése céljára a Népjóléti Központ maga is *két szülőotthont* tartott fenn, az egyiket a *Bethesda-kórházban*, a másikat az úgynevezett *Márta-otthonban*.

A *Márta-otthonban* a szülőanyákat a többi gyermekével együtt vettük fel s így a szülés idejére a szülőanya többi gyermeke nem maradt gondozatlanul, hanem közvetlen gondozásunkban részesülhetett. A Márta-otthon eredetileg cselédotthon volt. A Márta Egyesület az anyavédelem érdekében engedte át otthonát a háború elején szülőotthon céljára. 1918. március 11-éig szolgálta az otthon ezt a célt, időközben felépült a Gyöngyösi-úti városi szülőotthon, amelyet a város a közkórházak módjára maga kezel. Ekkor a Márta-otthont visszaadhattuk cselédotthon-rendeltetésének és helyette a jelentkező szülők egy részét a Gyöngyösi-úti városi szülőotthonban helyezük el. Sajnos, ez a szülőotthon gyermekek elhelyezésére nincs berendezve még.

A *Márta-otthon forgalmáról* a következő adatok szolgálnak:

1917-ben elhelyeztünk a Márta-otthonban

208 anyát . . . . . 6.636 ápolási napra

284 gyermeket 6.933

összesen 13 569 ápolási napra 44.596.80 K költséggel;

1918-ban március 11-éig elhelyeztünk a Márta-otthonban

54	anyát	936	ápolási napra
106	<u>gyermeket</u>	<u>721</u>	
összesen	1657	„	„
költséggel.			5291-64 K

Egy-egy ápolási nap költsége tehát körülbelül 330 koronára ment.

A *Bethesda-szülőotthon* céljára a Bethesda-kórház bocsátott helyiséget rendelkezésünkre. Ez a szülőotthonunk még ma is működik.

A *Bethesda-szülőotthonban* elhelyezésre talált:

1917-ben	182	anya	5400	ápolási napra	24.02871 K
		költséggel,			
1918-ban	145	anya	3579	ápolási napra	32.328-11 K
		költséggel.			

Ebben a szülőotthonban egy-egy ápolási nap költsége 1917-ben átlag 4.60 korona, 1918-ban pedig átlag 9 korona volt.

A költségek azért nagyobbak a Bethesda-kórházban, mert a Márta-otthonban egyrészt az ápolási napnak több mint a fele gyermekekre vonatkozott, másrészt ezt az otthont házikezelésben vezettük, önkéntes munkaerővel és végül a Márta-otthon felszerelésére nem igen kellett költekeznünk. Igaz, hogy amikor a Márta-otthont visszaadtuk rendeltetésének, reánk hárult az épület helyreállításának költsége, mely célra eddig 10.000 koronát kellett fordítanunk. A Bethesda-otthon költségeit a Bethesda-kórház az önköltségek arányában számította fel és ezek között a költségek között az ételmezésen, fűtésen, világításon, alkalmazottak járandóságain kívül a szükséges felszerelési cikkek beszerzésének költségei is szerepelnek.

Úgy a Márta-otthonnak, mint a Bethesda-szülőotthonnak megvolt még az az előnye, hogy az egyébként beteges, várandós anyákat már a terhesség hetedik hónapjában is elhelyezhettük ott, azonfelül a szülés után is még hosszabb ideig gondozásunkban tarthattuk őket. Ez a körülmény egymaga is indokolja a külön szülőotthon fenntartását, mert sajnos, a kórházak szülőosztályai rendszerint csak az utolsó pillanatban veszik fel a szülő nőket. Egyébként ez a szülőotthon arra is alkalmas volt,

hogy csöndesen, diszkréten elhelyezhessük benne a leányanyákat, akik közül ugyancsak sokan részesültek gondozásunkban.

Akiket saját szülőotthonunkban nem helyezhettünk el, azokat *más szülő intézetekben, főképp a klinikák és kórházak szülészeti osztályába* juttattuk. Ily módon kórházi szülőosztályokba elhelyeztünk:

1917-ben 1230 anyát,
1918-ban 1510 anyát.

Ez természetesen külön költség-megterhelésekkel nem járt.

A szülőanyáknak a szülés idejére való gondozása tekintetében tehát részben otthoni gondozásban, részben szülőházban elhelyeztünk:

1917-ben 3021 anyát és 284 gyermeket 83.687-31 K
költséggel,
1918-ban 2929 anyát és 106 gyermeket 49.434-75 K
költséggel.

Átlag tehát egy évben 3000 anyát részesíthettünk a szülés idejére gondozásunkban. Tekintettel azonban arra, hogy Budapesten a szülések száma még a háború alatt bekövetkezett nagy aránycsökkenés mellett is, a 20.000 körül van: *átlag a szülőnőknek csupán 15%-a vette igénybe* a Népjóléti Központ gondozását a szülés idejére. Igaz, hogy sokan csak az anyaság későbbi stádiumaiban, a szoptatás idején jelentkeztek.

Csecsemőkelengyék.

A rászoruló szülőanyáknak *csecsemőkelengyét* is adott a Népjóléti Központ.

A Budapesti Központi Segítő Bizottság anyavédő osztályától még meglehetősen nagy készleteket vettünk át, úgy, hogy nagyobb anyagi megterhelések a csecsemőkelengye beszerzésére 1917-ben nem merültek fel. Ez annál előnyösebb volt, mert ekkor már igen nagy nehézségek mutatkoztak a gyermekkelengyékhez szükséges vászonanyag beszerzésében. Éppen ezért előrelátó gondossággal más anyag híján beszereztünk 1917-ben a Pamut-Központnál *10.000 darab kis vászon-liszteszákocskát*, amelyeket *pelenkák* és *ingecskék* készítésére lehetett felhasználni. Ebből éltünk

1918. év végéig s most már a legkomolyabb gondjaink vannak a csecsemőkelengyék beszerzésében. Sikerült még szereznünk 1917-ben több ezer darab gummiszopókát is, ebből még van bőven, bár ilyen most seholsem lehet kapni. Nesztle-féle tápliszit még néhány száz dobozzal a múltból állott rendelkezésünkre. 1918-ban a Neruházati Bizottságtól is sikerült nagyobb mennyiségű kötött pamut-trikócskát beszerezni.

Csecsemőkelengyében részesült:

1917-ben 1.393 anya . . . 7.718-- K költséggel,
1918-ban 2.563 anya . . . 38.639-80 K költséggel.

Az utóbbi hónapokban, sajnos, az anyaghiány miatt csak a legszükségesebb esetekre voltunk kénytelenek szorítani a csecsemőkelengyék kiadását. És amíg még 1917. elején egy-egy anya 6 pelenkát, 4 ingecskét, 2 trikócskát, 1 pólyahuzatot, flanelt kapott, addig 1918-ban 3 pelenkával és 2 ingecskével kellett kielégítenünk az anyákat.

Nem túlzás tehát, hogy 1918 telén már *számos anya papírba volt kénytelen pólyázni gyermekét.*

Szoptatási segély.

A csecsemővédelem egyik leghathatósabb eszköze volna a *szoptatási segély*, amelyben az az anya részesülhet, aki maga táplálja gyermekét. A csecsemő egészséges fejlődésének tudvalevően legfontosabb tényezője *az anyatej*. A szoptatóanya a szoptatás tartama alatt természetesen nem képes teljes erővel munkába állni s így rászorul a külön segélyezésre. Bizonyára felette fontos volna az is, hogy a gyári üzemekben a szoptatóanyák részére szoptatószobák legyenek. A gyári szoptatószobák érdekében még 1917-ben az akkori belügyi és kereskedelemügyi miniszter támogatásával akciót indítottunk, felszólítván a gyárat, hogy szoptatóanya-munkásnők részére szoptatószobákat létesítsenek. Felhívásunknak azonban csak 15 gyár tett eleget.

Szoptatóanyák részére szoptatási segélyeket adtunk. Az engedélyezett szoptatási segély szerény havi 10 korona volt. Ezt a segélyt 4—5 hónapon

keresztül adhattuk. Bizonyos, hogy ezek a csekély 10 koronák nem túlságosan szolgálják a célt.

Berlinben, úgy tudjuk, már a háború elején a szoptatási segély napi 1 márkában volt megállapítva, itt Budapesten pedig havi 10 koronákkal kellett dolgoznunk, mert az anya- és csecsemővédelmi dotációkból többre nem tellett. 1918. március óta legalább a hadbavonultak feleségein lehetett jobban is segíteni, amennyiben, — amint erre már rámutattunk — az 1917. évi 480.000. sz. kormányrendelet 36. §-a értelmében egyszeri 200 koronáig terjedő rendkívüli hadisegélyt lehetett adnunk a hadbavonultak várandós, vagy szoptató feleségeinek is. A Népjóléti Központ ily esetekben a rendkívüli hadisegélyt nem egy összegben adta ki a szoptató anyáknak, hanem 60—100 koronát adott ki rögtönös segélyként és a fennmaradó 100—140 koronát felosztotta legfőlebb 7 hónapra 20 koronás részletekre szoptatási segély címén, úgy, hogy ha a szoptató anya hadbavonultnak volt a felesége, megkapta 4—5 hónapon át a Népjóléti Központ anya- és csecsemővédelmi alapjából a havi 10 korona szoptatási segélyt, és egyidejűleg megkapta 7 hónapon keresztül rendkívüli hadisegély címén a havi 20 korona szoptatási segélyt is, vagyis ilyen esetekben a szoptató anya legalább 4—5 hónapig havi 30 korona szoptatási segélyben részesült.

Szoptatási segélyek címén folyósítottunk:

1917-ben 15.663 esetben . . . „	182.320 koronát
1918-ban 17.824 „ . . .	181.345

Azonkívül, mint már az előzőekben kimutattuk, *a rendkívüli hadisegélyek címén is* adtunk szoptatási segélyt 1918. márciusától december 31-éig. Ily módon hozzávetőlegesen

további 15.000 esetben körülbelül 300.000 K

került szoptatási segélyként kiadásra.

Szülőanyák segélyezésére *adományok* is állottak rendelkezésünkre.

1917-ben 5 adományozótól 1670 K folyt be, amelyet apró szükségletek gyors kielégítésére 150 esetben osztottunk szét, 1918-ban pedig 1 adományozótól befolyt 50 K, amely egyelőre felhasználatlanul maradt.

Végül itt kell megemlítenünk, hogy Eröss Vilmos volt fővárosi bizottsági tag néhai felesége emlékére 10.000 koronás alapítványt tett a VI. kerületben lakó szülőanyák támogatására, ezt az alapítványt a főváros tanácsa kezeli, felhasználására nézve pedig az alapítványozó azt az intézkedést tette, hogy az alapítvány kamatait a Népjóléti Központ Ítélje oda annak az anyának, akit a Terézvárosi Segítő-alap elnöksége évről-évre kijelöl.

Összegezve a szoptatási segélyek ügyét, látnivaló, hogy amíg *1917-ben* 15.663 esetben adtunk szoptatási segélyt, ami körülbelül *4000 anya 4 hónapra számított szoptatási segélyének* felel meg, addig 1918-ban a 17.24 szoptatási segélyezési esetünk volt, ami a fenti arányban kerekszámban szintén legalább 4000 anyának felel meg. Éhez azonban hozzájárul a rendkívüli hadisegélyezés címén folyósított 15.000 szoptatási segélyezési eset, ami 2000 anya hét hónapra számított szoptatási segélyezésének felel meg, úgy, hogy összesen *1918-ban* kerekszámban már *6000 anyát* részesítettünk szoptatási segélyben, ami 20.000 szülést véve átlagként Budapesten egy esztendőre, azt jelenti, hogy *a szülőanyáknak majdnem egyharmad része részesült szoptatási segélyben* a Népjóléti Központnál.

Természetesen az anya- és csecsemővédelem további ellátásánál sürgősen intézkedni kell *a szoptatási segélyek felemelése* ügyében s e célra mindenesetre oly összegeket kell mozgósítani, amelyekből a siralmas havi 10 koronás szoptatási segélyek helyett a célnak megfelelő összegű szoptatási segélyeket lehessen adni, azonkívül gondoskodni kell a bölcsődék, valamint a gyári szoptatószobák intézményének fejlesztéséről. A magunk részéről a tanácsköztársaság életbeléptével, szinte önhatalmúan, a szoptatási segélyeket máris 20—60 K-ig terjedő havi összegekre emeltük.

Tejsegélyzés egyéb élelmiszersegély.

Kiváló gondot fordítottunk arra, hogy a szoptató anyákat *tejhez* segítsük. E célból rendelkezésünkre állott dr. Hirsch Albertné Hatvany Irén adományából naponként 500 majd később naponként 515 liter tej, amely négy helyen került szétosztásra.

A II. ker. tejkiosztó napi	85 l-t,
a III. „ „ „	50 „
a VI. „ „ „	200 „
a IX. „ „ „	125 „ osztott szét,
jutott azonfelül a Fehérkereszt	
Kórháznak	„ 25 „
a Zsidókórháznak	„ 30 „
Összesen 515 liter.	

Sajnos, 1918. év végén dr. Hirsch Albertné a tejség és a szállítási nehézségek folytán kénytelen volt ezt a nagyarányú adományozást megszüntetni.

Állandóan támogattuk a II. ker. tejkiosztó intézményt, amelyet a kerület néhány hölgye tartott fenn, ennek 1917-ben havi 500, vagyis évi 3000 korona segélyt juttattunk az anya- és csecsemővédelmi alapból és külön a jótékonyági egyesületek segélyezésére szolgáló dotációból egyízben 500 koronát.

Ugyancsak a jótékony egyesületének szánt dotáció terhére 140 korona segélyt adtunk 1917-ben a III. kerületi Közjótékonyági Egyesület bölcsődéjének, az Ingyentes Egyesületnek pedig 3000 koronát.

A IX. kerületben a Népjóléti Központ *maga tartott fenn* tejosztó intézményt. Ennek fenntartására anya- és csecsemővédelmi alapunk terhére a következő összegeket fordítottuk:

1917-ben tej-beszerzésére.....	3.085.80 K-t
fenntartási költségekre	<u>1.08270 „</u>
Összesen . .	4.168-50 K-t
1918-ban tejbeszerzésre.....	1.887-30 K-t
„ fenntartási költségekre	<u>2.309-10 „</u>
Összesen . .	4.19640 K-t.

Sajnos a II. kerületi, valamint a IX. kerületi tejosztó intézmények is a tejinség beáltával 1918. év végén kénytelenek voltak beszüntetni működésüket. Ily módon *a szoptató anyáknak tejjel való segélyezése súlyos válságba jutott*, amelyen sürgősen segíteni kell. Átmenetileg úgy intézkedünk, hogy a tej-segélyt pénzben adjuk ki a szoptató-anyáknak, ámde ezt korántsem tartjuk megoldásnak ma, amikor épen pénzért sem lehet tejet kapni.

A szoptatóanyák *fűszer- és egyéb élelmiszer-segélyben* is részesültek, valamint *petróleumot* is

kaptak. Ezt az akciót a Feministák Egyesületének háborús anyavédelme a Népjóléti Központ anyavédő osztályának helyiségében bonyolítja le. Hetenkint kétszer, újabban csak egyszer, osztanak a Feministák hölgyei várandós és szoptatóanyáknak ilyen természetben való adományokat. Ebben az üdvös akcióban a Feministák Egyesületét a Népjóléti Központ az anya- és csecsemővédelmi alapja terhére havi 2500 koronával, tehát évi 30.000 koronával támogatta, azonfelül egyízben a jótékony egyesületek segélyezésére szánt dotációból is 3000 korona segélyt engedélyezett a Feministák Egyesületének.

Az anyavédelem ellenőrző tevékenysége az anyavédőnők útján.

Már most hogyan és miként jutottak hozzá a várandós, vagy szoptató anyák a Népjóléti Központ mindeme támogatásához?

Bízvást ki lehet jelentenünk, hogy *minden* rászoruló várandós, vagy szoptató anya részesülhetett ezekben a támogatásokban még akkor is, ha nem kérelmezte ezt külön a Népjóléti Központnál. A Népjóléti Központ ugyanis a legszorosabb kontaktusban együtt működött a Stefánia-Szövetség anyavédő-szervezetével. A Stefánia-Szövetség jelentést kap az anyakönyvvezető hivataloktól minden szülésről és az anyavédőnők kötelesek a szülőnőket felkeresni, helyzetükről tájékozódni és éhez képest a megfelelő intézkedésekre javaslatot tenni.

Minden segélyezési intézkedésre nézve az anyavédőnők *hivatalból* tettek javaslatokat a Népjóléti Központnak. Viszont minden anya- vagy csecsemővédelmi esetben, amelyben a várandós, vagy szoptató anyák a Népjóléti Központhoz fordultak, kiadtuk az ügyet az anyavédőnőknek, aki tüzetesen tájékozódott az illető helyzetéről és éhez képest tette meg javaslatát a megfelelő intézkedésre.

A Stefánia-Szövetség anya védőnői szervezetének fenntartásához a Népjóléti Központ is hozzájárult, amennyiben 1917-ben viselte 12 anyavédőnő javadalmazásának költségeit (az 1917. év első felében egyenkint havi 150 koronát, a második felében havi 200 koronát) s így összesen az anyavédőnő intéz-

mény fenntartására a magunk részéről 1917-ben 26.060 koronát fordítottunk. 1918-ban pedig a Népjóléti Központ 22 anyavédőnő fizetését vállalta havi 200 koronával, az év utolsó 3 hónapjában pedig havi 300 koronával, úgy, hogy ezen a címen 1918-ban a Népjóléti Központ a Stefánia Szövetség anyavédőnői intézményének támogatására összesen 57.200 koronát fizetett ki.

Egészen bizonyos, hogy ezt a kiadást igazán produktív kiadásnak kell tekinteni. Vajba a Népjóléti Központ egyéb népjóléti tevékenysége céljaira is rendelkezhetett volna olyan kutató szervezettel, mint amilyen az anyavédelem terén működött.

Az anyavédőnők szervezete ugyanis csak másod-sorban bír fontossággal abból a szempontból, hogy megfelelő környeztanulmány alapján véleményes javaslatot ad arra nézve, hogy a várandós, vagy szoptatós anyák közül ki mennyiben szorul pénzbeli vagy természetben való támogatásra. *Az anyavédőnők hivatása elsősorban az, hogy felvilágosítással, tanítással és tanáccsal álljanak az anyák mellett lebetegedésük, majdan pedig csecsemőjük egészséges táplálása ügyében.* Ebben a szociális felvilágosító és gyakorlati munkában van hivatásuk lényege.

Minthogy pedig pusztá tanáccsal az anyák, — különösen a legszegényebb néposztályból valók, — nem elégednek meg, sőt sokszor nem is hajlandók az anyavédőnők tanácsát és útbaigazítását meghallgatni, a mellesleg kiadott *segélyek* (bábautalvány, csecsemőkelengye, szoptatási segély), *mindmegannyi eszköz* arra, hogy az anya és csecsemő érdekében minden higiénikus szempont érvényesíttessék, mert *az anyákat csak azzal lehet rábírní a higiénikus tanácsok megfogadására, ha ennek ellenében bizonyos támogatásban részesülnek.* Bármily csekély tehát a havi 10 koronás szoptatási segély és bármennyire nem nevezhető ez komoly segélynek, mégis *ezek a 10 koronák is elegendők* voltak arra, hogy a helyes higiénikus elvek érvényesülését elősegítsék.

A Népjóléti Központ, amint említettük, a leg-szorosabb kontaktusban működött együtt a Stefánia-Szövetség anyavédelmi szervezetével s ennek érdekében az anyavédőnők irodáját is a Népjóléti Köz-

pontban helyeztük el. Csakhogy sajnos, a szűkös helyviszonyok tarthatatlan helyzetet teremtettek és újabban az anyavédőnöi iroda már sehogy sem képes a szűkreszabott helyiségben elférni.

Az anyavédőnök tulajdonképpen a Stefánia-Szövetség fegyelmi hatásköre alá tartoznak és ámbár thból a kétgazda-rendszerből eddig még nem támadt semmi baj, mégis fontolóra kell venni, vajjon *nem volna-e helyesebb, hogy az egész anyavédőnöi intézmény hatósági kezelésbe kerüljön* és ha már nagyrészt a Népjóléti Központ, vagy amint az újabban sürgős követelésként felmerül, a főváros — fedezi az anyavédelmi szervezet fenntartásának költségeit, ez a szervezet közvetlenül *a hatóságnak szervezete legyen*. A Stefánia-Szövetség szakavatott munkássága pedig az anyavédőnök képzésére és működésük tudományos, valamint higiénikus ellenőrzésére terjedhetnek ki. EZ a kérdés szervezen beletartozik a népgondozás helyes hatósági szervezetének megalkotása ügykörébe és ennek a kérdésnek reformjával együtt kell gyakorlati megoldásra kerülnie.

Az anya- és csecsemővédelem költségei.

Már most összegezve az anya- és csecsemővédelem javára fordított költségeinket, a következőkben szolgálhatunk összesítő számadással:

1917-ben anya- és csecsemővédelmi célokra *rendelkezésünkre állottak* a következő összegek:

Maradvány 1916-ról.....	17.24183 K
a hadijövedelmi adó hozadékából anya- és csecsemővédelmi célokra a Hadigondozó Hivatal útján . .	306.000—,,
adományokból	1.670—,,
Összesen . .	324-911-83 K

Kiadásaink az anya- és csecsemővédelmi célokra 1917-ben a következők voltak:

Bábasegélyekre.....	15.646—K
a Bethesda-kórházban levő szülőotthon fenntartási költségeire . . .	24.028-71 ,,
a Márta-szülőotthon fenntartási költségeire.....	44 596.80 ,,
csecsemőkelengyék beszerzésére .	7.718"20 ,,
szoptatási segélyekre.....	182.320—,,

a II. kerületi tejosztó segélyezésére	3.600— K
a IX. ker. tejosztó fenntartására	4.16850 „
a Feministák Egyesületének háborús anyavédelmi akciójára	30.000— „
az anyavédőnői szervezet fenntartására.....	26.060— „
gyermekágyas nők segélyezésére e célra érkezett adományokból .	<u>1.670— „</u>
Összesen .	339.309— K
vagyis 1917-ben <i>túlkiadásunk</i> voít	14896 38 „

1918-ban anya- és csecsemővédelmi címeken *bevételeink* a következők:

A hadijövedelmi adó hozadé- kából anya- és csecsemő- védelmi célokra a Hadigon- dozó Hivatal útján . . .	480.000 K — f
adományokból	<u>50 „ — „</u>
összesen tehát	480.050 K — f.

Ezzel szemben *kiadásaink* 1918-ban a következők voltak:

Bábasegélyekre.....	11.815 K — f
a Bethesda-kórházban lévő szülőotthon fenntartására	32.328 „ 11 „
a Márta-szülőotthon fenntar- tására 1918. március 11-éig	5.291 „ 64 „
csecsemőkelengyék beszer- zésére	38.659 „ 80 „
szoptatási segélyekre: . . .	182.345 „ — „
a II. kerületi tej kiosztó segé- lyezésére	3.600 „ — „
a IX. kerületi tej kiosztó fenn- tartására	4.196 „ 40 „
a Feministák Egyesületének háborús anyavédelmére	30.000 „ — „
az anyavédőnői szervezet fenntartására.....	57.200 „ — „
összesen	-364.435 K 95 f.

Vagyis <i>maradványként</i> mutat- kozik	115.614 K 05 f
ebből azonban <i>levonandó</i> az 1917. évi <i>túlkiadás</i>	<u>14.896 „ 38 „</u>
vagyis 1919-re <i>maradványként</i> átvihettünk.....	100.717 K 67 f-t.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a szülőotthonokra, valamint a tejkiosztó intézményekre vonatkozó számlák még nem folytak be mind s így ez a maradvány véglegesnek még nem tekinthető.

Mindenesetre igazolásra szorul az a tünet, hogy körülbelül 100.000 korona az az összeg, amelyet még anya- és csecsemővédelmi célokra fordíthattunk volna és nem adtunk ki. Ennek oka abban rejlik, hogy egyrészt anyagihiány miatt nem tudtunk annyi csecsemőkelengyét beszerezni, mint amennyire pénzünk lett volna, másrészt a szoptatási segélyek felemelését sem volt módunk ennek a számbavehető 100.000 koronának keretében keresztül vinni, mert hiszen ha 10 koronás szoptatási segélyek helyett csak 20 koronás szoptatási segélyeket akartunk volna adni, az is már 180.000 korona többköltséget igényelt volna és akkor is még mindig csak 20 koronás szoptatási segélyekről lett volna szó, ami szintén nem jelent sokat.

Itt kell még számot adnunk arról az összegről, amelyet az 1915—1916. évi régi kezelésből egy szülőotthon építésének költségére átvettünk. Ez az összeg 65.017.39 korona volt és csupán az egységes kezelés szempontjából került a Népjóléti Központ kezelésébe. Még 1916-ban ugyanis az Országos Hadsegélyző Bizottság hozzájárulásából és más e célra rendelkezésre bocsátott összegekből megindult a Gyöngyösi-úton egy városi szülőotthon építése a tanácsi XIV. szociálpolitikai ügyosztály irányítása és vezetése mellett.

A Népjóléti Központ pénztárába átutalt 65.017.39 korona összeg terhére az utalványozások a tanácsi XIV. ügyosztály engedélyezése alapján történtek, s ily címen kifizetésre került a Gyöngyösi-úti szülőotthon építésére.

1917-ben.....	38.58170 K
1918-ban.....	<u>1867-86</u>
Összesen tehát . . .	40.540-56 K
Azonkívül a Márta-otthon helyre-	
állítási költségeit is ebből a tétel-	
ből fedeztük s e címen egyelőre	
kiadásunk volt.....	10.000—K
vagyis végösszegben.....	50.549.56 K

Maradvány: 14.467.83 K, ezt az összeget *tar-
talékként* kezeljük, mert egyrészt a Gyöngyösi-úti
szülőotthont még a szülőanyák gyermekeinek befo-
gadására is be kell rendeznünk, másrészt a Márta-
Otthon helyreállításának számadásai sincsenek még
lezárva.

Az anya-és csecsemővédelem további feladatai.

Aránylag bármennyire megszervezettnek mutat-
kozik már az anya- és csecsemővédelmi tevékenység,
mégis meg kell állapítanunk, hogy e téren is csupán
a kezdet kezdetén vagyunk. Az anyavédelem helyes
ellátása is megköveteli a *megfelelő decentralizálást*.
A szervezendő népjóléti körzetek hatósági népjóléti
irodáiban kellene folytatni az anya- és csecsemő-
védelmi tevékenységet, minden ilyen irodában szak-
képzett előadónak és szakképzett anyavédőnöknek
kellene működniük és csupán az irányítást, az ellen-
őrzést kellene egy központba centralizálni.

Kommunizálni kellene továbbá az anyavédőnök
szervezetét, hathatósabban kell gondoskodni arról,
hogy minden rászoruló szülőanya megfelelő gondo-
záshoz, csecsemőkelengyéhez jusson és olyan összegű
szoptatási segélyekben részesüljön, mely az anyatej
áldását csakugyan biztosítja újszülött csecsemőjének.

A körzeti népjóléti irodákkal kapcsolatban disz-
panzereket is kell létesíteni, e célra egyrészt társulni
lehetne a Kerületi Munkásbiztosító Pénztár rendelő
intézeteivel, másrészt külön diszpanzereket is kellene
létesíteni.

A Kerületi Munkásbiztosító Pénztárral amely
nőtagjainak gyermekágyi segélyt és szoptatási segélyt
intézményesen nyújt, a Népjóléti Központ az együtt-
működést addig is ápolta, ezt az együttműködést a
népgondozás megszerzésével csak szerveesebbé kell
tenni.

A népgondozás intézményes szervezésével ezek-
nek a követelményeknek kétségkívül sürgősen dűlőre
kell jutniok, mert a háború rengeteg emberpusztítása
után az anya- és csecsemővédelem igazán hatékony
kifejlesztése egyenesen állami létérdek.

7.

Gyermekvédelem és hadiárva-ügy.

A lehangzatosabb jelszavak egyike a gyermekvédelem. Társadalmi egyesületek, jótékonyági mozgalmak, hatósági programok hivalkodóan írják lobogójukra a gyermekvédelem jelszavát — és a züllött gyermekek arányszámának ijesztő növekedése, a gyermekhalandóság statisztikája, a villamosokon lógó utcacsemeték, általában Budapest utcáinak képe és a bérkaszárnnyák fakóarcú gyermektöltelke néma vádként szól a hatósági és társadalmi gyermekvédelem ellen.

Nincs szervezett gyermekvédelem még Budapesten.

Nem ezekre a lapokra tartozik, hogy az állami gyermekvédelemről szóljunk, amely végre is tömegesen veszi gondozásába az elhagyottnak nyilvánított gyermekeket. De a törvény betűje szerint való elhagyatottság és a gondozatlanság között még van egy óriási terület, amelyen bőségesen tenyész a dudva és ezt a parlagon hagyott területet a háború folyamán mind sűrűbben népesítették be a gondozatlanul maradt hadiárvák.

Még a mai napig sincsenek összeírva a hadiárvák Budapesten. . De ha össze is volnának írva, aminthogy erre a kísérlet megtörtént: mi haszna a pusztá statisztikának. Nem számszerű adatokra van csupán szükség, az adatoknak azt a gyakorlati célt is meg kell valósítaniuk, hogy minden egyes gyermek gondozása, egészséges és kulturális nevelése érdekében csakugyan eredményes intézkedések is történjenek. A népgondozás decentralizált szervezetének megalkotása nélkül pedig éhez a legfontosabb munkához intézményesen nem lehet hozzáfogni.

Lehet egyes felmerülő esetekben intézkedni, lehet a sokgyermekű anyát segíteni, hogy gyermekeit munkára nevelhesse, betegségük, esetén gyógyíthassa, iskolába, napközi otthonba járassa, — ámde nem lehet megelégedni az ötletszerű intézkedésekkel, az egyes eseteknek felmerüléséhez képest való elintézésével. *Intézményes szervezésre* van a gyermekvédelem

terén szükség, hogy a veszendő jelen ellenében legalább a jövőt mentjük meg.

A gyermekvédelem terén is csupán részletmunkára volt szorítva a Népjóléti Központ. Ami báj a Tudomásunkra” jutott, amiben panasszal fordultak hozzánk, azon próbáltunk segíteni, — sajnos csupán szűkreszabott keretek között. A lehetőség szerint a legtöbb gondot a hadiárvákra fordítottuk s ez a munka természetesen a hadiözvegyek gondozásával függött szorosan össze.

Hivatali adminisztrációnkban a gyermekvédelmet tulajdonképpen csak 1918. év áprilisában szerveztük meg külön ügyágként, azzal a céllal, hogy ennek keretében különös gondot fordítsunk a hadiárvákra, illetőleg hadiözvegyekre. Az 1917. év egész folyamán és kiegészítő módon 1918-ban is az általános segélyezés ügykörében gondoskodtunk a gyermekvédelmi teendők ellátásáról is. 1918 májusa óta azonban külön kezeljük a gyermekvédelmi eseteket és ennek a nyolc hónapi munkának keretében gyermekvédelmi ügyekben *1980 féllal* volt dolgunk, összes intézkedéseink száma pedig *10.276* volt.

Gyermekvédelmi tevékenységünk főként arra szorított, hogy a sokgyermekű anyákat és elsősorban a hadiözvegyeket részesítettük segélyezésben, továbbá gondozatlanul maradt gyermekekért fizettünk tartásdíjat családoknak vagy intézeteknek, ahol ezeket a gyermekeket elhelyeztük, azután beteg gyermekek gyógyítására nyújtottunk segélyeket, iskolába járó gyermekek számára tandíj- és tanszer-segélyeket adtunk. Elintéztük a Hadigondozó Hivatal számára a hadiárváknak és a hadirokkantak gyermekeinek nyújtható nevelési segítség ügyeit és központilag gondoskodtunk az iskolakoron alul levő gyermekek felruházásáról. Ez utóbbi működésünkről a gyermekfelruházás címén számolunk be.

Végül támogattunk egyes katonai hadiárva-alapokat és gyermekvédelmi társadalmi intézményeket is.

Hadiárvák és hadiözvegyek gondozása.

Részletezni óhajtjuk mindenekelőtt azokat az adatokat, amely a hadiárvák és hadiözvegyek gondozására vonatkoznak.

Bécs város 10.000 koronás adományából juttattunk a 29. honvédg y.-e. hadiárva-alapjának .... 2.000 K-t

Az 1. honvéd gy.-e. hadiárva-alapjának 2.000 „, Ugyanennek a „Tengeri Háború” jövedelméből .... 250 „

És ugyancsak a „Tengeri Háború” jövedelméből az 1. huszár honvéd ezred árva-alapjának .... 4.000 „

Más adományokból azoknak rendeltetéscéltelmében juttattunk a Klotild-szeretetház árvaügyi céljára . . 1.000 „

A Hadigondozó Hivatalnak elküldöttünk 190 „

A VI. ker. közgyámi körzetnek . . . 500 „

Vagyis hadiárva-alapoknak és intézményeknek juttattunk összesen . . 6.340 K-t

A Klotild-szeretetházban 16 hadiárvának tartási költségét fedeztük egyenkint évi 750 koronát, e címen . . 17.250 K

költség merült föl. A szeretetházban elhelyezett hadiárvakat mi szemeltük ki és előmenetelüket az intézet jelentései alapján figyelemmel kísértük.

Hadiárvák és hadiözvegyek ügyeiben nagyobb arányú segélyezési forgalmat is bonyolítottunk le. E célra csekély részben igénybe vettük a Hadigondozó Hivatal által a hadijövedelmi adó hozadékából engedélyezett 60.000 koronás gyermekvédelmi dotációt, javarészt pedig ezekre a segélyezésekre a Hadsegélyző Hivaltól öt hónapra kieszközölt havi 10.000 koronás dotációk adtak módot.

A Hadsegélyző Hivatalhoz ugyanis 1918. júniusában azzal a kéréssel fordultunk, hogy nyújtson módot a hadiárváknak és hadiözvegyeknek oly értelmű támogatásához, mint amelyet a hadbavonultak családjainak az 1917. évi 480.000. számú kormányrendelet alapján engedélyezhető rendkívüli hadisegélyezése tesz lehetővé. Vagyis a hadiözvegyeknek, illetőleg a hadiárváknak is betegség, elhalálozás, bal eset és egyéb rendkívüli körülmények esetére némi intézményes támogatást óhajtottunk biztosítani. Erre a célra a Hadsegélyző Hivatal júniustól októberig, öt hónapon keresztül havonként 10.000 koronát, összesen 50.000 koronát bocsátott rendelkezésünkre.

Ebből az összegből hadiárvák és hadiözvegyek ügyeiben a következő segélyezéseket szolgáltattuk:

H ó n a p	Egyszeri segély		Havi segély		Összesen	
	eset- szám	korona	eset- szám	k. rona	eset- szám	korona
Július	33	2.939	18	700	51	3.710
Augusztus . .	31	2.700	45	1.625	76	4.325
Szeptember . .	41	3.460	38	3.365	79	6.825
Október . . .	23	2.260	109	4.600	132	6.860
November . .	97	8.420	161	7.300	258	15.720
December . .	64	5.280	163	7.120	227	12.400
Összesen . .	289	25.050	534	24.790	823	49.840

Az ebből a dotációból adott segélyek 50 koronától 200 koronáig terjedtek, a célszerűséghez képest azonban a 200 koronákat csak részben adtuk ki egyszeri segélyként, részben pedig 3 hónapra elosztva havisegélyként adtuk ki.

Végeredményben ebből a dotációból körülbelül 250 hadiözvegy részesült árváinak gondozása céljából segélyezésben.

A Hadigondozó Hivatal 60.000 koronás dotációjának egy kisebb részéből is segélyeket osztottunk, még pedig

37 esetben..... 2.645 koronát

vagyis hadiárvák és hadiözvegyek támogatására fordítottunk

a Hadsegélyző Hivatal

dotációjából 823 esetben.....49.840 K-t

a Hadigondozó

Hivatal dotáció-

jából . . . . . 37 „ ..... 2.645 „

összesen: 860 esetben összesen: 52.485 K-t.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ezekben a *segélyezési* esetekben korántsem merült ki a hadiözvegyek és hadiárvák pénzbeli támogatása, mert amint már említettük, általános segélyezési ügykörünk-

ben mindenkor különös gondot fordítottunk a hadi-özvegyekre és hadiárványokra és amint jeleztük, a segélyezett arányában a hadiözvegyek 20%-kal szerepeltek, — azonkívül pedig egyéb gyermekvédelmi segélyező ügykörünkben ép úgy szerepel a hadiárva-ügyi, mint az egyéb gyermekvédelmi segélyezés.

A hadiárva-ügykörben tett intézkedéseink sorába tartozik még közreműködésünk az Országos Hadi-gondozó Hivatal mellett a hadiárványoknak és hadirokkantak gyermekeinek nyújtható nevelési segítség ügykörében.

A Hadigondozó Hivatal ugyanis 4—6 és 800 korona évi nevelési segítségben részesíti a középiskolai vagy felsőbb iskola tanulmányaikat folytató hadiárványokat, valamint a hadirokkantak ilyen gyermekeit, a kérvényeket a Népjóléti Központnál kellett benyújtani, a megfelelő előzetes vizsgálatot mi ejtettük meg, ezen az alapon tettük meg véleményes javaslatunkat, még pedig olyképen, hogy *kivétel nélkül valamennyi folyamodó hadiárványt* felterjesztettük a nevelési segítségre. Ilymódon a Népjóléti Központ javaslatai alapján a Hadigondozó Hivatal részéről nevelési segítségben részesült:

1917-ben 130 hadiárva.....	46.935 K-val
1918-ban 163 „	70.000 „

Amint említettük, kísérlet történt 1918-ban a hadiárványok és hadirokkantak gyermekeinek összeírására is. Az összeírólapok a főváros összes háziban szétszórásra is kerültek, a nyers anyagot a kerületi elüljáróságok be is szedték, ámde a népjóléti körzetek meg nem szervezése folytán ezt az anyagot feldolgozni nem lehetett. E címen 1,718.40 korona költség merült fel, amelyet az Országos Hadsegélyező Bizottság 1915—1916. évi dotációjának maradványából fedeztünk.

Hadiárva-ügyekben tehát közvetlen kiadásaink a következők voltak:

Hadiárva alapok és intézmények támogatására.....	6.340—
K	
16 hadiárva tartásdíja a Klotild szeretetházban.....	17.250— „
860 esetben való segélyezésre .	52.485— „
a hadiárványok összeírásának kísérletére	1.718-40 „
Összesen .	77.793-40 K.

Megjegyezzük, hogy ezek az adatok csupán nyolc hónapi munkát foglalnak össze, 1918. májusától december végéig.

Gyermekvédelmi tevékenységünkről általában.

A hadiárvak gondozását egyéb gyermekvédelmi tevékenységünk is meleg igyekezettel ölelte fel. Különös gondot fordítottunk a beteg gyermekek támogatására. Beteg gyermekek gyógyítására felhasználtunk két e célra érkezett 10.000 koronás adományt. Felhasználtuk továbbá gyermeksegélyezési célokra egy részét annak az adomány-komplexumnak, amely még a boszniai okkupáció alkalmából gyűjtött összegek maradványaként a főváros tanácsa által jutott a Népjóléti Központhoz.

A számszerű adatok itt következnek:

Beteg gyermekek
gyógyítására fel-
használtunk két
adományból . . 277 esetben . . 19.850 koronát

A boszniai oku-
páció alkalmá-
val gyűjtött ösz-
szegek marad-
ványából . . .61 „ . . 4.870

összesen . . 338 esetben . . 24.720 koronát

Egyéb gyermekvédelmi tevékenységünk keretében gondoskodtunk még a Palotai-úti kislakásos-telep (úgynevezett Tripolisz) iskolás gyermekeinek az ottani népfürdőben való fürdetéséről, erre a célra 1917. június, július, augusztus havára egy adomány terhére 592.32 koronát fordítottunk.

Végül a jótékonyági egyesületek segélyezésére szánt dotációból a következő gyermekvédelmi intézményeket támogattuk:

Az Ernő-utcai patronage foglalkoz- tató műhelyét.....	725—	K-val
Az Országos Gyermekvédő és Fröbel Egyesületet.....	2.500—	
A Fővárosi Gyermekkert Egyesü- letet.....	4.000—	„ „
Az Újságkiadók Árva-Üdülőtélepet	2.000—	„ „

A hadiárvak, valamint az egyéb rászoruló gyermekek közül 1918. év második felében 151 gyer-

meket helyeztünk el intézetben, családi gondozásban, kórházban, üdülőtelepeken és patronage útján.

A gyermekvédelem ügykörében folytatott tevékenységünk pénzbeli adatait a következőkben foglaljuk össze:

Gyermekvédelmi célokra a következő összegek állottak rendelkezésünkre és ezek terhére a következő kiadásokat teljesítettük:

	Bevétel	Kiadás
A Hadigondozó Hivatal gyermekvédelmi dotációja e célra . . .	60.000— K	19.895— K
A Hadsegélyző Hivatal dotációja hadiárvak és hadiözvegyek céljára	50.000— „	49.840— „
Hadiözvegyek és hadiárvak támogatására szánt adományokból		
1917-ben.....	16.350- „	5.690— „
1918-ban	720— „	—
Beteg gyermekek gyógyítására szánt adományokból	20.000— „	19.850— „
A Haggemacher-féle alapítványból . . .	100.000— „	—
A boszniai okkupáció alkalmával hadiözvegyek és hadiárvak javára gyűjtött összegek maradványából	53.074-94 „	4.870— „
A „Tengeri Háborúnak” egyéb hadsegítő célokra fel nem használt részéből . . .	40.51092 „	650— „
Az Országos Hadsegélyző Bizottság 1915 1916. évi dotációjának maradványösszegeiből a hadiárvak összeírásának költségeire igénybevett , . .	1.71840 „	1.71840 „
Összesen. . .	342.37426 K	102.513-40 K.

Vagyis a gyermekvédelmi célokra felhasználható összegekből, beleszámítva a Haggemacher-féle 100.000 koronás alapítványt, *234.510-86 korona áll 1919. év elején* rendelkezésünkre.

Ennek az aránylag elég nagy pénzmaradványnak oka abban rejlik, hogy a gyermekvédelmi célokra rendelkezésünkre állott összegeket tulajdonképpen *intézményes gyermekvédelmi munkára* szerettük volna igénybe venni. *Különösen fájdalmas hiányát éreztük egy átmeneti gyermekotthonnak*, ahol, a gondozatlanul maradt gyermekeket, főként hadiárvékat, átmenetileg el lehetne helyezni, amíg végleges elhelyezésükről intézkedés történhetik. Sajnos azonban, az a stagnáció, amely a Népjóléti Központ intézményes működésének lehetőségére nézve az egész 1918. év folyamán fennállott, nem nyújtott módot arra, hogy e tervünk megvalósítása érdekében valamit is tehesünk.

Egyáltalán a gyermekvédelem ügykörében a pénzbeli segélyezések csak másodsorban fontosak. Szükséges a pénzbeli segélyezés ott, ahol a sok gyermekű anyát pénzzel is kell támogatni gyermekeinek gondozásában. Sokkal helyesebb azonban, ha ez a támogatás nem pénzben, hanem intézményesen történik, olyképen, hogy a gyermekek napközi otthonokban, intézetekben vagy családi gondozásban nyerjenek elhelyezést és ruházatuk, tanszerük, valamint egyéb szükségletük tekintetében is természetben kapják meg a támogatást.

Elvégre tisztában vagyunk azzal, hogy olyan segélyekkel, amelyek rendszerint legfeljebb 200 koronáig terjedhettek, a mai drágaság közepett nem sokat lehet elérni. Gyermekvédelmi működésünkben azért mindig arra helyeztük a fősúlyt, hogy a gyermekeknek gondozásáról természetben vagy ellátás útján gondoskodjunk, hogy napközi otthonokba, vagy családi ápolásba helyezzük el őket. A népgondozó tevékenység megfelelő decentralizálása fogja csak lehetővé tenni a gyermekvédelem terén ezt az egyenesítő munkát, a decentralizáció sürgős keresztülvitelét tehát a gyermekvédelem eredményes folytatása sürgeti a legerősebben.

Gyermekvédelmi tevékenységünk kapcsán számolunk be még két külön akciónkról, az úgynevezett tejben-dara, valamint az iskolai reggeliztetés akciód járói. Itt számolunk be, továbbá a gyermekek napközi otthonokban való gondozásáról is, aminek tekintetében csak közvetett közreműködést fejtettünk ki.

A tejbenedara akció.

Az úgynevezett „tejbenedara akció” egy magánadomány kezdéséből indult meg 1917. év elején és ennek keretében négy iskolában, még pedig a Szentlászló-, Egressy-, Palota- és Váci-úti iskolákban naponként, 1000 adag, adagonként 4 deciliter tejbenedara került kiosztásra 1—4 éves korban lévő gyermekek között.

Az akció 1917. év őszéig folyt és összesen 77.28504 korona költséget igényelt.

Ebből Lánczy Leóné adománya . . .	18.972 K
egy másik adomány.....	100 „
a Magyar Kereskedelmi Bank adomán- nyából befolyt).....	30.000 „
a népelelmező kirendeltség pedig meg- térített.....	<u>28.213 K 04 f-t</u>
összesen . . .	72.285 K 04 f

Elsősorban a hadbavonultak gyermekeire voltunk tekintettel és a gyermekek kiválogatása az anyavédőnök javaslata alapján történt.

Gyermekek iskolai reggeliztetése.

Iskolatanítók hívták fel a figyelmet arra a szomorú körülményre, hogy hány szegény gyermek kerül reggelenként éhgyoinorral az iskolába. Megesett, hogy egyik-másik kisgyermek elájult az éhségtől, az éhes gyomor pedig általában nem igen fokozta a gyermek-agy fogékonyságát.

1917. év tavaszán a Pester Lloyd ecélből indított gyűjtése tette lehetővé az iskolás gyermekek reggeliztetésének akcióját, amely később feleslegessé tette a tejbenedara akció folytatását. Az iskolai reggeliztetés akcióját 1917. márciusában indítottuk meg 28 községi kisdédóvóban, valamint 25 községi elemi iskolában. Lehetőleg a szegény gyermekek járta iskolákat válogattuk ki. Körülbelül 2500 gyermek részesült akkor naponként a reggeliztetés áldásában. Ez így tartott 1917. június 16-áig. Sajnos, a rendelkezésünkre álló összegekből nem tarthattuk meg ezeket a kereteket és 1917. év június 16-ika óta csak a kisdédóvós gyermekeket reggeliztettük. Március 16-ától június 16-áig átlag 1615 elemi iskolás gyermek és

850 kisdédóvós

„

kapott naponként reggelit.

Reggelire az elemi iskolás gyermekek egy adag rántottlevest és 7 dgr. kenyeret, a kiseddévós gyermekek pedig 2 deciliter tejet és 7 dgr. kenyeret kaptak. Három hónap alatt az elemi iskolákban kiszolgáltattunk 112.083 adag levest és 8068-16 kgr. Kenyeret.

Az elemi iskolai reggeliztetés beszüntetése után fokozatosan kiterjesztettük a kiseddévók nagyobb számára a reggeliztetés intézményét és 1917—1918. évben

átlag 48 kiseddévóban folyt a reggeliztetés, naponként átlag 364 liter tej került kiosztásra, átlag 1820 kiseddévós gyermek között.

Erre a célra rendelkezésünkre állott:

A Pester Lloyd-nak gyűjtéséből 1917-ben.....	67.173 K 20 f
A Pester Lloyd-nak gyűjtéséből 1918-ban.....	29.315 „ 33 „
egyéb adományokból befolyt .	<u>2177 „ 13 „</u>
összesen tehát.....	98.668 „ 65 „
Ezzel szemben kiadásunk volt:	
1917-ben.....	69.345 „ 32 „
1918-ban.....	<u>50.170 „ 09 „</u>
összesen.....	119.515 „ 41 „
vagyis túlkiadásként.....	17.067 „ 85 „

merült fel, mely összeget a Hadigondozó Hivatal által gyermekek napközi gondozására, engedélyezett 1918. évi 600.000 koronányi dotációból fedeztük.

Sajnos, az iskolai reggeliztetés intézményét 1918. év őszén meg sem kezdhettük, ámbár minden előkészületet megtettünk erre a célra, de a Központi Tejhivatal nem volt képes a szükséges tejmennyiséget rendelkezésünkre bocsátani.

Gyermekek napközi otthonokban való gondozása.

Fontos szerepe van a gyermekvédelem terén az iskolai napközi otthonoknak. Az iskola a munkában lekötött szülő helyett a napközi otthon útján apai-anyai gondozásban részesítheti az egyébként züllés veszedelmének kitett gyermekeket, gondoskodván a tanítás óráin túl is, nevelésükről, szórakozásukról és étkezésükről, míg estére aztán a munkából hazatérő szülő már maga veheti gondjába gyermekét.

A főváros iskoláinak nagy része mellett napközi otthonokat tart fenn, de ezekben a napközi otthonokban a gyermekek étkeztetését mindezideig a *Gyermekbarát Egyesület* bonyolította le.

A Gyermekbarát Egyesület (— nem tévesztendő össze a háború alatt alakult Munkások Gyermekbarát Egyesületével —) a társadalom adományaiból és némi hatósági szubvenciókból már a háború előtt gondoskodott a főváros községi iskoláinak napközi otthonaiban az ott gondozott gyermekek étkeztetéséről, naponként meleg ebéddel látván el őket. Amikor a háború kitört és a napközi otthonokban ebéddel való ellátásra szoruló gyermekek száma hatalmasan megnövekedett, ez az egyesület anyagilag nem volt képes a fel-fokozódó igényeknek a maga erejéből, valamint az államnak és a fővárosnak szubvenciójából megfelelni, épen ezért a főváros már 1914-ben az Országos Hadsegélyező Bizottsághoz fordult és a hadi jövedelmi adó hozadékából támogatást kért a szegény iskolás gyermekeknek napközi otthonokban való étkeztetése céljára. Az Országos Hadsegélyező Bizottság által e célból kiutalt összegeket azután a főváros tanácsa közvetlenül a Gyermekbarát Egyesülethez továbbította, amely ezeknek az összegeknek a segítségével teljesítette vállalt feladatait.

Amikor 1917-ben a Népjóléti Központ vette kezelésébe mindazokat az összegeket, amelyek az Országos Hadsegélyező Bizottság, illetve a Hadigondozó Hivatal útján a hadijövedelmi adó hozadékából a főváros népjóléti céljaira engedélyeztettek, a napközi otthonokban való gondozás céljára szóló évi dotáció 500.000 korona volt. Ezt az 500.000 koronát a Népjóléti Központ az eddigi gyakorlat szerint kiutalta a Gyermekbarát Egyesületnek a napközi otthonokban való étkeztetés költségeire.

1918-ban 600.000 koronát kértünk és kaptunk a Hadigondozó Hivatal útján a hadijövedelmi adó hozadékából erre a célra, 600.000 koronát azért, mert számolnunk kellett azzal, hogy az iskolai reggeliztetés akcióját, amelyet közvetlenül bonyolítottunk le, nem leszünk képesek kizárólag adománypénzekből fedezni. Csakugyan, amint erre föntebb rámutattunk, 17.067 K 85 fillérrel kellett az iskolai reggeliztetés címén ezt a

dotációt is megterhelünk és a megterhelés sokkal nagyobb lett volna, ha tejhiány miatt 1918. év őszén az iskolai reggeliztetés akcióját be nem kellett volna szüntetni. A Gyermekbarát Egyesületnek azonban 1918-ban is eredetileg csak 500.000 koronát utaltunk át. Csakhogy az egyesület sem volt képes az 1918. évi iskolai étkeztetés költségeit a neki juttatott 500.000 koronából fedezni és így túlkiadások címén az 1918. évi költségekre 130.000 korona további segílyt kért. Ezt a segílyt kénytelenek Voltunk megadni és ebből 100.000 koronát a napközi otthonokban való gondozás céljára engedélyezett 600.000 korona terhére irtunk úgy, hogy ennek folytán e címen 17.06785 K. túlkiadásunk keletkezett 30.000 korona fedezetet pedig annak a 168.972 K 53 filléryi összegnek még fel nem használt részében biztosítottunk, amely összeg az Országos Hadsegélyző Bizottság 1915—1916 évi dotációjának maradványaként a főváros által utaltatott át hozzánk.

Meg kell jegyeznünk, hogy a Gyermekbarát Egyesület iskolai étkeztetési akciója a tanács VII. közoktatásügyi ügyosztálynak felügyelete és ellenőrzése alatt folyik és az egyesület az e célból rendelkezésére álló összegek felhasználásáról évi jelentéseiben számol el. E jelentések szerint az egyesület naponként átlag 9—10.000 gyermeket lát el meleg ebéddel az iskola napközi otthonokban.

Kifejezést kell azonban adnánk itt is amaz elvi felfogásuknak, amelyet minden alkalommal a főváros, valamint az egyesület vezetősége V előtt kifejtettünk, hogy amikor ily nagy összegű közpénzek fordítatnak egy közérdekű szociális akció lebonyolítására, *sokkal helyesebb, ha az ilyen akciót nem egyegyesület, amely különben is a költségeknek csak jelentékenyen kisebb részét tudja maga biztosítani, bonyolítja le, hanem ezt az egész intézményt a város kommunizálja és az iskolai napközi otthonokban való étkeztetést akár a tanács, akár a Népjóléti Központ közvetlenül maga irányítja, vezeti és végezi.* Annál inkább helyénvaló volna ez, mert hiszen az egyesület nem a maga közegeivel végzi az étkeztetés ügyét, hanem az iskolák személyzetével, az iskola helyiségében, az iskola konyháján és az iskola főző meg étkezési eszközeivel

Ettől aztán már csak egy lépés, hogy az iskola, vagyis a hatóság cégere és felelőssége alatt is kerüljön lebonyolításra az ilyen igazán közérdekű szociális akció. Ez az elvi felfogásunk, bár vele szemben ellenkező nézet nem merült fel, mindeddig nem érvényesült. Az illetékes tényezők mindenkor arra hivatkoztak, hogy az akciót addig is, amíg azt kommunizálják, nem lehet félbeszakítani, viszont a kommunizálás megfelelő előkészületeket kíván. Sajnos, nem volt hatáskörünkben, hogy ennek az akciónak az intézését az előbb hangoztatott elvi alapon magunk rendezzük s éppen azért minden alkalommal csak a sürgetésére szorítkoztunk annak, hogy a kommunizálás mielőbb megtörténjék. Remélhetően a népjóléti igazgatás és gondozás gyökeres megszervezésével e téren is az elvi álláspont fog érvényesülni.

8.

Gyermekek szünidei üdülése.

A Népjóléti Központ működési körébe iktatta a gyermekek szünidei üdülésének ügyében való közreműködést is. E célra ugyancsak az Országos Hadigondozó Hivatal útján a hadijövedelmi-adó hozadékaiból kérte és kapta a megfelelő anyagi támogatást. Első ízben, még 1916-ban az Országos Hadisegélyező Bizottság engedélyezett a hadijövedelmi-adó, hozadékaiból gyermekek szünidei üdülése céljára 50 000 koronát és ennek az összegnek felhasználásáról akkoriban (a Népjóléti Központ még akkor nem lépett életbe) a tanács VII. közoktatási ügyosztály intézkedett olyképen, hogy 20.000 korona jutott a Szünidei Gyermektelep Egyesületnek a szünidei kitelepítések nagyobb mértékben való kiterjesztése érdekében, 30.000 koronát pedig a városi szünidei gyermektelepek javára fordítottak.

A Népjóléti Központ 1917-ben ugyancsak 50.000 koronát kért és kapott erre a célra a Hadigondozó Hivatal útján a hadijövedelmi-adó hozadékaiból, 1918. évben pedig 100.000 koronában állapított meg a dotációt. Ugyane cím alatt kell számot adnunk arról

a 16.000 koronás összegről, amelyet a Háborúban Feldúlt Tűzhelyeket Újra Felépítő Országos Bizottság a nyári üdülés céljából átutazó német gyermekek élelmezésére költségmentésként utalt át hozzánk, valamint itt kell számot adnunk arról a 15.000 koronás összegről, amelyet a Honvédelmi Minisztérium Hadsegélyző Hivatalától gyermeknyaralattási célokra 1918-ban kaptunk, végül itt számolunk el egy 1000 koronás adományról is, amely ugyancsak gyermeknyaralattási célokra jött hozzánk.

Mit csináltunk ezzel az összeggel a gyermekek üdülése érdekében 1917-ben és 1918-ban?

Az 1917. évi nyaralattási akciók.

Elsősorban 1917-ben is 20.000 koronát juttattunk a Budapesti Szünidei Gyermektelep Egyesületnek abból a célból, hogy ez az egyesület, amely évtizedek óta hivatott gondoskodni a fővárosi gyermekek szünidei nyaralattása érdekében, fokozott számban vihessen nyári üdülésre csenevész, fővárosi iskolás gyermekeket. Egy adományból is, annak rendeltetése értelmében, 1000 koronát juttattunk az egyesületnek.

A magunk hatáskörében pedig együtt működve az Országos Gyermekvédő Ligával, intéztük azt az akciót, amelynek keretében két 6—6 hetes turnusban, üdülésre összesen 182 gyermeket küldhettünk *Svájcba*. Ennek az akciónak a költségei tulajdonképpen az akkori svájci katonai attasé feleségének gyűjtéséből fedeztetek, a budapesti szervezés költségeit azonban, beleértve az egyes gyermekek hiányos felszerelésének pótlását, a Népjóléti Központ viselte. Főképpen a bírói és hivatalnoki kar gyermekeit vittük Svájcba és ennek a karnak helyzetét mi sem jellemzi szomorúbban, mint az, hogy gyermekeik egy részét cipővel, ruhával is el kellett látnunk, hogy útra kelhessenek. E címen összesen 433461 korona költség merült fel.

Egy kisebb nyaralattási akció volt az, amelynek keretében 20 hadiárvat helyeztünk el Ponyvádön 6 hétre egy ottani birtokos költségén, e címen 98.04 korona kiadás merült fel a Népjóléti Központ terhére.

További 10 hadiárva nyaralattását tettük lehetővé, 1200 K segélyt juttatván e célra az Országos Katolikus Nővédő Egyesületnek.

Végül a Népjóléti Központ vállalta a gondoskodást azoknak az osztrák és német gyermekeknek budapesti ellátása ügyében, akiket Magyarország különböző vidékein helyeztek el nyári üdülésre s akiket úgy oda-, valamint visszautazásuk alkalmával Budapesten átutazásuk egy-két órája alatt élelemmel el kellett látni. E célból 1917-ben összesen 24.075-80 korona költség merült fel, amelyből azonban 8995.46 korona a Háborúban Feldúlt Tűzhelyeket Újra Felépítő Bizottságnak 1918. évben e célra befizetett 16.000 korona összegéből térült meg. Ugyancsak 391 korona 26 fillér megtérült 123 szalmazsák és 349 fej vánkos szalmatöltelékének eladásából.

Az osztrák és német gyermekek magyarországi vendéglátása abban a reményben indult meg, hogy ez az akció rövidesen csere-nyaraltatási intézménnyé fog kifejlődni. A kölcsönösség azonban e téren eddig alig érvényesült.

Összegezvén mindez adatokat, gyermekek nyári üdülése címén kiadtunk *1917-ben*:

a Szünidei Gyermektelep-Egyesületnek	20.000 K—f-t
ugyanannak egy 1000 K-ás adomány átutalásáért.....	1.000 „—„
a svájci nyaraltatásra.....	4.334 „61 „
a ponyvádi nyaraltatásra.....	98 „04„
átutazó osztrák és német gyermekek ellátására .... T-T.....	<u>24.075 „80„</u>
összesen . . .	49.508 K 45 f

Ezzel szemben *bevételeink* volt:

az Országos Hadigondozó útján a hadijövedelmi adó hozadékából.....	50.000 K - f
egy adományból	1.000 „—„
A Háborúban Feldúlt Tűzhelyeket Újra Felépítő Bizottság hozzájárulásából és egyéb megtérülő összegekből	<u>9.386 K 72 f</u>
összesen . . .	60.386 K 72 f

Vagyis *maradványként* az 1918. évre átvittünk .....

10.878K27f-t

Az Országos Katolikus Növédő Egyesületnek 10 hadiárva nyaraltatásának költségére juttatott 1200 korona segély céljára a jótékony egyesületek segítése címén engedélyezett 80.000 korona fedezetét használtuk fel.

Az 1918-iki nyaraltatási akciók.

1918-ban a gyermekek szünidei nyaraltatása körül való tevékenységünk három csoportra részletezhető:

1. Gyermekeyaraltató intézmények pénzbeli támogatása.
2. A magunk hatáskörében szervezett gyermekeyaralás
3. Átutazó német és osztrák gyermekek budapesti élelmezési költségei;

A gyermekeyaraltató intézmények közül ezúttal is nagyobb összeget engedélyezhettünk a Szünidei Gyermekeyelep Egyesületnek, hogy megfelelő számban telepíthessen nyári üdülésre fővárosi szegény gyermekeket. E célra engedélyeztünk az egyesületnek 25.000 koronát.

A főváros tanácsának VII. közoktatási ügyosztályához abból a célból, hogy a fővárosi szünidei gyermekeyelepek hiányos felszerelése részben jókarba hozassék, részben kiegészíttessék és így mennél több szegény gyermeket lehessen a fővárosi szünidei telepeken elhelyezni, kiutaltunk 43.403 koronát. A beszerzett felszerelési tárgyakra a tulajdonjogot magunknak tartottuk fenn.

A Kertész-utcai polgári iskola 40 vérszegény tanulójának nyári üdülése céljára engedélyeztünk 5000 koronát.

A Katolikus Növédő Egyesületnek 20 hadiárva nyaraltatása céljára 2400 korona segélyt adtunk.

A magunk hatáskörében három nyaraltatási akciót intéztünk el.

Az Állami Tisztviselők Országos Egyesületével, valamint az Országos Gyermekeyvédő Ligával együttesen gondoskodtunk köztisztviselők gyermekeyeinek nyaraltatásáról. E célból- kértük és megkaptuk a közoktatásügyi minisztériumtól a balatonfüredi, kassai és stubnyafürdői állami internátust és azokban öt heti nyaralásra, összesen 167 köztisztviselő gyermeket helyeztünk el. A nyaraltatásra küldött gyermekeyeket megbízásunkból az Országos Gyermekeyvédő Liga látta el s e címen 64.853 K 60 f költség merült fel. Egy-egy gyermek napi nyaralási és ellátási költsége,

30—35 nyaralási napot számítva, körülbelül napi 10 korona volt. E nyaraltatás költségeire az Állami Tisztviselők Országos Egyesületének 25.000 koronát kell megtérítenie, ez a pénz azonban, tekintettel arra, hogy az egyesület időközben feloszlott, még nem folyt be és behajtása iránt az intézkedések folyamatban vannak.

Kárász-pusztán az ottani birtokos — báró Biedermann Rezsőné — 10 hadiárva nyaralását vállalta magára. A hadiárvákat kiválogattuk, el is küldtük, de a harmadik napon olyan híreket kaptunk a hadiárvák ottani nyomorúságos elhelyezéséről, hogy azonnal megbízottunkat leküldöttük értük és kénytelenek voltunk mind a 10 hadiárvát azonnal visszahozni. E címen 773 K 02 f költség merült fel. A 10 hadiárvát ezután a tengerparti nyaraltatási akció keretében helyeztük el.

Módunk volt végül 100 szegény budapesti iskolás gyermeket a Grünwald és Schiffer-cég jóvoltából és költségén hat heti üdülésre Ercsi községben és a község környékén fekvő, tanyáin nyaralásra elhelyezni. Ez a nyaraltatási akció teljesen bevált s e címen összesen a Népjóléti Központ terhére 595 korona 14 fillér költség merült fel.

Az átutazó nyaraló német gyermekek budapesti ellátásáról 1918-ban is mi gondoskodtunk, ezeket a költségeket azonban a Háborúban Feldúlt Tűzhelyeket Újra Felépítő Bizottság vállalta. Az e céllal hozzánk utalt 16.000 koronából, mint előbb jeleztük, 8995 K 46 fillért még az 1917-iki költségekre használtuk fel, az 1918-iki költségekre tehát maradt 7004 K 54 fillér. Kiadásunk e címen azonban 7864 K 64 fillér volt, úgy, hogy 860 K 10 fillért kell még a fentnevezett bizottságnak megtérítenie, ez az összeg azonban a mai napig nem térült meg.

Összegezvén most a nyaraltatás címén felmerült 1918. évi kiadásokat, kiadtunk 1918-ban:

a Szünidei Gyermeektelep Egyesületnek	25.000 K — ft
a fővárosi szünidei gyermeektelepei céljára.....	43.403 „ — „
a kertész-utcai polgári iskolai tanulók üdülése céljára . . .	5.000 „ — „
a köztisztviselő gyermekek nya-	

raltatására.....	64.853 K 60 f-t
az Országos Katolikus Növédő Egyesületnek 20 árva nyaral- tatási költségeire.....	2.400 „ — „
a kárászpusztai nyaraltatásra . .	773 „ 02 „
az ercsi-i nyaraltatásra	595 „ 14 „
átutazó német gyermekek ellátá- sára.....	<u>7.864 „ 64 „</u>
összesen: . .	149.889 K 40 f

Ezzel szemben az összes bevételek 1918-bart a következők voltak:

Maradvány 1917-ről	10.878 K 27 f
a Hadigondozó Hivatal dotációja	100.000 „ — „
a Hadsegélyző Hivatal dotációja	15.000 „ — „
a Háborúban Feldúlt Tűzhelyeket Újra Felépítő Bizottság hozzá- járulásának 1918. évre maradó része.....	<u>7.004 „ 54 „</u>
Összesen	132.882 K 81. f
vagyis túlkiadás.....	17.006 K-59f,

amellyel szemben azonban 25.000 K követelésünk van az Állami Tisztviselők Országos Egyesületé ellen és 860 K 10 fillér követelésünk van a Háborúban” Feldúlt Tűzhelyeket Újra Felépítő Bizottság ellen.

Tömegnyaraltatás

Látnivaló, hogy a rendelkezésre álló összegek keretében a Népjóléti Központ inkább csak úgy ötlet-szerűen működhetett a maga hatáskörében közre a szegény gyermekek nyári üdülése érdekében. A gyermeknyaraltatási ügyeket mindenesetre intézményesen és a legszélesebb arányokban kell a népjóléti tevékenység keretébe felölelni.

Nagyarányú kísérlet volt ebben az irányban az 1918-ik évi úgynevezett „Károly király gyermeknyaraltatási akció”, amelynek budapesti szervezését a Népjóléti Központ a Munkások Gyermekebarát Egyesületével közösen vállalta. Ez utóbbi egyesület már 1917-ben sikerrel bonyolította le 2400 fővárosi és

környékbeli gyermeknek magyar faluhelyeken való nyaraltatását s a Népjóléti Központ egyébként is együtt működven ezzel az egyesülettel, annak óhajlására készséggel vállalkozott a tengerparti nyaraltatás budapesti szervezésének munkájára. Ecélből külön kirendeltségi irodát létesítettünk és ennek segítségével bonyolítottuk le a sok ezrével jelentkező gyermekek szociális és egészségügyi kiválogatását, valamint a körülbelül 9000-nyi gyermek elutaztatását és elutazásuk alkalmával étkeztetésüket. Más lapra tartozik, hogy ez a gyermeknyaraltatási akció miért nem sikerült úgy, amint ez tervbe volt véve.

A nyaraltatást egy külön e célra kinevezett kormánybiztosság intézte, amely *a Népjóléti Központ*ra és *a Munkások Gyermekebarát Egyesületére* csupán *a budapesti szervezés* munkálatait bízta. Ennek a feladatnak lelkiismeretes és pontos ellátásáért vállaltuk is a felelősséget. A nyara Itatás helyéül *az osztrák tengerpart* volt kiszemelve, *ott már más szervek végezték az előkészület munkáját, sajnos, a helyi hatóságok és a lakosság legellenségesebb indulata közepett*, ami azután e tömegnyaraltatás bajait előidézte.

Az e címen felmerülő költségek a Népjóléti Központ számvitelében csupán mint átfutó tételek szerepelnek, mert ennek az összegnek, összesen 330.000 koronának, fedezetéről a gyermeknyaraltatás kormánybiztossága gondoskodott. Elszámolásunkat az összegek felhasználásáról fel is terjesztettük.

Az ezúttal balul sikerült nagyszabású gyermeknyaraltatási kísérlet tanulságaiból azonban korántsem szabad azt a következtetést levonni, hogy ezentúl nagy arányban gyermeknyaraltatási akció ne indíttassék, hanem ellenkezőleg, a tapasztalatokon okulva, az ilyen nagyszabású akció sikerének feltételeit minden vonatkozásban és minden részletben úgy kell biztosítani, hogy semmiféle zavar, vagy baj be ne következhessek. A fővárosi szegény, csenevész gyermekek egészséges fejlődésének kétségtelenül igen hathatós előmozdító tényezője volna, hogy ha a gyermeknyaraltatás a legszélesebb keretekben, intézményesen iktatódnék bele a népjóléti tevékenység ügkörébe.

9.

Nyolcvanötezer gyermek felruházása.

A Népjóléti Központ működésének egyik legjelentősebb köre: a fővárosi szegény iskolás gyermekek téli felruházásának intézése.

A Népjóléti Központ életbelépte előtt, a háború alatt, ezt az ügykört a *Központi Segítő Bizottság* gyermekfelruházó osztálya látta el. Kerek számokban szólva:

1914—15. telén.....	7.000 gyermek,
1915—16. „	18.000
1916—17. „	<u>25.000</u>

Három év alatt összesen: . . . 50.000 gyermek

részesült téli felruházásban.

1917. óta a *Népjóléti Központ* intézi a gyermekfelruházást és ennek keretében felruházásban részesült:

1917—18. telén.....	35.000 gyermek,
1918—19. „	<u>50.000</u>

Két év alatt összesen: . . . . 85.000 gyermek

felruházását ölelte fel az akció.

A gyermekfelruházás költségeit 1914-től 1917-ig legnagyobbbrészt az Országos Hadsegélyző Bizottság a hadijövedelmi adó hozadékából fedezte, de hozzájárultak a költségekhez a kerületi felruházó bizottságok is, melyek e célra mindig társadalmi gyűjtést indítottak. A szükséges nyersanyagot akkoriban a Központi Segítő Bizottság gyermekfelruházó szakosztálya szerezte be, a cipők költségeit is teljesen ez viselte, a ruhák és télikabátok elkészítésének költségeit azonban a kerületi gyermekfelruházó bizottságok vállalták.

Az 1916—17. évi gyermekfelruházás végső lebonyolítását már a Népjóléti Központ keretében újjá alakult gyermekfelruházó szakosztály intézte a s az 1916—17-iki akció keretében, már a Népjóléti Központ útján került szétosztásra külön 3000 pár cipő, amelyet az „Az Est” a Wolfner Gyula és Társa cég adományából juttatott hozzánk, továbbá Zita volt

királyné adományából 1837 pár cipő, 272 fiúruha, 2004 trikó, 2568 pár harisnya, 7260 zsebkendő, 265 sapka, 240 szvetter és 13 kötény.

A Népjóléti Központ megalakulása előtt az Országos Hadsegélyző Bizottság gyermekfelruházás céljaira:

1915-ben- 46.000 m. posztót és 100.000 koronát,
1916-ban pedig 600.000

bocsátott a hadi jövedelmi adó hozadékának terhére rendelkezésül.

Ekkoriban a gyermekfelruházás lebonyolításának módja az volt, hogy a tanács VII. közoktatási ügyosztálya összeírta a községi iskolákban és kisdudóvókban a felruházásra szoruló gyermekeket, ezeket a jegyzékeket megkapták a kerületi felruházó bizottságok s a jegyzékek alapján a bizottságok szétosztották a nekik rendelkezésre bocsátott cipőmennyiséget, valamint a rendelkezésükre bocsátott szövetből általuk elkészített ruhákat és télikabátokat.

A Népjóléti Központ életbeléptével megalakult a” gyermekfelruházó szakosztály és ezután a szakosztály ülésein megállapított irányelvek szerint már a Népjóléti Központ intézte a fővárosban a gyermekfelruházás ügyét. Az 1917—18. évi téli gyermekfelruházás tehát már teljesen a Népjóléti Központ égisze alatt folyt le.

Az 1917—18-iki téli akció.

Az 1917—18. évi akcióra a következő bevételek állottak rendelkezésünkre:

A	Központi	Segítő	Bizottság
	gyermekfelruházási		akciójá-
	nak	1916. évi	maradványaként
	átvett.....		99.338 K 75 f
az	Országos	Hadigondozó	Hiva-
	befolyt	e célra	taltól
	”adó hozadékából	1,000.000	a hadi-
a	kerületi	felruházó	bizottságok-
	a	költségekhez	nak
	hozzájárulása volt	.... 138.600	való
	adományokból e célra befolyt	24.672	„— „
végül	a	gyermekfelruházás	16 f
	költségeinek	egyres	intézmé-
	nyek részéről	való	nyek
	tése címén befolyt		22.209 K — f
Vagyis összesen.....			1.284.819 K. 91 f.

Kiadásaink a következők voltak:

4217 pár bécsi cipőre	88.312 K 35 f
540 pár posztócipőre	4.320 „ — „
7000 pár fatalpú cipőre . . .	110.340 „ — „
15.000 pár bőrtalpú cipőre . .	413.328 „ 47 „
a Pamut Központnál vásárolt barchent, szövet, bélés, céna- kellékek beszerzésére . . .	480.000 „ — „
Szállítási költségekre és egyéb apró kiadásokra.....	1.244 „ 46 „
Két adománynak rendeltetése értelmében az V. és VI. ker. felruházó bizottsághoz való átutalására.....	1.500 „ — „
Készpénzben nyújtott felruhá- zási segélyekre.....	<u>425 „ 35 „</u>
Vagyis összesen.....	1,099.470 K 63 f.

Az 1918- 19. évi gyermekfelruházási akció cél-
jaira tehát maradványként átvettünk 185.349 K. 28f.-t.

Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a Pamut
Központnál számlánk még nincs végleg kifizetve.
Körülbelül 7000 korona hátralékunk van még, mert
a számlák pontos revideálása alapján a számlák
közös egyetértéssel való lezártáig ezt a hátralékot
tartalékként biztosítottuk magunknak.

A fentebb részletezett kiadásokból az 1917—18.
évi felruházás céljaira

beszereztünk összesen . . .	26.657 pár cipőt,
ajándékképpen kaptunk az „Az Est” útján a Wolfner Gyula és Társa cég ado- mányából.....	<u>10.000 pár cipőt</u>
összesen tehát . . .	36.657 pár cipőt

oszthattunk szét. A fatalpú cipők átlag-ára 15 korona
75 fillér volt, a bőrtalpú cipőké 28 korona.

*Tényleg szétosztásra került az 1917—18-iki
téli gyermekfelruházás keretében 34.248 pár cipő,
még pedig*

az egyes kerületi bizottságok
útján a községi kisdédóvók-
ban és elemi iskolákban ösz-
szeírt szegény gyermekek
közt való szétosztás céljaira 29.566 pár cipő,
különböző-egyesületek közt
szétosztás céljaira..... 1.182 „ „

közvetlenül a Népjóléti Központnál került szétosztásra középiskolai tanulók vagy iskolába még nem járó gyermekek között, illetőleg oly gyermekek között, akik az iskolai felruházásból kimaradtak . . . . . 3.500 pár cipő
 összesen: . . . 34.248 „ „

Egyesektől, ahol az indokolt volt, az önköltségi ár megtérítését kívántuk.

Körülbelül 3000 pár cipőt vihettünk át tehát az 1918—19. évi gyermekfelruházás céljaira, nem mintha ezt is még az 1917—18-iki akció keretében szét nem oszthattuk volna, hanem azért, mert ezek, sajnos, csak tavaszra készültek el s így inkább félre tettük őket.

A Pamut-Központnál vásárolt barchent szövetet, bélést, kellékeket, cérnát, stb. természetben juttattuk a kerületi felruházó bizottságokhoz, amelyek ebből az anyagból a ruhák és télikabátok elkészítéséről maguk gondoskodtak. Jelentéseik szerint a kerületi felruházó bizottságok a nekik juttatott anyagból

5312 fiú télikabátot,
 4683 leány télikabátot,
 7482 fiúruhát és
7628 leányruhát

összesen tehát: 25.105 drb. ruházaticikket készítettek el.

Ezeket a kabátokat, valamint ruhákat jelentéseik szerint a községi kisdedóvókban és elemi iskolákban összeíit szegény gyermekek között mind szét is osztották. A ruhák és télikabátok egységára átlag 28 korona volt. Az itt közölt adatokból kitűnik, hogy az 1917—18. évi téli gyermek felruházás keretében a Népjóléti Központ útján *körülbelül 35.000 gyermek jutott részben vagy egészben téli felruházáshoz.*

A Pamut-Központnál beszerzett árúknak egy részét a Népjóléti Központ magának tartotta fenn, csakhogy ezeket az árúkat már oly későn — tavasszal — kaptuk, hogy felhasználásukat az 1918—19. évi gyermek felruházási akcióra tartottuk fenn.

Nem mellőzhetjük el azonban gyermekfelruházó akciónknak igazságos kritikáját és egyúttal önkritikáját sem.

Hihetetlen nehézségekkel kellett megküzdenünk már az 1917—1918-iki téli felruházásra szükséges anyagbeszerzésnél is. A múlt kormányokban, sajnos, nem találtuk meg a kellő támogatást ennek az akciónak gyors lebonyolítására. Igaz, hogy a múlt kormány kiutalta a Pamut-Központnál, valamint a Bőr-Központnál az anyagokat, de noha mi a kiutalást már tavasszal kértük, ez a valóságban csak a már bekövetkezett tél folyamán történt meg, úgy hogy az 1917—1918-iki gyermekfelruházásra szükséges ruhák és cipők javarésze csupán 1918. januárjában és februárjában kerülhetett szétosztására. Természetesen a késedelmeskedésért a Népjóléti Központot érték támadások, holott a felruházás a mi hatalmi körünkön túl eső okokból tolódt el.

Magának a szétosztásnak módja sem volt az 1917—1918-iki akció folyamán olyan, amely a kritikát teljesen megállhatná. A Népjóléti Központ ugyanis a szétosztást *nem közvetlenül* végezhette. Az összeírást a tanácsi VII. közoktatási ügyosztály rendelte el, mi kész összeírási jegyzékeket. kaptunk, amelyeket *a kerületi felruházó bizottságokhoz* kellett továbbítanunk, mert *azok* a kerületekben lévő iskolák gyermekei között *a szétosztás művét maguknak követelték*. Közvetlenül tehát annak felülvizsgálatába sem folyhattunk be, vájjon a kerületi felruházó bizottságok csakugyan érvényesítik-e az egész vonalon az iskolai összeírási jegyzékeket. Tulajdonképpen csak gyermekcipő- és gyermekruházati-szállítói voltunk a kerületi felruházó bizottságoknak, amelyek a nekik juttatott anyagból közvetlenül és a maguk hatás-körében rendelkeztek.

Bármily kockázatos volt akkoriban az állás-foglalás ezzel a rendszerrel szemben, mégis megkockáztattuk azt és annyit sikerült is elérnünk, hogy a kerületi felruházó bizottság az 1917—1918-iki akció folyamán nem rendelték többé az egyes iskolák felruházására szoruló gyermekeit a maguk helyiségeikbe, hogy ott aztán holmi cécók keretében felruházási ünnepeket rendezzenek, hanem a kerületi bizottságok az egyes iskolák részére szükséges anyagokat közvetlenül az iskolákhoz szállították.

**Az 1918—19. évi gyermekfelruházó
akció nehézségei.**

Egy lépéssel tovább sikerült jutnunk az 1918—1919-iki gyermekfelruházási akció megszervezésénél, amennyiben sikerült a még régi összeállítású gyermekfelruházó szakosztályban érvényesítenünk azt az elvet, hogy az *1918—1919. évi gyermekfelruházási anyag* már a kerületi bizottságok elkerülésével, *közvetlenül az iskolákhoz* jusson. Ugyancsak keresztül vittük azt is, hogy a tanácsi VII. közoktatási ügyosztály a kisdudóvókban és elemi iskolákban a felruházásra szoruló gyermekeket olyan elvek szerint irattá össze, aminőket mi követeltünk, külön felsorolva a hadiárvékat, a hadirokkantaknak, hadisegélyeseknek, közsegélyeseknek és egyéb rászorulóknak gyermekeit, úgy, hogy ekkép az aránylagos és méltányos szétosztás céljára a helyes szempontok meg voltak adva. Tekintettel a horribilisán növekedő árakra, azt a szociális elvet is sikerült keresztülvinnünk, hogy a cipőre, ruhára rászoruló gyermekek *ne kizárólag ingyen* kapják az anyagot, hanem ott, ahol annak lehetősége bebizonyosodik, *térítsék meg a szülők az önköltségi árat, vagy annak legalább is a felét.*

Az eredeti terv szerint az iskolák összeírási jegyzékei alapján a kerületi felruházó bizottságok lettek volna hivatva megállapítani, hogy mely gyermekek milyen ruházati cikkeket kapjanak, és ingyen, féláron, avagy egész önköltségi áron kapják-e azt. Minthogy azonban közvetlen a szétosztás megkezdése előtt kitört a forradalom, — aminek alapján az összes városi bizottságok működése felfüggesztetett, — ezt a rendelkezést már módunkban volt megváltoztatni olyképen, hogy minden iskolában *az igazgatót és a tantestület tagjai köréből választott két bizalmi tagot hatalmaztuk fel*, döntsék el, hogy iskolájukban melyik gyermek mit és ingyen-e, vagy mily áron kapjon. Vagyis az 1918—1919-iki felruházási akció egész szétosztási lebonyolítása *tisztán és kizárólag az iskolák vezetőségére alapozódott.* Nagyon szerettük volna a *felülvizsgálat és ellenőrzés munkájára a Munkások Gyermekbarát Egyesületét* megnyerni, fel is kértük erre, de ez egyesület *csak az akció későbbi, kiszélesedett stádiumában* vállalt e tekintetben szerepet.

Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy az 1918—1919-iki akcióhoz szükséges anyag beszerzésében még az előző évekhez képest is nagyobb nehézségekkel kellett megküzdenünk. Noha például a cipők dolgában már *1918. februárjában* kértünk *55.000 pár* bőrtalpú cipőre való anyagot a kereskedelemügyi minisztériumtól s ugyanakkor a Cipésmesterek Szövetkezetével szerződést is kötöttünk, hogy ezt az *55.000 pár* bőrtalpú cipőt nekünk *32* koronás egységárban márciustól szeptember végéig elkészíti és leszállítja: számos sürgetés és végül szinte fenyegetődzés árán értük el azt, hogy végre *júliusban 10.000 pár export* való anyagot engedélyeztek, ezt megkapni is *csak szeptember végén* kaptuk meg. Szinte suttyomban szereztünk *további 5000 pár* cipőre való anyagot *október* folyamán, úgy, hogy *a cipők elkészítésében megint nagy késedelem* állott be, eltekintve attól, hogy a februárban megállapított *32 koronás egységár helyett* már az időközben bekövetkezett anyagár- és munkabéremelkedések folytán *38—43 és 47 koronás árakat voltunk kénytelenek fizetni*. Megjegyzendő azonban, hogy ezek az árak is még mindig alul maradnak a miniszteri rendeletben megállapított árszabásokon.

De facto tehát a februárban kért *55.000 pár* bőrtalpú cipő helyett *15.000 párat* volt módunk megrendelni — szeptemberben. Így aztán bármily szomorú tapasztalataink voltak az előző évben a fatalpú cipőkkel, sajnos, kénytelenek voltunk a legégetőbb szükséglet enyhítésére *8000 pár* fatalpú cipőt is, valamint *5000 pár* úgynevezett texelt kiscipőt is megrendelni, hogy ilymódon már a tél elején a bejelentett igényeknek legalább *60%-át* kielégíthessük.

Szerencsésebbek voltunk a ruházati cikkek beszerzésében. E tekintetben ugyancsak már *1918. februárjában* a Népruházati Bizottsághoz fordultunk és annak a révén idejére sikerült megkapnunk a megrendelt ruházati mennyiséget, még pedig:

10.000 fiúruhát,
10.000 leányruhát,
8.000 fiú télikabátot.
7.000 leány télikabátot.

Ezeket a ruházati cikkeket készen, konfekcionálva kaptuk meg, csakhogy sajnos, *távolról sem olyan*

anyagból, mint aminőt a megelőző években sikerült beszerezzünk. A ruházati cikkek javarésze 20%-os papírvegyülékű szövetből való volt és mindössze 20—25%-a készült tiszta barchent anyagból. Ezzel szemben az *árak megkétszereződtek, sőt megháromszorozódtak* a tavalyiakhoz képest, mert amíg az előző években egy-egy ruha, vagy egy-egy télikabát átlag-ára 28 korona volt, addig az idén egy-egy fiúruha átlag 50 koronába, egy-egy leányruha átlag 55 koronába, egy-egy fiú télikabát átlag 80 koronába és egy-egy leány télikabát átlag 95 koronába került. Bajok voltak az iskolai összeírás körül is. Közvetlenül az összeírásra rendelt időpont küszöbén a spanyoljárvány miatt be kellett zárni az iskolákat és így az összeírási jegyzékeket csak október elején kaphattuk meg. Ezek is természetesen hiányosak voltak, mert az iskolai szünet miatt sok igényjogosult gyermeket a jegyzékbe nem lehetett felvenni.

**25.000 gyermek felruházása
1918. november végéig.**

Az 1918—1919-iki gyermekfelruházási akció keretében felöleltük a nem-községi kisdédóvókat és elemi iskolákat is. Ez természetesen a felruházandó gyermekek számát tetemesen szaporította, amint hogy általában az előző évnél sokkal nagyobb számú gyermeknek felruházására való igénye állapított meg, mert hiszen a kereskedelmi forgalomban egyáltalán nem, vagy szinte csak megfizethetetlen árakon lehetett gyermekcipőt és gyermekruhát beszerezni.

Az iskolai összeírások eredménye alapján a *szükséglet számokban* összegezve a következő volt:

32.000 pár cipő,
15.000 drb fiúruha,
12.000 „ leányruha,
10.000 „ fiú télikabát,
10.000 „ leány télikabát.

Ehez az összeíráshoz még egy *20%-os emelkedést* kellett hozzávennünk ama gyermekek számbavételével, akik az eredeti összeírásból valamely okból kimaradtak.

E szükséglet fedezetére *november végére* rendelkezésünkre állott:

Cipőből:

Még az 1917—1918-iki maradványból 3.000 pár bőrtalpú cipő, az 1918. évben rendelt 15.000 pár bőrtalpú cipőből november végéig elkészült ..... 7.000 pár bőrtalpú cipő, a megrendelt fatalpú cipőkből 8.000 pár, az 5000 pár megrendelt texelt kis cipőből november végéig elkészült 3.000 pár _____
Összesen 21.000 pár cipő,

vagyis a szükséges mennyiségnek körülbelül 60%-a.

Ruhából és télikabátból:

10.000	fiúruha
10.000 leányruha	
8.000 fiútélikabát	
<u>8.000 leánytélikabát</u>	
összesen 35.000 db.	ruházati cikk.

Azonkívül leányruhából rendelkezésünkre állott 2000 drb, amelyet még a nyár folyamán az előző évből nekünk maradt barchent anyagból készítettünk el, úgy, hogy ez összeírt szükségleteknek 80—90%-át elégíthettük ki.

Mind az itt felsorolt cipő- és ruházati-mennyiséget november folyamán juttattuk el az iskolákhoz olyképen, hogy minden kerületben kijelöltünk egy-egy gyűjtő iskolát, ahova az illető kerületben lévő többi iskolák részére is elküldöttük a rendelkezésre álló anyagot és ezek aztán rendelkezéseink szerint továbbították a megfelelő mennyiséget az egyes iskolákhoz..

Ilymódon, amíg az előző években a gyermekfelruházás többnyire csak januárban, legjobb esetben; karácsony előtt kezdődött, addig *az idén már november végéig a kisdédóvók és iskolák szükségleteinek cipőben 60%-a, ruházati cikkekben 80—90%-a ki: volt elégítve.* Mennyiségileg pedig *ez év november végéig sokkal nagyobb mennyiségek kerültek már szétosztásra, mint amennyi az előző éveknek szétosztásra kerülő egész anyaga volt.*

Ezek a számok mindenesetre beszélnek, de sajnos, nem változtatnak azon a tényen, hogy azért — számbavéve a későbbi jelentkezéssel járó 20%-os emelkedést — cipőkben mégis az igényjogosultak fele, ruházati cikkekben pedig az igényjogosultaknak. negyedrésze a tél beáltával mégsem nyert kielégítést.

Ebből a tényből fakadóan természetesen sűrű és keserves, de jogos panasz hangzott el a szülők részéről és panasz hangzott el az iskolák részéről is, amelyek az összeírást nagy fáradtsággal elvégezvén, abban a hiszemben voltak, hogy minden anyagot még a tél beállta előtt fognak megkapni, és amelyek így a gyermekekkel szemben, akiket nem voltak képesek kielégíteni, kínos helyzetbe kerültek. Sajnos az iskolák vezetőségei nem voltak a felruházás méreteinek lehetőségéről előzetesen kielégítő módon tájékoztatva, megkapták ugyan az eléggé kimerítő tervezetet, de a Népjóléti Központnak *csak a tanács útján* volt módjában az iskolák vezetőségével érintkezésbe lépni, ez pedig nehézkes módszer volt, így aztán gyorsan és közvetlenül nem informálhattuk őket, például a cipők késedelmes elkészüléséről, a közészámozású cipők egy részének még késedelmesebb szállításáról, a szétosztás méltányos irányelveiről, stb. Csupán a forradalom kitörése után történhetett meg az a közvetlen tájékoztatás, amikor a felmerült panaszokra a megfelelő magyarázat csak utólagosan történhetett. Ugyanakkor értesültek az iskolák arról is, hogy még további cipő- és ruhamennyiségeket fognak kapni, hogy tehát — mert erről sem voltak tájékoztatva — ez az első szállítmány csak részlet-szállítmány, amelyet még további nagyarányú szállítmányok fognak követni.

Két millió korona deficit.

Meg kell állapítanunk azt is, hogy *pénzügyi szempontból* valóságos vakmerőséggel mentünk bele a gyermekfelruházásra szükséges oly nagyarányú anyagmennyiség beszerzésébe, amennyire tulajdonképpen *fedezettel nem is rendelkezünk*.

Csak kerekszámokban részletezzük az eredetileg megrendelt mennyiségek költségeit:

A Népruházati Bizottságnál	
megrendelt ruházati cikkek	
költsége körülbelül . . .	2,400.000 K — f
8000 pár fatalpú cipő ára	
páronként 25 korona egy-	
ségárat számítva	200.000 „ — „

5000 pár texelt kis cipő páron-r ként 22 korona egységárat számítva.....	100.000 K — f
15.000 pár bőrtalpú cipő ára páronként 40 korona egy- ségárat számítva	600.000 „ — „
Összesen . .	3,300.000 K — f

Ezzel szemben rendelkezésünkre állott:

Pénzmaradvány 1917-ből . .	185.349 K 28 f
A Hadigondozó Hivatal dotá- ciója a hadijövedelmi adó hozadékából	900.000 „ — „
A főváros hozzájárulása, mely azonban csak meg van szavazva, de ki még nem utaltatott.....	200.000 „ — „
Egy adományból.....	1.000 „ — „
Összesen . .	.1,286.349 K 28 f

vagyis *kerekszámban* . . . 1,300.000 „ — „
tehát az *előrelátható deficit* 2,000.000 „ — „
volt.

Ennek a két millió koronás deficitnek a fedezését részben a ruhák, cipők önköltsége egész árának vagy félárának megtérítéséből, részben adományokból és főként **újabb állami hozzájárulásból reméltük**, mert kizárt dolognak kellett tartanunk, hogy a gyermekfelruházás tényleges szükségleteire az állam a további hozzájárulás elől elzárkózhatott volna. Hogy mégis a megrendelt cipő- és ruházati-mennyiséget képesek legyünk átvenni, 1,000.000 korona kamat nélküli kölcsönt kértünk és kaptunk a főváros törvényhatósági bizottságától és ily módon a szállított anyagok árát — részben a Népjóléti Központ egyéb pénzkészleteit is igénybe véve — módunkban volt fedezni.

További 25.000 gyermek felruházása a népkormány támogatásából.

A forradalommal bekövetkezett új korszak a gyermekfelruházó akció javára is kamatoztatta áldásos hatását. A gyermekfelruházó akció lebonyolítására **most már sikerült teljesen társulnunk a Munkások Gyermekbarát Egyesületével amellyel a Népjóléti Központ egyébként is fennállása óta szoros együttműködést fejtett ki és a Munkások Gyermekbarát**

Egyesületével együttesen fordultunk dr. *Kunfi Zsigmond* akkori népjóléti miniszterhez, tegye lehetővé a gyermekfelruházó akciónak *még szélesebb keretekben* való kifejlesztését, valamint az akciónak *a környékbeli községek szegény iskolás gyermekeire való kiterjesztését* is.

Kunfi népjóléti miniszter — szemben a régi kormány nem túlságos megértésével — azonnal értekezletet hívott össze az illetékes tényezőkkel és egyrészt a Népruházati Bizottságnál *újabb ruházati cikkek* nagyarányú mennyiségének szállítását biztosította, másrészt *további 30.000 pár bőrtalpú cipőhöz* való anyagot biztosított, amely anyag szükséglet fedezésére

a Wolfner-féle gyár ingyen	15.000 pár
ugyanaz maximális áron	10.000 „
a Mautner-féle gyár pedig ingyen .	5.000 „

cipőre való anyagot bocsátott rendelkezésre.

Azonkívül a miniszter a népkormány minisztertanácsának határozatából

az államkincstár terhére.....	3,000.000 K-t
a hadügyminisztérium Hadsegélyző	
Hivatala útján pedig.....	1,500.000 „

utalt ki a *Népjóléti Központnak* olyképen, hogy ezeket az összegeket *a Munkások Gyermekebarát Egyesületével együttesen* fordítsa egyrészt az eddigi gyermekfelruházó akció hiányainak fedezésére, másrészt az akció szélesebb kifejlesztésére, valamint a környékbeli községek szegény iskolás gyermekeinek ellátására is.

Ilymódon tehát a Népjóléti Központnak 1918—19. évi gyermekfelruházó akciója céljára a következő összegek állottak rendelkezésre:

A fentebb felsorolt összegekből kerekszámban.....	1,300.000 K
a Népkormány újabb hozzájárulásából	4,500.000 „
az önköltségi áraknak részben vagy egészben való megtérüléséből remélhető jövedelem: (1918. dec. 31-ig ily címen 550.978 korona folyt be, de a befizetések még egyre folyamatban vannak) . . .	700.000 „
Összesen . . .	6,500.000 K.

Már most ebből az összegből a *fedezendő kiadások* a következők:

A már 1918. novemberéig megrendelt árúk költségeire a fentebbi részletezés szerint .....3,300.000 K.

Megrendelhető volt továbbá a népjóléti miniszter hozzájárulása alapján:

30.000 pár bőrtalpú cipő, amelynek költségeire, tekintettel arra, hogy 20.000 pár cipőhöz az anyagot ingyen kaptuk, páronként átlag 30 koronát számítunk.....	900.000 K
3000 pár fiatal pú cipő a hirtelen szükségletnek gyors kielégítésére a környékbeli községekben (páronként 25 koronával számítva) . .	75.000 „
11.000 fiúruha átlag 50 koronás egységárban.....	550.000 „
10.000 leányruha átlag 55 koronás egységárban	550.000 „
5000 fiú télikabát átlag 80 koronás árban	400.000 „
4500 leánytélkabát átlag 95 koronás egységárban	<u>427.500</u> „
összesen . . .	6,202.500 K

Vagyis a felmerülő kiadások fedezetét előreláthatóan biztosítottuk, sőt a szükséghez képest még több anyag beszerzése is lehetővé vált. Megjegyezzük, hogy az újabban rendelt anyagból a környékbeli községek szegény iskolás gyermekeinek felruházása céljára a következő mennyiségek voltak előirányozva.

A gyors	hirtelen kielégítése	szükséglet cél-
jára	3.000 pár fiatalpú cipő,	
továbbá	10.000 » bőrtalpú »	
	3.000	fiúruha,
	3.000	leányruha,
	1.000	fiútélkabát,
	1.000	leánytélkabát,

A környéknek szánt ruha- és cipőmennyiség költségei kerek számban 1,000.000 koronát tesznek.

Természetesen a költségeknek ez--a részletezése nem tekinthető véglegesnek, hiszen az akció, sajnos, még nincs lebonyolítva és a végleges elszámolásokra a legjobb esetben 1919. április-május folyamán

kerülhet a sor, amikor is azt teljes részletességgel illetékes helyre fel fogjuk terjeszteni.

Az 1918—19-ik évi gyermekfelruházás keretében (1919. március 1-éig) a főváros elemi iskoláiban és kisdédóvóiban, továbbá a környékbeli községekben, végül közvetlenül a Népjóléti Központnál egyesek részére a következő mennyiségű cipő, ruha és télikabát került szétosztásra:

	Texcipő	Facipő	Bőrcipő	Fűruha	Fűkabát	Leányruha	Leánykabát
A főváros iskoláiban	3.294	8.118	18.695	15.565	10.626	14.666	9.472
Környékbeli községekben	—	2.830	4.750	2.860	990	2.860	970
Egyeseknek	976	237	1.352	485	72	830	86
Összesen .	4.270	11.185	24.797	18.910	11.688	18.356	10.528

Ez kerekszámban jelent *negyvenezer pár cipőt és hatvanezer különböző ruházatot* Oly szám, amely minden eddigi arányt e téren felülmúl és körülbelül *ötvenezer gyermek felruházásának felel meg.*

A kiterjesztett gyermekfelruházó akciót most már a Munkások Gyermekbarát Egyesületével teljes együttességben bonyolítottuk le és minden pénz-, valamint anyagkiadás ezzel az egyesülettel közös egyetértésben történt.

Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy amíg az újabban rendelt ruházati cikkeket, ha némi késedelemmel is, 1919. január végéig a szükségelt mennyiségben sikerült megkapnunk és a megállapított árnyokban a fővárosi iskolákhoz, valamint a Munkások Gyermekbarát Egyesületének környékbeli csoportjaihoz szétosztás céljára továbbítanunk, addig az újabban rendelt 30.000 pár bőrtalpú cipőből 1919. február 15-éig, noha a bőr is rendelkezésre állott, a Népruházati Bizottság által kijelölt cipőüzemek *csak 7000 párt* szállítottak le. Pedig mindent elkövettünk a szállítások gyors lebonyolítására és e tekintetben állandóan kezünkre járt a cipésmunkások szakszervezetének titkára, sőt egy a szakszervezet részéről

ajánlott szakközeget is alkalmaztunk a megrendelések gyors teljesítése érdekében. A késedelmes szállításnak ebből a szomorú fényéből, amelynek következtében a szegény gyermekek cipőigényeinek ezreit nem lehetett idejére kielégíteni, komoly és energikus következéseket kell levonni a jövőre nézve.

A gyermekfelruházás lebonyolításának tapasztalatai.

Már is itt az ideje, hogy az 1919—1920-iki gyermekfelruházó akció érdekében a munkálatok sürgősen meginduljanak. És ha a ruházati cikkek beszerzésében lehet is számolni a Népruházati Bizottsággal, — *a szükségelt cipőmennyiségek biztosítását, sajnos, nem lehet az eddigi rendszerre alapozni, nem lehet a fővárosi cipőkészítő ipartól remélni, hogy ennek a fontos szociális szükségletnek kielégítését a megfelelő arányban és idejére biztosíthassa.*

A fővárosi cipőkészítő üzemek, ügylátszik, *nem tartják eléggé jövedelmezőnek a gyermekcipők előállítását.* Háború előtt is ebben a cikkben túlnyomóan külföldi behozatalra voltunk szorulva. Most azonban ez is egyelőre mg van nehezítve, sőt talán egészen lehetetlen is. *A radikális és biztos megoldás csak az lehet, ha megfelelő arányú cipőkészítő üzemet teljesen lekötünk gyermekcipő gyártására és e célból azt hatósági kezelésbe vesszük.*

Gyermekcipők gyártására felette alkalmasnak mutatkozik *a váci rokkant-iskola cipőgyára* (a volt Kobrak-féle gyár), amely készséggel állana is ily irányban rendelkezésre és amely üzem különben is a Hadigondozó Hivatalnak, tehát most már a népjóléti állami főhatóságnak egyik intézménye. Ez a gyár eléggé jól és eléggé modernül van felszerelve. Szüksége volna ugyan néhány gépre és géprészekre, de ezeket is kölcsönkép, vagy megváltási áron meg lehetne szerezni a kelenföldi cipőgyártól, amely viszont a hadügyi állami főhatóság tulajdona. Ha a váci rokkant-iskola cipőgyárát a népjóléti főhatóság gyermekcipő gyártására sürgősen lekötne és a hadügyi főhatóság útján kieszközölné, hogy a kelenföldi cipőgyár a szükséges gépeket és gépalkatrészeket átengedje, akkor *ez a váci gyár még a tél beálltaig körülbelül*

100.000 pár gyermekcipőt gyárthatna, mindenesetre olcsóbb áron, mint amilyent bármely magánüzemnek kellene a cipőkért fizetnünk. Ebből a 100.000 pár cipőből pedig úgy a fővárosban, mint a környékbeli községekben — Vácot is beleértve — legalább a szegény gyermekek cipőszükségletét részben ingyen, részben olcsó áron ki lehetne elégíteni. Az 1919—1920-iki gyermekfelruházó akció keresztülvitelének lehetőségét tehát ennek a feltételnek teljesítésével kell biztosítani.

A szétosztás tekintetében is vannak olyan tapasztalatok, amelyeknek következeit le kell vonni.

Ki kell mondani, hogy *az iskolák egymagukban nem alkalmasak a gyermekruhák és gyermekcipők szétosztásának lebonyolítására.* Annál kevésbé, mert számolni kell az *iskolakerülő*, tehát *beiskoláztatandó* gyermekekkel, továbbá az *ifjúmunkásokkal*, valamint a *középiskolai* tanulókkal. Az iskolák útján való felruházás tehát csak a felruházásra szoruló gyermekek *egy részének* ellátását tudná biztosítani. Ámde az iskolák tantestületei más hatóságoknak, a városi VII. közoktatásügyi ügyosztálynak, a közoktatásügyi állami főhatóságnak vannak alárendelve, ezekkel tehát csak közvetett úton lehetne a szükséges rendelkezések érvényesítését biztosítani és különben is a tantestületek feladata elsősorban az oktatás.

De más szempontból bizonyos mértékig ellentétes viszonyt idézhet elő a szülők és az iskolák között az a körülmény, hogy ha az iskolák mindenkor szigorúan érvényesítik a megszabott elveket és nem minden gyermeknek, aki kér, avagy legalább is nem ingyen mindenkinek, aki ingyen kér, juttat cipőt vagy ruhát. Az pedig a felruházás szociális iránya ellen való volna, hogy az ingyenes szétosztás rendszere érvényesüljön az egész vonalon. Az iskolák vezetői épen azt panaszojják fel, hogy amikor ők a szétosztás elveinek szigorú érvényesítése alapján egyik-másik szülővel, illetve gyermekkel szemben a megtagadás álláspontjára helyezkedtek, ezért támadásoknak voltak kitéve. Valóban nem kívánatos, hogy szülő és iskola között a kölcsönös bizalom és tisztelet helyébe az elégedetlenségekből fakadó gyűlölködés lépjen.

Az igények összeírását bizonyára az iskolákban kellene végezni ezentúl is, még pedig egyéni-összeíró

lapokon, ezeket az egyéni-összeíró lapokat pedig az illető gyermek szülőinek lakóhelye szerint az egyes körzetekben megszervezendő *hatósági népjóléti irodához* kellene juttatni, ahol az igények a család összes körülményeinek ismerete alapján méltányosan felülbírálnak és ez alapon elintézhetőek volnának.

Ha netán 1919. őszére még nem sikerülne a népjóléti körzeteknek és ezek keretében a felállítandó hatósági népjóléti irodáknak megszervezése, akkor a *szétosztást helyesebb volna a Munkások Gyermekebarát Egyesületének helyi csoportjaira* bízni, mert a környékbeli csoportok ezidei működése bebizonyította, hogy e téren lelkiismeretes, megbízható, igazán szociális munkát végeznek.

Egy dolog bizonyos: A gyermekfelruházás a népjóléti gondozásnak egyik legfontosabb ügyága, a gyermekvédelemnek egyik legfontosabb tényezője. Az új nemzedék egészséges fejlődésének lehetősége megköveteli, hogy legegyszerűbb szükségleteinek egyikét, a *ruházkodást mindenképpen biztosítsuk* számára. Magunk szolgáltunk e téren kifejtett eddigi működésünkről tárgyilagos bírálattal, hisszük, hogy a hiányok számbavétele mellett is megkaphatjuk a felmentvényt, hogy amit az adott viszonyok mellett tenni lehetett, azt lelkiismeretesen teljesítettük

10.

Írók és művészek támogatása.

A háború elején az általános pangás súlyosan érezte hatását az író- és művész-társadalomra is. Az 1914-ben alakult Központi Segítő Bizottság tehát munkakörébe vette amaz írók és művészek ügyét, akiknek családja hadbavonulásuk folytán vagy a háború miatt egyébként szükségbe kerültek és támogatásra szorultak. Irodalom- és művészetpártoló osztály alakult, amelynek elnöke az Országos Hadsegélyező Bizottsághoz fordult és a hadijövedelmi adó hozadékaiból támogatást kért írók és művészek segítésére. Az Országos Hadsegélyező Bizottság még 1914. végén további rendelkezésig havi 10.000 koronát engedélye-

:zett e célra és e havi 10.000 korona felosztásáról olyképen történt intézkedés, hogy ebből:

íróknak és hírlapíróknak támogatására havi.....	4.000—K
képzőművészek támogatására havi .	3.000— „
színészek támogatására havi	2.000— „
zenészek támogatására havi	500” „
és iparművészek támogatására havi .	500”— „
összesen havi	10.000— K

jusson.

E dotáció keretében külön albizottságok, illetve azok elnökségei bírálták el az egyes ügyeket és/engedélyezték a megfelelő segélyeket.

A Népjóléti Központ megalakultával, 1917-ben, ez vette át az írók és művészek támogatásának ügyét és a régi bizottságok, illetőleg azok elnökségei engedélyezték továbbra is a segélyeket. A különbség mindössze az volt, hogy a bizottságok most már nem külön kezelték a nekik juttatott havi dotációkat, hanem a Népjóléti Központ pénztára átvette az 1916. évről maradt maradványösszegeket, valamint ez vette át a tovább folyósított havi 10.000 koronákat is és ezentúl az folyósította az egyes alapok terhére engedélyezett segélyeket.

Írók és művészek támogatására ily módon tulajdonképen öt alap kezeltetett: az írói- és hírlapírói-, a képzőművészi-, a színészi-, a zenészi- és az iparművészi segítő-alap. Ez alapok dotációja 1917-ben összesen havi 10.000 korona, az egész évre tehát 120.000 korona volt, 1918-ban pedig havi 12.500 korona, az egész évre tehát 150.000 korona volt. Az egyes alapok 1917-ben külön-külön a fentebb részletezett kulcs szerint dotáltak, 1918-ban pedig a havi 2500 korona emelkedése folytán minden egyes alapnak 5—500 koronával több jutott.

Megjegyezzük, hogy az 1918. évre kiutalt 150.000 korona helyett csak 140.000 korona folyt be a Népjóléti Központ pénztárába, mert egy 10.000 koronás tételt technikai okok miatt az állampénztárból mindezideig nem lehetett fölvenni. Ezt a 10.000 koronát egyelőre a hiteltüллések céljára engedélyezett 300.000 koronából fedezték.

Az egyes alapok működéséről a következőkben számolunk be:

Az írói- és hírlapírói segítő-alap.

Az írói- és hírlapírói alapnak könyveink szerint 1917-ben a következő bevételei voltak:

1916. évi maradványként átvett összeg	1.163.87 K
a havi 4000 koronás dotációkból . . .	48.000— „
kiutalt, de visszaérkezett segélyekből	500”— „
összesen	49.663-87 K.

Ezekből a bevételekből a következő kiadásokat teljesítettük:

kiosztásra került 544 esetben . . .	46.56065 K
postaköltségekre fordítottat . . .	62.65 „
összesen	46.622.65 K
vagyis maradványként átvettünk az	
1917. évre.....	3.041.22 K

Az 1918. évben az író- és hírlapírói alapnak: rendelkezésére a következő összegek állottak:

maradvány 1917. évről.....	3.041.22 K
a havi 4500 koronás dotációkból . . .	54.000. — „
kiutalt, de visszaérkezett segélyekből	1900.— „
összesen	58.941.22 K.

Ezekből az összegekből 1918. évben a következő *kifizetések* történtek:

segélyekre 566 esetben.....	60.764.— K
vagyis <i>túlkiadásunk</i> volt.....	1822.78 „

Ennek a túlkiadásnak fedezéséről olyképen gondoskodtunk, hogy a Hadigondozó Hivatal által az egyes engedélyezett hiteltételeknél felmerülő túlkiadások fedezésére 1918-ban rendelkezésre bocsátott 300.000 koronából 10.000 koronát fordítottunk az írói- és hírlapírói alap dotálására, 10.000 koronát azért, mert a hadból hazatért írók és hírlapírók támogatására, valamint a csekély nyugdíjat élvező hírlapíró-özvegyeknek támogatására 1919. év elejére is a havi dotáción túlmenő kiadásokkal kellett számolnunk és ezeknek fedezetét már eleve biztosítani óhajtottuk.

A támogatásra szoruló írók és hírlapírók, illetőleg családjaik vagy özvegyeik részben havi segélyt,, részben időről-időre egyszeri segélyt kaptak. A havi segélyek maximuma 200 korona volt, az egyszeri segélyek maximuma pedig 500 korona.

A segélyek engedélyezésére külön bizottság működik, amelynek elnöke a Népjóléti Központ ügyvezető alelnöke, előadója a Népjóléti Központ igazgatója, tagjai pedig a Hírlapírók Egyesületének, a Magyarországi Hírlapírók Nyugdíjintézetének, a Hírlapírók Betegpénztárának, a Pázmány Egyesületnek, az Otthon Körnek, a Magyar írók Segélyegyletének és a Hírlapírók Szabadszervezetének egy-egy képviselője.

Ilymódon tehát a Népjóléti Központnak ez a szakosztálya teljes kontaktusban dolgozott az összes írói- és hírlapírói szervezetekkel, azoknak képviselőit szinte hatóságilag foglalta össze és így módot nyújtott arra, hogy az egyes szervezetek keretében működő segítő akciókat mintegy hatóságilag kiegészítse.

Véleményünk szerint ennek az akciónak az eddigi módszerrel való további folytatása indokolt volna, mert az író- és hírlapíró-társadalomnak az a része, amely a háború megszűntével nem tudott még elhelyezkedni, rászolgál erre a kivételes keretekben folytatott támogatásra.

Képzőművészek segítő alapja.

A képzőművészek támogatásából szolgáló alapról a következőkben számolunk be:

Az alap bevételei 1917-ben a következők:

az 1916. évről átvett	maradvány-
összeg	968 K 75 f
a havi 3000 koronás dotációkból	36.000 „ — „
kiutalt, de visszaérkezett	segé-
lyekből	<u>1.370 „ — „</u>
összesen . . .	38.338 K 75 f.

Ezzel szemben a *kiadások* így alakultak:

segélyekre 428 esetben	37.170 K — f
bélyegkötségekre.....	<u>48.80 „ — „</u>
összesen . . .	37.218 K 80 f.

Maradványként tehát az 1918. évre átvittünk..... 1.119 K 95 f

1918-ban a *bevételek* a következők voltak:

maradvány 1917-ről.....	1.119 K 95 f
a havi 3500 koronás dotációkból...42.000 „ — „	
kiutalt, de visszaérkezett segé- lyekből	<u>2.595 „ — „</u>
vagyis összesen . . .	45.714 K 95 f.

Ezzel szemben a kiadások:

segélyekre 483 esetben	48.020 K — f
vagyis ennél az alapnál is . . .	2.3i 5 „ 05 „

túlkiadás mutatkozik.

E túlkiadás fedezetéről aként gondoskodtunk, hogy a hiteltúllépések fedezésére engedélyezett 300.000 koronából — mindjárt a jövőre is némi tartalékot biztosítván — a képzőművészeti alapot 10.000 koronával dotáltuk.

A támogatásra szoruló képzőművészek szintén részint havi, részint időről-időre egyszeri segélyeket kaptak. A havi segély maximuma 200 korona, az időről-időre adott egyszeri segélyek maximuma 500 korona volt. Azonkívül havi 500 koronával támogattuk a képzőművészek menzáját. A segélyeket rendszerint a szakosztály elnöksége engedélyezte, még pedig rendszerint a Képzőművészeti Egyesületnek segítő-bizottságától kikért javaslatok alapján. Újabban azonban szakbizottság alakult e segélyek engedélyezésére is. A bizottság elnöke a Népjóléti Központ ügyvezető alelnöke, előadója a Népjóléti Központ igazgatója, tagjai pedig a képzőművészek kormánybiztosa, a Képzőművészek Egyesületének, a Képzőművészek Szövetségének és az Alkotó Művészek Szövetségének képviselői.

Tekintettel arra, hogy a háború megszűntével a képzőművészek támogatása az összes illetékes tényezők szerint továbbra is indokolt, ennek az alapnak további működése ugyancsak szükséges volna.

Színészek segítő-alapja.

A színészek segítő-alapjáról a következő elszámolással szolgálunk:

1917-ben bevételeink a következők voltak:

1916. évről átvett maradvány . . .	13013 K
a havi 2000 korona dotációkból . . .	24.000— „
kiutalt, de visszaérkezett segélyekből	1.050— „
összesen . . .	25.180.12 K

Ezzel szemben kiadásaink voltak:

segélyekre 650 esetben.....	22.392-50 K
bélyegköltiségekre.....	88-80 „
összesen . . .	22.481-30 K
vagyis maradványként átvittünk az 1918. esztendőre.....	2.698-82 K-t

Az 1918-iki bevételek így alakulnak:

maradvány 1917. évről.....	2.69882 K
a havi 2500 korona dotációkból . . .	30.000— „
kiutalt, de visszaérkezett segélyekből	84Q— „
összesen . . .	33.538-82 K

Ezzel szemben a *kiadások* voltak:

segélyekre 456 esetben.....	21.710— K
vagyis maradványként az 1919. évre átvittünk	11.828-82 K-t.

A színészeknek adott segélyek szintén részben havi, részben egyszeri segélyek voltak, a havi segélyek maximuma 50 korona volt, az egyszeri segélyek maximuma 300 korona.

A segélyek engedélyezésére mindannyiszor közvetlen meghallgatás vagy vizsgálat alapján a főváros zenei főigazgatója tett javaslatot. A segélyekért egyrészt elagott színészek, másrészt inkább hadbavonult segédszínészek folyamodtak. Ennek az alapnak további engedélyezése esetén az illetékes szervezetek képviselőiből ugyancsak szakbizottságot óhajtunk alakítani.

Zenészek segítő-alapja.

A zenészek segélyezéséről számadásaink így alakulnak:

Bevétel 1917-ben:

az 1916. évről átvett maradvány . . .	3.11513 K
a havi 500 koronás dotációkból . . .	6.000- „
kiutalt, de visszaérkezett segélyekből	25— „
összesen . . .	9.140-13 K

Ezzel szemben kiadás volt:

segélyekre 99 esetben.....	6.180-- K
bélyegköltiségekre.....	14-80 „
összesen . . .	6.194-80 K
vagyis maradványként 1918-ra át- vettünk	2.945-33 K-t.

Bevételeink 1918-ban a következők:

maradvány 1917. évről.....	2.94533 K
a havi 1000 koronás dotációkból .	12.000— „
kifizetett, de visszaérkezett segé- lyekből.....	300— „
összesen . . .	15.24533 K

Ezzel szemben a kiadások a következők voltak:

segélyekre 98 esetben.....	6.735- K
vagyis maradványként 1919. évre át- vihettünk	8.510-33 K-t.

A zenészeti alapból is a segélyek engedélyezése a főváros zenei főigazgatójának javaslata alapján történt, a segélyek részben havi, részben egyszeri segélyek voltak, ez utóbbiak maximálisan 150 koronáig emelkedtek.

A zenészek további segélyezésének lehetővé tétele esetén megfelelő szakbizottság alakítása ugyancsak folyamatban van.

Iparművészek segítő-alapja.

Végül az iparművészek segítő-alapjáról keli beszámolunk.

Az irodalom és művészetpártoló célokra engedélyezett havi 10.000 koronából, amint említettük, elejétől fogva havi 500 korona volt rendeltetve iparművészek támogatására. A Népjóléti Központ megalakulása előtt, tehát 1915-ben és 1916-ban is, ezek a havi 500 koronák egyszerűen az Iparművészeti Társulathoz utaltattak át, amely a maga keretében is segélyakciót folytatott s erre a célra pénzt gyűjtött. A Népjóléti Központ megalakulása után 1917. év júliusában az Iparművészeti Társulat az 1915. és 1916. évi kezelésből fenmaradt összegeket, összesen 14.198 korona 70 fillért befizette a Népjóléti Központ pénztárába az iparművészeti segítő-alap javára azzal a korlátozással, hogy az ebből a befizetett összegből nyújtandó segélyek engedélyezésére a jogot továbbra is magának biztosítja.

A segélyezések engedélyezésére az Iparművészeti Társulat és az iparművészet egyéb képviselőiből szakosztály alakult, amely a rendelkezésre álló pénzekből egyszeri és havi segélyeket, de kamatnélküli segélykölcsonöket is engedélyezett. A havi segélyek

maximuma 100 korona volt, az egyszeri segélyek maximuma 500 korona, a segély kölcsönöké pedig 1000 korona.

1917. június végéig még teljesen az Iparművészeti Társulat keretében bonyolítottatott le az iparművészek támogatása és addig az időpontig ennek az alapnak havi 500 koronás dotációja a Népjóléti Központ számvitelében csak mint átfutó tétel szerepel. Vagyis az 1917. év első hat hónapjában a havi 500 koronák, összesen 3000 korona, egyszerűen az Iparművészeti Társulat igazgatójához utaltattak át elszámolás kötelezettségével. Az elszámolás 1917. június 30-án megtörtént s ennek eredményeképpen fizettetett be a fentebb jelzett korlátozással a Népjóléti Központ pénztárába 14.198 korona 70 fillér. Tulajdonképpen tehát ebből a 14.198 korona 70 fillérből csak 11.198 korona 70 fillér szerepelhet az 1916. évről való maradványként, mert az 1917. év első hat hónapjára szóló havi 500 korona dotációk, összesen 3000 korona, de facto már a Népjóléti Központ 1917. évi iparművészeti alapjának dotációjából származnak.

De követvén a könyveinkben feljegyzett tételeket, számvitelünk a *bevételeket 1917. évre* a következőképpen tünteti fel:

Az Iparművészeti Társulat igazgatója által 1917. június 30-iki alappal befizetett maradvány.....	14.198 K 70 f
az iparművészeti-alap havi 500 koronás dotációjából.....	6.000 „— „
kiutalt, de visszaérkezett segélyekből és visszafizetett segélykölcsönökből.....	415 „— „
összesen . . .	20.613 K 70 f

A *kiadások* 1917-ben a következőképpen alakultak:

Az 1917. év első hat hónapjára az Iparművészeti Társulat igazgatójának kezéhez elszámolás kötelezettségével kifizetett havi 500 koronák	3.000 K — f
bélyegköltségek.....	680 „— „
segélykölcsönökre 3 esetben . . .	1.600 „— „
segélyekre 100 esetben	5.380 „— „
összesen . . .	9.986 K 80 f
vagyis maradványként átvittünk az 1918. évre.....	10.626 „ 90 ,

1918-ban már teljesen a Népjóléti Központ kezelésében intéződtek el számvitelileg az iparművészek javára szolgáló segélyezések s ebben az évben *bevételeink* így alakulnak:

maradvány 1917. évről.....	10.626 K 90 f		
a havi 1000 koronás dotációkból . . .	12.000,, — „		
kiutalt, de visszaérkezett segélyekből	665 „ — „		
segélykölcsönök visszafizetett részleteiből.....	<u>1.100 „ — „</u>		
összesen . . .	24.311 K 90 f		

Ezzel szemben kiadás:

segélyekre 178 esetben.....	8.830 K — f		
segélykölcsön 1 esetben . . .	<u>1.000 „ — „</u>		
összesen . . .	9.830 „ — „		
vagyis 1919. évre maradványként átvihettünk	14.561 „ 90 „		

Az iparművészek segélyezése a jövőre nézve szintén úgy van tervezve, hogy e célra az érdekelt testületek képviselőiből szakbizottság alakul s ez engedélyezi a segélyeket.

11.

Népelelmezés.

A népjóléti tevékenység keretébe a népelelmezés csupán annyiban tartozik, hogy a keresőképtelenek részére népelelmező intézményekről kell gondoskodni, ahol az arra rászorulóknak olcsón, ha pedig kell: akár ingyen is meleg ételhez jussanak. Az élelmiszerek általános drágaságának enyhítése, avagy az élelmiszerek árainak a fogyasztó vagyoni és kereseti viszonyaihoz való arányosítása a progresszivitás alapján: már a népjóléti politika körébe vág. Arról azonban, hogy a szűkölködő, éhes ember kaphasson olcsó pénzéért, vagy ingyen tisztas rendes meleg jó ételt: a népjóléti tevékenységnek kell gondoskodnia.

A népelelmezés ügye elejétől fogva csak formailag tartozott a Népjóléti Központ szorosabb keretébe. Eredetileg az volt ugyan tervbe véve, hogy ez az ügyág is szervesen itt kerüljön lebonyolításra, valójában azonban megmaradt abban a kezelésben,, amelyben a Népjóléti Központ életbelépte előtt is volt.

Központi konyha, mozgókonyha, diákmenza.

A háború kitörése után ugyanis az akkori Központi Segítő Bizottság keretében népelelmező osztály alakult, amely a tanácsi XIV. szociálpolitikai ügyosztállyal szerves kapcsolatban működött. Ez az osztály a népelelmezés céljaira ugyancsak a hadijövedelmi adó hozadékából a Hadsegélyző Bizottság útján bizonyos dotációt kapott. A dotációt 1915-ben javarészt egyes népelelmező intézményeknek, főként fővárosi népkonyháknak támogatására fordították, hogy így a népkonyhák minél szélesebb körű működést fejthessenek ki. Később a Központi Segítő Bizottság népelelmező osztályának égisze alatt a polgármester társadalmi mozgalmat indított egy központi konyha létesítése érdekében, amely központi konyhának az volt a célja, hogy ott naponként 8—10—12.000 adag meleg ételt lehessen előállítani s ezeket aztán különböző szétosztóhelyeken a rászoruló lakossághoz lehessen juttatni. A társadalmi gyűjtés eredménye félmillió koronánál nagyobb összeg, volt s ebből haladéktalanul hozzá is fogtak a központi konyha felépítéséhez.

Ugyancsak a Központi Segítő Bizottság népelelmező osztályának keretében létesült a fővárosi diákmenza, ahol szegény egyetemi hallgatók részben olcsón, részben ingyen meleg ebédet kaphattak. Majd később a népszállóval kapcsolatban létesült a fővárosi mozgókonyha, mely főképen a gyári körzetekbe, olcsó áron eladásra szánt meleg ételekkel kocsijáratokat rendezett dél idején. Mindezeknek az intézményeknek ügyeit a Központi Segítő Bizottság népelelmező osztályának irányítása mellett tulajdonképen a tanácsi XIV. szociálpolitikai ügyosztály keretében bonyolították le.

Amikor a Népjóléti Központ életbelépett, 1917-ben, a Hadigondozó Hivatalnak népelelmező célokra szánt dotációja 368.000 korona volt. Ez az összeg ugyancsak a Népjóléti Központ pénztárába folyt be, itt kezeltetett, de a felhasználására vonatkozó intézkedések a Népjóléti Központ időközben megalakult népelelmező szakosztálya részéről, illetőleg annak ügyvezető alelnöke részéről történtek, aki

együttal a tanácsi XIV. szociálpolitikai ügyosztálynak vezetője volt. Vagyis: a Hadigondozó Hivatal útján engedélyezett 368.000 koronányi népélelmezési dotáció tulajdonképpen csak számvitelileg kezeltetett a Népjóléti Központnál. Az összegek felhasználásáról való intézkedések azonban tulajdonképpen a tanácsi XIV. szociálpolitikai ügyosztályra tartoztak. Hasonlóképpen a Népjóléti Központ pénztárába folytak be mindazok az egyéb összegek is, amelyek a népélelmezés célját szolgálták. De az intézkedés ezekre nézve is a népélelmező szakosztályt, illetőleg annak vezetőjét, a tanácsi XIV. szociálpolitikai ügyosztály vezetőjét illették.

Ily módon népélelmezés címén a Népjóléti Központ számvitelében 1917-ben a következő *bevételek* szerepeltek:

Az Országos Hadigondozó Hivatal dotációja.....	368.000 K — f
A koronázás alkalmából a népies küldöttség élelmezése körül felírerült kiadásoknak a főváros tanácsa útján való megtérítése	4.321 „ 31 „
A koronázás alkalmával a fővárosi szűkölködők között kiosztott meleg étel előállítására körül felmerült költségeknek megtérítése az állampénztár részéről	122.220 „ 99 „
A diákmenza céljaira elszámolás kötelezettségével kifizetett előlegek maradványa címén	25 „ 72 „
A főváros tanácsa által a háborús népélelmező akció céljára visszafizetésig engedélyezett előlegből.....	200.000 K — f
a tanácsi VIII. ügyosztály által a népélelmezés céljára engedélyezett hozzájárulásból	300.000 „ — „
Összesen . .	994.568 K 02 f

Ezzel szemben a Népjóléti Központ 1917. számvitelében a népélelmezés címén a következő *kiadások* szerepelnek:

a központi konyha céljaira . .	221.983 K 72 f
a mozgókonyha céljaira	37.479 „ 29 „
a diákmenza céljaira	9.524 „ 95 „

a főváros által visszatérítésig engedélyezett	200-000	korona
előleg visszatérítésére	200.000 K - f	
a háborús -népélelmezés megszervezésére és annak szükségleteire.....	288.274 „04 „	
Összesen . .	757.262 K — f.	

Vagyis: az 1917. évi kezelésből a Népjóléti Központ számvitelében maradványként mutatkozott 237.306 korona 02 fillér.

Népélelmező kirendeltség.

Amint említettük, mindezek a tételek a Népjóléti Központnál tulajdonképpen *csak átfutó* tételekként szerepeltek, mert a népélelmezés ügyét egészen különállóan intézte a népélelmező szakosztály, a tanácsi XIV. szociálpolitikai ügyosztállyal szoros kapcsolatban. Épen azért, hogy a népélelmező ügyek kezelése intézményesen rendeztessék, *a főváros 1917. őszén életbeléptette a népélelmező kirendeltséget*, mely formailag ugyan továbbra is a Népjóléti Központhoz tartozott, de a gyakorlatban lényegileg a Népjóléti Központtól *elkülönítve*, a tanácsi XIV. szociálpolitikai, később pedig a tanácsi IX. közjótékonyági ügyosztállyal szoros kontaktusban működött. Ami kiadás népélelmezés címén a Népjóléti Központ könyvein átfut, az mind a népélelmező szakosztály ügyvezető alelnökének engedélyezése alapján történt.

Az 1917. évi kezelésből mutatkozó maradványösszegeket a Népjóléti Központ ki is utalta a népélelmező kirendeltségnek, melynek külön pénztára és számvevősége van, kiutalt pedig:

1917. december 14-én	....	11.725 K 96 f-t
és 1918. február 22-én	225.580 „02 „	
Összesen . .		237.306 „02 f-t.

Már 1918-ban, amikor a Népjóléti Központhoz a népélelmezési célok dotálására a Hadigondozó Hivatal útján ugyancsak 368.000 korona folyt be, a Népjóléti Központ ebből a dotációból közvetlenül semmi kifizetést nem teljesített, hanem ezt a dotációt

két félévi részletben hiánytalanul a népélelmezési kirendeltséghez utalta át.

Hasonló eljárást követett a Népjóléti Központ azokkal az *adományokkal*, amelyek népélelmező célokra nála befolytak. Befolyt pedigen adományokból népélelmezési célokra a Népjóléti Központnál:

1917-ben 6 adományozótól . . .	80.452 K — f
1818-ban 2 „	<u>12 „ — „</u>
Összesen . . .	80.464 K — f

Ezeket az összegeket ugyancsak a népélelmezői kirendeltséghez utaltuk át.

Ugyancsak a Népjóléti Központnál tett 100.000 koronás alapítványt Lánczy Leó és neje népélelmező célokra. Ezt az összeget letétként a főváros központi pénztára kezeli, felhasználásáról pedig a népélelmező kirendeltség volna hivatva intézkedni.

A népélelmező kirendeltség a rendelkezésre álló összegek felhasználásáról — köztük amaz összegek felhasználásáról is, amelyek az Országos Hadigondozó Hivatal, illetőleg a Népjóléti Központ útján jutottak hozzá — külön számol el és működéséről is mindannyiszor külön számol be. Hatáskörébe a főváros háborús népélelmezésének intézése tartozik, tehát: a központi konyha, diákmenza, valamint a hadikonyhák és polgári étkezők ügye.

A népélelmező kirendeltség 1918. folyamán 10 hadikonyhát és 4 polgári étkezőt létesített, ellátta továbbá a diákmenzát, a városházi menzát, valamint egyes gyárüzemek és több fővárosi üzem munkás-étkezőit. A népélelmező kirendeltség útján 1918. folyamán 1.634,560, tehát több mint másfél millió adag ebéd került kiszolgáltatásra. A havonként kiszolgáltattott adagok száma januárban még 36.000 volt, novemberben már 212.000, decemberben ismét leszállott 154.000-re — az adag-árak emelkedése és az élelmiszer anyag-ellátás rosszabbodása következtében.

Megemlítjük végül, hogy az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület Menza Akadémiáját

a Népjóléti Központ a jótékony egyesületek segélyezésére szánt dotáció terhére 1917-ben 1200 koronával, 1918-ban pedig 1500 koronával támogatta.

12.

Népegészségügy.

A hatósági szociális gondozásnak máig egyik legelhanyagoltabb ügyága a népegészségügy. Pedig a szegénység a legtermőbb tenyésztalaja a népbetegségeknek. Tüdővész, venereás betegségek, alkoholizmus szinte szabadon pusztítanak és a szegény betegek gyógyítása sem mondható még éppenséggel rendezettnek. Köztudomású dolog, hogy a szegény betegek nagy számához képest mennyire kevés volt a kórház és a szegényebb családoknak valóságos kálváriát kellett járniuk, míg betegüket kórházban elhelyezhették. A házi ápolás intézménye bizonyára segíthetett volna a kórházhiányon, de ez is, mint sajnos, sok más egyéb, egyelőre csupán a tervezetés stádiumában maradt.

A Munkásbiztosító Pénztár bizonyára a főváros lakosságának igen jelentékeny részére terjeszti ki áldásos tevékenységét, de még jelentékenyebb része a lakosságnak nem tartozik a Munkásbiztosító Pénztár keretébe és azokról rendszeres gondoskodás nem történik.

A Népjóléti Központ keretében 1917. év végén népegészségügyi szakosztály alakult s ez négy alosztályban tárgyalta a népegészségügy négy legfontosabb feladatát: a tüdővész, a venereás betegségek, az alkoholizmus ellen való küzdelmet és a szegény betegek kórházi vagy otthoni ápolásának ügyét.

A népegészségügyi szakosztály alosztályai tüzetes és alapos programtervezeteket dolgoztak ki, de a programtervezetek megvalósításához hozzá sem lehetett fogni. Mindössze az alkoholizmus ellen való küzdelem terén történt annyi, hogy 1918. május 1-én 100.000 röpiratot osztattunk szét a munkások között, kioktatva őket az alkoholfogyasztás veszedelméről.

A népegészségügyi feladatok terén sem sikerült az élő kapcsolatot megtalálni a Népjóléti Központ *véleményező* és a főváros tanácsának *intézkedő* hatásköre között. E címen pénzek sem állottak rendelkezésünkre, mert ámbár kértünk a Hadigondozó Hivataltól a hadijövedelmiadó hozadékából népegészségügyi célokra legalább a kezdet-kezdetének megindítására 100.000 koronát, ám e kérelmünk nem talált honorálásra.

Gyakorlati működésünk terén a *fővárosi tudóbeteggondozó intézetekkel* igyekeztünk kapcsolatot teremteni és felhatalmaztuk a tudógondozókat, hogy szegényeik messzebbmenő támogatása érdekében utasítsák őket a Népjóléti Központhoz, itt aztán az általános segítő akciónk keretében az adott lehetőségek között segélyeztük őket. A VIII. ker. tudóbeteggondozónak a jótékony egyesületek támogatására szánt dotációjából 5000 korona rendkívüli segélyt is folyósítottunk.

Behatóbb működést fejtettünk ki még a beteg gyermekek gyógyítása érdekében is, arról azonban már a gyermekvédelmi tevékenység kapcsán beszámoltunk. Számos esetben jártunk közbe szegény betegeknek kórházi elhelyezése érdekében s többeket a segítő célokra szánt alapjaink terhére tudóbetegszanatoriumban ápolattunk.

Népegészségügyi szakosztályunk 1918. év közepén kényszerű módon belátván intézményes működésének meddőségét, meg is szűnt s így most már csak a népjóléti igazgatás gyökeres újjászervezése hozhatja meg a megoldást a népegészségügyi feladatok teljesítése tekintetében.

Mint minden népjóléti ügyágban, így itt is *teljesen decentralizált, egyenesítő munkára* van szükség és a hatósági népjóléti irodáknak, valamint az oda beosztott szakképzett munkaerőknek volna feladata, hogy a maguk körzetében az arra rászorulóknak egészségügyi védelmét, betegség esetén pedig megfelelő gyógyításukat, valamint gyógyszerekkel való ellátásukat biztosítsa. Igaz, hogy vannak erre nézve is a papiroson törvényszerű és szabályrendeleti rendelkezések, de a valóságban ezek a rendelkezések

a szegény betegeknek csak csekély részére érvényesültek.

13.

Háztartási munkaügy.

A Népjóléti Központ keretében 1917-ben alakult az úgynevezett háztartási munkaügyi (cselédügyi) szakosztály is, amely a háztartási munkaügyi rendezésére avatott és szakszerű munkatervet és programot dolgozott ki. A Népjóléti Központ e háztartási munkaügyi program megvalósítására dotációt kért a hadijövedelmi adó hozadékából a Hadigondozó Hivataltól és a Hadigondozó Hivatal engedélyezett is e célra 1918. évre 20.000 koronát, ezt az összeget pedig a háztartási munkaügyi szakosztály akkori elnökének kezéhez utalta ki. A szakelnöke két részletben vette fel ezt az összeget és a két félévi részletet befizette a Népjóléti Központ pénztárába.

Az a stagnáció, amely szervezeti okok miatt a Népjóléti Központ érdemleges és intézményes működését 1918. év folyamán megbénította, lehetetlenné tette, hogy a Népjóléti Központ a háztartási munkaügyi szakosztály programtervezetét bármely vonatkozásában is megvalósíthassa. Ilyformán a szakosztály kezéhez kiutalt s általa a Népjóléti Központ pénztárába befizetett 20.000 koronás dotációnak felhasználására nem is kerülhetett rá a sor. Ezt a dotációt mindössze a következő kiadások terhelik:

Az állampénztárnál lerótt illeték fejében.....	bélyeg-	112—K
A cselédügyekre vonatkozó és külföldi ujság-szelvények lításának évi előfizetésére . . .	magyar szál-	<u>240—„</u>
vagyis Összesen . . .		352.— K
e címen tehát maradvány . . .		19.648.— „

amely összeg felhasználásáról mindenesetre az illetékes tényezők utasítása szerint kell majd intézkedni.

14.

Jótekonysági egyesületek segélyezése.

Még 1917-ben 80.000 koronát bocsátott a Hadigondozó Hivatal a rendelkezésünkre abból a célból, hogy ez összeg terhére jótekonysági egyesületeket segélyezzünk. 1918-ra is kértük ezt a dotációt, de a Hadigondozó Hivatal erre az esztendőre már nem engedélyezte ezt a dotációt, ami indokolt is volt, mert 1917-ben sem merítettük még ki a rendelkezésünkre álló fedezetet.

A 80.000 koronányi dotációból a következő egyesületeknek a következő segélyeket fizettük ki:

1917-ben

A II. kerületi Tej- és Kenyér-osztó Társaságnak	500 K-t
A Jogvédő Egyesületnek.....	3.000 „
Az Országos Magyar Közművelődési Egyesületnek a Menza Akadémika és az ezzel kapcsolatos Hadijótekonysági Intézménynek részére . .	1.200 „
A Zsófia Leányvédő Egyesületnek . .	200 „
A III. kerületi Általános Közjótekonysági Egyesület Bölcsődéjének: 20 kg. mosószappan ára fejében	140 „
A IX. kerületi Ernő-utcai patronage foglalkoztató műhelyének.....	725 „
A Feministák Egyesületének a háborús anyavédelem céljaira.....	3.000 „
A Munkát Kereső Nők Szövetségének leányotthona céljára.....	1.000 „
A Rokkant Katonaotthonnak	500 „
Az Országos Katolikus Nővédő Egyesületnek	1.200 „
Az Ingyentej Egyesületnek.....	3.000 „
A Budai Izraelita Nőegyesületnek . .	500 „
A Szociális Misziótársulatnak	10.000 „

1918-ban

Az Országos Gyermekvédő és Fröbel Egyesületnek.....	2.500 K-t
A Fővárosi Gyermekkert Egyesületnek	4.000 „
A Munkát Kereső Nők Szövetségének .	2.000 „
Az Újságkiadó Tisztviselő Egyesületnek árva-üdülőtelep céljára	2.000 „
A Jogvédő Egyesületnek.....	3.000 „
A Rokkant Katonák Délutáni Otthonának	500 „

Az Országos Izraelita Közművelődési
Egyesületnek a Menza Akadémika
céljára 1,500K-t
A Pályaudvari Missiót fentartó Egye-
sületek Szövetségének ...10000
a VIII. kerületi Tüdőgondozó Intézetnek 5.000 „

Vagyis összesen ... 46.765 K.

Vagyis jótékonyági egyesületek segé-
lyezésére rendelkezésünkre áll még 33.235 K.

Az egyesületek segélyezése mindannyiszor az illető egyesületek kérelme alapján és kérelmeik indokoltságának tüzetes megvizsgálása alapján történt. A segélyek indokául szolgált rendszerint az a körülmény is, hogy az illető egyesület a Népjóléti Központtal valamelyes kontaktusban működött.

A Népjóléti Központ egyesületi, nyilvántartója rendszeres nyilvántartást vezet mindazokról a hatósági segélyekről, amelyekben az egyes népjóléti egyesületek részesülnék, a főváros pedig mielőtt valamelyik népjóléti egyesületnek segélyt engedélyezne, rendszerint véleményező javaslatot kért a Népjóléti Központtól. A véleményező javaslatokat rendszerint helyszíni vizsgálatok alapján adtuk.

Amint erről a maga helyén külön-külön szóltunk, az egyes népjóléti célokra rendelkezésre álló dotációkból, egyébként is támogattuk azokat az egyesületeket, amelyekkel szorosabb kapcsolatban működünk. E támogatások fedezetéül szolgálták egyrészt a hadjövendelmi adó hozadékából a Hadigondozó Hivatal útján rendelkezésünkre bocsátott Összegek. Tulajdonképpen egyesületi támogatásnak számíthatnak e címen a következő kiadások:

1917-ben   1918-ban

A Stefánia Szövetség támogatása az anyavédelmi szervezet fenntartása céljára . . .	26.060 K	57.200 K
A Feministák Egyesületének támogatása a háborús anva- védelem akciójára . . .	30.000-„	30.000 „
A II.vker. Tejkiosztó támogatása	3.600 „	3.600 „ .
A Gyermekbarát Egyesület támogatása a napközi otthonokban való étkeztetés céljára ...	500.000 „	630.000 „
A szünidei gyermektelep táníogtatása.....	20.000 „	25.000 ..

Az Országos Katolikus Nő- védőegyesület támogatása	—	2.400 K
A Klotild Szeretetház támo- gatása 16 hadiárva tartása céljából	<u>20.000</u>	<u>25.000</u>
Összesen . . .	579.660 K	765.450 K

Mindezeket az egyesületeket a Hadigondozó Hivatalnak az egyes népjóléti ügyágak céljára szánt dotációiból támogattuk.

Azonkívül az e célra érkezett adományokból és egyéb rendelkezésre álló összegekből is támogattunk néhány jótékony intézményt. így:

Egy a hadiárvak céljára érkezett adományból a Klotild Szeretetházat, hadiárvai érdekében . . .	1.000 K-val
Az 1. kerületi Közjótékonyági Egyesület katonaothtonát	200 „
A rokkantak céljára érkezett adományokból az Augusztá-otthont	300 „
Egy névtelen adományból a Vöröskeresztet	50 „
És ugyancsak a Vöröskereszt Egyesületet a „Tengeri Háború” jövedelméből hadsegítő célokra	2.000 „
Egy adományból a Szünidei gyermektelep Egyesületet	<u>1.000 „</u>
Összesen	4.550 K-val

Összegezvén most már a jótékony egyesületek támogatására fordított összeget, erre a célra fordítottunk:

A jótékony egyesületek támogatására szánt dotációból	46.765 K-t
A hadijövedelmi adó hozadékából nyert különböző dotációkból 1917-ben.....	579.660 „
1918-ban	765.450 „
Egyéb címeken rendelkezésünkre álló összegekből	<u>4.550 „</u>
Összesen	1,396.425 K-t

Rendelkezésünkre áll még néhány adomány, amely jótékony egyesületek és intézmények támogatása céljára folyt be nálunk, ez adományok összegei

1917-ben.....	27.500 K
1918-ban.....	5.000 „
munkás intézmények támogatására külön is befolyt	<u>2050</u>
Összesen	34.550 K-

Ebből kiadtunk a Palotai-úti kis-
 lakásos telep iskolás gyermekei-
 nek fürdetésére..... 592-32 K-t,
 úgy, hogy rendelkezésünkre áll . 33.957.68 K
 azonkívül rendelkezésünkre áll
 még a Hadigondozó Hivatalnak
 a jótékonyasági egyesületek segé-
 lyezésére szánt dotációjából . 33.235— „
 vagyis végeredményben jótékony
 egyesületek támogatására jelen-
 leg rendelkezésünké áll ... 67.192.68 K.

Szándékosan tartogattuk ezeket az összegeket, mert csak egységes és céltudatos egyesületi politika keretében tartottuk helyesnek a jótékony egyesületek támogatását. Amíg a népjóléti egyesületek katasztere nincs teljesen kiépítve, amíg nincsenek átfogó módon feldolgozva mindazok az adatok, amelyek képet adnak arról, hogy melyik egyesület milyen állami, városi vagy egyéb támogatást élvez, addig az egyesületek további támogatása tekintetében a legnagyobb óvatosságot kell tanúsítani.

15.

Pénzek, amelyek még felhasználásukat várják.

Kerekszámban huszonegy millió korona állott két év alatt a Népjóléti Központ népjóléti feladatainak rendelkezésére és ámbár a népgondozás feladatainak tényleges gyakorlati megvalósítására ötször ilyen nagy összeg sem lett volna túlságos, mégis vannak a Népjóléti Központ kezelésében olyan pénzek is, amelyeknek a felhasználására még nem került rá a sor.

Általában a hadijövedelmi adó hozadékából nyert dotációkat csaknem kivétel nélkül mind kimerítettük, sőt egyiknél-másiknál túlkadásunk is van, amely túlkadások fedezetéről alább fogunk szólni. Egyik-másik tételnél maradt ugyan felesleg, de ez a felesleg nem végleges, mert amint azt a maga helyén jeleztük, többnyire technikai okokból nem történtek meg még az illető tételeknél az összes kiadások.

Tulajdonképpen fel nem használt pénzekről csak az alapítványok és egyes adományok kapcsán lehet

szólani, de körülményesebben kell ismertetnünk egy tekintélyes summának, *közel 1,700:000 koronás összegnek eddig felhasználatlanul* való heverését.

Ebben a fejezetben fogjuk azután még részletezni azokat a tételeket, amelyekről az eddigiek során összefüggően még nem esett szó.

Vitás kérdés az 1700.000 koronás népház-alap felhasználása körül.

; Közel 1,700.000 koronányi összeg van a Nép-jóléti Központ kezelésében, amely összeg gyűjtésből, jobban mondva: egy úgynevezett polgári népház-alap címére történt befizetésekből másfél év során jutott hozzánk oly szerződészerű megállapodás alapján, amely megállapodásnak gyakorlati keresztülvitele körül most érdekes vita keletkezett.

Azt a nyíltságot, amellyel népgondozó tevékenységünk összes ágait ismertettük, ennek az ügynek teljes feltárásában is követni akarjuk;

Még 1917. évi június hó 16-án dr. Tószegi Freund Antal 1108/917. N. K. szám alatt beadvánnyal fordult a Nép-jóléti Központ-hoz, amelyben bejelentette, hogy a X. kerületben egyesület van alakulófélben, mely az V. kerületi népház mintájára, de annál nagyobb keretekben *népházak-* óhajt létesíteni. Felkérte a Nép-jóléti Központot, hogy addig is, amíg ez az egyesület megalakul, vállalja el az e célra befolyó pénzek ideiglenes kezelését. Beadványa fél-ementette végül, hogy amennyiben az egyesület létre nem jönne, a népház céljaira történt befizetések valamely más, de mindenesetre *budapesti közjótékony-sági avagy kulturális* célra fognak fordíttatni. E dél pontos megjelölését *a maga és Budapest főváros mindenkori polgármestere közös elhatározásának* tartotta fenn.

A Nép-jóléti Központ e beadványt véleményezés végett kiadta a tiszti főügyésznek, aki 3726/917. Ü. sz. a(att a befizetések kezelésének elfogadását ajánlotta;,, óiért e befizetések célja a Nép-jóléti Központ” céljaival megegyezik.

Ez alapon a Nép-jóléti Központ 1917. július hó 14-én 1108/917. szám alatt határozatot hozott, mely

szerint a Népjóléti Központ a befizetéseket elfogadja, azokat külön alapként „*Polgári Népház-alap*” címen kezeli a tervbe vett egyesület megalakulásáig, *amennyiben pedig ez az egyesület 1918. évi december hó 31-éig meg nem alakulna*: a Népjóléti Központ határozata kimondja, hogy a befizetett összegek valamely *oly budapesti közjótékonyági vagy kulturális célra* fordíttassanak, amelyet egyrésztől Budapest főváros mindenkori *polgármestere*, másrésztől dr. *Tószegi Freund Antal* közös elhatározása állapít meg.

A Népjóléti Központnál 1917-ben is, valamint 1918-ban is sűrűn történtek befizetések a „*Polgári-népház-alap*” céljára, a befolyt összegeket gyümölcsözően külön takarékbetétként kezeltük és ily módon befizetések, valamint kamatok címén befolyt:

1917-ben	783.619-68 K
1918-ban.....	<u>983.047-69</u> ..
vagyis összesen . .	1,666.667-37 K

állott 1918. december 31-én a „*Polgári-népház-alap*” címen a Népjóléti Központnál rendelkezésre.

Minthogy pedig 1918. december 31-éig nem alakult meg a tervbevett egyesület, mely ezt az összeget egy népház létesítése céljából a maga kezelésébe lett volna hivatva átvenni, előállott az a helyzet, hogy egyrésztől Budapest polgármesterének, másrésztől dr. Tószegi Freund Antalnak közös elhatározása lett volna hivatva dönteni, hogy a népház céljaira befizetett összegek *mily célra* fordíttassanak s ennek a közös elhatározásnak csupán csak az a megszorítása volt, hogy ez a cél valamely *budapesti közjótékonyági vagy kulturális cél* legyen

Dr. Tószegi Freund Antal 1919. január 1-én kelt beadványában az egyrésztől néki fenntartott döntési jogot már érvényesíteni is óhajtotta és azt a javaslatot tette a polgármesternek, hogy a rendelkezésre álló összeg *oly alaptávként* létesítésére fordíttassák, melynek célja *Budapesten egy psychoanalytikai kutató állomás és gyógyító intézet felállítása*. E javaslatához mindjárt hozzáfűzte a tervbe vett psychoanalytikai intézetnek általa már aláírt alapítólevelét és arra kérte a polgármestert, hogy a maga részéről döntési jogát

ugyancsak erre a célra érvényesítse, ennek jeléül pedig az alapítólevelet aláírásával lássa el.

Dr. Tószegi Freund Antal beadványa véleményezés céljából a Népjóléti Központhoz került, mi pedig a magunk részéről az; a véleményező javaslatot tettük a polgármesternek, hogy *dr. Tószegi Freund Antal javaslatát ne fogadja el s ehhez képest az aláírás végett beküldött alapítólevelet ne lássa el aláírásával.*

Véleményezésünkben kifejtettük, hogy nézetünk szerint: ha egy népház céljaira befizetett összegekre nézve a Népjóléti Központ ki is mondotta azt, hogy amennyiben a népház létesítésére alakulandó egyesület nem alakulna meg, akkor a befizetett összegek általában valamely budapesti közjótékonysági vagy kulturális célra fordíttassanak: azért senki sem gondolt arra, legkevesebb a Népjóléti Központ nem gondolt rá, hogy ezek az összegek oly messzeeső célra fordíttassanak, mint amilyen messze esik egy népháznak, általános közszükségletet betöltő közjótékonysági és kulturális intézménye — egy psychoanalytikai kutató állomásnak kétségtelenül tiszteletreméltó, — *de a mai közszükséglettől mégis talán távolabb eső és eminenter tudományos jellegű intézményétől.*

Dr. Tószegi Freund Antalnak eredeti, 1917. évi beadványában, amely a befizetendő összegek kezelésére a Népjóléti Központot felkérte, a cél tulajdonképen egy *népház* létesítésében van megjelölve és ez az eredeti cél kétségtelenül kell, hogy befolyásolja úgy a polgármestert, mint dr. Tószegi Freund Antalt is, amikor az összegek fölhasználása most már a kettőjük közös elhatározása alapján állapítandó meg. Nem kell éppen, hogy népház céljára fordíttassanak a befizetett összegek, de legalább is vitás, vajjon az a közjótékonysági vagy kulturális cél, amelyre a befizetett összegeket fordítani óhajtják, nem kell-e, hogy *annak a gondolatkörnek keretén belül* maradjon, amely gondolatkör keretébe tartozik egy népház létesítése is.

Véleményezésünkben kifejtettük továbbá, hogy ha dr. Tószegi Freund Antal magára nézve megengedhetőnek találja hogy elhatározását egészen más irányú cél javára módosítsa: Budapest polgármestere, mint a közérdek képviselője, ezt magának nem enged-

heti meg és döntésében irányadó szempontnak azt kell vennie, hogy a népház céljaira befizetett összegek, ha már nem egy népház, akkor oly közjótékony-sági vagy kulturális intézmény létesítésére fordítas-sanak, amely egyrészt koncepcióban egy népház fogalmához közel áll, másrészt igazán olyan általános szükségletnek kielégítésére szolgál, mint például egy népház.

Egy psychoanalytikai intézet felállítása nézetünk szerint *tisztán tudományos cél*, mint ilyen a legtisztéletreméltóbbak egyike, de mindenesetre megfontolandó, vajjon általános közjótékony-sági vagy kulturális célra befizetett összegek ilyen főképp tudományos célra fordíthatók-e.

Ma, amikor (hogy egyebet ne említsünk) mind-össze egy népházunk van Budapesten, ma amikor *egyetlen komoly, állandó, nagyszabású gyermekvédelmi intézményünk nincs*, igazán megfontolandó: helyes-e és lehet-e, hogy Budapesten egy népház céljaira begyűlt összegből psychoanalytikai intézetet állítsunk fel.

Mindezek alapján javasoltuk, hogy a Népjóléti Központban Polgári Népház-alap cím alatt kezelt 1,666.667-37 koronának egy *psychoanalytikai intézet céljára való felhasználásához a polgármester ne járuljon hozzá*, hanem igyekezzen talán dr. Tószegi Freund Antalnál olyképen közrehatni, hogy *kettejük közös elhatározása*, ha már nem egy népház, akkor más, de *általános érdekű közjótékony-sági, vagy kulturális intézmény céljára* érvényesíttessék.

Közvetlenül és gyakorlati tapasztalatokból ismer-ven Budapest közjótékony-sági és kulturális viszonyait és kínosan érezvén azokat a hiányokat, amelyek Budapesten a rendszeres szociális munkákat lép-ten-nyomon megnehezítik, ilyen általános közjótékony-sági és kulturális közszükségletnek bizonyára meg-felelne az eredeti terv érvényesítése, vagyis egy népház létesítése, de bizonyára még ennél is fontosabb volna *oly gyermekvédelmi mintaintézmény* felállítása, amely a charlottenburgi gyermekház mintájára *a gyermek-védelem minden ágát felölelné* és Budapest hiányos gyermekvédelmi berendezéseinek élén irányításként, példaadásként, egyúttal pedig komoly segítségként működnék a gyermekvédelem nehéz munkájában.

Bizonyos, hogy e vitás ügy eldöntése nem húzódnak el már sokáig, mert a mai szociális viszonyok között bizonyára nem szabad megengedni azt a fényűzést, hogy felhasználatlanul heverjen olyan közel 1,700.000 koronányi összeg, amelyből már nagyobb szabású és általános érdekű közjótékony-sági vagy kulturális intézményt lehetne létesíteni.

Jótékony alapítványok és adományok.

Röviden itt is számot akarunk adni arról, hogy, a Népjóléti Központ népjóléti céljai javára mely alapítványok történtek és mely adományok folytak be. Az alapítványok és adományok sorozatát e munkálat függelékében részletezzük, itt csak a végösszegeket tüntetjük fel.

Alapítvány céljaira a Népjóléti Központhoz érkezett:

Özv. Herz Ármínétől segélyezési célokra	10.000 K
Haggenmacher Henriktől hadiárvaügyi „	100.000 „
Lánczy Leótól és nejétől népélelmező „	<u>100.000 „</u>
Összesen . . .	210.000 K

Adományok címén, rendeltetésük szerint csoportosítva, a következő összegek folytak be a Népjóléti Központnál:

	1917.	1918.
1. Szegények közt való kiosztásra	53.239-38 K	70.000 K.
2. Spanyol betegek támogatására	—	5.050—„
3. Vakok részére	—	90—„
4. Beteg gyermekek gyógyítására	—	20.000—„
5. Hadiárvák és özvegyek részére	16.350—„	720.—„1
6. A boszniai okkupáció alkalmá- val gyűjtött összegek marad- ványa hadiözv. és árvák részére		• — 53.074-94„
7. A „tejben-dara” akció céljára	49.072-„	— ; „1
8. Az iskolai reggeliztetés „	70.073-62„	29.318-33„
9. Anya-éscsecsemővédelmi „	1670—„	50—„
10. Szegénygyermekek felruházására	19.082-16„	6.590—„
11. Gyermekek szünidei nyaralla- tására	1.000—„	—
12. Hadbavonult katonák nejeinek segélyezésére.....	—	240-02
„		
13. Hazatérő katonák segélyezésére	—	10.000- —„
14. Hazatérő beteg katonák „		10.000—„
15. Hadirokkantak részére ...	350—„	— „
16. Népelelmező célokra . . .	80.500 —„	14—„

17. Jótékony egyesületek támogatására . . . , ...	27.500— „	5.000 — „
18. Munkásképző intézmények támogatására	2.050- „	—
19. A szegények tüzelőanyagára .	4.180.— „	10,000 — „
20. Meg nem nevezett rendeltetéssel	500— „	296-95 a
Összesen .	325.567 15 „	220.552-24 K.

Ezekből az adományokból felhasználtunk 412.744.41 koronát, úgy, hogy adományok címén felhasználatlanul még rendelkezésünkre áll 133.424.99 korona.

Itt számolunk be a „*Tengeri Háború*” című látványosság jövedelméről is, ez a látványosság a Népjóléti Központ hadsegítő céljaira rendeztetett.

E címen befolyt.....	49.510 K 92 f.
<i>Kiadásunk</i> pedig szerzet-	
adományokra	8.000 „ — „
a megvakult katonák javára	1.000 „ — „
az 1. honvéd gyalogezred és	
az 1. honvéd huszárezred	
hadiárva alapjai részére	650 „ — „
összesen .”.	9.650 k — „
vagyis maradványunk van ,	39.860 K 92 f.

Ezt az összeget hadiárva-ügyi célokra tartottuk fenn.

Ugyancsak itt adunk számot egy iskolai *mozi-előadás* felajánlott részjövedelméről is, amely címen a Népjóléti Központnál 544 K 34 f folyt be. Ez az összeg egyelőre nincs felhasználva.

Az egyes tételeknél felmerült túlkidadások fedezete.

Tekintettel arra, hogy a Népjóléti Központ a maga gyakorlati népjóléti működésének anyagi fedezetét főként a hadijövedelmi adónak a Hadigondozó Hivatal útján engedélyezett összegeiből merítette, tekintettel továbbá arra, hogy a háború előrehaladtával a mindinkább szaporodó szükségleteket, amelyek a népjóléti tevékenység terén felmerültek, nem lehetett pontosan előrelátni, a Hadigondozó Hivatal kérésünkre 1918-ban a hadijövedelmi adó hozadékából 300.000 koronát utalt át hozzánk oly rendeltetéssel, hogy ebből az általa engedélyezett dotációk egyes

tételeinél felmerülő hiteltúllépéseket fedezni legyen módunkban. Hiteltúllépések, amint ezt az egyes tételeknél részleteztük, történtek is. Egyrészt ezeknek fedezetére, másrészt azonban a valószínűen bekövetkező további hiteltúllépések fedezetének előzetes biztosítására az e címen engedélyezett 300.000 koronát a íkövetkezőképen használtuk fel:

Az úgynevezett Fejérvárné-féle alpnál bekövetkezett 150.000 ko- ronás hiteltúllépésnek a szegény- segélyezés hiteléből virement útján megtérülő 25.00) korona átírása után fennmaradó fedezet- len részére.....	125.000 K
A társadalmi segítő-alpnál mutat- kozó túlkiadásnak, valamint a további valószínű túlkiadások fedezetére.....	100.000
A napközi otthonokban való gon- dozás tételénél mutatkozó túl- kiadás fedezésére.....	20.000 „
Az írók és művészek támogatására szolgáló 1918. februári dotációjá- nak 10.000 koronás eddig fel- nem vett részletének pótlására	10.000 „
Az írói- és hírlapírói segítő-alpnál mutatkozó túlkiadás fedezetére és az előre látható további túlkiadá- sok fedezetének tartalékolására .	10.030 „
A képzőművészeti segítő-alpnál mutatkozó túlkiadás fedezetére és az előre látható további túlkiadás fedezetének tartalékolására . . .	10.000 „
A hadirokkantak felruházása címén mutatkozó túlkiadásnak, valamint a további előrelátható túlkiadá- soknak fedezetére	<u>25.000 „</u>
Összesen . . .	300.000 K.

Nagyobbszerű fedezetlen hiány maradt még
— amint a maga helyén jeleztük, — a rendkívüli
hadisegélyek címén, körülbelül 120.000 korona,
amelynek fedezetét a Hadigondozó Hivatalnak külön
kell még megadnia.

Bélyegilletékek.

A Hadigondozó Hivatal a hadijövedelmi adó
hozadékából előre nem látott szükségletek címén
1917-re..... 12.000 K-t,
1918-ra pedig..... 32.000 „

engedélyezett. Ezek az „előre nem látott költségek” tulajdonképpen bélyegilleték költségei voltak. A hadijövedelmi adó hozadékából kiutalt összegekért ugyanis az állampénztárnál bélyegilletéket kell leróni. Ennek a bélyegilletéknek lerovására szolgált fedezetül az „előre nem látott szükségletek” címén engedélyezett dotáció.

1917-ben bélyegilleték címén az
állampénztárnál leróttunk . . . 16.211 K 86 f-t,
túlkiadásunk volt tehát e címen
1917-ben..... 4.211 „, 86 „

1918-ban épen ezért már az előző éveknél nagyobb összeget kértünk „előre nem látott szükségletek” dotációjára és kaptunk is 32.000 koronát. *Kiadásaink* pedig e címen a következők voltak:

az 1917. évi túlkiadás fedezetére 4.211 K 86 f,
az állampénztárnál lerótt bélyeg-
illeték fejében..... 23.963 „, 80 „
összesen . . . 28.175 K 66 f.
vagyis maradványként szerepel . . . 3.824 K 34 f.

Felhasználatlan maradvány pénzek.

A teljesség kedvéért itt is összegezzük az Országos Hadsegélyző Bizottságnak 1915—1916. évi dotációinak maradványaként átvett 186.97253 korona összeg felhasználását. Ennek az összegnek terhére:

Szeretetadományok céljára kiadtunk . . . 16.052-50 K-t
az ellenséges internálásból hazatért buda-
pesti polgárok rendkívüli segélyezésére
a tanácsi IX. közjótékonyossági ügyosztá-
lynak kiadtunk..... 13.000— „
a Budapesti Kisiparosok Szövetkezetének
hadból hazatért kisiparosok részére
nyújtandó kölcsönök céljára garanciális
alapként átutaltunk.....100.000— „
a Gyermekbarát Egyesületnek a napközi
otthonokban való étkeztetés c. felmerült
túlkiadásainak fedezetére kiadtunk 30.000— „
a hadiárvak összeírásának költségeire fel-
használtunk..... 1.718-40 „
a Városi Nyilvános Könyvtárnak a sebesült
katonák könyvekkel való ellátása céljára 3.600— „

egy-egy ügyirathoz egy-egy élő ember küzködése, nyomorúsága, sorsa fűződik.

Külön irattárban kezeltük az általános elvi érdekű ügyiratokat és külön-külön kezeltük az egyes néipjóléti ügyágak keretében elintézendő ügyedet. Eteiez képezt adminisztrációs ügyirat-forgalmunk a következő adatokat tünteti fel:

	1917.	1918.	Iktatott ügyiratszám:
1. Közigazgatási iktató.....	3.589	4.043	
2. Hangverseny-ügyek iktatója	285	318	
3. Adománygyűjtések	104	100	
4. Közjótékonyági nyilvántartó feljegyzései.....	30.057	27.823	
5. Közjótékonyági nyilvántartó adatszolgáltatásai . . .” .	2.072	2.340	
6. Pénztári- és számvevőségi iktató	4.092	8.499	
7. Általános útbaigazítás iktatója.....	13.548	3.426	
8. Jogi tanácsadás iktatója . .	5.348	2.630	
9. Általános segélyezési ügykör iktatója.....	8.311	8.394	
10. Anya- és csecsemővédelem iktatója.....	6.856	7.555	
11. Gyermekvédelem iktatója.	393	847	
12. Gyógyfürdőjegyek iktatója .	—	48	
13. Temetkezési ísegélyügyek .” — ,”..	98		
14. Leszerelt katonák ruhaellátásának iktatója	—	923	
15. Hazatérő katonák rendkívüli segélyezésének iktatója .	—	19	
16. Ruhaellátás általános iktatója	107	3.050	
17. Zálogtárgyakkiváltási akciójának iktatója	74	580	
18. írói segítő aliap iktatója	365	500	
19. Zenészek segítő alap iktatója	144	300	
20. Képzőművészek segítő alapjának iktatója . . .	221	491	
21. Színészek segítő alapjának iktatója	92	149	
22. Iparművészek segítő alapjának iktatója			
Összese		<u>30</u>	<u>56</u>
		75 688	72.159

Két év alatt tehát kerek számban 150.000 ügyirat szerepel ügyforgalmunkban. Oly szám ez, amely egy-maga is igazolja, hogy működésünk keretében mily tömegforgalmat kellett lebonyolítanunk.

Ha konkrét tevékenységünk részleteit összefoglalni akarjuk, két szempont szerint kell ezzel az összesítéssel szolgálnunk.

1. Hány esetben kellett különböző népjóléti ügyágainkban esetenként külön-külön intézkednünk.

2. Mily ügyágakban, mily terjedelmű intézményes intézkedést lehetett kifejtetnünk.

**Esetenkint való intézkedések száma:
kétszázkilencvenezer.**

Az esetek szerint való intézkedések számszerű és összegszerű képét a következő adatok tárják fel:

1917.			
Fő- szám	Ügykör	Esetek száma	Költség
			K
1	Útbaigazítás	13.021	—
2	Jogi tanácsadás	5.328	—
3	Pénzsegélyezés	16.510	621.567-33
4	Bútorok elraktározása	24	3.550—
5	Anya- és csecsemővédelem:		
	a) bábusegély	1.401	15.646—
	b) szülő - otthonokban való elhelyezés	1.904	83.687-31
	c) csecsemőkelenye	1.393	7.718—
	d) szoptatási segély	15.663	182.320—
	e) szülők egyéb segélyezése f) tejszegélyezés (naponta 600 liter tej)	150 1.000	1.670— 4.168-50
6	Gyermekvédelem:		
	a) hadiárva nevelési segélye- zése	130	46.935—
	b) tejben dara akció	1.000	72.285—
	c) iskolai reggeliztetés	2.465	—
7	Gyermekek szünidei üdülése	212	4.432-65
8	Gyermekfelruházás:		
	a) gyermekeknek cipővel való ellátása	34.248	1,099.470-63
	b) gyermekeknek ruhával való ellátása	25.105	
9	Írók-hírlapírók támogatása	544	46.622-65
10	Képzőművészek	428	37.218-80
11	Színészek	650	22.481-30
12	Zenészek	99	6.194-80
13	Iparművészek	103	9.986—
	Összesen .	121.578	2,265.955-97

1918.

Folyó szám	Ügykör	Esetek száma	Költség		Segélye- zett egyének száma
			K		
1	Útbaigazítás	3.426	—	—	3.426
2	Jogi tanácsadás	2.630	—	—	2.630
3	Pénzsegélyezés általában	20.867	788.345	—	6.506
4	Természetben való segé- lyezés :				
	a) használt ruhaneművel való segélyezés	705	—	—	94
	b) ruhautalvánnyal	394	—	—	379
	c) gyógyfürdő-jeggyel	48	—	—	48
	d) műszerekkel	9	—	—	9
5	Bútorok elraktározása	25	5.860—	—	25
6	Zálogtárgyak kiváltása	1.597	21.979·22	—	646
7	Rendkívüli hadisegélyezés	6.437	596.100—	—	3127
8	Kisiparosoknak kamatmentes kölcsönökkel való támogatása	15	36.500—	—	15
9	Leszerelt katonák ruha-ellátása	947	161.520—	—	947
10	Leszerelt katonák pénzbeli támogatása gróf Károlyi Mihályné adományából	7	1.378—	—	7
11	Leszerelt katonák élelmezése	1.500	5.250—	—	80
12	Hadirokkantaknak ruhával való ellátása	204	31.726·60	—	204
13	Anya- és csecsemővédelem:				
	a) bábusegély	1.219	11.815—	—	1.219
	b) szülő-otthonokban való elhelyezés	1.815	49.434·75	—	3.035
	c) csecsemőkelengye	2.563	38.639·80	—	2.563
	d) szoptatási segély	17.824	181.345—	—	4.000
	e) tejsegélyezés (naponta 600 liter tej)	1.000	4.196·40	—	1.000
14	Gyermekvédelem :				1.980
	a) hadiárvak pénzsegélyezése	860	52.485—	—	—
	b) hadiárvak nevelési segélyezése	163	70.000—	—	—
	c) a gyermekvédelem általános ügykörében pénzsegélyezés	338	24.720—	—	—
	d) gyermekek elhelyezése	151	17.250—	—	—
	e) iskolai reggeliztetés	1.820	119.515—	—	1.820
15	Gyermekek szünidei üdülése	247	73.521·76	—	247

Látni való tehát, hogy az esetenként való intézkedések keretében

1917-ben. .121.578 esetben .. 2,265.955-97 K

1918-ban . . 167.246 „ „ „ „ „ 8,613.241-pi „ „ „ „ „

két év alatt tehát

összesen 288.824 esetben, „, 10,879.196.98 K

költséggel jártunk el az egyes felmerülő, konkrét ügyek elintézésében. Az 1918. évi kimutatásunk szerint a segélyezett egyének száma ebben az évben 84.419 volt.

Intézményes intézkedések.

Intézményes intézkedésekre is akadt némi módunk a különböző népjóléti ügyágak keretében. Az alábbiakban soroljuk fel az ezekre vonatkozó adatokat:

Az anya- és csecsemővédelem terén: Mindinkább szerveződő rendszerességgel intéztük a szülő-anyák és csecsemők védelmének ügyeit. Fentartottunk két szülőotthont, tejosztó intézményt, nyújtottunk szoptatási segélyeket, csecsemőkelengyét, ingyen lejségélyt stb.

Anya- és csecsemővédelemre

1917-ben	339.309 K-t
1918-ban	364.436 „

fordítottuk.

2. *A „tejben-dara”-akció keretében:* 1917-ben körülbelül féléven keresztül 1—4 éves korú kisgyermek részére naponként 1000 adag került kiosztásra. Ennek az akciónak költsége volt 77.285 korona 04 fillér.

3. *A gyermekek iskolai reggelizi, tése keretében:* Az 1916—17. iskolaév második felében 1615 elemi iskolás gyermek kapott 112.083 adag levest, 8058” 16 kg. kenyeret, azonkívül 850 kisdédóvós. Kapott fejenként és naponként 2 dl. tejet és 7 dg. kenyeret. Az 1917—18. iskolai évben pedig átlag 48 kisdédóvóban naponként átlag 364 liter tej került naponként átlag 1820 kisdédóvós gyermek között szétosztásra. Ennek az akciónak költsége volt 119.515 K 41 fillér.

4. *A gyermekfelruházás keretében:* 1917-ben kerek számban 35.000 gyermeket ruháztunk fel, 24.248 pár cipővel, 5312 fiú télikabáttal, 4683 leány télikabáttal, 7482 fiúruhával, 7628 leányruhával, összesen 1,099.470 korona 63 fillér költségen. 1918-ban pedig (ez az akció, sajnos, nem fejeződött be 1918. december 31-ig, hanem még 1919. áprilisára is elhúzódott) összesen kerek számban 50.000 gyermek felruházása került lebonyolításra. E célra megrendeltetett 61.000 pár cipő, 21.000 fiúruha, 22.000 leányruha, 15.000 fiútélikabát, 15.000 leány télikabát, kerek számban 6,200.000 korona költséggel. Tényleg szétosztásra került 1919. év március 1-ig 40.252 pár cipő, 18.910 fiúruha, 11.688 leányruha, 18.356 fiútélikabát, 10.528 leány télikabát, amely mennyiség kerek számban 50.000 gyermek felruházásának felel meg, de amint említettük, az akció még folyamatban van.

5. *A gyermekek szünidei üdülése ügyében:* 1917-ben közreműködtünk a svájci gyermeknyaraltatás szervezésében 43.341 .61 K költséggel, 1918-ban szerveztük a köztisztviselők gyermekeinek nyaraltatását 64.853.60 K költséggel, valamint az ercsi nyaraltatást; végül úgy 1917-ben, mint 1918-ban intéztük több ezer átutazó osztrák és német nyaraló gyermek budapesti ellátását.

6. *A nevelési segélyek ügyében:* Intéztük a Hadigondozó Hivatal részére a hadiárvak és a hadirokkantak gyermekeinek nevelési segélyügyeit.

7. *A rendkívüli hadisegélyezés* ügyét ugyancsak mi bonyolítottuk le rendszeres intézményességgel a főváros egész területén. E célra fordítottunk 5437 esetben 596.100 koronát.

8. *A leszerelt katonák ruhaellátása terén:* Közreműködésünkkel a ruharekviráló bizottságok útján 60.000 leszerelt katona részesült felruházásban.

9. *A leszerelt katonák étellemezési akciója ügyében* 1500 ebédjegyet szereztünk be szétosztás céljára 5250 korona költséggel.

10. *A népgondozás irányítása szempontjából:* Rendeztünk oktató előadásciklust a népgondozó tevékenység munkatársai részére. Szerkesztettük a Népjóléti Közlönyt. Útmutatót adtunk ki a népgondozás munkájában való tájékoztatás céljára.

11. *A nyilvántartás keretében* intéztük a közjótékonyági nyilvántartónak, a népjóléti egyesületek kataszterének, az adománygyűjtések és jótékony hangversenyek nyilvántartásának és ellenőrzésének ügyeit.

12. *Az elvi természetű munkálkodás terén* kidolgoztuk a népjóléti ügyágak egész sorozatának programtervezeteit, így

a tanácsadás és jogvédelem, a népegészségügy (tüdővész, venereás betegség, alkoholizmus ellen való küzdelem, szegény betegek kórházi és otthoni ápolatása), az anya- és csecsemővédelem, a gyermekvédelem, a gyermekfelruházás, a népélemezés, a népművelés, a háztartási munkaügy, a népgondozó tevékenység szervezéséről és a közsegélyezés kapcsolatba hozataláról a munkaközvetítéssel;

kidolgoztunk részletes előterjesztéseket a hadisegélyek emelése, a hadiözvegyek, hadiárvák és hadirokkantak ellátása ügyének rendezésére;

közreműködtünk a diákok lakásügyének,

a temetkezési uzsora megfékezésének érdekében;

részt vettünk számos hatósági és társadalmi szaktanácskozáson a népjóléti tevékenység rendezése és fejlesztése ügyében;

minderről részletesen beszámoltunk, tájékoztatva a szakközegeket, Népjóléti Közlönyünkben.

Két év szociális munkájáról íme ez a felsorolás ad számot.

Százezernyi ügyforgalom, harminc negyven tisztviselő.

Még arról kell szólanunk, hogy milyen szervezettel és hány munkaerővel bonyolítottuk le ezt a kétségtelenül sok ágazatú ügyforgalmat.

A Népjóléti Központnak a maga ügyköre ellátására a szabályrendelet szerint külön hivatali személyzet állott rendelkezésére, élén a Népjóléti Központ igazgatójával. Az igazgatói állás külön e célra szervezett állás volt, mely a szabályrendelet szerint a tanács választása útján került betöltésre. A Népjóléti Központ hivatalos személyzetét pedig a főváros alkalmazottai köréből a polgármester rendelte ki és a szabályrendelet szerint a Népjóléti Központnak Külön számvevősége és pénztára van, amely a főszámvevő, valamint a tanács állandó ellenőrzése alatt állott.

A hivatali személyzet részére a tanács külön szolgálati utasítást dolgozott ki.

Az itt következő táblázati kimutatás feltünteti a Népjóléti Központ hivatali státusát 1917. márciusától 1919. januárjáig való félévi változatokban:

	1917. március	1917. július	1918. január	1918. július	1919. január
Igazgató	1	1	1	1	1
tanácsjegyző	1	1	1	1	1
fogalmazó	1	1	2	2	2
segédfogalmazó . . .	1	1	1	3	4
segédhiv. igazgató . .	1	1	1	1	1
kezelőfőtiszt	1	1	1	1	—
kezelőtiszt	—	1	1	1	3
adóhiv. tanácsos . . .	—	—	—	—	1
adóhiv. főtiszt	1	1	1	1	—
adóhiv. tiszt	—	—	—	—	1
számv. főtiszt	—	—	—	—	2
számv. tiszt	1	1	1	1	1
id. hivatalnok	3	2	2	4	3
kis. id. hivatalnok . .	5	15	15	24	27
havidíjas	—	—	1	1	17
Összesen	16	26	28	41	64

Amint látnivaló, kezdtük *tizenhat* tisztviselővel, félév múlva megszaporodtunk tízzel az első év végén *huszonnyolc* tisztviselő, a második év közepén *negyvenegy* és csak a második év legvégén állott *hatvannégy* tisztviselőből a Népjóléti Központ személyzete.

Talán az sem lesz érdektelen, ha feltüntetjük milyen rendű és milyen szakképzettségű tisztviselőkkel kellett a népgondozó munka központi tevékenységét lebonyolítani:

	1917. március	1917. július	1918. január	1918. július	1919. január
Fogalmazási szak	4	4	5	7	8
kezelési szak	2	3	3	3	4
számvevőségi szak.	2	2	2	2	5
ideigl. kisegítő, ill. havidíjas tisztviselő.	8	17	18	29	47
Összesen	16	26	28	41	64

Működésünk megindulásának első napjától fogva küzdöttünk és vergődtünk a megfelelő számú és képzettségű személyzet hiánya folytán. A háború alatt a főváros hatósága általában is személyzethiányban szenvedvén, nagyobb részt kisegítő és főként női munkaerőket bocsátott rendelkezésünkre. A személyzet minden erejét és készségét megfeszítve valósággal permanenciában dolgozott s a Népjóléti Központ hivatali személyzete állandóan délután is munkában volt. Csak így tudtunk félig-meddig lépést tartani ügyforgalmunk mindinkább dagadó arányaival. Hivatali személyzetünk munkájának javarészét az egyes konkrét ügyek intézése foglalta le, amely ügyek intézése, amint arra már ismételtén rámutattunk, tulajdonképpen nem is tartozott a Népjóléti Központ feladatkörébe, hanem a kerületi eljárárságok hatáskörébe.

Az a körülmény, hogy kénytelenek voltunk az egyénenként való népgondozás ügyeinek tizezeit is intézni, — vonta maga után, hogy a rendelkezésre álló személyzettel nem voltunk képesek azokban az arányokban intézményes tevékenységet is kifejtetni, amint ez tulajdonképpen feladatunk lett volna. És ha intézményes tevékenységünk fent vázolt sorozata igazolja, hogy e téren is ez a tisztviselői kar minden tőle telhetőt elkövetett: nem hallgathatjuk el, hogy a ránkrótt feladatok egész sorát csak hiányosan tudtuk ellátni, egy részéhez pedig hozzá sem foghattunk.

A társadalmi jótékonyág ellenőrzésében például nem tudtunk rendszeresen eljárni, teljességgel az egyesületek maguk-szolgáltatta adataira voltunk szo-

rítva, rendszeres egyesületi vizsgálatokat nem folytathattunk, mert nem kaptunk e célra személyzetet. A forradalom kitörése után, az ügyek torlódása idején, kénytelenek voltunk néhány hétre a közjótékonysági nyilvántartó működését egészen felfüggeszteni, mert minden munkaeörnket a segélyezési ügykörbe kellett beállítanunk

A Népjóléti Központ mai státusa sem elegendő az ide-torlódó ügyek egyénenkint való intézésére, valamint amellet az intézményes szervezési munkálatok ellátására. Ámde ha most már lehetne is több tisztviselőt kapnunk, szükös elhelyezési viszonyaink mellett képtelenség egyelőre jelenlegi helyiségeinkben több tisztviselőt elhelyezni.

Hatvannégy tisztviselő tulajdonképen kilenc szobában dolgozik és van olyan szoba, amelyben tizen is dolgoznak és ahol naponként 3—400 ügyesbajos fél fordul meg, akiket tulajdonképen a különkülön ügyágak szerint való osztályozással más-más szobában és egyenkint kellene fogadnunk, mert a segélyre szorulók legnagyobb része röstelli a nyomorát idegenek előtt feltárni. Ily körülmények között természetesen a munka ellátása a fizikai körülmények folytán is meg van nehezítve.

A helyiség problémája ugyancsak sürgös, gyökeres rendezésre szorul. Bizonyára segítene a helyzeten a körzeti népjóléti irodák megszervezése, aminek alapján azután az egyes népjóléti ügyágak gyakorlati intézésének forgalma ezekre az irodákra tolódnék át.

Sürgösen rendezni kell a Népjóléti Központ személyzeti státusának viszonyait is, mert szinte képtelenség a mai körülmények között ezzel a személyzettel a mindinkább növekedő ügyforgalmat lebonyolítani. De azonfelül megfelelő állásokat is kell szervezni a Népjóléti Központba, egyrészt ama tisztviselők részére, akik mint kiségitő, vagy ideiglenes avagy havidíjas tisztviselők jól beváltan olyan munkakört töltenek be, amelynek rendszeres, végleges hivatali állássá való megszervezése rég megérett, másrészt a további szükös munkaeörök részére, akiket holmi ideiglenes, kiségitő vagy havidíjas állás csábító erejével igazán nem lehet a népjóléti tevékenység munkakörébe vonzani.

Annyi bizonyos, hogy az 1918. évi legnagyobb státust alapul véve, a fogalmazói karhoz tartozó hét, a kezelési szakhoz tartozó három és a számvevőségi szakhoz tartozó két, végül az ideiglenes tisztviselők körébe tartozó huszonkilenc, összesen negyvenegy tisztviselővel többet igazán nem lehetett ellátni, mint olyan ügyforgalmat, amelyben kerek számmal 150.000 iktatott ügyirat, kerek számban 85.000 egyénnek 290.000 segélyezési ügye szerepel, nem is számítva az egyéb intézményes tevékenység körében felmerülő munkálatokat.

17.

**Mennyi segélyt szedhetett össze a hadiasszony,
a hadiözvegy, a hadirokkant, vagy a közsegélyes,
ha élelmes volt
és mennyit, ha nem volt élelmes?**

A népjóléti tevékenység különböző ügyágainak részletezése után talán nem lesz érdektelen, ha most gyakorlatilag foglaljuk össze a tapasztalatokat és vonjuk le a megfelelő következtetést, hogy a hatóságnak, a Népjóléti Központnak és a társadalomnak vállvetett népjóléti tevékenysége *tulajdonképen mit is gyümölcsoztetett az egyes szegény javára?*

Gyakorlati példával óhajtjuk ezt illusztrálni. A gyakorlati példa adja meg a legbiztosabban a tevékenység értékét, egyúttal pedig a további tevékenység irányelveit.

Vegyünk például egy hadiasszonyt, akinek a férje hadbavonult és aki itt maradt három gyermekével, akik közül az egyik tíz éves, a másik nyolc éves, a harmadik négy éves. Vegyünk aztán ugyanígy egy hadiözveget, akinek férje a háborúban elesett; majd egy hadirokkantat, végül egy olyan szegényasszonyt, aki a háború előtt is és a háború nélkül is már közsegítésre szoruló szegény volt. Mindegyiket vegyük külön-külön három gyermekkel és nézzük milyen gyümölcsök fakadtak számukra a népjóléti tevékenységnek gyakorlati eredményéből?

Nem félünk az eredmény szellőztetésétől, ámbár előre megmondhatjuk, hogy az minden inkább lesz,

csak nem kielégítő. Ám tudatosan érezzük így ki ezt a point-t, mert ezzel világítunk rá legjobban, hogy mi-mindent kell másként csinálni, mint ahogyan kénytelen-kelletlen eddig csinálódott.

Az „élelmes” és a „nem élelmes hadiasszony.

Az „élelmes” hadiasszony ura hadbavonult, ő maga itt maradt tízéves, nyolcéves és négyéves gyermekével.

Átlagos esetet akarunk venni, tipikus szegény-asszonyt, olyat, akinek a férje csak napszámos volt. Keresett tehát háború előtt naponként öt-hat koronát, felment egy hónapra kétszáz koronára, olyan időben, amikor még húsz fillérért hat zsemlyét vagy három tojást lehetett kapni s két-három koronáért lehetett már bőven húst is vásárolni, még hozzá szárnyasat. Éltek tehát havi kétszáz koronából, ahogy már ennyiből élni, tengődni lehetett. Ám valahogy mégis csak megéltek.

A napszámos — nevezzük Kovács Péternek, — hadbavonult és Kovács Péterné sietve jelentkezett három gyermekével a hadisegélyért.

Próbáljunk átsiklani a háború első négy esztendején s térjünk rá mindjárt az Úrnak 1918. esztendejére, amikor már az úgynevezett felemelt hadisegély volt érvényben és amikor már a hatóság, valamint a társadalom népjóléti tevékenysége némiképp kialakult.

Mennyit tudott összeszerezni Kovács Péterné egy év alatt mindenféle úton-módon a különböző segélyekből:

Felemelt hadisegély címen kaphatott havonként 136 K hadisegélyt és 60 korona lakbérsegélyt, összesen 196 koronát, vagyis kerekszámban egy évre.....	2.400 K-t
A kerületi elüljáráságtól is szerezhetett a szegénysegítő-hitel terhére külön havi 20 koronát, vagyis egy évre.....	240 „
A Népjóléti Központnál is kaphatott havonként 50 koronát, vagyis egy évre.....	<u>600</u> „
Rendszeres havi segélyként tehát járt neki havonként 270 korona, vagyis egy évre.....	3.240 K

„Élelmes” hadiasszonnyal van azonban dolgunk, aki hamar rájött arra, hogy bármennyire élelmes, 3240 koronából mégsem tud három gyermekkel megélni, amikor a kenyér kilójának ára 80 fillér, amikor egy darab tojás ára 1 korona 30 fillér, a burgonya kilójának ára 50 fillér, egy félkiló hús ára 8—10 korona, egy csirke ára 40 korona, 1 liter tej ára pedig 2 korona.

Igaz, hogy étkezhetett volna népkonyhában napi 30 fillérért, de a saját kicsi konyhájához volt szokva, ahol más ember nem lát bele a táljába. Igaz, hogy gyermekeit beadhatta volna napközi otthonba és a gyerekei ott meleg ebédet is kaphattak volna, de nem akart megválni a gyerekeitől. Aminthogy *általában nagyon nagy felvilágosító munkára van szükség, hogy a szegényasszonyok gyermekeik részére az iskolai napközi otthonok gondozását igénybe vegyék.* Elég az hozzá, Kovács Péterné, szegény, nem tudott megélni évi 3240 koronából, amiből egy napra 10 korona sem jut, dolgozni sem ment, mert amíg az ura otthon volt, akkor sem járt munkába, elég dolga volt a háztartásával, meg a gyermekeivel. Mit tehetett egyebet, járt fűhöz-fához, hogy egyéb segélyeket szerezhessen.

Hol szerezhethet még segélyt és mily összegeket?

Kaphatott a kerületi elüljáróságnál nagy-kilincseléssel extra 10—20 K-kat, mondjuk egy évben összesen . . .	100 K-t
Kaphatott a Népjóléti Központnál időről-időre a havisegélyen kívül kiegészítő segélyeket, 20—50 koronát, mondjuk egy évre összesen . . .	200 „
Igénybe vehette egyszer egy eszten- dőben az úgynevezett rendkívüli hadisegélyt, feltéve, hogy valami betegség, haláleset, baleset, vagy egyéb rendkívüli körülmény követ- kezett be a családjában s ezen a réven — ennek is a maximumát számítva — kaphatott.....	200 K-t
Zálogba csaphatta, ha volt neki egy és más ruhaneműjét, amit aztán a Népjóléti Központ kiváltott, ezen a címen is javára írhatunk.....	100 „
Kilincselhetett végül 10-20 jótékony- egyesületnél, onnan is csöppenhetek 10—20 koronák és szerezhethet így egy év alatt további.....	<u>200</u> „
Összesen . . .	800 K-t.

Szerezhetett tehát összesen sok mindenféle utánjárással egyévi további segélyekben összesen kerek-számban 800 koronát. Ehez hozzáadva a rendszeresen járó segélyeket, amelyekét főntebb részleteztünk: rendes és rendkívüli segélyek címén végeredményben egy év alatt összkeresete volt 4040 korona.

Ebből kellett megélnie, úgy ahogy tudott, ebből kellett havonként 60 korona lakbért fizetnie, épen csak a gyerekeit nem kellett ebből ruháznia, mert cipőt, ruhát kapott a Népjóléti Központnál ingyen mind a három gyermeke részére, aminek az értéke, önköltségi árat számítva, körülbelül 500 korona volt. Ezt azonban Kovács Péterné már nem írta a nyereség-számlájára, mert ha ingyen cipőt, ruhát nem kap, hát egyáltalán nem járátja iskolába gyermekét.

Még csak egy esetben kaphatott másfajta segélyt Kovács Péterné, akkor, ha gyermeke született. Ebben az esetben kaphatott a Népjóléti Központnál bábásegélyt 10 korona erejéig, csecsemőkelengyét körülbelül 30 korona önköltségi ár értékében, szoptatási segélyt öt-hat hónapon át havi 10 koronát, naponként egy-egy félliter ingyen tejet, egy évre 300 korona értékben, kaphatott végül a Feministák anyavédelme kapcsán hetenként körülbelül 5 korona értékű élelmszert, összesen 250 korona értékben. Ez is tesz pénzben és értékben körülbelül 1000 koronát. De ezért az 1000 koronáért már gyermeket kellett a világra hoznia.

Kereseti viszonyait egyébként csak a gyermekei útján fokozhatta, olyképen, hogy egyikét-másikát iskolába nem járatta, újságot árusított vele, vagy vak koldus vezetőjének adta —a gyermekvédelem nagyobb öröme, aminthogy erre is volt jó néhány példánk.

Sok lótás-futás árán így szerezhetett össze Kovács Péterné és a hozzá hasonló sok száz más „élelmes” hadiasszony egy egész év alatt 4040 korona pénzt a maga meg a három gyermeke megélhetésére.

Mellesleg megjegyezve, az sem egészen érdektelen, hogy ugyanebben az időben, ugyancsak egy év alatt az a hatósági tisztviselő, aki hivatalos íróasztalánál, egy szobába tizedmagával összezsúfolva, nap-napután hetven-nyolcvan Kovács Péterné ügyétbaját intézte és akinek volt odahaza szintén felesége, két

gyermeke, tehát akinek ugyancsak négy tagú családról kellett gondoskodnia, szóval: hogy ez a hatósági tisztviselő, teljes címén: „fővárosi ideiglenes segéd-fogalmazó”, vajjon mit is keresett? Ezt is ideírjuk:

Havi díja volt 150 K. vagyis egy évre .	1.800 K
Negyedévi lakbére 100 K. vagyis egy évre	400 „
Háborús segélye egy évre.....	1.800 „
Családi pótléka egy évre.....	<u>400 „</u>
Vagyis összesen <i>volna</i>	4.400 K
Csakhogy ebből nyugdíj, adó, jóléti alap mi egyéb levonásokról levonandó legalább.....	<u>360 „</u>
Marad egy évre pontosan.....	4040 K

Tehát: pont ugyanannyit, mint amennyi Kovács Petemének jutott, pedig Kovács Péterné volt a szegény hadiasszony, ő meg az úr, a hatóság!

Dehát nem az 1918-ik esztendő tisztviselőnyomoráról beszélünk, hanem Kovács Peteméről, az „élelmes” hadiasszonyról, illetőleg most már annak az ellentétéről, a „nem élelmes” hadiasszonyról.

Mit csinált a „nem élelmes” hadiasszony?

Az is megkapta a hadisegélyét, egy évre 2400 K-t. De mert egyéb segély szerzéséhez semmi tehetsége nem volt, ennél fogva, szegény, — munkára adta magát, dolgozni járt és megkeresett naponként 6—8 koronát, mondjuk: egy évre kerekszámban 2400 koronát, állott tehát a rendelkezésére egy évre 4800 korona, vagyis *760 koronával több*, mint az „élelmes” hadiasszonynak, aki segélyekből csak 4040 koronát szerzett össze és ezért talán többet lótot-futott, többet dolgozott, mint a „nem élelmes” asszony a gyári napszámban.

Igaz, hogy gyermekeire gondot nem viselhetett, igaz, hogy szerény kicsi háztartása is felborult egészen, de azért gyermekeit a napközi otthonba ő sem adta, azokból kis utcai csemeték fejlődtek, mert — sajnos, azt is meg kell állapítani, hogy — a napközi otthonok átlag 8—9000 gyermeket gondoznak naponként Budapesten, holott az elemi iskolákba és kisdédóvókba járó gyermekek száma Budapesten körülbelül 80.000, ezek közül körülbelül 50.000 szorult ingyenes felruházásra, tehát valószínűleg ugyanannyinak kellett

volna rászorulnia a napközi otthonokban való gondozásra is.

Még csak azt kell megjegyeznünk, hogy a „nem élelmes” hadiasszony *kockázatot is vállalt* azzal, hogy munkába ment, mert kitette magát annak a veszedelemnek, hogy *a hadisegélyét megvonják*, sőt a felvett hadisegélyt behajtják rajta és *csalásért még be is csukják*, mivelhogy a hadisegély csak annak járt, aki a maga keresetével kevesebbet keresett, mint amennyi a hadisegélye volna. Íme, némi melléviglantással egy kicsi példa arra, hogy a hatósági intézkedés maga is segélygyűjtésre készítette a hadiasszonyokat és büntetés terhével riasztotta el őket a munkától.

Miből élt meg a hadiözvegy?

Folytassuk a példát most Kis Pálné hadiözvegyen, akinek az ura szintén napszámos volt, szintén hadba vonult, de elesett, szegény, ő maga meg itt maradt három hadiárvajával és elmúlt a hat hónap is a férje eleste után, megszűnt tehát a hadisegélye, helyette pedig kapott özvegyi ellátást.

Nézzük, mit szerezhetett össze Kis Pálné hadiözvegy és három hadiárvája?

A hadiözvegy nyugdíja évi 72 koronától 300 koronáig terjedhetett, a gyermekeinek nevelési járuléka pedig minden árva után *évi* 48 korona; járt azután még ideiglenes évi segély az özvegynek: *havi* 5 korona, a gyermekeinek pedig *fejenként* és *havonként* 1—9 koronáig terjedhető összegek.

Vegyük mindenből a maximumot és akkor Kis Pálné meg három hadiárvája állami törvényes ellátásként a következő summákat kaphatta:

Nyugdíj címen egy évre	300 K-t	
Három árva után egyenkint évi 48 K-t		
összesen . . .	144	„
Ideiglenes évi segélyként a maga személyére havi 5 koronát, egy évre . . .	60	„
Ideiglenes évi segélyként a gyermekei részére havi 9—9 koronát számítva egyenkint három gyermekre, vagyis összesen havi 27 K-t, egy évre tehát	324	„
Végeredményben: állami törvényes hadiözvegyi és hadiárva ellátás címén kaphatott egy évre.....	828 K-t.	

Látnivaló, hogy Kis Pálné hadiözvegy rosszabbul járt, mint Kovács Péterné hadiasszony a három gyermekével, mert amíg Kovács Petemének hadisegély címén egy évre 2400 korona hadisegély járt, addig ő szegény csak 828 korona állami ellátást kapott. Ráfizette tehát férje életét és egy évre 1572 koronát.

Igaz, hogy a másfajtajú segélyekben bővebben csöppent-csurrant neki, lévén ő hadiözvegy.

A kerületi elüljáróságnál a hadiasszonynak járó külön havi 20 koronájával szemben ő kaphatott a Fejérváriné-féle alap címén havi 40 koronát is, vagyis egy évre.....	480 K-t
A Népjóléti Központnál ő is megkaphatta a havi 50 koronát, egy év alatt tehát.....	<u>600</u> „
Összesen 1.080 K-t.	

Ezen a ponton tehát Kis Pálné hadiözvegy már 240 korona erejéig jobban járt Kovács Péterné hadiasszonynál. Annál inkább jobban, mert azért ő is megkaphatta sok utánjárással azokat az időről-időre kikilincselte 20—50 koronákat, amiket Kovács Péterné is összeszerzett és amelyeknek összege, amint azokat részleteztük, 800 korona volt. Sőt azonfelül más források is bugyogtak számára. Nevezetesen:

A Hadsegélyző Hivatalban, mint hadiözvegy, kaphatott havonként 30 koronát, egy évre.....	360 K-t
A Hadigondozó Hivatalnál is sikerült talán kieszközölnie egyszer-kétszer valami segélyt, mondjuk egy évre összesen.....	200 „
Végül ha a nagyobbik gyermeke már középiskolába járt és jól tanult, a a Hadigondozó Hivaltól a Népjóléti Központ javaslatára erre a gyermekére nevelési segélyt is kaphatott, évi <u>400</u> „	
Összesen 960 K-t.	

Összegezve most már Kis Pálné hadiözvegynek és három hadiárvajának összes segélyeit, összeszerhetett egy év alatt:

Állami ellátás címén.....	828 K-t
A kerületi előjáróságok és a Népjóléti Központ havi segélyei címén	1.080 „
Mindenfelől összeszerezhető segélyekből	800 „
A Hadsegélyző Hivatal és a Hadigon- dozó Hivatal útján.....	960 „

Összesen 3.668 K-t.

Szembeállítva most már Kovács Péterné és Kis Pálné esetét: az előbbi, mint kimutattuk, összeszerezhetett egy év alatt 4040 koronát, Kis Pálné pedig összeszerezhetett 3368 koronát, vagyis végeredményben hadiözvegy létére *372 koronával kevesebbet* mint a hadiasszony.

És ekkor már „élelmes” hadiözvegy volt.

Persze a gyermekei számára ő is kaphatott cipőt, ruhát. Ha még Örökségül férje után kisbabája is talált születni, kaphatott még 1000 korona anyacsecsemővédelmi segélyeket . . . Egyebekben pedig gyermekeit ő csak úgy nem adta be a napközi otthonba, mint a hadiasszony és a minek újból részletezendő élelmezési árak mellett, élt-éldegélt 3368 koronából, ha ugyan időközben meg nem halt.

Persze, ha Kis Pálné hadiözvegy nem volt „élelmes” hadiözvegy, akkor nem kapott mást, mint a 828 korona állami ellátást. Egyebekben pedig munka után kellett látnia, amivel megkeresett egy év alatt vagy 2400 koronát s így azután felment az állami ellátással együtt 3228 koronára, tehát még mindig nem annyira, mint amennyit segélyekből, — igaz, hogy több munkát igénylő utánjárással — összeszerezhetett.

Lábatlan János hadirokkant.

Térjünk rá Lábatlan János hadirokkant esetére.

Elvesztette szegény, mind a két lábát a háborúban, hazajött a feleségéhez meg a három gyermekéhez, „véglegesen rokkant”-nak nyilvánítva és „véglegesen elbocsátva a hadsereg kötelekéből”, ami egyúttal családja hadisegélyének megszűnését is jelentette.

Hogyan gondoskodott Lábatlan Jánosról és családjáról az állam?

A maximumot véve minden egyes tételnél:

Rokkantsági nyugdíj járt Lábatlan Jánosnak egy évre.....	288 K
Sebesülési pótdíj két tagjának elvesztéseért.....	288 „
Teljes munkaképtelensége folytán járt neki havi 15 korona, egy évre ...	180 „
Törvényes nejeének ellátásaként járt havi 5 korona, egy évre	60 „
Három gyermekének ellátásaként járt egyenkint havi 5 korona, vagyis <i>összesen mind a háromnak egy évre</i>	<u>180 „</u>
Összes állami ellátásként egy évre . .	876 K

Vagyis Lábatlan János hadirokkantról és a feleségéről meg három gyermekéről, pont 48 koronával dúsabban gondoskodott az állam, mint Kis Pálné hadiözvegyről és három hadiárvajáról. Igaz, hogy ennek a 48 korona többletnek a terhére esik maga szegény Lábatlan János is, mint munka- és keresőképtelen hadirokkant, de azért enni-képes, élő emberroncs.

A különböző kiegészítő és rendkívüli segélyek útján ugyanannyit szerezhetett Lábatlan János hadirokkant, mint Kis Pálné hadiözvegy, vagyis összesen 2840 koronát egy évre. Jövedelmei tehát így alakultak:

Állami ellátás.....	876 K
Egyéb segélyezések.....	2.840 „
Végösszegben . .	3.716 K

Itt már aztán Lábatlan Jánosnének igazán külön is a nyakába kellett vennie a lábát, hogy valahogy rokkant urát meg három gyermekét fenntartsa. Mert ha a rokkant ura még „élelmes” sem volt és ennyi külön segélyt sem szerzett össze: — abból a 2400 koronából, amit Lábatlan Jánosné napszámmunka útján az 1918-iki munkabérvizonyok szerint megkereshetett, — Lábatlan Jánosék csak gyomortalanul élhettek volna meg.

„A közsegélyezett”.

Vegyük legvégül Pinczelakó Józsefnét, akit az a szerencsétlenség ért, hogy az ura nem a háborúban esett el, vagy pediglen az ura nem a háborúban

vesztette el a két lábát, hanem csak a villamos gázolta el szegényt.

Mit szerezhetett össze Pinczelakó Józsefné a maga és a három gyermeke részére, ha nagyon élelmes volt?

Hadisegélyt nem kaphatott.

Özvegyi ellátást még kevésbbé.

Rokkantsági ellátás sem járt neki.

Minden segélyjövödelme csak az lehetett, amit a kerületi elöljáróságnál, a Népjóléti Központnál, meg egypár jótékony egyesületnél kilincsel ki.

A kerületi elöljáróságnál kaphatott szegénységély címén havi 20 koronát, egy év alatt.....	240 K-t
A Népjóléti Központnál ő is megkaphatta a havi 50 koronát, egy évre .	600 „
Külön-külön kikunyorálás útján 10—20 koronákban szerezhetett a kerületi elöljáróságnál egy éven át további	100 „
A Népjóléti Központnál ugyanilyen módon egy évre további.....	200 „
Elzálogosított ruhaneműek kiváltására kaphatott még.....	100 „
A különböző jótékony egyesületeknél is összeszedett összesen egy évre .	200 „
Végösszegben egy év alatt.....	1440 K-t

Pinczelakó Józsefné igazán nem tehetett mást, mint hogy vagy munkára adta magát, vagy pedig templomi koldusnak ment. Ámbár a szabályrendelet a papiroson tiltja a nyilvános koldulást, de sajnos, csak papiroson gondoskodik arról is, hogy a koldulás helyett miképp tudjon a szegényember megélni.

A mese tanulsága.

Miért részleteztük ily krajcároskodó aprólékos-sággal Kovács Péterné, Kis Pálné, Lábatlan Jánosné és Pinczelakó Józsefné esetét? —Semmi sem mutat rá oly rikítóan a mai úgynevezett népjóléti tevékenység primitív, tökéletlen rendszerére, mint ez a négy gyakorlati példa, amely mindmegannyi tipikus sablonja a felmerülő eseteknek.

Ma is csak túlnyomó részt pénzsegéllyel operál a hatóság és a társadalom népjóléti tevékenysége.

Jórészben ezzel volt kénytelen operálni a Népjóléti Központ is. Forgalmi statisztikánk szerint 1918-ban körülbelül 167.000 eset közül 40.000 esetben intézkedésünk pusztán pénzsegélyezésből állott. Pénzsegélyből azért, mert egyrészt intézményes segítség módjai nem állottak a rendelkezésünkre, — másrészt azért, mert a segélykérőknek pénz, pénz és pénz kellett elsősorban, — hacsak húsz korona is, de pénz legyen.

Intézményes tevékenységünk javarésze az anyacsecsemővédelem ellátásában, azután kisebb számban, de újabban mindjobban dagadó arányokban a gyermekvédelmi gondozásban, egész és teljes általános hatályossággal pedig a gyermekfelruházásban bontakozhatott ki.

Csakhogy a legtöbb népjóléti ügyágban intézkedéseink jobbára ötletszerűek voltak, és csak úgy, ahogy az egyes esetek felmerültek és azok tudomásunkra jutottak, járhattunk el többé-kevébbé eredményesen.

Nagyon jól tudjuk, hogy Kovács Péterné hadiasszonyon, Kis Pálné hadiözvegyen, Lábatlan János hadirokkanton és Pincelakó Józsefné segélyesen hogyan kellene igazán segíteni.

Ha egészségesek, munkaalkalomhoz kell őket juttatni, hogy tisztességes keresetre telessenek szert. Gyermkeiket a napközi otthonokban kell elhelyezni, őket magukat rendes lakáshoz, élelmezéshez juttatni. Ha betegek, gondoskodni kell a gyógyításukról, a gyermekeiket fokozottabb gondozásba kell részesíteni, esetleg átmeneti otthonba tenni, őket magukat pedig valamelyik jóra való család gondozásába elhelyezni.

Akárhány Kis Pálné hadiözvegy például magához vehetné Pincelakó Józsefné munkaképtelen (nem hadi) özvegyasszonyt, ha érte a hatóság annyi tartásdíjat fizetne, mint amennyibe például az intézeti elhelyezése kerülne. Így Pincelakó Józsefné is jól járna és jól járna Kis Pálné hadiözvegy is, mert a háztartását odahaza tovább vezethetné, gyermekeire közvetlenül is gondot viselhetne, mindössze háromnégy közel tartásra szoruló embert kellene gondoznia és az azokért fizetett gondozási díjból ő is meg a három árvája is vele élhetne.

Ámde óvakodni akarunk attól, hogy csak meg is kíséreljük a sablonok felállítását arra nézve, *miként* kell az *egyes* esetekben eljárni.

A helyes és az okos népgondozó tevékenységnek épen az az egyik főfeltétele, hogy *ne legyen sablonos, mindig az adott esethez simuljon*. Minden egyes felmerülő ügyet teljesen egyenesítő módon kell ellátni. *Ezt pedig tömegforgalom keretében nem lehet.*

A népjóléti tevékenység egyenesítő munkája megköveteli *a legteljesebb decentralizálást*, egészen az individuálizálásig, egészen odáig, ahol a *gondozásra szoruló ember mellett ott áll a gondozásra képes ember*. Ilyet pedig nem lehet taláalomra venni a társadalom önkéntes ajánlkozói sorából, akik hirtelen buzgolkodással, ideig-óraig való igyekezettel, de sokszor csak dilettáns módjára járhatnak el a rájuk bízott embersorsok irányításában. *Szakképzett, hatósági, díjazott közegeket kell beállítani a népgondozás munkájába.*

A tervek, a programok arról, hogy mit, hogyan kell tenni, eléggé kialakultak. Abból, hogy mit kell előbb, mit kell utóbb csinálni, válogatni nem nehéz. De semmit sem lehet megcsinálni és nem lehet addig komoly eredményeket elérni, amíg a népjóléti tevékenységnek az egész vonalon, *egészen a legalsó fokig kiépített olyan szervezete* nincs, amely szervezetnek legalsó fokán ott áll az ember mellett az ember: jó szóval, tanáccsal, tettel és — kényszerrel is, ha kell.

Munkálatunk harmadik részében igyekezünk előadni, hogy a népjóléti igazgatás megfelelő szervezetének kiépítését miképen képzeljük.

III.

Javaslatok a népgondozás megszervezéséről.

Munkálatunk első részében bemutattuk Budapest embervédelmének szervezetlenségét és rámutattunk arra, hogy ámbár a főváros a háború alatt,, 1916-ban, modern szellemű kísérletnek beillő szabályrendeletet alkotott arról, mikép óhajtja a törvény-szabta, szükös szegényellátást széleskörü népjóléti gondozássá kifejlesztteni: — mi volt az oka annak,, hogy ez a szabályrendelet nem ment át az életbe.

Munkálatunk második részében apróra felszeleltük azt a népjóléti tevékenységet, amelyet a háború utolsó két éve alatt a hatóság és a társadalom már a papiron levő új szabályrendelet alapján kifejtett, egyúttal részletes beszámolóval szolgáltunk a Népjóléti Központnak tevékenységéről. Elmondottuk, miért nem volt módunk rendszeres, intézményes munkára,, miként kellett hatósági hatáskör nélkül olyan ügykört vállalnunk, ami nem a mi feladatkörünkbe tartozott, miként láttuk el mégis ezeket az ügyeket toldó-foldó munkával és szomorúan nyitott szemmel magunk is látván, hogy az élet nyomorának fuldoklóit ideig-óráig való injekciókkal táplálhatjuk csupán. Beszámolónk minden egyes pontja kapcsán igyekeztünk gyakorlati javaslatokat is tenni arra nézve,, hogy az egyes népjóléti ügyek helyesebb és teljesebb ellátása, milyen intézkedéseket igényel, hangoztatva mindenütt, hogy a megfelelő intézkedések foganatosítása és keresztülvitele radikálisan rendelkező hatáskört igényel.

Most a tapasztalatok eredményeit kellene leszűr-nünk és munkálatunknak ebben a harmadik részében javaslatokat kellene tennünk arról, hogy ami eddig rosszul csinálódott, miként csinálódhatnék jobban a jövőre, úgy, hogy az embervédelem programjai végre is az elmélet teréről a gyakorlat, a valóság *az élő élet* termelő talajára plántálódjanak.

Munkálatunknak ebben a harmadik részében nem az a célunk, hogy az embervédelem különböző ügyágaiban a tennivalókat újból hangzatos program-tervezetekbe foglaljuk. Az állami szociálpolitika, amely végre az új korszaknak elsőrangú lelkiismeretben ügyévé emelkedett, bizonyára a legjobbat, a leghelyesebbet fogja törvényerőre emelni. De a legjobb, a leghelyesebb törvény is csak a papiroson jó és helyes, mindaddig, amíg végrehajtva nincs, és minden reform. minden alkotás annyit ér amennyi életet, valóságotbeléje azok a tényezők, azok a szervek, tudnak önteni, amelyek végrehajtására hívatva vannak.

A jó és helyes törvények végrehajtására, a népgondozás művének gyakorlati keresztülvitelére, tehát *oly szervezet* is kell létesíteni, amelyek érzékkel, képzettségei és szeretettel működnek a gyakorlati népgondozás terén.

Az első lépés megtörtént a külön munkaügyi és népjóléti állami főhatóság felállításával. Ez a pusztá tény is igazolja annak az elvnek elismerését, hogy *a népgondozás: állami feladat*. De most már fölötte fontos, hogy az új kormányfőhatóság *megfelelő középfokú és alsófokú szervekkel is* rendelkezze. Itt aztán felmerülhet az a kérdés: vajjon a középfokú és alsófokú szervek a kormányfőhatóságnak *közvetlen* szervei legyenek-e, avagy bízassanak-e a középfokú és alsófokú végrehajtási intézkedések a közigazgatás meglevő szerveire, *a törvényhatóságokra és a községekre, helyesebben: az azok helyébe lépő közületekre*.

A munkaügyi és népjóléti állami főhatóságnak bizonyára sürgősen döntenie kell arról, hogy ezt a kérdést miképen rendezze. A megoldás háromféle lehet:

Az *első* megoldás, hogy *az állam a maga hatáskörébe* vonja a népjóléti gondozást és igazgatást az egész országban és ehez képest *önálló* állami közép-

fokú és alsófokú szerveket létesít. Ebben az esetben természetesen *maga gondoskodik is* a megfelelő népjóléti gondozás anyagi szükségleteinek fedezetéről.

A *második* megoldás az lehet, hogy a népjóléti állami főhatóság szigorúan megállapított irányelvek szerint *a törvényhatóságokra és községekre, illetőleg a helyükbe lépő közületekre bizza* a megfelelő középfokú és alsófokú népjóléti igazgatási szervek létesítését, rájuk rój ja továbbá az adminisztrációval, valamint a népjóléti feladatok teljesítésével járó költségek részben való fedezését, ámde azért *maga is megfelelő anyagi hozzájárulásával* támogatja őket népjóléti feladataik teljesítésében.

A *harmadik* megoldás az lehet, hogy a népjóléti állami főhatóság *kizárólag a törvényhatóságokra és községekre, illetőleg a helyükbe lépő közületekre* rójja a népjóléti feladatok teljesítésével járó összes költségeket is, ebben az esetben azonban vagy el kell készülnie lennie arra, hogy e közületek különböző méretekben fognak e feladataiknak megfelelni, vagy pedig a népjóléti állami főhatóságnak radikálisan közre kell hatnia abban az irányban, hogy e közületek háztartásaiban oly lényeges új beosztás történjék, amely lehetővé tegye, hogy a népjóléti feladatok teljesítésére elegendő összegeket biztosíthassanak.

Budapesten eddigelé úgy állott a helyzet, hogy a szegényellátás tulajdonképen községi feladat és a főváros a községi alap, valamint a szegényalap terhére tartotta fenn a maga szegénysegélyező intézményeit és gondoskodott a szegényellátásról is. E községi feladatok jelentékeny részének ellátása is a gyakorlatiban a Népjóléti Központra hárult át. Minthogy azonban az e célból rendelkezésre álló összegek a háború alatt távolról sem bizonyultak elegendőeknek, ennél fogva a fővárosnak, illetőleg a Népjóléti Központnak állami támogatást is kellett kérnie és ezt a támogatást a hadijövedelmi adó hozadékából az Országos Hadsegélyező Bizottság útján, illetve annak jogutódja, az Országos Hadigondozó Hivatal útján nyerte.

Nézetünk szerint ez az állapot átmenetileg sem tartható fenn. A radikális megoldás pedig minden-

esetre: *a népjóléti igazgatás teljesen állami megszerzése volna.*

Munkálatunk további során igyekszünk e felfogásunkat érveinkkel támogatni és egyúttal feltárni. azt is, hogy a népjóléti igazgatás állami szerveinek kiépítését milyen módon, mily alakban képzeljük.

1.

A népgondozás: állami feladat.

Ma már bizonyára nyitott ajtókat döngötünk, amikor annak bizonyítására vállalkozunk, hogy a népgondozás eminenter állami feladat. Az eddigi törvények azonban, még pedig az 1872: XXXVI., továbbá az 1898: XXI., valamint az 1901: VIII., és az 1901: XXI. törvénycikkek, a közsegítésre szoruló munkaképtelen és keresőképtelen szegényeket, valamint azokat, akik. betegségük alatt keresetmódjukat ideiglenesen nem folytathatják, továbbá a kórházi ápolásban nem részesülő szegény betegeket, nemkülönb a gyógyíthatatlan szegény betegeket, a gyógyíthatlan, de nem közveszélyes elmebetegeket, a közsegítésre szoruló ártalmatlan hülyéket, siketnémákat, vakokat és nyomorékokat, azután a közsegítésre szoruló szegény gyermekeket, végül általában az önhibájukon kívül nyomorban sínylődő, de a segítésre érdemes szegényeket, — egyszerűen és rövidesen *a községek szegényellátó feladatkörébe* utalták. Hogy a községek — Budapestet sem véve ki — mikép tettek eleget e feladatuknak: főlöszleges újból részletezni. Kényelmes futballozás az illetősegi elv labdájával és a goal — 10-20 koronás havi „szegényellátás-t” eredményezett.

Mindezek a felsorolt törvénycikkek tehát egy átruházó intézkedéssel egyszerűen lerázták magukról át a községekre a szegények gondozását.

A tágabbkörű népjóléti gondozásról viszont alig egynehány törvénycikk intézkedik. Ilyenek: a nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről szóló 1898: XXI. t.-c, az állami gyermekmenedékhelyekről szóló 1901: VIII. t.-c, a hét éven felül levő gyermekek gondozásáról szóló 1901: XX. t.-c, az

ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről szóló 1891: XIV. t. c, amely törvények végrehajtásának bírálata nem tartozik e munkát keretébe.

Kétségtelen azonban, hogy ámbár rendeltetése szerint, az állam tulajdonképpen maga volna a legfőbb népjóléti intézmény, a múltban az állam nem bizonyult annak.

Az állam célja: a benne élők boldogulásának biztosítása.

Szinte szórói-szóra ideiktathatnók ama fejtegetéseinket, amelyekkel már a főváros népjóléti igazgatásának megszervezése ügyében tett előterjesztésünket, 1916-ban kísértük, és amely fejtegetések során már akkor is azt kellett levezetnünk: miként tért le az állam az időknek során tulajdonképpen való feladatainak mesgyéjéről, miként romlott le egyszerű közigazgatási gépezetté.

Az elmúlt korszak állami élete a maga sokágú igazgatása érdekében oly hatalmas, bonyolult gépezetet tartott üzemben, hogy a célt szolgáló mellék- vagy részműveletek mögött háttérbe szorultak maguk a célok, amelyekért az egész közigazgatás gépezete forog.

A mindennapi élet számtalan vonatkozásában láthattuk, hogy az állam mi mindent követelt az egyéntől, nemcsak anyagi- vagy véráldozatban, hanem az egyén feltétlen alkalmazkodásában mindahoz, amit törvények, rendeletek elébe szabnak. S láttuk, hogy míg egyrészt szinte természetes következással merültek a köztudat alá a magasabb célok, melyek érdekében a törvényt állítólag hozták s azokat alkalmazták, addig ugyanoly természetes következással jutott uralomra a célok öntudata fölött a kötelezettségek parancsszava, melynek ép úgy tartozott engedelmesskedni az egyén, aki e kötelezettségeket teljesíteni, mint a hatóság, amely e kötelezettségeknek érvényt szerezni hivatott.

Ki kellett emelkednünk a mindennapi életből hogy az állam iránt való egyéni kötelezettségekben

me pusztán az államhatalom rideg érvényesülését, hanem az állam közösségében élő összes egyének közös érdekeinek egyetemes szolgálatát lássuk; és valósággal fölébe kellett emelkednünk a mindennapi életnek, hogy e fölülemelkedés magaslatából kristályosan szemünkbe tűnjön az állami érdekek, valamint az egyéni érdekek teljes azonossága.

Mert mi más az állam célja, mint a benne élők helyes érdekeinek helyes szolgálata; vagyis az: hogy a közösség hatalmasabb erejével hatalmasabban érvényesítsen mindent, ami az egyén életét egészségesebbé, hosszabbá, gazdaságilag eredményesebbé, jobbá, szebbé és mindenekfelett boldogabbá: tehát erkölcsi, szellemi és anyagi boldogulását teljesebbé, rendszereesebbé, biztosabbá fejlesztheti.

Ámde mit láttunk, ha a mindennapi életen való fölülemelkedés magaslatából vizsgálat alá vettük, vájjon az elmúlt korszak közigazgatása kellő mértékben tett-e eleget a maga sokágú feladatainak épen az egyéni boldogulásra kiható vonatkozásában? Mit láttunk, ha megfigyeléseinket főleg abból a szempontból gyakoroltuk, vájjon az állami élet legfőbb tényezői valósággal és kellő mértékben munkálják-e legfontosabb feladatukat, a nép jólétének fokozását, boldogulása anyagi, erkölcsi és szellemi előfeltételeinek megteremtését? Azt láttuk, hogy a közigazgatás napról-napra való lebonyolódásában legnagyobbbrészt a bürokratikus munka elvégzésében merült ki a hatóságok munkája. A közjövödelmek beszédese, a különböző rendészeti, pénzügyi, belső igazgatási szabályok végrehajtása, az erre vonatkozóan beérkezett ügyiratok elintézése, hatósági vizsgálatok, kihágások ügyei, stb. annyira igénybe vették a tisztviselők idejét és munkásságát, hogy bizony-bizony az igazgatásnak épen az a része szorult vissza, amelyiknek épen azt kellett volna eredményeznie, hogy törvények, rendeletek alkalmazásán s végrehajtásán túl, tehát az eszközök szabályos és kötelesség-hű érvényesítésén túl — *maga a cél* érvényesüljön, vagyis az: hogy az egyének gazdaságilag jobban boldoguljanak, testi egészségük, szellemi fejlődésük feltételeihez teljesebben hozzájussanak. Szóval: a közigazgatás hatékony működésének teljességéből épen az az eredmény nem

valósult meg a kellő mértékben, hogy minden köz-igazgatási szervezet minden egyes ember életének: gyakorlati s személy szerint való vonatkozásában hathatósan érvényesítse a maga legigazibb célját: az egyéni boldogulás feltételeinek minél teljesebb biztosítását.

Az állami gondoskodás, a megfejlő intenzív s személy szerint való gondozás tekintetében jórészt csupán humanitárius feladatainak felismeréséig jutott el, vagyis csupán az úgynevezett szegényügy ellátásáig s ezt is a községre róta. Holott szociális szempontból, az állam ereje s fejlődése szempontjából, *sokkal fontosabb* feladat lett volna arról gondoskodni, hogy *minél kevesebben szoruljanak rá* erre a humanitárius gondozásra, hogy tehát *megelőzzük* azoknak a következményeknek bekövetkezését, melyek a kellő szociális gondozás híján megannyi élő értéktől fosztják meg időnek előtte az államot.

Nemcsak a szociális törvényalkotás eddigi hézagosságában rejlett az e téren való mulasztások hibája, hanem főként *a közigazgatás szervezetének abban a fogyatékságában, hogy nem rendelkezett olyan megfelelő szervvel*, amely az egyének gazdasági s erkölcsi értékének megóvását, megtartását s fejlődését intenzívebb módon lett volna gondozni hivatva.

Pedig az államnak, mint erkölcsi közületnek, abban a tulajdonképen való céljában, hogy a benne élő egyének boldogulásának feltételeit biztosítsa, jut megvalósulásra az államnak *öncélja* is. Hiszen minél jobban biztosítja az állam a benne élő egyének boldogulásának feltételeit, annál jobban képesíti őket arra, hogy munkájukkal, teherviselő s tehervállaló képességükkel fokozzák az állam erejét.

A humanitárius kötelezettségeken felül tehát, *egyenesen az állam erejének fejlődése érdekében* kell végre az intézményes megvalósítás útjára vezetnünk azokat a szociális feladatokat is, melyeket eddig csak hézagosan vagy ötletszerűn láttak el, sokszor egyáltalán el sem láthattak s amelyeknek elmulasztása okozta, hogy a szociális gondozás terén fejlődésünk legértékesebb s legfontosabb feltételeit nem tudtuk eléggé biztosítani.

A gyakorlati szociálpolitika feladatai.

Az egész országról kell szólnunk, amikor a fővárosról szólunk és azokról a szomorú adatokról, melyek azt bizonyítják, hogy évtizedek óta valamennyi kulturálisan fejlett nemzethez és nagyvároshoz képest mily nagy nálunk a gyermekhalandóság s különösen a csecsemők halálozási aránya, mily dús itt az aratása a tüdővésznek meg egyéb népbetegségnek, s mily súlyosan nehezednek a rossz lakásviszonyok és a súlyos megélhetési viszonyok a dolgozó emberekre, — mindezekután pedig mily nagy mértékben s szinte mily természetesen fosztott meg bennünket a kívándorlás évről-évre a legértékesebb emberanyagtól.

Szinte csodálni való, ha mind e szomorú tények ellenére az ország, s vele a főváros, legnemesebb életerejében el nem satnyult végképen, sőt tudott előremenni a fejlődés útján s tudta önmagából pótolni, amit a hatósági és társadalmi gondozás elmulasztott.

Az egészséges életerőnek, a természetes fejlődőképességnek oly hatalmas bizonyosságai ezek, amelyeknek céltudatos ápolása s ezzel a fejlődőképesség teljességének biztosítása: állami érdek és lelkiismereti kötelesség.

Élesebben, mint valaha, kell mindezt látnunk és belátnunk most, amikor a szociális gondozás hiányai következtében elhatalmasodott s évek óta sorvasztó bajok tetejébe jött a háború és viharával végigpusztított a megmaradt életértékek közt. Fejlődőképességünk legnemesebb anyaga vérzett el a harc-tereken, a felfokozódott gazdasági és szociális bajok pedig még az eddiginél is szabadabban szedték áldozataikat az itthonküzködők körében. A háború elmúlt viharának egy-egy villámfénye a hadiözvegyek, hadi-árvák, hadirokkantak gyászos tömegén túl, mintegy reflektorszerűen világít rá *azokra a temetőkre, melyeknek nem kellett volna oly sűrűn benépesülniök, ha az állam intenzívebben látta volna el az embergondozás, az embervédelem feladatait.* S ha a magyar nép egészsége életereje, természetes fejlődőképessége e mulasztások végzetes következményeinek eddig legalább részben elejét is tudta venni: — vájjon hogyan leszünk

ezután, amikor a mostani háborúban a nemzeti élet-erő java veszett el, a velejáró fokozott gazdasági és szociális bajokkal pedig maga a fejlődőképesség ereje satnyult, — mitől várhassuk szociális téren való mulasztásaink további ellensúlyozását a jövőben?

A magyar nép boldogulása legelsősorban azon múlik, hogy az ország milyen gyorsan tudja helyreépíteni az elveszett emberanyagot mennyiségi-leg és minőségileg, miképen bírja a háborúból hazatérőket megfelelő keresethez juttatni s a többiek keresetét felfokozni annyira, hogy a szociális állam-emberhez méltó emberi életet biztosíthasson minden dolgozó egyénnek.

Erről kell tehát most beszélni mindenekelőtt és ezen a téren kell cselekednünk mindenekfelett.

Mit kell tehát tennünk s mire van szükségünk?

1. Okos közgazdasági politikára, mert a gazdasági előfeltételek nélkül nincs szociális haladás s csak ezzel biztosíthatjuk a gazdasági előfeltételeit annak is, hogy itt az elveszett emberérték pótlására minél több gyermek szülessen, minél kevesebb haljon meg, minden dolgozó ember jobb helyzetbe kerüljön s így gyermekét jól fel is nevelhesse.

2. A helyes embervédelem politikájára, hogy minél több gyermek és ember maradjon életben, hogy minél jobban védhessük meg az anya egészségét, de védhessük általában az ember testi és erkölcsi épségét főleg azoktól a mótelyektől, amelyek nemcsak neki ártanak, hanem környezetére és a következő generációkra is kihatnak.

Egyszóval: nagyszabásúan kiépített, minél kiterjedtebb *szociális törvényhozásra és igazgatási politikára* van szükség. Nemcsak programok, nem hosszas tárgyalgátások kellene, hanem gyors, eleven, tervszerű cselekedetek. Ezek mellé az elsőrendű feladatok mellé, melyek a jövő haladását biztosítják, sorakoznak természetesen továbbra is humanitárius kötelességeink: hogy a lehetőséghez képest támogassuk azokat, akik épen a kellő állami gondozás híján, vagy a háború következtében jutottak oly helyzetbe, hogy magukról gondoskodni nem tudnak.

A háborús segítő tevékenység gyakorlati tapasztalatai élesen mutatnak rá arra, hogy a közönséges

szegénységélyezés, vagy mondjuk: közjótékonyság — értve ezalatt pénzbeli és természetben való segítség adását — csak a hirtelen feltáruló ínség enyhítésére volt alkalmas. Annyi pénzt a maga hibáján kívül kereset nélkül maradt szegénynek nem lehet adni, mint amennyivel életszükségeit önértetének minden sérelme nélkül ki tudná elégíteni, ha:

1. megfelelő keresethez juttatjuk, ha
2. általában az életviszonyokat tesszük olcsóbbakká számára, ha
3. családja gondozásában, gyermekei felnevelésében vagyunk intézményesen segítségére, ha továbbá
4. egészséges fejlődésének feltételeit minél teljesebben megteremtjük s megvédjük őt a fenyegető népbetegségek métélyeitől, illetőleg betegsége esetén megfelelő ápolásáról intézményesen gondoskodunk.

A tulajdonképpen való szegénységélyezés, tehát — ott ahol nem teljesen és végkép keresőképtelen szegényekről van szó, — *csupán első segítség számba mehet, mert ha rendszeres segítség formájában folytatólagosan gyakoroljuk: sok esetben csak ingyen-élőket, koldusokat* nevelünk, akik munka helyett a segélyezésben keresik tengődésünk alapját.

Ép ezért az úgynevezett közjótékonyságnak adományaiban tulajdonképpen nem is volna szabad mászt részesíteni, mint a teljesen keresőképtelen, elhagyott, megrok-kant, beteg szegényeket, akik magukat saját erejükből fenntartani képtelenek s akikről hozzátartozóik sem tudnak gondoskodni. A hatóságnak ily egyénekk szemben való feladatait eddig csak papiroson kör-vonalazták a meglevő tételes szabályok. Ezeket vagy intézetekben, vagy arra való családoknál kell a köz terhére elhelyezni, avagy rendszeres pénzbeli és egyéb segítségben részesíteni. Ezekről pontos nyilván-tartást kell vezetni s ezekkel le kell számolni, hogy ők a köznek csupán teherlapján szerepelnek: — meddő kiadások, melyekért erkölcsi felmentvényt az emberies-ség érzése ad.

A hatóságnak igazi népjóléti működésére s e működés intézményes szervezésére azért van most — és soha annyira mint most — szükség, hogy a veszendő ekszisztenciákat megóvjuk az elveszéstől, hogy talpra segítsük, tehát oly módon segítsük őket, hogy

hovatovább nélkülözhessek a segítségünket és megállhassanak a maguk lábán.

A munka- és keresőképes, s ezért csak időlegesen segítségre szorulókat, tehát *elsősorban munkával, kereseti alkalom nyújtásával* kell megsegítenünk és pénzbeli, természetben való segítséggel csak addig szabad részesíteni őket, amíg oly helyzetbe nem hozzuk, hogy keresetükből önállóan fenntarthassák magukat.

Következtesen érvényesíteni kell azt az alapelvet, hogy a munka- és keresőképesek hatósági támogatásának mellőzhetetlen feltétele: *a munka*.

Ezzel jár természetesen az államnak az a kötelessége, hogy *munkaalkalmakról* gondoskodják, hogy a munka- vagy állás nélküli a maga kenyérkereső elhelyezését megtalálja. *Senki, aki munkára vagy keresetre képes, ne élvezze ingyen a hatóság támogatását.*

De részesülhessen a méltányossághoz képest megfelelő támogatásban az olyan egyén, aki átmenőleg *munkájával sem* tudja önmagának s családjának létfenntartási szükségleteit kielégíteni. Az ilyet azonban csak addig szabad támogatnunk, amíg oly helyzetbe nem sikerül őt hoznunk, hogy ismét önállóan gondoskodhassak magáról és családjáról. A támogatás mértékének ehhez a célhoz is kell irányulnia.

A háborús segítő tevékenység éppen ebben a tekintetben járt egészen rossz úton. Kellő szervezettség híján munkát, keresőképességet nem tudott nyújtani s pénzbeli, természetben való segítséggel szolgált legfőképen.

Amikor tehát a hatóság népjóléti működését a jövőre intézményesen szervezni akarjuk: ezen a ponton kell is mindent elkövetnünk, hogy *a sokszor helyén nem való pénzsegélyezés*, amelyért csak a háború elemi csapása szolgálhatott mentségül, — *végleges rendszerré ne fajuljon.*

Mindebből következik, hogy nem holmi „szegényügyi” vagy „közjótékonyági” igazgatás újjászervezéséről kell gondoskodnunk, hanem *oly népjóléti igazgatás megszervezéséről*, melynek van humanitárius része is a magukkal tehetetlen, a kimondottan közsegítségre szoruló „gyógyíthatlan” szegények

irányában, de amelynek *legfőbb feladata az életfeltételek, a megélhetési viszonyok megkönnyítése, a munkanélküliség, a pusztító népbetegségek leküzdése (tüdővész, venereas bajok, alkoholizmus), olcsó és egészséges lakások, olcsó étkeztetés lehetővé tétele, az anya-, csecsemő-, gyermekvédelem fejlesztése, a munka értékelésének teljes érvényesítése, munkaképtelenség, betegség esetére pedig a normális életstandard biztosítása és mindannak egységes egy kézben való összefoglalása, amit e téren az állam tehet.*

2.

A népgondozás állami megszervezése.

A munkaügyi és népjóléti állami főhatóságnak megszervezésénél haladéktalanul számba kell venni e főhatóság középfokú és alsóbbfokú külön szerveinek kiépítését.

Minden megokolás felesleges ama tény megállapítására, hogy az országos főhatóságnak gondoskodnia kell arról, hogy rendelkezéseinek végrehajtására megfelelő *középfokú és alsófokú* szervek álljanak rendelkezésére. Nézetünk szerint azt a lehetőséget már eleve ki kell kapcsolni, hogy a már fennálló hatósági szervek útján hajtassa végre rendelkezéseit. Általános szempontból nem is jöhetnek más meglevő hatósági szervek tekintetbe, mint az eddigi belügyminisztériumnak alárendelt közigazgatási hatóságok, vagyis középfokon a törvényhatóságok, — alispán, főszolgabíró, szolgabíró, — legalsófokon — községi elöljáróság, községi jegyző. (Budapesten polgármester, tanács, kerületi elöljáróság.)

A tisztán közigazgatási hatóságok azonban egyrészt már annyira és oly sokféle teendővel vannak megterhelve, másrészt a népjóléti igazgatás annyira különbözik, annyira elüt a ridegebb szellemű közigazgatási teendőktől és annyira külön szociális képzettséget igényel, hogy a népjóléti állami főhatóságnak legnemesebb intenciókkal telített rendelkezései sem találhatnák meg a megkívánt szellemtől áthatott, megértő végrehajtást a más közigazgatási hatósági

szerveknél. Elvégre minden eddigi állami főhatóságnak megvoltak a maga — egészen a legalsó fokig — kiépített külön szervei. Tökéletlen és céljának meg nem felelő volna a népjóléti állami főhatóságnak szervező munkálata, ha annak sürgős központi megszervezése mellett hasonlóképen sürgősen nem gondoskodnék a külön végrehajtó szerveknek, tehát a *külön* középfokú és alsófokú népjóléti hatóságnak megszervezéséről is legalább azokban a vonatkozásokban, amelyekben ily külön szervek működése a meglévő más közigazgatási hatósági szervek ügykörébe beleilleszthető semmiképen sem volna.

Amiként például a pénzügyminisztériumnak megvoltak a maga pénzügyigazgatóságai, adóhivatalai, pénzügyőrsége, dohányjövédelmi igazgatóságai, fogyasztási adóhivatalai, vámügyi hivatalai, stb., s amiként egytől-egyig minden minisztériumnak megvoltak a maga külön szervei, amelyeknek irányítása, ellenőrzése magából a minisztériumból történt, akként kell hasonló irányban gondoskodnia a munkaügyi és népjóléti állami főhatóságnak is.

A gyakorlatban történtek már kísérletek ily szervek kiépítésére. Az 1917. évi 900/M. E. kormányrendelet egy a *hadirokkantakat és családjukat, továbbá a hadiárvékat és hadiözvegyeket gondozó szervezet* életbeléptetéséről intézkedett. Legfelső fokon állott volna az Országos Hadigondozó Hivatal és tanács, középfokon a törvényhatósági hadigondozó bizottság és járási hadigondozó bizottság, legalsófokon a községi (városi, kerületi) hadigondozó bizottság, míg az egyének mellé az úgynevezett pártfogó és tanácsadó kirendelése volt tervbe véve. Mindezek a szervek az Országos Hadigondozó Hivatal kivételével, tulajdonképpen társadalmi szervek lettek volna, míg a hatósági intézkedés és ellenőrzés. feladata az árvaszékre, illetőleg a főszolgabíróra és a törvényhatóság első-tisztviselőjére hárult.

A gyakorlat ennek a szervezetnek az *életkép-telenségét* hamarosan igazolta. A legtöbb helyei ezek a különböző bizottságok meg sem alakultak, ahol pedig megalakultak, érdemleges eredményeket alig mutattak fel. De hogy a hadigondozásnak, mely a

népjóléti igazgatásnak csupán csak egy ága, szüksége van megfelelően a legalsó fokig kiépített szervezetekre: ezt már az 1917. évi 900. számú rendelet is elismerte.

Az Országos Hadigondozó Hivatal tapasztalatai igazolják, hogy ezekkel a szervezetekkel egyrészt, de másrészt a közigazgatási hatósági szervekkel (árvaszék, főszolgabíró, alispán) sem igen boldogult és az utóbbi időben próbaképen egyes városokban *nép-irodákat* kezdtek felállítani, amelyek közvetlenül a Hadigondozó Hivatal alá tartoznak és amelynek feladata volt a hadigondozás teendőinek ellátása.

Budapesten, az ország fővárosában is, amint kimutattuk, szervezeti szempontból meglehetősen rendezetlen még a népjóléti gondozás ügye. A szükös szegényellátás a kerületi elüljáróságok ügykörébe tartozik és az 1917. évi január hó 1-én életbeléptetett Népjóléti Központ tulajdonképpen semmiféle hatósági hatáskörrel nem rendelkezik és pusztán a felmerülő szükséghez képest, sokszor egészen önkényesen igyekezett gyakorlatilag a népjóléti gondozás modern követelményeinek megfelelni.

A népjóléti állami főhatóság hivatása volna, hogy a népjóléti igazgatást az egész vonalon sürgősen kiépítse. A külön népjóléti állami főhatóság felállításának pusztá ténye egymaga is szakítást jelentett azzal az avult felfogással, mintha a népjóléti gondozás a szegényügy módjára továbbra is a községek hatáskörébe tartoznék. A népjóléti gondozás szervezetét *felülről* kell megcsinálni és ha az a felfogás kerekednék is felül, hogy a végrehajtás teendőinek ellátása a törvényhatóságokra és községekre, illetőleg az ezeknek helyébe lépő közületekre bizassék, akkor is *felülről az állami főhatóságból, mint központból kell megtörténniök azoknak a pontos és részletes rendelkezéseknék*, amelyek alapján a törvényhatóságok és a községek népjóléti igazgatási tevékenysége szervezendő.

Elsőrangúan fontos tehát, hogy a népjóléti állami főhatóság keretében *megfelelő külön osztály* állíttassék fel, amelynek feladata a népjóléti középfokú és alsófokú külön szerveknek kiépítése egyrészt, más-

részt annak a rendszernek kidolgozása, amely szerint egyéb közigazgatási hatóságok — és elsősorban e törvényhatóságok és a községek — a népjóléti gondozás munkájába beállítandók volnának.

**Hatósági népjóléti irodák és hatósági
népjóléti hivatalok és népjóléti
tanácsok.**

Nézetünk szerint középfokú hatóságként ország-szerte *hatósági népjóléti hivatalokat* kellene felállítani és e középfokú hatóságok keretén belül alsófokú hatóság gyanánt körzetenként *népjóléti irodákat* kellene megszervezni.

Mi volna a népjóléti irodák feladata?

A népjóléti gondozás minden esetében való eljárás és intézkedés, tehát útbaigazítás, tanácsadás, jogvédelem, az anya-, csecsemő- és gyermekvédelem teendőinek ellátása, közsegélyezés, hadigondozás, általában a konkrét népjóléti ügyek intézése, az embervédelem gyakorlati keresztülvitele az egész vonalon. Beleértjük ebbe a népegészségügy adminisztrációját is, amelynek ugyancsak ezek a népjóléti irodák lehetnének az alsófokú igazgatási szervei.

Ezeknek a népjóléti irodáknak kellene nyilvántartaniuk mindazokat, akik körzetükben népjóléti gondozásra szorulnak, de nyilvántartaniuk kellene a társadalmi népjóléti tevékenységet is, gondoskodniuk kellene a népjóléti egyesületek és mindennemű népjóléti mozgalmak ellenőrzéséről feltéve, hogy a társadalmi tevékenységnek e téren helye lesz.

Ilyen népjóléti irodát kellene felállítani *a városokban a szükséghez képest többet is* és mindazokban a községekben, amelyeknek *legalább 20.000 lakosuk* van és amelyeknek szociális, gazdasági viszonyai ily iroda felállítását indokolttá teszik. A kisebb községekben talán elegendő volna egy-egy *népjóléti biztosnak*, mint a legalsófokon való végrehajtó szervnek, kirendelése.

Mindenesetre szakítani kell az 1917. évi 900/M. E. számú kormányrendeletnek azzal a szellemével, mely a hadigondozást az egész vonalon *.tiszteletbeli* társadalmi közegekkel óhajtja ellátni és *..minden népjóléti irodába szakszerűen képzett hiva-*

tásos, érdemleges munkaerőket kell beállítani, a népjóléti gondozás egyenesítő munkájára pedig ugyancsak e célból *szakképzett, hivatásos munkaerőket* ki el rendszeresíteni.

A *hatósági népjóléti hivatalok* feladata volna, hogy a működésük területén levő népjóléti irodákat, valamint a községekben működő népjóléti biztosokat működésükben az állami főhatóság által megszabott irányelvek szerint állandóan irányítsák és ellenőrizzék, hasonlóképpen pedig irányítsák, ellenőrizzék a társadalmi *népjóléti* tevékenységet is, amennyiben ennek egyáltalán helye lesz.

Úgy a népjóléti irodák, mint a népjóléti hivatalok mellé *népjóléti tanácsokat* is kellene szervezni, amelyekben képviselőket nyerhetnének egyrészt a helyi érdekeltségek (rokkantak, hadiözvegyek, munkásszervezetek stb.), másrészt a helyi önkormányzat kiküldöttjei. Ezek a bizottságok a népjóléti irodák, illetőleg a népjóléti hivatalok mellett *irányító és ellenőrző* szervek gyanánt működhetnének.

A népgondozás állami főhatósága.

A népjóléti igazgatás középfokú és alsófokú szerveinek kiépítésére a népjóléti igazgatás egész szervezetének kidolgozására, a majdan kiépített szervezetnek pedig állandó irányítására és ellenőrzésére: a népjóléti állami főhatóság keretében egy külön osztály felállítása ugyanolyan feltétlenül szükséges, mint ahogy eddig is volt a belügyminisztériumban vármegyei, városi, rendőri főosztály, a pénzügyminisztériumban a pénzügyigazgatóságok és átlóhivatalok ügyeit vezető főosztály, stb. stb.

Az a körülmény még szolgálhat megfontolás tárgyául, hogy vajjon a népjóléti hivatalok és a népjóléti irodák felállítását, avagy általában a népjóléti igazgatás teendőinek ellátását bízzák-e a törvényhatóságokra és hárítsák-e a községi feladatok keretébe; kétséget nem szenved azonban, hogy *az elhathatózó irányításnak és rendelkezéseknek magából a népjóléti állami főhatóságból kell történniök* és hogy

a népjóléti igazgatás teendőinek ellátása, ha ez a? törvényhatóságokra és községekre, illetőleg a helyükbe lépő közületekre bízatik, még fokozatosabban szorul az állami főhatóság e célra szervezett külön osztályának állandó irányítására és ellenőrzésére.

Mindenekelőtt tehát szükséges volna: *a népjóléti állami főhatóság keretében oly külön osztály felállítása, mely a népjóléti igazgatás középfokú és alsófokú szerveinek kérdését kidolgozná és a majdan felállított szerveket állandóan irányítsa és ellenőrizze.*

Középfokú és alsófokú szervek, valamint azok állandó irányítása és ellenőrzése nélkül a népjóléti állami főhatóság nem lesz képes rendelkezéseinek megfelelő érvényt szerezni és nem lesz képes a népjóléti igazgatás egységes rendszerét az országban megvalósítani akkor sem, ha a népjóléti teendők ellátására hivatott szervek felállítását egyszerűen a törvényhatóságokra és községekre bízza, ahelyett, hogy abban az esetben, ha rájuk is bízna ezt a feladatot, egyúttal pontosan és a legrészletesebben meg nem szabná e szervek felállításának és működésének módját, alakját, azonfelül pedig a működés legfőbb irányításáról és ellenőrzéséről is közvetlenül maga iiejn gondoskodik.

Eredményes és gyakorlati, szociálpolitikát az állam csak akkor lesz képes folytatni, ha az embervédelem nagy munkájára *külön e célra kiképzett* szerveket tud beállítani, ha tehát haladéktalanul gondoskodik az ebbe; a munkába beállítható *munkaerők képzéséről is gyakorlati tanfolyamok gyors felállítása útján* egyrészt, de másrészt a már beállított munkaerőknek *szeminárium-szerű állandó továbbképzése* alapján.

Ezt a feladatkört nem lehet a népjóléti állami főhatóság egyik osztályába sem beleilleszteni, e célból *külön osztály* létesítése szükséges, mely a népjóléti igazgatás egyes ügyágait ellátó osztályok szükségleteihez mérten és azokkal egyetértően szabályozza mindazoknak a középfokú és alsófokú szerveknek-működését, amelyek a népjóléti állami főhatóság minden ügyágában a rendelkezéseket gyakorlatilag végrehajtani hivatva lesznek.

3.

A törvényhatóságok és a községek, illetőleg az ezek helyébe lépő közületeknek szerepe a népgondozás államosítása esetén.

Bizonyára alaposan meg kell fontolni, vájjon a népgondozás teljes államosítása esetén is *a törvényhatóságok és a községek* végkép kirekesztessenek-e a népgondozás munkájából.

Törvényhatóságokról és községekről szólunk, ámbar bizonyos, hogy a tanácsköztársaság a törvényhatósági és községi önkormányzat helyébe a munkás- és paraszt-tanácsokat fogja állítani. Egyelőre azonban mindenütt még a „törvényhatóság” és „község” kifejezését használjuk azoknak a szervezeteknek a meghatározására, amelyek az eddigi törvényhatósági és községi szervezetek helyébe fognak lépni és amelyekre a megújuló közigazgatás ellátása tartozni fog.

Szociális igazgatás és közigazgatás tulajdonképpen egy-testvérek. Mi azonban a külön szociális igazgatás álláspontján vagyunk, amelyre főképp azért van szükség, mert nem lehet elvárni a közigazgatásnak, különösen a régi korból átvett közigazgatásnak, bürokratikus jellegű szellemétől, hogy a szociális gondozás művét kellő szeretettel, hozzáértéssel és egyéniséssel folytassa. De külön szociális igazgatást tartunk szükségesnek azért is, mert az úgynevezett közigazgatásnak és a szociális igazgatásnak feladatai teljesen különböznek, eltérnek egymástól. Ám, ha a népgondozás intézésére külön szervezetet létesítünk is, ezeknek *szoros kapcsolatban* kell működniök a törvényhatóságok, valamint a községek közigazgatásával.

Mindenesetre megfontolandó tehát, hogy a szoros kapcsolat abban jusson-e megvalósításra, hogy a népgondozás középfokú és alsófokú szervei tulajdonképpen *törvényhatósági, illetőleg községi szervezetek legyenek-e*, amelyeknek működésére azonban az államfőhatóság adná meg a pontos és szigorúan részletezett irányelveket, avagy pedig a középfokú és alsófokú szervezetek *közvetlenül az állami főhatóságnak legyenek-e szervei* és mint ilyenek, a törvényhatósági,

illetőleg községi közigazgatás mellett működjenek olyképen, hogy a törvényhatóságok, illetőleg a községek abban a vonatkozásban, amelyben ez az ő hatáskörükbe tartozik a mellettük működő népjóléti közép fokú, illetőleg alsó fokú szervek utasításait feltétlenül figyelembe tartoznak venni.

Ez a probléma elsősorban *célszerűség* kérdése, de azonkívül anyagi kérdés is.

Az *anyagi* szempontok kétségtelenül az előbbi megoldás mellett szólnak, mert ebben az esetben a népgondozás érdemleges munkájával járó anyagi szükségletek fedezetét és főképen az adminisztrációs költségeket a törvényhatóságok, illetőleg a községek volnának kötelesek viselni. De sok *célszerűségi* szempont is szól az előbbi megoldás mellett, különösen ama *törvényhatósági városokra* nézve, amelyekben a szociális és kulturális tevékenység már meglehetősen kifejlődött.

Áll ez elsősorban *Budapestre*, amely a szociális és kulturális intézmények egész sorozatával rendelkezik és ahol a városi igazgatás ügykörében intézhetnek a közegészség, a közoktatás, a közigazgatás és a közjótékonyosság, sőt a szociálpolitika is.

Megkíséreljük, hogy a szervezés szempontjából külön szóljunk *Budapestről*, valamint a környékbeli községekről — és külön *az ország többi részének* népjóléti igazgatási szervezetéről.

Városi ügyosztály vagy állami hivatal Budapesten.

Ha Budapestre nézve az a megoldás érvényesülne, hogy a népgondozás közép fokú és alsó fokú ellátása a városi igazgatás keretében kerüljön lebonyolításra, ebben az esetben feltétlenül követelni kell, hogy a népgondozás ügye *teljesen egyenlő rangú része és reszortja* legyen a városi igazgatásnak, vagyis a főváros ügyosztályai sorába teljesen egyenlő rangú *népjóléti ügyosztályt* kell beiktatni, amely az állami főhatóság rendelkezései szerint, de egyébként a főváros önkormányzata keretében intézi a gyakorlati népgondozás ügyeit, hajtja végre a gyakorlati népgondozásra vonatkozó állami törvényeket és rendelkezéseket épenúgy, mint ahogy például a közoktatás-

ügyi ügyosztály intézte ezideig Budapesten a közoktatásügyeket.

Óva kell intenünk attól, hogy az a szervezeti tökéletlenség, amely például a Népjóléti Központnak, mint hatósági "hatáskör nélkül szűkölködő hatósági intézménynek szervezetében megnyilvánul, holmi félreformmal orvosoltassék. Félreform volna az, ha Budapesten, a városi igazgatás keretén belül a Népjóléti Központ városi népjóléti hivattá szervezetenék át.

Tudjuk, hiszen kimerítő részletességgel fejtettük ki, hogy a főváros igazgatásának egész struktúrája eddig a tanácsi ügyosztályok rendszerére alapult. A város igazgatásának intéző, irányító szerve: *a tanács volt.* És bármily városi hivatal, vagy intézmény csak a tanács illetékes ügyosztályának irányítása és rendelkezése szerint működhetett. A Népjóléti Központ, amint láttuk, eddig még tanácsi ügyosztálynak sem volt szorosán alárendelve és szervezetileg — a városi igazgatás rendszere szempontjából — szinte a levegőben lógott. Láttuk ennek az anomáliának következményeit a gyakorlati életre való kihatásában, minden okunk megvan tehát, hogy ennek a rendszernek toldó-foldó módon való rendezése ellen komoly-óvást emeljünk.

Mert toldó-foldó rendezés volna csupán, ha Budapesten *városi népjóléti hivatal* szervezetenék, amely valamely *más városi ügyosztály hatásköre alá tartoznék* és így tulajdonképpen megint *csak előterjesztések, instanciázások útján* volna képes a népgondozás középfokú hatóságának ügykörében eljárni.

Közvetlen és teljes bekapcsolás a város struktúrájába népjóléti ügyosztály szervezése: az egyetlen helyes forma arra az esetre, ha Budapesten a középfokú és alsófokú népgondozás megoldása a városi igazgatás keretébe rendeltetnék.

Igaz, hogy ezidőszerint a városi ügyosztályok sorában szerepel már a IX. közjótékonysági, valamint a XIV. szociálpolitikai ügyosztály s így felmerül a kérdés, minek van szükség akkor külön népjóléti ügyosztály megszervezésére Budapesten?

Erre azonban azt válaszolhatjuk, hogy népjóléti vonatkozásban e két ügyosztályon kívül más városi

ügyosztályok is működnek, hiszen a X. közegészségügyi, valamint a VII. közoktatásügyi, sőt a XV. közgazdasági ügyosztály is eminenter népjóléti ügyosztály. Mindezeknek azonban meg is van a maguk pontosan részletezett feladatkörük.

A felállítandó városi népjóléti ügyosztálynak épen olyan feladatkört kell felölelnie, amely a meglévő ügyosztályok egyikébe sem illeszthető bele.

Mert mi volna a feladata Budapesten az állami népgondozás középfokú hatóságaként a városi *népjóléti ügyosztálynak?*

Feladata volna: a népgondozás alsófokú szerveinek kiépítése, vagyis körzetenként hatósági népjóléti irodák felállítása, ezeknek a népjóléti irodáknak irányítása és ellenőrzése, az egyes népjóléti ügyágak intézményes megszervezése, amennyiben ezek az ügyágak már nem valamely más városi ügyosztály keretébe tartoznak. Feladata volna általában gondoskodni arról, hogy a hatósági népjóléti irodák útján a népgondozás gyakorlati tevékenysége terén mindaz végre is hajtassák, ami az egyes népjóléti ügyágak keretében, tehát az anya-, csecsemő-, gyermekvédelem, a hadigondozás, a népegészség, a népélelmezés, a munkaügy, a közsegélyezés, stb. tekintetében törvényes rendelkezés történik.

A hatósági népjóléti irodák ügyeinek vezetése, irányítása már egymagában is hatalmas feladatokat róna erre az ügyosztályra, nem is szólva arról, hogy egyes népjóléti ügyágak bele sincsenek még illesztve egyetlen meglévő ügyosztály feladatkörébe; így hogy egyebet ne említsünk: a hadigondozás ügye, az egyházi és a társadalmi jótékonyosság ellenőrzésének ügye, illetőleg az eddigi egyházi és társadalmi jótékonyosság ügyköreinek átvétele és folytatása, egyáltalán a főváros népjóléti igazgatásának végrehajtása az egész vonalon, amely feladatkörnek, amint kimutattuk, eddig a tanácsban tulajdonképpen nem volt gazdája. Azért is kell, hogy az a középfokú hatóság, mely a népgondozás gyakorlati tevékenységének alsófokú szerveit, a hatósági népjóléti irodákat irányítja, — feltéve, hogy a szervezet elvi kérdésének megoldása Budapestre nézve a városi igazgatás keretében történik —, közvetlen tényezője legyen a városi igazgatás-

nak, tehát népjóléti ügyosztály legyen, mert *csak ebben a keretben működhetik szerves kapcsolatban együtt a népjóléti ügyosztály mindamaz egyéb ügyosztályokkal*, amelyeknek feladatköre ugyancsak a kulturális vagy szociális ügyek bizonyos csoportjára (közegészség, közoktatás, közjótékonyosság, szociálpolitika, kögazdaság) terjed ki.

A népgondozás hathatósabb ellátása érdekében kívánatos volna tehát, hogy a városi igazgatás kerékében az ügyosztályok oly csoportosítása történjék, hogy az összes szociális- és "kulturális vonatkozású ügyosztályok, tehát a felállítandó új népjóléti ügyosztály, valamint a VII. közoktatásügyi, IX. közjótékonyosságügyi, a X. közegészségügyi, a XIV. szociálpolitikai és népjóléti vonatkozásban a XV. kögazdasági, sőt a VIII. közélélmzési ügyosztály is, — *egy csoportvezető (népbiztos) alatt egy ügycsoportba foglaltassanak. Az ügyosztályoknak ez a csoportja volna hivatva egy — nevezhetjük — kultúrügy-csoportvezető (népbiztos) vezetése mellett, szoros együttműködésben egymást kiegészítve, a főváros népgondozásának, az embervédelemnek hathatós megvalósítását az egész vonalon biztosítani*, e működésükben pedig a^vfelállítandó népjóléti ügyosztály által szervezendő, irányítandó és ellenőrzendő hatósági népjóléti irodákkal rendelkeznének, mint alsófokú hatósági végrehajtó szervekkel.

A népgondozás, az embervédelem szervezetének ilyen módon való megoldási lehetősége Budapestre nézve mindenesetre számbaveendő azzal a másik megoldási lehetőséggel szemben, hogy Budapesten is a népgondozás középfokú hatóságaként *állami népjóléti hivatal* állíttassék fel, mely az állami főhatóságnak közvetlen középfokú szerve volna. Ebben az esetben ez az állami népjóléti hivatal is szoros kapcsolatban kellene hogy működjék a városi igazgatással és részére rendelkező hatáskör volna biztosítandó a városi igazgatás szerveire való kihatásában.

Ha azonban bármely okból, a népgondozás középfokú hatóságának szerepe külön népjóléti ügyosztályként való megszervezése akadályokba ütköznek: ebben az esetben nézetünk szerint a szervezet kérdésének megoldása Budapestre nézve is ki-

zárólag *állami népjóléti hivatal* alakjában történhetik., „Hivatalról” szólva ismét hangsúlyoztatnunk kell, hogy nem a szó eddigi bürokratikus értelmében használjuk e fogalmat, hanem értünk alatta oly szervet, amely *hivatásosan* és hivatottan, szakképzettséggel és rendszeresen, állandó intézményként látja el a rábízott teendőket.

Népjóléti irodák a kerületi elüljáróságok helyébe.

A népgondozásnak tulajdonképeni helyi végrehajtó szervei *a hatosai népjóléti irodák* volnának.. Budapesten az eddigi törvényszabta rendelkezések értelmében a szegényellátás és a tágabbkörű népjóléti gondozás a kerületi elüljáróság hatáskörébe tartozott. Böven kifejtettük már mindamaz okokat, melyekalapján arra a következésre kellett jutnunk, hogy *a kerületi elüljáróságok eddig sem voltak alkalmasok e szociális feladatkör helyes ellátására*. Budapestre nézve tehát *elsősorban ki kell vonni a kerületi elüljáróságok hatásköréből mindama szociális ügyek intézését és ellátását*, amelyeket az 1872: XXXVI., az 1898: XXI., az 1901: VIII., az 1901: XXI. és az 1901: XX. törvénycikkek, valamint az 1916. évi fővárosi szabályrendelet a gyermekvédelem, a közsegélyezés és általában a népjóléti gondozás tekintetében a kerületi elüljáróságok hatáskörébe utaltak.

Új alsófokú hatósági szervekre van szükség és a népgondozás alsófokú teendőinek ellátására *kizárólag a körzetek szerint felállítandó hatósági népjóléti irodák* volnának hivatva.

Feltétlenül szükségesnek tartjuk a népgondozás gyakorlati munkájának ezt a teljes és részletes decentralizálását.

Munkálatunk második részében a népgondozás minden vonatkozásában rámutattunk arra, hogy *lehetően egy központban* jól és helyesen lebonyolítani azt a tömegforgalmat, amelyet a hivatásos népgondozás felölelni kénytelen. Kimutattuk azt is, hogy a kerületi hatóságok — ha egyébként nem is lettek volna annyi más közigazgatási teendővel túlterhelve., hogy azok mellett még a népgondozás teendőit is

elláthassák, — területeik nagy terjedelme és a lakosság nagy száma folytán *maguk is túlnagy centrumok*. Egy-egy közigazgatási kerület vetekszik akármilyen nagy vidéki várossal és alig van olyan kerület, ahol a lakosság száma a százezret felül ne haladná.

Kimutattuk, hogy *a Népjóléti Központ sem* volt képes még kiegészítő módon sem központilag a népgondozás ezer meg ezer esetében megfelelő gondtal eljárni. A népgondozás gyakorlati keresztülvitele *egyenesítő részletmunkát* követel. Ezt a munkát tehát *kisebb területi egységek* keretébe kell illeszteni.

Kisebb területi egységek megfelelő keretűl szolgálhatnának Budapesten a *lisztbizottságok körzetei* s ebben az esetben mindegyik lisztbizottság körzetében egy-egy népjóléti irodát kellene szervezni. Tekintettel azonban arra, hogy ezidőszerint körülbelül százharminc lisztbizottság működik: százharminc ilyen népjóléti iroda megszervezése, — bár talán ez sem volna túlsok, — mégis a mai körülmények között nagy nehézségekbe ütköznék és főként igen nagy költségeket, igen nagy személyzeti apparátust igényelne, sőt a megfelelő számú személyzetet sem lehetne hirtelenében előteremteni és szakszerűen kiképezni.

Nézetünk szerint elegendő volna, ha a fővárosban, a nemrég tervbe vett új választó kerületeknek beosztását alapul véve, *húsz népjóléti körzet* alakulna és a népjóléti körzetek mindegyikében *egy-egy népjóléti iroda* felállítatnék, amely irodák elsőfokon intézkednének a népjóléti ügyekben.

Nézzük milyen hivatali apparátust igényelne egy-egy ilyen népjóléti iroda.

Minden népjóléti irodában három-négy értelmes munkaerőnek, négy-öt megfelelő segédmunkaerőnek kellene működni és minden népjóléti iroda mellé megfelelő számú hatósági népjóléti megbízottat, valamint anyavédőnőt — összesen talán tízet, — kellene rendelni.

Szakképzett, értelmes munkaerők szükségesek, akik gyakorlatilag intéznék a népgondozásra szoruló ügyeit és minden vonatkozásban különösen gondot fordítanak a hadiözvegyekre, a hadiárványokra, valamint a hadirokkantakra. Ehezképest ez értelmes-

munkaerők működése kiterjedne az útbaigazításra, a jogi tanács adására, az anya-, csecsemő-, gyermekvédelemre, különös tekintettel a hadiárvákra, a rokantak ügyeinek intézésére, a népegészségügy gyakorlati feladatainak keresztülvitelére, a munkaügyre és a közsegélyezésre.

Az irodák működését olyképp képzeljük, hogy az illető körzetben lakók minden ügyes-bajos dolgaikban közvetlenül oda fordulhatnak, ott meghallgatásra találnának és a méltányossághoz képest ügyeik gyökeres elintézést nyernének.

Az ügyek helyes intézése természetesen megköveteli, hogy a hatósági népjóléti irodák mellett *hatósági népjóléti megbízottak* működjenek, akik az egyes ügyes-bajos felek kérelmeire vonatkozólag *megfelelő környezettanulmány alapján* javaslatot tegernek. Rámutattunk arra, hogy önkéntes munkaerők e téren többnyire csak dilettáns munkát eredményezhetnek. *Szakképzett, hivatásos, díjazott* népjóléti megbízottakra van szükség, akik az ügyes-bajos emberek dolgaiban *hivatalos kötelesség szerint és felelősség terhe mellett* járnak el. Feladatuk nem is merül ki csupán abban, hogy az ügyes-bajos embereket a felmerülő konkrét bajok orvoslásához a hatósági népjóléti iroda útján hozzásegítik, hanem a szükséghez képest tovább is, állandóan gondozzák az arra rászorulókat, megfigyelik a tett intézkedések hatását, ellenőrzik azok fogamatját.

Szakképzett kutató szervek hiánya bő alkalmat nyújt a visszaélésekre, de egyúttal lehetetlenné is teszi a helyes népgondozás keresztülvitelét. Bármily nagy költségeket kivan tehát a hatósági népjóléti megbízottak ily nagyarányú hálózatának kifejlesztése, ezeket a költségeket *nem lehet meddő kiadásoknak tekinteni*, mert bőségesen hozzák meg kamataikat, hiszen az ő működésüknek kell eredményeznie, hogy kellő gondozás és támogatás híján, a ma mindennél fontosabb emberérték veszendőbe ne menjen és mindenki az emberi élet egyenlő feltételeinek biztosításához egyaránt hozzájusson.

De nem is szabad csupán adminisztrációs költségeknek tekinteni a hatósági népjóléti irodák valamint a hatósági népjóléti megbízottak intézményének költségeit. Az élet ezer gondjainak, bajainak, a

szociális értelemben vett szegénységnek *szociális orvosai ők*, az intézményfenntartására fordított kiadások tehát maguk is az érdemleges népjóléti gondozás gyakorlati ellátására fordított kiadások, amint hogy a rendőrség személyzetének illetményei nem az adminisztrációs költségek sorába számíthatók, hanem a rendfenntartás legérdemlegesebb költségeinek tekintendők.

Ház-bizalmi rendszer Budapesten

Nem lehet azonban csupán csak annyira szorít-kozni, hogy a népgondozásra szoruló ügyes-bajos emberek *maguk jelentkezzenek* a hatósági népjóléti irodában és így történjenek meg a szükséges intézkedések érdekeikben. Nem lehet pusztán az ügyes-bajos felek önkéntes jelentkezésére komoly és mindent átfogó népgondozást alapozni. *A bajokat fel is kell kutatni és a bajok orvoslásáról néha bizony az érdekelt felek akarataán kívül, sőt akarata ellenére is gondoskodni kell.*

Elvégre jól tudjuk, ezernyi olyan eset van amikor a munkában robotoló szülő nem viseli gyermekei gondját s ilymódon szaporodnak el a *züllött* gyermekek, akikből aztán sohasem válik hasznos és munkás tagja a társadalomnak. Sokan a szegények közül gyámoltalanok is és nem is tudják, hogy a maguk vagy gyermekeik érdekében volna hova eredményesen fordulniok.

A szociális bajok felkutatására a legegyszerűbb módszer Budapesten az volna, ha szociális szempontból kiépítenők az egész fővárosban *a ház-bizalmi rendszert*. Minden bérházban legyen az ottlakók szarná-ház képest *két-három bizalmi ember*, akit maguk a lakók választanak ki a maguk sorából, és akiknek ez a jellege a kapu alatt a lakók névjegyzékében külön fel volna tüntetve. Ezek a ház-bizalmi emberek figyelemmel kísérnék az illető házban lakóknak szociális viszonyait és amennyiben a népgondozás valamely intézkedését egyikre vagy másokra szükségesnek látják, erre felhívják az illetékes hatósági népjóléti iroda figyelmét. Portómentes levelezőlapokat kellene e célra kapniok, ilymódon rövid jelentést

tesznek, a hatósági népjóléti iroda pedig azonnal kiküldi a maga népjóléti megbízottját, aki azután a szükséghez képest a továbbiakról gondoskodik.

Minden ház kapuja alatt tábla jelezné, hogy az ott lakók ügyei melyik hatósági népjóléti iroda hatáskörébe tartoznak. A hatósági népjóléti irodák pedig külön nyilvántartást vezetnének, hogy a körzetükben, levő összes lakóházakban kik a ház-bizalmi emberek.

A ház-bizalmi-rendszernek meglehetne az az: előnye is, hogy *a ház-bizalmi emberek* a hatósági népjóléti iroda felkérésére *állandó figyelemmel kísérik azokat a lakókat*, akik a hatósági népjóléti iroda részéről bizonyos támogatást élveznek, figyelemmel kísérek, vájjon az intézkedéseknek meg volt-e a kellő foganatjuk és megfigyeléseikről tájékoztathatnák a hatósági népjóléti irodát.

Ezzel a rendszerrel, amely végeredményben *embert állít az ember mellé*, gondozásra képes embert a gondozásra szoruló mellé, gyökeresen meg lehetne oldani annak a problémáját, hogy a legdrágább érték az emberérték, itt bitangul veszendőbe többé ne menjen és mindenki egyaránt részese legyen a szociális állam népgondozó áldásainak.

A népgondozás Nagy-Budapestje.

Budapestről szólván, nem szabad csupán a főváros mai közigazgatási területére szorítkoznunk, hanem a népgondozás szempontjából végre is közös szervezetbe kell foglalni *Budapestet és a környéke-beli községeket*.

Lehetetlen azt az anomáliát fenntartani, hogy az a munkásember, aki Újpestről vagy Erzsébetfalváról jár be dolgozni a fővárosba, a maga és családja javára ne élvezhesse a népgondozásnak ugyanazokat az áldásait, amelyekben akkor részesülne, ha Budapesten nemcsak dolgoznék, hanem itt lakták is.

Csak melleleg jegyezzük meg, hogy általában *Nagy-Budapest* eszméje teljesen megérett a megvalósításra. Rendőri szempontból már 1913. év óta kiterjesztették a budapesti rendőrség működését a környékbeli községekre, irányt mutatva ezzel, hogy ezeket a

községeket *közigazgatásilag is össze kellene foglalni Budapesttel*. Természetes tehát, hogy amikor komoly és átfogó szervezetet óhajtánánk alkotni a népgondozás munkájára, akkor e szervezetnek Budapestre kiható vonatkozásaiba a környékbeli községeket is fel kell ölelni.

Akár állami hivatalt állítunk fel tehát Budapesten a népgondozás középfokú hatóságaként, akár a fővárosra bíztnék külön, városi népjóléti ügyosztály felállításának keretében, e középfokú hatóság teendőinek ellátása: — Budapestről szólván, ebbe a fogalomba *területileg és hatáskörileg belefoglalandók a környékbeli községek is, vagyis: Újpest, Rákospalota, Pestújhely, Wekerle-telep, Kispest, Szent-Lőrinc, Csepel, Erzsébetfalva, Rákosszentmihály, Rákoskeresztúr, Rákoscsaba, Ehmann-telep, Cinkota, Kelenvölgy, Albertfalva.*

Akár állami hivatal, akár városi népjóléti ügyosztály létesül tehát, mindegyiknek hatásköre Budapesten kívül a környékbeli községekre is ki kell terjednie.

Hatósági népjóléti irodákat ugyanúgy kell felállítani a környékbeli községekben, mint a hogy azokat Budapestre terveznők. Nézetünk szerint legalább öt hatósági iroda felállítására volna szükség ugyanolyan személyzettel és ugyanannyi hatósági népjóléti megbízottal, mint amennyit a budapesti népjóléti irodáknál vettünk számításba. Mindössze a ház-bizalmi rendszer nem lehetne egész általánosságban a környékbeli községekre is életbeléptetni, tekintettel arra, hogy azokban nagyobb bérházak nincsenek.

A környékbeli hatósági népjóléti irodákra kellene ráruházni az eddigi községi elöljáróságok úgynevezett szegénységélyező hatáskörét, amelyet eddig úgy sem igen tudtak betölteni. A szervező, irányító, vezető, ellenőrző középfokú hatóság pedig a főváros népjóléti, ügyosztálya, illetőleg a tisztán állami szervezés esetén, a budapesti állami népjóléti hivatal volna.

Addig is, amíg a közigazgatás egész vonalán megtörténik a környékbeli községek megfelelő bekapcsolása: *a népgondozás Nagy-Budapestjét* haladéktalanul meg kell teremteni.

A népjóléti igazgatás középfokú és alsófokú szervei a vidéken.

Rátérve most már az ország többi részének a népgondozás szempontjából való megszervezésére, nézetünk szerint itt is eldöntendő a kérdés, vajjon a középfokú és alsófokú hatóságok *közvetlenül az államnak, ayagy a törvényhatóságok, illetőleg a községek helyébe lépő közületeknek szervei legyenek-e.*

A népgondozás feladatainak ellátása a középfokon hatósági *népjóléti hivatalok*, az alsófokon *hatósági népjóléti irodák*, a kisközegekben pedig *hatósági népjóléti biztosok* útján történhetik. A középfokú hatóság tekintetében több törvényhatóság területét a népgondozás szempontjából egybe lehetne foglalni s ily módon Budapesten kívül még *kilenc középfokú népjóléti hatóságot, népjóléti hivatalt* kellene szervezni, ugyanazzal a hatáskörrel, aminővel a fővárosban létesítendő középfokú hatóság fel volna ruházva.

Az egyes népjóléti hivatalok alá tartoznának a körzetek szerint felállítandó *hatósági népjóléti irodák*, Nagyobb városokban a szükséghez képest több ilyen irodát, a húszezer lakosnál nagyobb községekben pedig legalább egy-egy népjóléti irodát kellene szervezni. A hatósági népjóléti megbízottak intézményét természetesen ezeknél a hatósági népjóléti irodáknál is mindenütt életbe kellene léptetni.

Nehéz probléma: a *húszezer lakosnál kisebb* községek népgondozásának megoldása. Ha egyéb, nem, akkor az anya-, csecsemő- és gyermekvédelem feltétlenül megköveteli, hogy a népgondozás hálózata intézményesen terjesztessék ki a legkisebb községekre is.

A községeknek eddig a községi jegyző volt a „közigazgatási mindenese” és ő reá tartozott a község lakóinak úgynevezett szociális gondozása is. Rettenetesen szomorú tapasztalatok gyülemlettek össze a községi jegyzők-végezte „szociális gondozásról”. A háború pusztításával is vetekszik annak az érzéketlenségnek pusztító hatása, ami sok-sok magyar községben a hadisegélyezés körül érvényesült. A forradalom kitörésével számos községből az öntudatra ébredő nép kitörő haragja és főként a hadból hazatért katonák elkeseredett bosszúja elől futva kellett menekülnie a jegyzőnek.

Hogy a közigazgatási reform a községi jegyzők új szervezetét miképpen fogja megvalósítani: nem tartozik e munkálat keretébe. Itt csak azt hangoztatjuk, hogy a közigazgatásnak, valamint a szociális értelemben vett népgondozásnak intézményes különválasztását” érvényesíteni kell az egész vonalon, véges-végig, a legutolsó kis községig. Ha mást nem, *minden községbe egy-egy népjóléti biztost kell kirendelni, aki a tanítóval meg az orvossal együtt* gondoskodik arról, hogy a népgondozásra vonatkozó minden rendelkezés végrehajtassék és hogy a népgondozás áldása kiterjesszessék mindenkire, aki arra rászorul.

A törvényhatóságokon belül több községből lehetne egy-egy körzetet alakítani és a körzet legnagyobb községébe lehetne egy-egy népjóléti irodát felállítani, amelynek hatáskörébe azután az illető körzet egyes községeiben működő népjóléti biztosok tartoznának.

Ily módon, ami felmerülő baj nem nyerhet a községi népjóléti biztos útján közvetlen elintézését, arra nézve a megfelelő intézkedésnek a községi népjóléti biztos javaslata alapján a körzeti népjóléti iroda részéről kellene történnie.

A községekre nézve tehát, mint legelső fokon intézkedő fórum, a községi népjóléti biztos szerepelne, második fórumként a körzeti népjóléti iroda. Az egy-egy törvényhatóság keretében létesített körzeti népjóléti irodák, valamint a községi népjóléti biztosok az illetékes népjóléti hivatal alá volnának rendelve: — ezzel a szervezettel azután bizonyára jobban és teljesebben lehetne biztosítani az állami népgondozásnak feltételeit úgy, amint mindeme szerveknek központi *állami főhatósága* azokat elrendeli.

**A kerületi munkásbiztosító pénztárak,
mint a népjóléti igazgatás hatósági szervei.**

Fel kell vetnünk azt a gondolatot is, vájjon nem volna-e helyes, *ha a vidéken a népjóléti igazgatás középfokú és alsófokú szerveiként a kerületi munkásbiztosító pénztárakat vennők igénybe.*

A kerületi munkásbiztosító pénztárak bevált intézményként működnek és szervezetük hálózata át-szövi az egész országot. Nem óhajtunk belemélni e tervnek részletezésébe, — épen csak felvetjük a gondolatot, amelynek megvalósítása mellett kétség-telenül hathatósan szól az a körülmény, hogy a munkásbiztosító pénztárak eddig is a legszorosabb értelemben vett szociális-gondozó szervek voltak.

Budapestre nézve bizonyára megfontolandó, vajjon a kerületi munkásbiztosító pénztár, — tekintettel óriási ügyforgalmára, — *tekintetbe vehető-e* eddigi ügykörén túlmenő ügykörök ellátására: a *vidéki pénztárak igénybevétele* azonban kétségkívül számba jöhet a szociális gondozás általános teendőinek felölelésére. A munkásbiztosító pénztárak kiépítése általános nép-jóléti hatósággá, oly gondolat, mely bizonyára érde-mes a megfontolásra.

4.

Az egyházi és társadalmi jótékony-ság szerepe.

Minden szociálisan gondolkodó ember előtt eddig is tisztán állott a tétel, hogy a társadalmi jótékony-ság a hatósági népgondozás szerény pótszere gyanánt sem vált be. Szomorú tapasztalatok igazol-ják, hogy a társadalmi jótékony-ság a maga ötletszerű, rendszertelen, sokszor dilettáns tevékenységével talán inkább rontott, mint segített a szociális értelemben *vett* szegénység problémájának megoldásán, ámbár voltak bizonyára olyan társadalmi intézmények is, amelyek a népgondozás bizonyos ügyágaiban, szinte vetekedve a hatósági gondozással, mutathatnak fel eredményeket.

Elvi szempontból, de gyakorlati tapasztalatok alapján is az úgynevezett társadalmi jótékony-ságot egyáltalán kiküszöbölendőnek tartjuk. Az állam eddig a maga szűkkeblűségét és szociális lelkiismeretlenségét palástolta, amikor kötelezettségeinek egynémelyikét egyszerűen a társadalmi jótékony-ságra hárította.

Az egyesülési jog szabadságának elve alapján azonban a jövőre is megfontolandó, vajjon egyáltalán ne legyen-e helye olyan társadalmi alakulatoknak, amelyek az úgynevezett jótékony-ság terén óhajtának

működni. Abban az esetben, ha az a felfogás kerekednék felül, hogy az egyesülési jog szabadságának elve nem engedi meg, hogy a társadalmi alakulatok bármily térről kirekesztessenek, mindenképen arra az álláspontra kell helyezkednünk, hogy *előbb teremtesék tabula rasa az eddigi társadalmi jótékonyosság terén*, azután ám jöjjenek létre új alakulatok, csak-hogy akkor azonban a társadalmi jótékonyosság munkáját **igazán hathatós állami ellenőrzés alá kell helyezni, mert** tűrhetetlen, hogy a közadakozásból befolyt pénzekkel olyan gazdálkodás folytatódjék, mint amilyen, sajnos, a múltban nem egy esetben volt tapasztalható, igaz, hogy ott, ahol visszaélés történt, eddig is volt módja az államnak rácsapni az áljótékonyosság garázdálkodóira, csak-hogy van még egy széles közbeneső zóna, amelyen belül bizonyos egyesületek a közcél rendelkezésére bocsátott összegeket *nem helyesen, vagy egyáltalán nem* használták föl, anélkül, hogy ezért még a törvényes rendelkezésekbe beleütköztek volna. Vegyünk például valamely nagyhangú frázisokkal meginduló gyermekvédelmi egyesületet, amely nagy pénzeket hord össze közadakozásból, vagy egyéb forrásokból és ezeket az összegeket legfeljebb takarékpénztárba kamatoztatja, ezekből a pénzekből nagy fizetéssel rendszeresített állásokat díjaz, de jövedelmeit, vagyonát tulajdonképeni célja javára egyáltalán nem gyümölcsözteti, avagy céljai keretében olyan kicsinyes és különleges intézményeket létesít, amelyek például a gyermekvédelem keretében semmiféle komoly hiányt nem pótolnak. Az ilyen esetekkel szemben védtelen és tehetetlen volt az állam, mert semmiféle paragrafus nem kínálkozott, amellyel az egyesülési szabadság jogelvébe bepáncélozódó egyesülethez hozzá lehetett volna férközni.

Elismert és el nem ismert jellegű egyesületek.

Az egyesületek ellenőrzésének hathatós keresztülvitele, állandó és rendszeres ellenőrzés, valamint a teljes nyilvánosság, a tapasztalt eredmények rideg és könyörtelen Ítélet erejével ható közzététele: ezek azok a fegyverek, amelyekkel — ha egyszer tabula

rasa teremtődött a meglevő társadalmi intézmények terén — az esetleg újonnan felburjánzó társadalmi álljótékonytságot le lehet gyűrni, föltéve, hogy a jövőre egyáltalán helye lesz e terén a társadalmi tevékenységnek.

Rideg és könyörtelen ellenőrzés, amellyel szemben ne segíthessenek hangzatos nevek, mint ahogy a múltban egyes egyesületek a maguk helytelen, de a paragrafus alapján meg nem támadható üzelmeiket főhercegek és hangzatos grófi nevek pajzsával fedezték.

Rideg és rendszeres ellenőrzés, az ellenőrzés adatainak rendszeres közzététele és ennek alapján valóságos *hatósági approbálása* annak, hogy melyik társadalmi jótékony egyesület áll hivatása színvonalán: elejét veheti annak, hogy a társadalmi jótékony-ság, — ha egyáltalán működési lehetőséget engedünk neki, — a régi dzsungellé ismét elfajulhasson.

És akkor aztán az állam rendszeres ellenőrzésének szítáján keresztül *külön választódnak majdan az érdeemes társadalmi jótékony egyesületek a haszontalanoktól* és a köztudat elé külön választva kerülnek majdan az államilag approbált jótékony egyesületek és külön azok az úgynevezett jótékony egyesületek, amelyek az ellenőrzésnek adatai alapján nem felelnek meg hivatásuknak.

Talán nem érdektelen, ha ide iktatjuk, hogy Franciaországban 1901-ben törvénnyel szabályozták a közjótékony-sági egyesületek működését.

Ez a törvény háromféle egyesülést enged meg: *Szabad egyesülést* bizonyos célra anélkül, hogy az egyesülés személyi jogokkal járna. Az egyesülést az illetők bejelentik, megjelölván az egyesülés célját és a hatóság ezt tudomásul veszi. A második csoportba az úgynevezett *elismert jellegű egyesületek* tartoznak. Ezt a jelleget azonban csak úgy kapják meg, ha a prefektusnál bejelentik az egyesület címét, célját, székhelyét, tagjaik és vezetőik nevét és később a személyükben való minden változást. A prefektus megadja a működéshez való jogot. Ezzel vagyont és ingatlant szerezhetnek és kezelhetnek, de csak a megjelölt célra. Tagsági díjat is szedhetnek, de csak évi 500 frank maximális összegig. A harmadik csoportot a *közhasznú egyesületek* alkotják, amelyek

ajándékokat és adományokat is elfogadhatnak és minden jogi cselekvésre alkalmasak. Ingatlanokat is szerezhetnek, de csak kitűzött céljaik elérésére. Ezenkívül a belügyminisztérium a magánjótékonyság terén működő egyesületeket szorosabb állami felügyelet alá helyezte, különösen abból a szempontból, hogy azok *elvéllalt kötelességeiket teljesítik-e*.

Ebből a francia rendszerből bizonyára át tehetne venni azt, hogy az állam a jótékonyság terén működő egyesületek két csoportját szabályozná a jövőre nézve: *az elismert jellegű és az el nem ismert jellegű egyesületek* csoportját. Az előbbibe sorozhatók volnának mindazok az egyesületek, amelyek rendszeresen szolgáltatják működésük adatait, működésükben követik az állam irányítását és tevékenységükkel — az állami ellenőrzés adatai alapján — rászolgálnak arra, hogy a jótékonyság komoly tényezői gyanánt elismertessenek. Az utóbbi csoportba volnának sorozandók azok az egyesületek, amelyek vagy egyáltalán nem szolgáltatnak működésükről adatokat, vagy amelyekről az állami ellenőrzésnek azt kell megállapítania, hogy céljuknak nem felelnek meg és vállalt feladataikat nem teljesítik megfelelő módon. Úgy az elismert, mint az élnem ismert jellegű egyesületek sorozatát teljes nyilvánossággal közzé kellene tenni és ám akkor boldoguljanak azok az egyesületek, amelyikről a hatósági ellenőrzés adatai csak negatívumot tudnak mondani,

A jótékony egyesületek ellenőrzésének állami főhatósága természetesen csakis a népgondozás állami főhatósága lehet, az ellenőrzés keresztülvitelét pedig a középfokú, részben az alsófokú népjóléti szervek gyakorolnák.

Az egyházak jótékonysága.

Külön szólunk az *egyházak* jótékonysági tevékenységéről. Ez a téma eddig a népgondozás egyik legkényesebb lapjára tartozott. Különbséget kell e téren tennünk azok között a *felekezeti jellegű egyesületek* között, amelyek mindössze felekezeti cégér alatt működnek és a maguk felekezetéhez tartozó szegényeket többé-kevésbé támogatásban részesítik,

továbbá ama valóságos *egyházi szervezetek* között, amelyek eddigelé teljesen kivonván magukat még az eléggé laza hatósági ellenőrzés alól is, a maguk önkormányzata keretében üzték az úgynevezett jótékonyt is.

A felekezeti jelegű egyesületek egynémelyike kormányrendelet alapján eddig is ki volt vonva a közvetlen hatósági ellenőrzés alól, azzal, hogy az ellenőrzés az illető egyházra vagy hitközségre bízott. Ez az eset állott fenn például az izraelita szent egyesületekre, melyeket az 1905. év november 2-án kelt 58763/905. B. M. rendelet a hatósági ellenőrzés alól kivont, - az. ellenőrzés hatáskörét az izraelita hitközségekre bízván. Ezeknél is kiváltságosabb helyzetben voltak a különböző egyházi szentekről elnevezett és tisztán egyházi jellegű társulatok, amelyek tételes rendelkezésre sem hivatkozván, jogszokásra alapították amaz álláspontjukat, hogy ők működésükért csak a maguk egyházkerületi vezetőségének számolnak.

A hívők különböző filléreiből összeperselyezett, vagy más módon begyülemlett pénzek tehát minden állami vagy egyéb hatósági ellenőrzés alól ki voltak véve és a közhatóságnak sohasem lehetett módja megállapítani, hogy a jótékonyt örve alatt begyűlt összegek mennyiben fordítatnak a tulajdonképeni jótékonyt javára és mennyiben a felekezeti propaganda céljaira. Ez a két szempont a gyakorlatban szinte együvé is olvadt és igen érdekes volna kimutatni, hogy egyházi cégér alatt tulajdonképen milyen összegeket is kellene számításba venni, amelyek közhatósági ellenőrzés nélkül az egyházak szegénygondozó számláján szerepelnek.

Ugyanazok a szempontok, amelyek az ez időszert fennálló társadalmi alakulatokkal szemben a társadalmi népjóléti egyesületek és intézmények szocializálását szükségessé teszik, hatványozottan követelik a felekezeti jellegű népjóléti egyesületek és intézmények szocializálását is.

Az egyházak jótékonytága ügyében pedig az állami népjóléti főhatóságot kell megfelelő jogkörrel felruházni, hogy a középfokú, valamint alsófokú nép-

jóléti szervekkel a legbehatóbb ellenőrzést gyakorolja fölöttük.

Franciaországban ezidőszerint egyházi jellegű egyesületek a kongregációkról szóló törvényben adott meghatalmazás alapján alakulhatnak, intézeteket azonban csak az államtanács engedélyezése alapján alakultatnak és a minisztertanács engedélyezésével szűnhetnek meg.

Megfelelő intézkedések volnának hivatva Magyarországon is rendezni az egyházak jótékonyosságának ellenőrzését, míg a jövőben — feltéve, hogy ily alakulásoknak egyáltalán a jövőre teret akarunk nyitni — a felekezeti jellegű egyesületekre azt a szabályozást kellene alkalmazni, amelyet a társadalmi jótékony, egyesületekre nézve állapítottunk meg, tehát a felekezeti jellegű egyesületeket ugyancsak bele kellene sorozni vagy a hatóságilag elismert jellegű vagy a hatóságilag el nem ismert jellegű jótékony egyesületek csoportjába, aszerint, amint erre működésükkel rászólnának.

5.

A népgondozás megszervezésének költségei.

Röviden foglalkoznunk kell azzal is, hogy az előbbi fejezetekben vázolt nagyarányú népgondozó szervezet megvalósítása esetén ennek a szervezetnek fenntartása milyen költségekkel járna. Mielőtt azonban e költségek részletezésébe fognánk, *nyomatékosan kell hangsúlyoznunk a következőket:*

A népgondozó szervezet, tehát a középfokú hatóságként tervbe vett népjóléti hivatalok, de különösen az alsófokú hatóságként tervbe vett népjóléti irodák az ő hatósági népjóléti megbízottaikkal és községi népjóléti biztosaikkal, — ez az egész szervezet nem tekinthető holmi irodai, adminisztrációs szervezetnek, **mert ez a szervezet magának, a népgondozás hathatós végrehajtásának szervezete.** E szervezet tiszt-

viselői alatt nem a mai értelemben vett „beámtereket” értjük, hanem e célra külön kiképzett és állandóan szakszerűen irányított) szociális érzékű munkaerőket, akik hivatásosan és hivatottan látják el a rájuk bízott szociális teendőket.

A népjóléti irodák a társadalmi bajoknak mindmégannyi gyógyító ambulatóriumai, a népjóléti megbízottak, a községi népjóléti biztosok a nyomorúságnak mindmégannyi szociális orvosai. És aminthogy nincs közegészség orvosok nélkül aként el nem képzelhető valamire való népgondozás olyan szervek nélkül, akik a bajokat felkutatják, a diagnózist megállapítják és ez alapon a gondozásra szorulókat gondozásba veszik, még pedig nem az eddigi módra kisebb-nagyobb pénzsegélyek folyósításával, hanem személy szerint való közvetlen gondozásba vétellel, azzal, hogy a betegnek gyógyításáról, a gyermeknek egészséges neveléséről, a munkátalannak munkára való bírásáról, a megingott ekszisztenciáknak talpraesítéséről, ügyes-bajos dolgaiban való eligazításáról közvetlenül intézkednek. E gondozás eszközei nem a pénzsegély, hanem *maguk a gondozók, az ő tanácsaikkal, útbaigazításukkal és intézkedéseikkel.*

Költségekről szólván tehát, nem szabad költségek alatt a népgondozás *igazgatási* költségeit érteni, ezeket a költségeket szintén már a népgondozás *érdemleges* költségeinek kell tekinteni és ilyenek gyanánt kell elbírálni.

Nyolcvanöt millió korona évi költség.

Az egész országra nézve tíz középfokú hatóságot vettünk tervbe, tíz népjóléti hivatalt. Ezeknek fenntartási költségeire nézve a budapesti Népjóléti Központ eddigi fenntartási költségei adhatnak némi támpontot.

A Népjóléti Központ személyzeti és dologi kiadásait főváros viselte s e címen a főváros költségvetésében 1917-ben 200.000 korona, 1918-ban 358.380 korona volt beállítva, az 1919-iki költségvetés pedig a Népjóléti Központ személyzeti és dologi kiadásaira már 569.480 koronát irányoz elő, vagyis

kerekszámban véve 600.000 koronát. Ez az összeg azonban a valóságban nagyobb, mert hiszen személyzeti kiadások címén a költségvetésben csupán a törvényszabta vagy a szabályrendelet-megállapított kiadások szerepelnek és ebben az összegben nem foglaltatnak benne a tisztviselők egyéb járandóságai, amelyeket a háborús drágaság folytán kellett megállapítani, nevezetesen az 50—100%-os drágasági pótlékok, továbbá a-családi pótlékok s a különböző beszerzési segélyek. Ezek a pótlékok tudvalevően az állam terhére kerülnek kifizetésre. Tekintetbe veendő továbbá, hogy a Népjóléti Központ hivatali személyzete még korántsem volt teljesnek tekinthető, hiszen amint kimutattuk, oly kevés tisztviselővel kellett dolgoznunk, hogy egyes ügyágak, még pedig nem a legkevesebbé fontosak, így például a társadalmi jótékonyosság rendszeres ellenőrzése, ezideig szervesen ellátva nem voltak. Nem túlzás tehát, ha a Budapesten és az országban felállítandó tíz középfokú hatóságnak személyzeti költségeit mindegyikre nézve átlag egy-egy millió koronára tesszük, vagyis tíz középfokú népjóléti hatóság évi költsége 10 millió koronát igényelne.

A középfokú népjóléti hatóságok hatásköre alatt működnének a körzetenként megszervezendő hatósági népjóléti irodák. Egy-egy hatósági népjóléti irodába az intézkedő teendők ellátására, mint említettük, átlag három-négy *érdemleges munkaerőt* kellene beállítani, amelyeknek javadalmazását a mai viszonyokhoz mérten egyenként átlag évi 18.000 koronában véljük megállapíttatni. A segédmunkaerők javadalmazását, négy-öt *segédmunkaerőt* számbaveve, egyenként átlag évi 10.000 koronával, míg a népjóléti irodák melles, rendelt tíz-tíz *hatósági népjóléti[megbízóit]* fizetését ugyancsak a mai drágasági viszonyok tekintetbe vételével egyenként évi 12.000 korona költséggel kellene számba venni. Természetesen *altishti* személyzetre is van szükség, egy-egy altiszt évi járandóságait 10.000 koronával számítva. Végül a dologi kiadásokat, (helyiség, fűtés, világítás, nyomtatványok, irodai költségek) évenként 40.000 koronával vesszük számba. Ilykép *egy-egy hatósági népjóléti iroda költségvetése* a következőkép festene:

Személyzeti kiadások:

4 érdemleges munkaerő á 18.000 . . .	72.000 K
5 segédmunkaerő á 10.000.....	50.000 „
10 népjóléti megbízott á 12.000	120.000 „
2 altiszt ál 0.000.....	20.000 „
Dologi kiadások:.....	40.000 „
Összesen .	302.000 K

Kerekszámiban tehát *300.000 koronát* venne igénybe egy-egy népjóléti iroda személyzeti és dologi kiadásainak fedezete.

Budapesten, mint említettük, egyelőre húsz, a környékbeli községekben pedig egyelőre öt hatósági népjóléti iroda felállítását tartanók szükségesnek, vagyis a budapesti középfokú hatóság alá huszonöt népjóléti iroda tartoznék. Ily formán *a budapesti népgondozó szervezet* évi költségei a következők volnának:

a középfokú hatóságnak költségei .	1,000.000 K
25 népjóléti iroda költségei á 300.000 .	7,500.000 „
Összesen .	8,500.000 K

Ha az országban felállítandó tíz középfokú hatóságnak, valamint az alájuk rendelendő népjóléti irodáknak költségeit egyenkint ugyanennyire vesszük, akkor a népgondozás szervezete az egész országra nézve a budapesti szervezet költségeinek tízszeresét, **vagyis nyolcvanöt millió koronát jelentene.**

Ez a nyolcvanöt millió korona pedig még mindig csupán a népgondozók munkájával járó kiadások fedezetét, tehát a szociális bajok orvosainak költségeit jelentené, amely kiadások mellett a népgondozás intézményes céljaira, tehát a megfelelő szociális gyógyszerekre, az eddigieknél bizonyára hatványozottan nagyobb összegeket kell számba venni, mert bizonyos, hogy az anya-, csecsemő- és gyermekvédelem, a népegészségügy, a népélelmezés, a hadigondozás, a munkaügy és a közsegélyezés, tehát a bajoknak igazán mindent átfogó, szociális értelemben vett orvoslása nem koldus-alamizsnák nyújtásában, hanem a komoly, a gyökeres és az intézményes segítségben nyilvánulhat csak meg.

Szabad-e nyolcvanöt millió koronát a népgondozás szervezetére költeni.

Talán nem lesz érdektelen, ha az 1913. évi állami költségvetés tételeibe némi betekintést nyújtunk. Az 1913-iki állami költségvetésben a következő kiadási tételek szerepelnek:

Rendes kiadások.....	1721,781.426K
Átmeneti kiadások.....	106,928.930.,,
Beruházási kiadások	<u>244,043.840.,,</u>
Összesen tehát: 1972,754.196 K	

Ezeknek a számarányoknak, tehát egy köze kétezer "millió" állami költségvetésnek, keretébe kel beleállítani a népgondozás szervezetének fenntartási költségeire szolgáló nyolcvanöt millió koronát.

Bizonyos, hogy az új magyar állam *kisebb* költségvetés keretébe lesz kénytelen beleilleszkedni, mint amily költségvetéssel a múltban lehetett dolgozni. De bizonyos az is, *hogy az állam egész rendjének átszervezése sok olyan kiadást fog feleslegessé tenni*, amelyek a múltban az állam mérlegére a legnagyobb teherrel nehezdedtek.

A népgondozás szakszerű ellátása, vagyis a *gondoskodás arról, hogy az állam minden tagja Csakugyan részesüljön erkölcsi, szellemi és anyagi boldogulásának abban a teljesebb biztosításban, ami az állam tulajdonképeni célja* és amiért az állam a maga adóit kiveti, tehát a népgondozás állami ellátását szolgáló szervek, bizonyára ugyanolyan fontosak, mint azok a szervek, amelyek az e gondozás ellenében járó adókat és egyéb szolgáltatásokat behajtják. És ha megnézzük az 1913-iki állami költségvetést, akkor azt látjuk, hogy a pénzügyminisztérium központi igazgatást költségei 2,850.824 koronát tesznek, a pénzügyigazgatóságok, fő- és székvárosi adófelügyelő, központi díj- és illeték-kiszabási hivatal, az egyenes adótörvények végrehajtásához szükséges egyéb személyzeti illetmények költségei 14,208.400 koronát tesznek, a földadó nyilvántartás 1,430.842 koronába kerül, az adóhivatalok költségei 8,322.616 koronára mennek, a pénz-

ügyőrség kiadásai 1,380.861 koronát tesznek, stb., stb. Elég az hozzá, hogy a pénzügyminisztériumnak csak egynéhány középfokú és alsófokú hatósági szerveit véve számba, ezeknek személyi járandóságai és dologi kiadásai körülbelül 50 millió koronával szerepelnek az 1913-iki költségvetésben, ez az 50 millió korona pedig a mai különböző fizetési pótlékokkal legalább 85 millió koronát jelent.

A pénzügyminisztérium egész költségvetése 1913-ban 274 millió koronát ölelt fel, a vallása és közoktatásügyi minisztérium költségvetése, amely elvégre közelebbi analógiaként szolgálhat, 119 millió koronát, a belügyminisztérium költségvetése 111 millió koronát, a kereskedelemügyi minisztérium költségvetése 484 millió koronát tüntet fel, az igazságügyminisztérium 58 millió korona költséggel szerepelt. Ezekhez az arányokhoz viszonyítva oly népjóléti költségvetés, amely csupán a népgondozó szervezet fenntartási költségeit 85 millió koronával irányozza elő, *nem tekinthető túlzottnak* annál kevésbbé, mert hiszen a minisztériumok egész sorozatából a jelentékenyen tekintélyes ügyágak egész sorozata került át az állami népjóléti főhatóság hatáskörébe. Igaz, hogy ezekkel az átvett ügyágakkal a népjóléti főhatóságot fogják terhelni oly költségek tételei is, amelyek eddig más tárcákat terheltek, másrészt azonban ez ügyágak átvételével a népgondozás érdemi részének intézésére oly költségvetési tételek jutnak a népjóléti tárca javára, amely tételek eddigelé más tárcák keretébe tartoztak. Főképp pedig tekintetbe veendő az is, hogy az ilyen nagy apparátussal működő népgondozó szervezet *feleslegessé fogja tenni a közigazgatási szervezet szociális vonatkozású működését, e téren tehát személyzet- és költség-megtakarítást idéz elő.*

Még csak azt kell megjegyeznünk, hogy ha az állam 58 millió koronát volt kénytelen az 1913-iki állami költségvetésbe az igazságügyi tárca terhére beállítani, amely költségek tisztán személyi járandóságokból és dologi kiadásokból állanak, akkor ez az 58 millió korona a mai viszonyok között a különböző pótlékok címén legalább 27 millió koronával többet jelent, vagyis legalább ugyancsak 85 millió koronát tesz. És ha az állam az igazságszolgáltatás szerve-

zetére 85 millió koronát volt kénytelen költeni, bizonyára nem túlzott, ha ugyanolyan összeget fordít a népgondozás szervezetének költségeire, vagyis oly szervezet céljaira, amelynek sok más feladat között egyik hivatása az is, hogy a lehetőség szerint csökkentse azoknak a számát, akiknek ügyei az igazságszolgáltatás fóruma elé tartoznak.

A közoktatás ügyén kívül nincs még oly humánusan szociális értékű és fontosságú ügyága az államszervezetnek, mint amilyen a népgondozás ügye. És semmilyen téren oly bűnös mulasztás a múlt korszak államát nem terheli, mint abban, hogy teljesen szervezetlenül hagyta a népgondozás ügyét. Mert az a körülmény, hogy a belügyi tárca költségvetésében a közegészségügy céljaira fordítható összegek körülbelül 26 millió koronával szerepeltek, a gyermekvédelem pedig körülbelül 9 millió koronával, a közjótékonyosság nem is egészen egy millió koronával, — az a körülmény, hogy például az alkoholizmus elleni küzdelem 15.000 koronával szerepelt az 1.913-iki költségvetésben: rikítóan illusztrálja a múlt korszak szociálpolitikáját. Bizonyos tehát, hogy a népgondozó szervezet 85 millió koronás tétele mellett az eddigieknél sokkal jelentékenyebb tételeknek kell szerepelniük az igazán hathatós gyermekvédelem, népegészségügy, hadigondozás és közsegélyezés céljaira.

Mindazonáltal a népgondozás szervezetének az egész országban való fenntartása címén 85 millió korona: bizonyára olyan összeg, amely *anyagi szempontból is megfontolásra* bírhatja az illetékes köröket abban a tekintetben, vajjon e szervezet fenntartása *tisztán az állam terhére* háruljon-e, avagy *vettessék igénybe e célra a törvényhatóságok és a községek, illetőleg az ezek helyébe lépő közületek teherviselése* olyképen, hogy a *középfokú és alsófokú hatóságok költségeinek terhét ezek volnának kénytelenek a maguk háztartása keretében ellátni.*

Rámutattunk arra, hogy az anyagi szempontokon kívül a középfokú és alsófokú népjóléti szerveknek a törvényhatósági és községi igazgatás ügykörébe való beleillesztése abból a szempontból is megfontolásra érdemes, hogy ezek a közületek szűkebb

körüknél, tehát az egyénhez közelebb férkőző igazgatásuknál fogva a népgondozás tekintetében is intenzivebb módon szolgálhatják a bennük élő egyének boldogulását és a népgondozás ily módon szerves kapcsolatban működnek a törvényhatóságoknak, valamint a községeknek egyéb igazgatási ügyágaival. Másrészt viszont igaz az is, hogy ezt a szorosabb kapcsolatot megfelelő kormányrendeletekkel biztosítani lehet akkor is, ha a népgondozás középfokú és alsófokú szervei tisztára állami szervek volnának. Ebben az esetben a népgondozás középfokú szerveit csak fel kellene hatalmazni arra, hogy a törvényhatóságok, illetőleg a községek önkormányzati szerveivel a népgondozás céljai érdekében közvetlenül rendelkezhessenek, amint például a budapesti állami adófelügyelőség közvetlenül rendelkezett a budapesti községi adóhivatalokkal.

Csak felvetjük a különböző lehetőségeket, anélkül, hogy annak az elvi álláspontnak, amely szerint a népgondozás állami feladat és amely szerint a radikális megoldás a népjóléti igazgatásnak teljesen állami megszervezése volna, végső következtetéseit teljes határozottsággal levonnók. Ez a probléma gyakorlati keresztülvitelében sokkal behatóbb megfontolást igényel s ép ezért a gyakorlati keresztülvitel tekintetében a helyes álláspontot a főváros illetékes tényezőinek, valamint a szakköröknek meghallgatásával, ankétszerű tanácskozás keretében, de mindenesetre sürgősen, az állami népjóléti főhatóság volna hivatva eldönteni.

6.

Javaslatok

a népgondozás végleges megszervezése, valamint az átmeneti intézkedések ügyében.

Eljutottunk végre odáig, hogy konkrét formába önthetjük azokat a javaslatokat, amelyeket a népgondozás megszervezésének érdekében az illetékes körök figyelmébe ajánlhatunk.

Tekintettel arra, hogy a népgondozás ország-szerte való egyöntetű megszervezése nagyobb munkákat s ehhez képest bizonyos időt igényel, tekintettel továbbá arra, hogy ebben az átmeneti időben sem lehet már a dolgokat úgy folytatni, amiképen eddig folytak, javaslatainkat két csoportba foglaljuk: a végleges megoldásra és az átmeneti megoldásra vonatkozó javaslatok csoportjára.

A végleges megoldás.

A népgondozás szervezetének kiépítéséről szólunk itt csupán és nem részletezzük, mert nem ennek a munkának a keretébe tartoznak, azokat a feladatokat, amelyeket a szociálpolitikai törvényhozásnak kell megoldania. Csak általánosságban jelezzük, hogy oly törvényhozási intézkedésekről kell gondoskodnunk, amelyek az anya-, csecsemő és gyermekvédelemnek, a népegészségügynek, népélelmezésnek, munkaügynek, hadigondozásnak, valamint a közsegélyezés ügyének, jobban mondva: a baleset, betegség, aggkor esetére való ellátásnak helyes feltételeit az eddigieknél teljesebb formában biztosítják. Mindezekről azonban itt nem szólunk.

Itt pusztán a szervezet kérdéséről van szó s e tekintetben *első feladata volna az állami népjóléti főhatóságnak, hogy a fővárosnak, a Népjóléti Központnak és egyéb szakköröknek bevonásával szaktanácskozás alapján döntse el, vajjon a népgondozást tisztára állami feladatként óhajtja-e kezelni, avagy pedig magának csak a legfőbb irányítást és ellenőrzést tartja fenn, viszont a végrehajtást a középfokon és alsófokon a törvényhatóságokra és a községekre, illetőleg a helyükbe lépő szervekre, — esetleg a vidéken a kerületi munkásbiztosító pénztárakra bizza.*

Nyitva hagyván ezt az elvi kérdést csupán azt jelöljük meg, hogy nézetünk szerint mily szervezetek volnának létesítendőek és mily intézkedések volnának szükségesek a népgondozás feladatainak ellátása érdekében:

1. Magában, az állami népjóléti főhatóság keretében a népgondozás középfokú és alsófokú szerveinek irányítására, valamint ellenőrzésére

külön osztályt kell megszervezni, amely már a népgondozó szervezet, életbeléptetésének munkálatait is lebonyolítaná, összhangban az állami népjóléti főhatóság amaz osztályaival, amelyeknek ügkörébe az egyes népjóléti ügyek ellátásának intézményes biztosítása tartozik.

2. *Középfokú népjóléti hatóságokat kell felállítani*: Budapestre és környékére nézve egyet, az ország többi részére egyelőre kilencet. E középfokú hatóságok volnának az *állami népjóléti hivatalok*. Budapesten: állami népjóléti hivatalná esetleg a Népjóléti Központ szervezendő át, illetőleg, amennyiben a középfokú hatóság létesítése a főváros hatáskörébe rendeltetnék, Budapesten a Népjóléti Központ *városi népjóléti ügyosztálya* szervezendő át. Az ország többi részében az állami népjóléti hivatalok a nagyobb párosokban szervezendők, amennyiben pedig a középfokú hatóságok létesítése a törvényhatóságok, illetőleg a helyükbe lépő közületek hatáskörébe rendeltetnék, a kijelölt vidéki városok közigazgatásán a keretében szervezendők volnának *népjóléti osztályok*, amelyeknek hatásköre e városok területén túl azokra a területekre terjedne ki, amelyek egy-egy ilyen középfokú hatóság hatásköre alá rendeltetnének. A középfokú népjóléti hatóságok szerepére számba vehetők a kerületi munkásbiztosító pénztárak is.

3. A középfokú hatóságok hatásköre alatt, megállapítandó körzetek szerint, *hatósági, népjóléti irodák* állítandók fel, amelyeknek feladata a népgondozás gyakorlati munkájának végrehajtása. Budapesten a kerületi elüljáróságok, vidéken pedig a községi elüljáróságok szegényügyi, illetőleg népgondozó hatásköre ezekre a népjóléti irodákra ruházandó át.

4. A hatósági népjóléti irodák mellé a *hivatásos népjóléti megbízottak* intézménye szervezendő, amely népjóléti megbízottak feladata, hogy a hatósági népjóléti iroda utasításai szerint, az egyes Jelműködő konkrét ügyekben környezettanulmányon alapuló vizsgálatokat folytassanak, ez ügyek miként való elintézésére javaslatot tegyenek és a megtörtént intézkedések helyességét ellenőrizzek, illetőleg a népgondozás munkájában közvetlenül eljárjanak.

5.-Budapesten és a nagyobb járásokban a népgondozás teljes mértékben való érvényesülése érdekében a *ház-bizalmi rendszer* szervezendő.

6. Azokban a községekben, amelyekben külön hatósági népjóléti iroda nem létesülhet, a *népjóléti biztosok* intézménye szervezendő, akiknek feladata, hogy a község orvosával és tanítójával egyetemben a népgondozás ügyét a községekben intézzék és a népgondozás ügyében az illetékes körzet hatósági népjóléti irodájával a kapcsolatot megvalósítsák.

7. Mindenütt a hatósági szervek mellett, tehát úgy az állami főhatóság, mint a középfokú, valamint az alsófokú szervek, mellett az *új önkormányzat kiküldötteiből tanácsok szervezendők*. E tanácsoknak *irányító, véleményező és ellenőrző hatáskört* kell biztosítani.

8. Gondoskodni kell a népgondozás munkájába beállítandó munkaerőknek *előzetes szakképzése* célból a középfokú hatóságok központjaiban *szaktanfolyamok* szervezendők, egyelőre rövid kurzusok keretében, hogy legalább általánosságban szakképzett munkaerőket lenesen mielőbb a népgondozás munkájába beállítani. E rövidtartamú kurzusokat *szemináriumszerű további gyakorlati tanfolyamokkal* kell kiegészíteni olyképen, hogy az egyes hatósági népjóléti irodák keretében működő munkaerők hétről-hétre a felmerülő konkrét eseteket el referálják és az ügyek helyes intézésére elvi és gyakorlati útmutatókat nyernek. Természetesen a továbbiakra nézve a szakoktatás keretében teljes megoldásra kell vinni a népgondozás hivatásos gyakorlatára szükséges *szakképzést*

9. A középfokú és alsófokú szervek életbeléptetése természetesen *csak fokozatosan* történhetik meg, *elsősorban Budapesten és a környékbeli községekben* és azután fokozatosan az ország többi részében.

Látnivaló, hogy javaslataink oly népgondozó szervezet létesítését kontemplálják, amely szervezet a népgondozás ügyét a maga egészében volna hivatva szolgálni, minden vonatkozásban azonban fokozott súlyt helyezne a hadigondozásnak, tehát a hadiözvegyeknek, hadiárvának és hadirokkantaknak ügyeire. Nem tartjuk helyesnek a hadigondozás külön

megszervezését, mert elvégre, — hogy csak egy példát vegyünk, — a gyermekvédelem áldására ép úgy szorul rá a megfelelő esetben a hadiárva, mint a nem-hadiárva, vagy az egyáltalán nem-árva gyermek; a különbség csak abban lehet, hogy a hadiárvát illetőleg fokozottabb lelkiismeretben kötelességek terhelik az államot, amely — igaz, hogy a múlt korszak bűnéből — őt gyámolításra szoruló hadiárva sorsára juttatta.

Az átmeneti intézkedések.

Amíg az állami népjóléti főhatóságnak a szervezés feladataira létesülő külön osztálya a közép-fokon és alsófokon a népjóléti szervek rendszerét kidolgozza és amíg az alkalmazandó hatósági szerveket megfelelő módon ki lehet válogatni, szakképzésüket meg lehet adni: addig sem lóghat a levegőben a népgondozásra szorulóknak és elsősorban a hadigondozásra szorulóknak élete-sorsa.

Az átmeneti megoldást a *vidéken* úgy képzeljük, hogy addig is, amíg az állami népjóléti főhatóság szervei megkezdhetik működésüket, azoknak a közgazgatási szerveknek kell intenzívebb működést kifejteniük, amelyekre az egyéb igazgatási teendők ellátása bízva van. Ahol pedig a Hadigondozó Hivatal népirodája működik, ezeknek az irodáknak működésükben átmenetileg ki kell terjeszkedniük a hadigondozásra szorulókon kívül általában mindazokra, akik népgondozásra szorulnak.

Budapesten a Népjóléti Központ volna hivatva fokozott mértékben folytatni a népgondozás munkáját addig, amíg megfelelő intézményes átszervezése megtörténik. Tekintettel pedig arra, hogy a Népjóléti Központ egyelőre még városi intézmény, anyagi erejét azonban főképp az állam hozzájárulásaiból meríti: a Népjóléti Központnak, mint hivatalnak, irányítása és megfelelő ellenőrzése céljából néhány tagból álló *direktóriumot* kellene alakítani, amelyben helyet foglalnának egyrészt az állami népjóléti főhatóságnak, másrészt a fővárosnak képviselői, valamint a Népjóléti Központ vezetője, aki az ügyvezető-igazgatással is megbízandó volna. Ez az igazgatóság hétről-hétre rendszeres üléseken tárgyalná

a Népjóléti Központ által intézendő ügyeket elvileg, a szükséghez képest pedig esetenként is. Ez az igazgatóság gondoskodnék teljes hatalommal mindazoknak az intézkedéseknek gyakorlati érvényesítéséről, amelyek a népgondozás érdekében Budapesten és a környékbeli községekben szükségesek.

Tekintettel pedig arra, hogy a felmerülő esetek tízezeiben az egyénenként való intézkedéseket *egy központban, jól és helyesen lehetetlen megtenni, egyelőre a kerületi elüljáróságok népjóléti osztályait a kerületi elüljáróságok hatásköréből sürgősen ki kell venni és közvetlenül a Népjóléti Központ hatásköre alá kell rendelni.* Ugyancsak gondoskodni kell arról, hogy a kerületi elüljáróságok népjóléti osztályainak hivatali személyzete a meglévő tisztviselői kar erre alkalmas tagjaiból, avagy e célból alkalmazandó új munkaerővel kiegészíttessék, hogy addig is, amíg Budapesten és a környéken a megfelelő számú hatósági népjóléti irodákat fel lehet állítani, legalább a főváros tíz kerületére lehessen a népjóléti gondozás munkáját decentralizálni. Semmi értelme, hogy a kerületi elüljáróságoknál folytassák a 20—30 koronás segélyekkel való „népsegítés” munkáját, amikor ugyanabban az időben a Népjóléti Központ is ugyanazoknak az ügyes-bajos embereknek gondozásában gyökeresebben jár el.

Minden kerületi népjóléti irodába haladéktalanul be kell osztanunk *néhány hatósági népjóléti megbízottat*, hogy az egyénenként való népgondozás az arra szoruló viszonyainak tüzetes és közvetlen megvizsgálása alapján történhessék. A hatósági népjóléti megbízottaknak kiválogatása ha nem túlságosan nagy számról van szó nem okoz nagyobb nehézséget. Erre a célra igénybe lehet venni az *anyavédőnők* szervezetének ama tagjait, akik szakképzettségüket már megszerezték, de az anyavédelem munkájába még nincsenek beállítva. Igénybe lehet továbbá venni a rokkantaknak, a hadviselteknek, főként pedig a munkásköröknek, így a Munkások Gyermekbarát Egyesületének olyan szociális érzékű tagjait, akik már eddig is a népgondozó munkában a Népjóléti Központ jól bevált munkatársai voltak. Ezt a közreműködő munkát azonban nem lehet önkéntes

készségre és szociális szívességre alapozni, a munkát kellő díjazással a hivatás színvonalára kell emelni abban az értelemben, hogy a népjóléti megbízottak teendőiket hivatali kötelesség szerint, felelősséggel lássák el.

Ezeket a munkaerőket is — ha még oly rövid kurzus keretében — némi szakképzésben kell részesíteni, azonfelül már velük is hétről-hétre meg kell tartani a szemináriumszerű gyakorlati továbbképzést olyképp, hogy a kerületi népjóléti irodák személyzete hétről-hétre közvetlenül referálná ügyeit a Népjóléti Központnak és onnan irányítást, útbaigazítást kapna a felmerülő konkrét kérdések ügyében.

Addig tehát, amíg a népjóléti igazgatás középfokú és alsófokú szerveinek intézményes megalakítása meg nem történik: a Népjóléti Központ keretében alakítandó új igazgatóság vezeti a főváros népgondozó ügyeinek intézését. A költségek tekintetében a főváros viseli azokat az adminisztrációs költségeket, amelyek az 1919. évi költségvetésbe már be vannak állítva, az állami népjóléti főhatóság az újonnan alkalmazandó munkaerők illetményeinek fedezetére megfelelő hozzájárulást ad a költségekhez, egyébként pedig ugyancsak az állami főhatóság gondolkodik a népgondozó munka érdemleges anyagi szükségleteinek fedezetéről.

Nézetünk szerint ez az átmeneti időszak csak néhány hónapig tarthat és már őszre ki lehet építeni a népgondozás hatósági szervezetét Budapesten és a környéken.

A környékbeli községekben addig is, amíg ott a hatósági népjóléti irodákat felállítják, a szocialista pártszervezetek megbízottal, a Munkások Gyermekbarát Egyesületének helyi csoportjaival karöltve, lehetnének hivatva arra, hogy a népgondozás fontosabb teendőit ugyancsak hivatásszerűen, tehát díjazás ellenében és felelősség mellett ellássák

A környékbeli községeknek ezeket az ideiglenes irodáit, már az átmeneti idő alatt is a Népjóléti Központ irányító és ellenőrző hatásköre alá kellene vonni. A környékbeli községek irodáinak átmeneti megszervezésével járó költségeket a maguk egészében az állami népjóléti főhatóságnak kellene fedeznie.

Nézetünk szerint ez az átmeneti időszak csak néhány hónapig tarthat és már az 1919. év őszéig fokozatosan kiépülhetne legalább Budapesten és a környékbeli községekben a népgondozó munkának olyan hatósági szervezete, amely érdemleges és intézményes munkát volna képes kifejtteni.

7.

Jelen és jövő.

Van-e egyáltalán szükség a népgondozás nagyarányú szervezetére és mily eredményeket várhatunk e szervezet működésétől?

Hogy a jövő képét idevetítsük, ahhoz előbb ismernünk kell a közelmúltat és a jelent. Ideiktatunk tehát néhány statisztikai adatot, amelyekkel azt akarjuk igazolni, mennyi emberérték megy veszendőbe a megfelelő intézményes és egyéni gondozás híján Budapesten, mennyi emberértéket lehetne tehát megmenteni.

Mert mi a népgondozás célja? Hogy kevesebb ember haljon meg, hogy több ember szülessen, hogy aki életre termett, éljen és ne pusztuljon el időnek előtte a csecsemő- vagy a gyermekkor betegségeinek, majd az egyéb népbetegségeknek, főképp a tüdővésznek mótelyeitől, munkaereje el ne satnyuljon gondozatlan testi vagy erkölcsi betegsége folytán. A népgondozás célja: hogy aki életre termett, lehessen részese is a termelő munkának élete egész erejével és sem a gazdasági viszonyok súlya, sem a bűnözésre vagy munkakerülésre hajtó erkölcsi züllés a munkás-élet nyugodt, tiszta családi otthona helyébe ne a börtönt, ne a szegényházat hozza a részére.

Nézzük tehát mit mutat a statisztika Budapestről: hányan halnak meg ebben a városban olyanok, akiknek nem kellene meghalniok, hányan pusztulnak el csecsemő- vagy gyermekkorukban, hányan a legpusztítóbb népbetegségben, a tüdővészben, milyenek a lakásviszonyok a fővárosban, nézzük a fiatalkorúak erkölcsi züllésének arányait, majd a bűnözések adatait és végül vegyük a kolduskenyéren tengődőket,

a közsegélyezéseket, akik ugyancsak a munkástársadalom, teherlapján szerepelnek.

Állapítsuk meg ily módon azt az árterületet, amelyet a jól szervezett népgondozó tevékenység a munka javára új termelő talajjá formálhatja át.

Budapest halandósága általában.

Nézzük mindenek előtt *Budapest halandóságának viszonyait*

A datainkat a főváros Statisztikai Hivatalának legújabb közleményeiből vettük, amelyek dr. Pikler J. Gyula feldogozásában a főváros halandó: ágának oly oknyomozó részletadatait nyújtják, hogy következeik a szociális szempontok minden vonatkozásában szinte készen kínálkoznak.

Az 1913. év adatai alapján Budapest halandóságáról általában a következő adatok szolgálnak:

a lakosság száma.....	930.666
élve született.....	23.315
meghalt.....	17.441
a születési többlet.....	5.874

Minden ezer lakóra esik tehát 25 születés, 187 halálozás, 63 születési többlet.

Magyarország néhány városát tekintve az 1910. évi adatok a következő képet mutatják:

város	születés	halálozás	születési többlet
Budapest	25·7	18·3	7·4
Temesvár	26·1	23·0	3·1
Arad	26·9	23·2	3·7
Nagyvárad	27·5	27·0	0·5
Pozsony	29·4	23·1	6·3
Debrecen	32·4	21·4	11·0
Szeged	30·3	21·6	11·7
Kecskemét	39·0	24·8	14·2
Szabadka	41·5	30·8	10·7

Európa harminchat nagyvárosát tekintve a halálozási arányok szempontjából az 1906—1910. évi adatok átlaga alapján Budapest a 25. helyen áll, szemben Drezdával, mely az 5. helyen, szemben Londonnal, amely a 7. helyen, szemben Berlinnel, mely a 11. helyen, szemben Rómával, mely a 14.

helyen, szemben Béccsel, mely a 16. helyen, szemben Parissal, mely a 18. helyen áll.

Budapestnél rosszabbak a halálozási viszonyok Nápolyban, mely a 33. helyen, Bukarestben, mely a 34. helyen, Petrográdban, amely a 35. és Moszkvában, amely a 36. helyen áll.

Ez a sorrend az jelenti, hogy, amíg Budapesz-ten az 1906—10. évi adatok átlaga alapján minden 1000 emberre 19 halálozás esik, addig Drezdában csak 147, Londonban 14.9, Berlinben 155, Rómában 16.7, Bécsben 17.5, Parisban 17.8 halálozás esik; Nápolyban viszont 239, Bukarestben 24.6, Petrográdban 252 és Moszkvában 27.8.

Végezván Budapest halandóságának általános-ságban való adataival, nézzük külön-külön, hogy a halál birodalmából mily területeket sajátít ki a gyermekhalandóság és milyet a tüdővész.

A gyermekhalandóság.

Kor szerint csoportosítva Budapest halálozásá-nak eseteit az 1911—1913. évek adatai a következők:

az összes halálozások száma.....	51.640
ebből az 5 éven aluliak „	15.225
az öt éven felüliek „	36.371
ismeretlen korúak „	44

Vagyis az összes halálozásoknak több, mint egyharmada, körülbelül 35%, az 5 éven aluli gyer-mekekre esik.

Az 5 éven aluliak halálozási számából, 15.225-ből, az 1 éven aluliak halálozási száma 10.411. tehát az összes halálozások egyötöd része a csecsemőkre, vagyis az egy éves koron aluliakra esik.

A csecsemőhalandóság tekintetében *huszonkilenc európai nagyvárost véve, 1909-ben*: Budapest a 19. helyen áll, szemben Berlinnel, amely a 14. szemben Rómával, amely a 11. szemben Drezdával, amely a 10, szemben Londonnal, amely az 5. és szemben Parissal, amely a 4. helyen áll.

Budapestnél rosszabbak a csecsemőhalandósági viszonyok az 1909. év adatai szerint: Bécsben, amely a 21. helyen áll, Münchenben, mely a 23. helyen áll,

Petrográdban, mely a 28. helyen áll és Moszkvában, amely a 29. helyen áll.

Ez a sorrend azt jelenti, hogy, amíg Budapesten 100 élve született csecsemő közül 16.2 pusztul el élete első évében, addig Berlinben csak 14.6, Rómában, 13.4, Drezdában 13.3, Londonban 10.2 és Parisban csak 9.4 csecsemő vész el. Bécsben 100 élve született csecsemő közül már 16.4, Münchenben 18.3, Petrográdban 15 és Moszkvában 32.6 a csecsemőhalandósági arányszám.

A csecsemőhalálozás *okai* tekintetében 100 elhalt csecsemő közül *az 1913. év* adatai alapján:

veleszületett gyengeség folytán meghalt		27.1
bélhurut	„	28.0
hörghurut és tüdőlob	„	18.7
ránggörcs	„	5.7
agyhártyalob	„	3.1
tüdővész	„	2.7
veleszületett bujakór	„	2.3

E halálokok közül főképp % bélhurut, valamint a hörghurut és tüdőlob leszorításában látja dr. Madzsar József a csecsemőhalandóság ellen való küzdelem egyik elérhető célját.

A tüdővész pusztítása.

A halálozási okok között Budapesten gyakoriságban vezet a tüdővész. amíg a 0—5 évesek haláleseteiben a tüdővész csak hatodsorban szerepel, addig az 5 éven felüliek halálokaiknak gyakoriságában a tüdővész illeti a szomorú elsőség. Minden 100 halott közül az 1910—11. évi adatok átlaga szerint 22.3 tüdővészben hal meg és 10.000 élő közül 31.9 tüdővészben pusztul el Budapesten.

Budapest a tüdővész halálos pusztításainak arányszáma tekintetében az 1910. évi adatok szerint *negyvennyolc európai nagyváros között* a 43. helyen áll, szemben Béccsel, amely a 40. helyen, szemben Berlinnel, amely a 29. helyen, szemben Drezdával a mely a 25. helyen, szemben Rómával, amely a 22. helyen és szemben Londonnal, amely a 13. helyen áll.

Budapestnél nagyobb a tüdővész halálozási arányszáma Petrográdban, amely a 44. helyen,

Bukarestben, amely a 47. helyen, Parisban, amely a 46. helyen és Lembergben amely a 48. helyen áll.

Vagyis negyvennyolc európai nagyvárost véve, Budapest a tüdővész pusztításának *legrosszabb* arányszámú városai között a *hatodik* helyen áll.

Ez azt jelenti, hogy amíg Budapesten 1910-ben 1000 ember közül 3 halt meg tüdővészből, addig Bécsben csak 2.6., Berlinben 2., Drezdában 1.8., Rómában 1.7 és Londonban csak 1.3 ember halt meg. Vagyis Budapesten háromszor oly nagyarányban gyilkol a tüdővész, mint Londonban.

A főváros lakásviszonyainak és egyéb szociális viszonyainak összefüggése a halandósággal.

A főváros statisztikai hivatalának közleményei kiterjeszkednek a halálozási arányszámoknak városrészek szerint való részletezésére is és Pikler J. Gyula ezekből az adatokból rámutat az összefüggésre a vagyonság és a szociális rétegződés, valamint a lakásviszonyok között.

A legkisebb halandósági számot a jómódú polgárság-lakta IV. kerület (106‰), a legnagyobbat a III. kerület (21‰) mutatja. A III. kerület halandósága éppen kétannyi, mint a IV. kerületé.

A kerületeket *kül- és belterületekre* osztva a legkisebb halandósági arányt az V. kerületnek a Lipót-körúton belüli részében (972‰) találjuk, a legnagyobbat pedig a III. kerületnek majdnem kizárólag munkások-lakta és majdnem kizárólag kislakásokból álló külterkén (28.‰) vagyis a III. kerület külterkén a népességnek halálozása több, mint háromszor akkora, mint a belső Lipótvárosban.

A szociális helyzet és a halandóság arányai közt való összefüggést a statisztikai munkálat még ríkítóbban tünteti fel a *tüdővész-halálozás* arányszámainak számbavételénél.

Csak egy-két példa:

A VI. kerületnek a körúton belül lévő részeiben a tüdővész-halálozás évi aránya minden ezer lakó közül 1.4, míg ugyane kerület külterületén 2.8, tehát $2\frac{3}{4}$ -szer annyi. Még ríkítóbb a különbség az V. kerület belső és külső része között. Az előbbiben a

tüdővész-halálozás 1.2‰, az utóbbiban 4.9‰ tehát több mint négyszer annyi. És csaknem ugyanolyan nagy 47‰.) a tüdővész-halálozás a III. kerület külterkén is.

Hadd álljon itt néhány részletesebb adat a főváros statisztikai hivatalának közleményeiből *a főváros lakásviszonyairól*.

Budapesten a rendes lakások népességét (a be nem oszthatók nélkül) 803.828-nak véve, ebből a számból:

Egy szobás lakásokban laknak . . . 402.326-an,
 vagyis 100 lakó közül 50-en.
 Zsúfoltan (szobánként több mint negyedmagával) laknak.....290.468-an,
 vagyis 100 lakóból 36-an.
 Még rosszabb az arány a *külterkeken*, ahol zsúfoltan, tehát (szobánként több mint negyedmagával) 1000 lakóból 524-en laknak, Tehát a *külterki lakosságnak több mint a fele zsúfoltan, szobánként több mint negyedmagával lakik*.
 Szobánként az átlagos laksűrűség Budapesten 2.6, a külterken pedig 3.44.

A főváros statisztikai hivatalának adatai alapján, melyek még *a háború előtt való évekről* szólnak, látni való, hogy a halálozási arányt tekintve, harminchat európai nagyváros közül Budapest a 25. helyen áll, a tüdővész-okozta halálozási arányt tekintve, negyvennyolc európai nagyváros közül a 43. helyen áll, végül a csecsemőhalálozást véve, huszonkilenc európai nagyváros közül a 19. helyen áll.

A statisztikai hivatal adatai alapján Pikler J. Gyula főképp a halandóság és a szegénység közt különösen pedig a tüdővészhalálozás és a szegénység közt való összefüggést tárgyalván, a halandóság s főképp a tüdővészhalálozás okait nem a közvetlen közegészségi intézkedések terén keresi, hanem a kereseti viszonyokban és az életszükségleti cikkek, főképp a lakás árának alakulásában, tehát közgazdasági téren.

Nincsenek még statisztikai adatok arról, hogy a háború folytán bekövetkezett szomorúbb gazdasági, egészségügyi és szociális viszonyok között, ezek az eddig részletezett arányszámok Budapesten és a vidéken mily méretű további leromlást tüntetnek fel.

Csak épen arra mutatunk rá, hogy Budapest lakosságát, amelynek száma az 1913. évi adatok szerint 930.666 volt, ma már körülbelül másfél-millióra kell tenni és e félmillió embertöbblet javára a lakásviszonyok *egyáltalán nem* fejlődtek.

Budapest erkölcsi züllése, különös tekintettel a fiatalkorúakra.

Foglalkoznunk kell még az erkölcsi züllés statisztikájával, különös tekintettel a fiatalkorúakra. Erre nézve adatainkat a budapesti rendőrség 1917. évi jelentéséből vesszük.

Az országos bűnügyi nyilvántartó szerint a beérkezett büntetőlapok száma

1916-ban.....	52.758
1917-ben.....	55.323

Magának a *budapesti rendőrségnek nyomozó* tevékenységéről a következő adatok szolgálnak:

1916-ban.....	36.936	bűneset
1917-ben.....	65.082	

A rendőri fogházban, illetőleg toloncházban 1917-ben *letartóztatva* volt 4594 férfi, 5788 nő, összesen 10.382 személy,

ebből közveszélyes munkakerülés	
címén.....	8.829 személy
koldulás címén.....	467 „

Külön szólunk a *fiatalkorúak bűnözéséről*. 1917-ben a budapesti rendőrség 10.886 fiatalkorú bűnöző ügyével foglalkozott, tehát az ez évben történt *összes feljelentések* egyhatodrésze 18 éven alul levő fiatalokorra vonatkozott.

A budapesti dunai rendőrkapitányság, mint *rendőri gyermekbiróság* 1917-ben 6927 fiú és 988 leány ügyét, összesen tehát *7915 fiatalkorúnak* ügyét tárgyalta, még pedig:

csavargás miatt	2.472	fiú,	330	leány	ügyét
koldulás miatt	...	45	„	8	„
egyéb kihágások miatt	4.410	„	649	„	„
Összesen	6.927	fiú,	988	leány	ügyét

A rendőri gyermekbíróság eljárásainak eredményei a következők:

felmentés.....	199	fiú,	61	leány
dorgálás.....	2.462	„	408	„
pénzbüntetés.....	1.060	„	82	„
elzárás.....	243	„	72	„
őrizetben tartva.....	53	„	4	„
a fiatalkorúak bíróságához átkísérve, illetve áttéve.	2.476	„	328	„
összesen	6.927	fiú,	988	leány

Ídeiktatjuk még amaz ügyek adatait, amelyek Budapesten a *fiatalkorúak bírósága* elé kerültek. Ez ügyek számai a következők voltak:

1914-ben.....	4.558
1916-ban.....	7.125
1917-ben.....	8.674

Vagyis 1917-ben a rendőri gyermekbíróság, valamint a fiatalkorúak bírósága a fiatalkorúaknak összesen 13.795 ügyét tárgyalta.

Íme csak a rendőrségnek és a fiatalkorúak bíróságának eljárásai során az erkölcsi züllésnek mily rettenés arányszámai. Háborús erkölcsképp ez bizonyára, de mint ilyen is tökéletlen, mert hiszen számba sem vehetők, különösen a fiatalkorúak dolgában, azok az esetek, amelyekben rendőrségi vagy bírósági eljárásra nem is került a sor.

Az élet küzködői és hajótöröttjei.

Számba kell vennünk még az élet küzködőit és hajótöröttjeit, akik közsegítségre szorulnak. Sajnos, e téren a statisztika adatai részletekre nem terjednek. Az adatközlések alapjául szolgál a Népjóléti Központ közjótékonysági nyilvántartója, amely sajnos, távolról sem tekinthető teljesnek. E nyilvántartó adatai szerint

1917-ben.....	38.921
1918-ban.....	42.129

nyilvántartó-törzslap kezeltetett azokról, akik Budapesten közsegítésben részesülnek.

Némi adattal szolgálhatnak a Népjóléti Központ segítő ügyforgalmának eredményei is. Az 1918. évnél

csupán főbb forgalmi adatait véve, a Népjóléti Központnak 1918-ban 167.246 esetben kellett intézkednie és ez a forgalom 84.419 szegényember ügyeit karolta fel.

Bizonyára csekély töredéke a rászorulóknak igazi nagy tömegének, anélkül, hogy a gyermekfelruházást kivéve, általános és érdemleges segítséggel szolgálhattunk volna.

Külön adatként felemlíthető, hogy a kerületi elüljáróságok kimutatásai szerint 1918-ban 81.763 család részesült hadisegélyben, míg egyéb segélyezési eseteik száma 108.590 volt.

Ezek az adatok, melyeket itt közlünk, ha töredékesen is, némi következtetést engedhetnek arra a nagyarányú szociális tevékenységre, amely Budapesten szükséges volna, hogy a küzködők is a hajótörtek olyan gondozásban részesüljenek, amely életük sorsát megnyugtatóbb révbé segítse.

A háború pusztításai.

Végül, még néhány szám Böhm Vilmos adataiból, arról apusztításról, amelyet emberérték és gazdasági érték elvesztésben az öt éves háború újabb teherként rótt az új korszak államának szociális lelkiismeretére.

A háború alatt hadbavonultattak	4,183.492 magyar férfit		
harctéri szolgálatot teljesített	3,437.776	„	katona
megsebesült.....	590.000	„	
hadifogságba jutott.....	382.282		
meghalt a háborúban.....	408.000	„	.
az utolsó piavei ütközet vesztesége	400.000	„	„

Milliónyi hadiárva, hadiözvegy, rokkant! Milliónyi család leromlott létalapja! Mert bizony elenyésző azoknak a száma, akiknek kereső hivatásuktól való évekig tartó távolléte, családjuknak ez idő alatt bekövetkezett lerongyolódása, gazdasági és szociális helyzetüket a legsúlyosabb válságba nem döntötte volna.

Szociális szellemű népgondozás!

Kétségtelen, hogy a helyes közgazdasági politika, — tehát munkaalkalmak teremtése, egészséges

bérvizonyok, az életszükségleti cikkek és a lakások árainak alakulása, maguknak a lakásviszonyoknak javítása, a megfelelő adórendszer, — jelentékeny tényezőként szerepelnek az emígy felfokozódott szociális bajok ellensúlyozásában. De a magunk részéről e célnak ugyancsak *hatalmas eszközét kell látnunk a népgondozás munkájának megfelelő méretű, kifejlesztésében*, s ennek keretében különösen a népegészségügy intézményes fejlesztésében.

Mert hiába a legjobb törvények, ha a jó törvényeknek áldásos hatásába segítő módon bele nem vonjuk mindazokat, akikért a jó törvények tulajdonképpen hozatnak. *Ezért állítjuk és valljuk, hogy a népgondozás helyes szervezete szinte ugyanolyan fontos, mint a megfelelő törvényhozási intézkedések.*

Mit érünk a munkaviszonyok javításával, ha nincs aki beterelje a munkába a munkaképeseket? Mit érünk a szociális reformokkal, ha a szomorú idők szomorú következményeként kétségtelenül meglazult erkölcsi felfogások közepett nem áll gondozásra képes ember a gondozásra szoruló ember mellett, aki gondoskodik arról, hogy jó tanáccsal, ha kell, határozott utasítással, a termelő munka elvét érvényesítse az egész országban?

Ki kell mondanunk, hogy még a *legszigorúbb szankció lehetőségét* is biztosítani kell azokkal szemben, akik munkaképességük ellenére a munkától húzódoznak és bármely jogcímén a köz terhén kívánják magukat eltartatni. A szigorú szankciónak azonban természetesen az az előfeltétele, hogy mindenkit munkaalkalomhoz lehessen segíteni, evégből pedig munkaalkalmakat kell teremteni. *Ám aki a munkaalkalommal majdan nem akar élni, amikor élhetne vele, attól a megélhetés minden lehetőségét el kell vonni. És ha másképp nem megy, rá kell térni akár a dologház rendszerére.* Zárt intézetbe kell terelni majdan a maguk hibája folytán munkátalanokat, ott is elkövetni mindent a javításuk érdekében, hogy aztán megjavulásuk alapján ismét a társadalom munkás tagjai sorában helyüket elfoglalhassák.

A helyes közgazdasági politika kétségtelenül a népegészségügynek és a szociális bajoknak is jelentős

hatású orvosa. De a megelőzés politikája *egyenesítő megfigyelést és egyenesítő intézkedéseket is* igényel. Mert hiába lesznek gyermekvédelmi intézményeink, hiába anya-csecsemővédelmi intézményeink, hiába tüdőbeteg-kórházaink és tüdőgondozóink, hiába javulnak a lakásviszonyok, hiába szerveződik meg az embervédelem a maga minden vonatkozásában, hiába rendeződik a munkaügy, ha mindez intézményes reformok áldásaihoz nem juttatjuk hozzá mindazokat, akik erre rá volnának szorulva és akik tekintélyes részben *nem is tudják*, mi mindent biztosít számukra a szociálisan berendezett állam.

*Az embervédelem szervezete készen kell, hogy álljon az embervédelmi reformok megalkotásának idejére. Oly népgondozó szervezetre van tehát szükség, amely szervezettségének méreteinél fogva kutató szemé-
vel és segítő kezével behatoljon a külvárosok leg-
sötétebb odúiba és a kisközségek legelhanyagoltabb
viskóiba is.*

A szociálisfelvilágosítás védőhadseregét sürgősen meg kell szervezni, azoknak a szociális reformoknak érdekében, amelyek a főváros és az ország szociális bajait orvosolni hivatva lesznek.

Nem adminisztracionális szervezetről van szó, hanem az *érdelemleges népgondozás* megszervezéséről, oly munkaerőknek e munkába való beállítása útján, akik alkalmasak is arra, hogy az egyéni bajokat felkutatván, azoknak diagnózisát megállapítják és egye-
nesítő módon azoknak orvoslásáról gondoskodnak:

Lehetetlennek tartjuk, hogy az ilyen népgondozó szervezet jól átgondolt, helyesen irányított és lelki-
ismeretesen folytatott működése ne éreztetné áldásos hatását a halálozás arányának csökkentésében, a születések arányának növelésében, nemzedékek egész-
ségesebb fejlődésének biztosításában, a népbetegségek gyilkos méreteinek megfékezésében, a tudatlanság fokozatos eloszlításában, szóval: oly társadalmi rend,
oly kulturális és szociális, valamint közegészségügyi viszonyok kifejlesztésében, amelyeknek alapján *el-
veszendő emberérték tízezreit mentjük meg* az el-
pusztulástól ennek a súlyosan megtépázott országnak jobb, szebb és boldogabb jövője javára.

**Mit jelent minden egyes megmentett
emberérték pénzben, termelési
értékben a nemzeti jövedelem
javára?**

Ha csupán körülbelül ezer embert állítunk be a népgondozás szervezetébe és e szervezetnek minden egyes tagja évenként *csak egy* pusztulásra szánt olyan egyént tud a termelő munka javára megmenteni, aki különben, az ő támogatása nélkül, a termelő munka számára elveszett volna, ha csak egy veszendőnek szánt emberértéket tud a maga értékének teljes gyümölcsöztetésére vezetni: vájjon mit jelent ez *pénzben* kifejezve a nemzeti jövedelem javára?

Tisztában vagyunk azzal, hogy annak a kiszámítása, vájjon mit jelent egy munkás egyén élete az értéktermelés szempontjából, igen nehéz és csak a valószínűség erejéig lehetséges. De hiszen nem matematikailag pontos eredményeket, hanem csupán *az átlagos valószínűségi eredményt* szeretnők felüntetni.

Számításunk alapjául egy polgári tudósnek, Fellner Frigyesnek közismert munkáját vettük, amelyben Ausztria és Magyarország nemzeti jövedelmét tárgyalja. Igaz, hogy ezek az adatok egy elmúlt korszak adatai, de így is a perspektíva némi megbízható alapját nyújtják.

Fellner szerint a nemzeti jövedelem: összessége mindazoknak a gazdasági javaknak és értékeknek, amelyeket valamely államilag szervezett nép évenként újonnan előállít, a termelési költségek levonásával. A nemzeti jövedelem elemei közé sorozza Fellner a hazai ipar által évenként előállított értékeket is.

A magunk részéről Fellner művének csupán amaz eredményeire támaszkodunk, amelyek — a háborút közvetlenül megelőző évek adatai alapján — Magyarország gyári iparának évi bruttó és tiszta termelési értékét tüntetik fel.

Felinek szerint a gyáripar évi termelésének bruttó értéke nem állítható a maga egészében a nemzeti jövedelem leltárába, hanem csak a *tiszta* termelési érték. Vagyis az ipari kész termék értékének csakis az a hányada, amely az ipari tevékenység eredménye. A gyáripari termelés bruttó

értékéből levonandó tehát termelési költség fejében: a felhasznált tüzelőszerek értéke, levonandó továbbá a feldolgozott nyersanyagok, félkész gyártmányok és készárúk értéke, levonandó végül a gyáripari üzemben lévő ipari munkagépek kopási hányada.

A gyáripari termelés bruttó értékét 100%-ban véve, ebből — Fellner számítása szerint— levonandó:

a nyersanyagok, félkész gyártmányok és készárúk értéke fejében	52.13%
a felhasznált tüzelőszerek és erőszolgáltató anyagok értéke fejében	5.60%
a munkagépek kopási hányada fejében	1.72%
összesen	59.45%.

Marad tehát a gyáripar évi tiszta termelési értéke gyanánt a bruttó termelési értéknek..... 40.55%-a.

A gyáriparnak ebben a tiszta termelési értékében *benne foglaltatnak a kifizetett összes gyáripari munkabérek is*, mert Fellner szerint *a munkabér ugyancsak a nemzeti jövedelem leltárába állítandó.*

Ezen a ponton igyekeztünk most már a munkabérnek és a tiszta termelési értéknek egymáshoz való viszonyát megállapítani.

Fellner adatai alapján kiszámítottuk, hogy a gyáripar termelésének bruttó értékéből, tehát 100%-ból, 15.88% jutott a kifizetett gyáripari munkabérekre. Vagyis: ha a gyáripar tiszta termelési értékét a bruttó termelési érték 40.55%-ában mutatjuk ki, akkor — ebben a gyáripar tiszta termelési értéke gyanánt szereplő — 4055%-ban benne foglaltatik a kifizetett gyáripari munkabérek gyanánt feltüntetett és ugyancsak a nemzeti jövedelem leltárába számítandó 15-88% is.

Ez a 4055% tulajdonképpen két elemre bontható. Először: a bruttó termelési értéknek — kifizetett gyáripari munkabérek gyanánt kimutatott — 15.88%-ára, mint a gyáripar tiszta termelési értékének *egyik részére* és másodsor: *a teljes* tiszta termelési értékre, amelyet a bruttó termelési értéknek 40.55%-ában mutattunk ki.

Itt aztán nézetünk szerint elértünk odáig, amikor már a reális valószínűség alapján megállapíthatjuk, hogy mit jelentett az elmúlt korszak termelési rend-

szere alapján egy munkásegén értéktermelése a nemzeti jövedelem javára: *A kifizetett gyáripari munkabér értékét* egyszerűen szembe kell állítani azzal *a teljes tiszta termelési értékkel*, amely a gyáripari munkabérben részesülő munkás termelése folytán a nemzeti jövedelem javára előállott.

Ha a gyáripari termelésnek bruttó értékéből a kifizetett gyáripari munkabérek 15·88%-át jelentenek: akkor *valahányszor a gyáripari munkás munkabérben 15 korona 88 fillért keresett, ugyanakkor 40 korona 55 fillér értéket termelt.*

Fellner szerint a nemzeti jövedelem nagyságát nem befolyásolja az, vajjon a gyáros az ő iparüzemében több, vagy kevesebb munkabért fizet, mert a nemzeti jövedelemre csak a termelt mennyiség van hatással. De ettől eltekintve, nyilvánvaló, hogy a munkabérek emelkedésével arányosan emelkedik az ipar által előállított termelés értéke is, a felhasznált nyersanyag mennyiségbeli és értékbeli többletével pedig ugyancsak arányosan emelkedik az ipar által előállított termelés értéke.

Ha tehát 15 korona 88 fillér gyáripari munkabérnek 40 korona 55 fillér tiszta termelési érték felel meg, akkor — egy munkásember gyáripari munkabér-keresetét csak évi 6000 koronában jelölve meg, — ez azt jelenti, hogy *a gyáripari munkás a maga 6000 korona évi munkabér-keresetéhez viszonyítva a nemzeti jövedelem javára 15.382 korona értéket termelt*, amiben természetesen bennfoglaltatik az ő 6000 korona munkabér-keresete is.

Vagyis — csupán a 6000 koronás évi gyáripari munkabért véve alapul — *egy munkásnak egy évi termelési értékét a gyáripari üzemben 15.382 koronában állapítjuk meg, mint olyan tiszta termelési*

*) Fellner Frigyes volt szíves e számításainkat felülbírálni és az ő nézete szerint is az itt leszűrt következtetés a tudományos kritika szempontjából helytálló.

Megjegyzendő azonban, hogy a 15 korona 88 fillérmű gyáripari munkabér-keresettel szemben mutatkozó 40 korona 55 fillérmű tiszta termelési érték nem jelentette egyúttal a tiszta vállalkozói nyereséget is, mert hiszen ebben a tiszta termelési értékben benne foglaltatott még a gyáriparba befektetett tőke hozadéka is, ezt terhelték továbbá az adók, stb.

értéket, amely a nemzeti jövedelem javára irandó, — feltéve természetesen, hogy a munkás a maga munkajét állandóan és teljes mértékben, zavartalanul kifejtetheti.

Már most nézzük, hogy — a múlt korszak adórendszere mellett — a nemzeti jövedelemnek emígy előállított termelése értéktöbbletéből az állam, törvényhatóságok, városok, községek mennyiben részesedtek közvetlenül. Fellner szerint a nemzeti jövedelemből adók, illetékek, vámok, jövedékek és egyéb címen a nyilvánjellegű szervek e, — tehát államra, törvényhatóságra, városra, községre eső jövedelem, az 1911—12. év adatai szerint, 2925%-ra volt tehető.

Mit jelent ez?

Ez azt jelenti, hogy ha a gyáripari munkás egy év alatt 6000 korona évi munkabékeresetéhez viszonyítva 15.382 korona értéket termelt a nemzeti jövedelem javára, ebből a 15.382 koronányi jövedelemből, mint adóalapból, adó, stb. címen az állam, — illetőleg a törvényhatóság, város, község, — 29.25%-ban, vagyis 4401 koronában részesedett..)

Egy-egy munkaerő termelőképességének megmentése, vagy helyreállítása tehát — az elmúlt korszak adatai alapján — jelentett egy évre 15.382 koronát, mint tiszta termelési értéket a nemzeti jövedelem javára és jelentett továbbá oly adóalapot, amely különböző címeken 4501 korona adót juttat az állami adójövedelem javára.

Egy-egy munkaerő termelőképességének teljes és zavartalan időtartamát átlag összesen csak tíz évben állapítván meg, *ez a zavartalan és teljes értékű termelő munka tíz évre számítva jelent 153.820 K tiszta termelési értéket a nemzeti jövedelem javára, jelent továbbá, ugyancsak tíz évre számítva, 45.010 K adójövedelmet az állam javára.*

Ha tehát a népgondozó szervezet ezer tagjának mindegyike évenként *csak egy* olyan egyénnek termelőképességét menti meg, vagy állítja helyre, amely

*) Meg kell jegyeznünk, hogy ebből az adóteherből csak jelentékenyen kisebb rész hárult a gyáripari munkabékeresetre, mert az egyenes adók és járulékaik túlnyomó részben a vállalkozói nyereséget terhelték.

egyén a népgondozó szervezet működése nélkül elpusztult volna, akkor a népgondozó szervezet ezer tagja *egy év alatt* ezer egyén termelőképességét mentvén meg, ezerszer 153.820 korona, vagyis *153,820.000 korona olyan termelési értéket juttat — a múlt korszak adatai alapján — a nemzeti jövedelem javára*, amely termelési érték különben nem létesült volna, juttat továbbá az emígy termelt termelési értéknek, mint adóalapnak, *tíz évi adójaként* ezerszer 45.010 koronát, vagyis *45,010.000 korona olyan adót* az államnak, amely adójövedelem adóalany hiányában, aki ezt az adóalapot termelné, nem folyt volna be.

Íme tehát, most már tisztán felállítható a kérdés: megéri-e a nemzeti jövedelemnek még a múlt korszak adatai alapján is eképen kiszámított évi 1538 millió termelési értéktöbblete, valamint az államnak járó évi 45 millió korona adójövedelem-többlete azt a 85 millió koronát, amibe a megfelelő népgondozó szervezet fenntartása kerül? Az egy év munkája alapján termelt értéktöbblet és az ez alapon befolyó adójövedelem-többlet együttvéve *kétszer annyinál is jelentékenyen több*, mint a népgondozó szervezet egy évi fenntartási költsége.

Nem is humanitás szempontjából, hanem *az állam közgazdasági érdekének szempontjából is*, íme, mit jelent a népgondozás jól átgondolt, helyesen irányított és lelkiismeretesen működő szervezete!

*

Nem folytatjuk tovább.

Szemünk elé tárul Budapest és az ország szebb jövőjének képe. Szemünk elé vetődik annak a korszaknak a képe, amikor a szegénység nem jelenthet majdan többé koldusnyomort, tudatlanságot, tüdővérszt, csecsemőpusztulást, gyermekek idő előtt való halálát, elzülleszt, bünt és fegyházat; amikor ennek a fővárosnak és ennek az országnak lakói egyaránt hozzájutnak életfeltételeiknek jobb és teljesebb biztosításához; amikor itt mindenki megtalálja boldogulását, mert aki magától meg nem találja, segítő kezek útba-

igazítják. Szemünk elé vetődik az a korszak, amikor nem lesz szükség jótékonykodásra, mert a szociális állam a maga kötelezettsége viszontadójaként fogja leróni mindenkinek azt, amit eddig hivalkodó hiúság alamizsna-morzsaként dobott oda.

Aki életre termett: élni fog és boldogulni fog. Élete értékéből gyarapszik ő maga és családja, de gyarapszik az állam ereje. Aki pedig életre nem termett, akit sorsa születése tényével sínylődésre kárhóztatott, avagy akit végzete fosztott meg élete veleszületett feltételeitől, azok számára sem lesz szükség a megalázó irgalom falatjára: a szociális állam humanizmusa segítő ölébe fogadja őket, mint a jó anya, aki beteg gyermekét szereti legjobban.

FÜGGELÉK.

1.

**A BUDAPESTI NÉPJÓLÉTI
EGYESÜLETEK
ÉS INTÉZMÉNYEK MŰKÖDÉSÉNEK
1917. ÉVI ADATAI.**

Jótékonycélú előadások pénzügyi eredményének adatai az 1917. évről.

Folyó száma	A rendező egyesületék, testületek, vagy személyek neve	A rendezés célja	Idője	Bevétel	Kiadás	Tiszta jövedelem a jótékony cél javára	50/100-os nyers bevétel a jótékony cél szegényalap javára
1	Ahavasz Rheim Felebarátai Szeretetegylet	zsido és moham. vallású katonák kórházi ételmezése	1917. II. 4.	1.465-16	612-35	852-81	73-25
2	Alsó-Krisztinavárosi Segítő Bizottság	hadbavonultak családjai és hadiárvaik számára	1917. III. 10. 1917. III. 22.	1.072-64 810-—	468-64 400-50	604-— 409-50	53-65 40-50
3	Balászné Rác Stefánia	a háború által süjtött diákok segélyezése és saját zenekari könyvtára javára	1917. IV. 29.	473-57	265-08	208-49	23-65
4	Barcsay-u. gimnázium ifjúsági önképzőköre	a háborúban elpusztult felsőmagyarországi falvak felépítése javára	1917. V. 13.	880-—	468-50	411-50	44-—
5	Bierbauer Clarisse okl. zene-tanárno	a 38. gy. e. pótzászlóaljának özvegy- és árvaalajja javára	1917. V. 27.	33.002-70	3.650-60	29.342-10	1.650-10
6	Breuer József főhadnagy	az intézet háború által süjtött tanulóinak segélyezése	1917. III. 24.	1.304-06	813-70	490-36	65-20
7	Budapesti ref. főgimnázium ifjúsági segélyegylete	saját jótékony alapja javára	1917. IV. 15. nem tartotta meg	22.265-—	2.265-—	20.000-—	1.113-25
8	Budapesti VII. ker. ált. közjótékonyági egyesület	hadjótékonysság vas- és fém munkások tüdőbeteg szanatóriuma javára	1917. VIII, 19.	—	—	—	—
9	Budapesti Onk. Mentőegyesület	a budai ev. egyház orgonájának kijavítására	1917. X. 13.	1.523-50	947-46	576-04	76-15
10	Blau és Lukács cég munkásai	a háború által süjtött családok segélyezése	1917. III. 25.	879-—	322-30	556-70	43-95
11	Budai evang. ifj. egyesület	az intézet rokkantta vált tanulóinak segítése	1917. III. 10.	5.668-62	1.144-27	4.524-35	283-40
12	Budapesti V. kerületi izr. nőegylet			719-—	254-95	464-05	35-95
13	Budapesti VI. ker. ált. főgimn. tanulók ifjúsági egyesülete						

Folyó száma

14	Budapesti VI. ker. áll. főgimn. tanulók ifjúsági egyesülete	az intézet rokkantá vált tanulóinak segítése	1917. III. 17.	2.132—	907-98	1.224-02	106-60
15	Budapesti Kőbányai József Szíve Társulat és Oltár-Egyesület	hadilárvák segélyezésére a háború által sújtott szegény tanulók segítése	1917. X. 1.	2.000—	661-16	1.308-84	100—
16	Budapesti ev. ref. főgimnázium ifjúsági segélygyűlete	szegény gyermekek felruházása saját alapja és sebesült katonák karácsonya	1917. XII. 8. 1917. XII. 8.	2.639— 6.790—	1.179-95 2.343-85	1.459-05 4.446-15	131-95 339-50
17	Budai izr. nőegylet	saját orgonája javítására és a harctéri katonák karácsonyára özvegy és árvaalapja javára	1917. XII. 31. 1917. IV. 20.	1.249— 1.020—	883-90 666—	365-10 354—	62-45 51—
18	Budapesti egyet. kath. hallgatók Sz. Margit-köire	Pro Transsylvania orsz. segítő bizottság javára	1917. V. 16.	3.789—	1.317-95	2.471-05	189-45
20	32. gyalogezred	hadlövőgyegek és árvák segítése az óbudai hadilárvák felruházása	1917. V. 6. 1917. II. 10.	222— 920—	47-10 281—	174-90 639—	11-10 46—
21	Dittrich Vilmos főgimn. tanár	hadilárvák és hadbavonultak gyermekeinek segítése	1917. I. 21.	1.952-40	622-90	1.329-50	97-60
22	Eisvogel Ferenc zenekiskolai igazgató	az alap any- és csecsemővédő „Szikra” háza javára	1917. IV. 30.	13.184-94	4.126-74	9-058-20	659-20
23	Eörsi Tóth Júlia	a Gólgota-úti hadikórház beteg katonái javára	1917. V. 5.	1.581-30	188—	1.393-30	79-05
24	Fővárosi Gyermekkert Egyesület	szegény iskolásgyermekek ingyen ebédjét való előlítása	1917. III. 25.	16.830-80	4.732-75	12.098-05	841-50
25	Gyóraszegy Augusztin-Alap igazgatósága	vak katonák javára	1917. XII. 16.	368—	428—	—	18-40
27	Dr. Grossmann Arthur né	Vöröskereszt Egyeslet	1917. IV. 2.	5.661-20	1.834-36	3.826-84	283-05
26	Gyermekbarát Egyesület	saját alapja	1917. IV. 29. 1917. VII. 1.	8.444— 4.820-30	4.860— 1.243-60	3.584— 3.576-70	422-20 241—
28	Gyermekért — gyermekegész-segélyi társaság	segély alapja	1917. XII. 2.	1.720-84	1.119-59	601-25	86—
29	Hegy Emlékei zeneakad. tanár	hadbavonultak gyermekeinek segítése	1917. V. 6. 1917. XII. 9.	10.088— ?	3.085-87	7.002-13	504-40 ?
30	Hősök Emlékét Megőrző Orsz. Bizottság	saját tanoncothona és kertész-saját tanfolyama javára					
31	Hűspárti Munkások Szövetsége	képző tanfolyama javára					
32	Hadbavonultak családjait segítő II. ker. helyi bizottság	hadilárvák javára					
33	Magyar Izs. Kézmű és Földm. Egyesület						
34	Intim Jótékony Társaság						

A rendező egyesületek, testületek, vagy személyek neve	A rendezés célja	Idője	Bevétel	Kiadás	Tiszta jótékony cél javára	Egyéb nyers bevételek a jótékony cél számváralap javára
35	Izr. Síkeinémák Orsz. Egyesülete	1917. XII. 25.	763-48	513-69	249-79	36-15
36	Jungeneferi Jung Róza	1917. III. 25.	432-80	311-40	121-40	21-60
37	Országos Kátólikus Nővédő Egyesület	1917. IV. 29.	1.150-20	358-62	791-58	57-50
38	Kalmár Tibor és Vida Béla	1917. VI. 3.	621-60	735-71	—	31-05
39	Kath. Munkásnő Egyesületek	1917. IV. 15.	1.401-20	874-16	527-04	70-05
40	Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesülete	1917. VI. 15.	4.193-86	934-24	3.259-62	209-65
41	Közhivatási kezelvek és díjnokok orsz. egyesülete	1917. VIII. 20.	307-80	246-80	61-—	15-35
42	Kath. Sajtóegyesület fővárosi hölgybizottsága	1917. III. 26.	—	—	—	—
43	Kath. Leányok Országos Szö- vetsége	1917. XII. 2., 3. és 4.	9.586-52	7.641-89	1.944-63	479-30
44	Keresztény Szeretet Országos Gyermekvédő egy. II. ker. csoportja	1917. XII. 3.	1.005-—	874-25	130-75	50-25
45	Köbányai Sport Klub	1917. XII. 31.	562-—	441-18	120-82	28-10
46	Kocsis Lajos	1917. III. 17.	432-60	428-22	4-38	21-60
47	Kath. Tisztviselők Egyesülete	1917. III. 11.	1.235-53	440-80	794-73	61-75
48	Löwy Mayer zenehanár	1917. V. 20.	419-—	229-—	190-—	20-56
49	Landslein József	1917. IV. 15.	1.128-20	918-50	209-30	56-40
50	Lordistffy Zsuzsanna egyesület	1917. III. 30.	2.674-54	828-30	1.846-24	133-70
51	Munkások Irodalmi és Művé- szeti Orsz. Szövetsége	1917. V. 2.	107-20	162-96	—	5-35

k o r o m á k b a n

52	Munkások Irodalmi és Művészeti Orsz. Szövetsége	saját kulturális alapja	1917. III. 24.	482	378	104	24-10
53	Magyarországi Kereskedelmi Utazók Egyesülete	hadlőrvegyek és árvaik javára	1917. IV. 1.	1.426	332	1.094	71-30
54	Magyar Repülőegység Dalkör	saját alapja és a hadbavonultak segítése	1917. IV. 25.	1.166	877-05	288-96	58-30
55	Magyar Repülőegység Dalkör	a hadbavonult munkások családjainak segítése	1917. V. 27.	1.405-74	605-66	800-08	70-25
56	Magyarországi Szabómunkások és Munkásnők Szakszervelete	a hadbavonult munkások családjainak segítése	1917. V. 27.	1.444-74	394-93	1.049-81	72-20
57	Méry Béla zeneműkereskedő	hadsegélyező hivatalt övezgy és árva alapja	1917. III. 31.	10.819	28.809	—	540-95
58	Magyar Úrnők Egyesülete	vak katonák javára	1917. VI. 12.	369	133	236	18-45
59	Magyar Testgyakorlók Köre	a gyöngyösi tüzkárosultak javára	1917. VII. 15.	2.860-54	1.658-15	1.202-39	143—
60	Magyar Repülőegység munkás dalköre	szegény gyermekek felruházása	1917. VIII. 19.	779-68	751-55	28-13	38-95
61	Magyar Fiat Művek r.-t. alkalmazottai	hadbavonultak és elesettek családjai részére	1917. VIII. 26.	1.427-90	1.333-78	94-12	71-35
62	I. honvéd pórtárszólóparancsnokság	alírszti étkezde létesítése	1917. IX. 8.	1.113	—	1.113	55-65
63	I. honvéd pórtárszólóparancsnokság	Szurmay Sándor-alap	1917. IX. 29.	36.586-11	4.928-03	31.658-08	1.829-30
64	Magyar Gardasszonyok Orsz. Egyesülete	cinkotai árvaik javára	1917. X. 20.	—	—	—	—
65	Magyar Repülőegység tisztviselőinek vigalmi bizottsága	gyári munkások özvegy és árva alapja	1917. X. 3.	2.012-32	551-90	1.460-42	100-60
66	Máv. gépgyár munkásainak irodalmi köre	árva alapja	1917. III. 10.	504	456-70	47-30	25-20
67	Metzler Béla	vak katonák javára	1917. XI. 18.	600-20	413	187-20	30—
68	Magyar Repülőegység munkás dalköre	saját alapja javára	1917. XII. 15.	2.169-90	825-50	1.344-40	108-45

Főközlő név	A rendező egyesületek, testületek, vagy személyek neve	A rendezés célja	Idője	Bevétel	Kiadás	50-es nyers bevétel	
						Tiszta bevétel a jótékony céljára	Állomány céljára
k o r o n á k b a n							
69	Nyugat folyóirat szerkesztősége	vak katonák javára	1917. V. 20.	3.296-18	2.390-15	906-03	164-80
70	Ottokár Hadjáróváltó Bizottság	árvaház létesítése	1917. III. 20.	10.173--	3.599-00	6.577-40	508-65
71	Országos Zeneakadémia igazgatósa	Hadigondozó Hivatal rokkant alapja	1917. V. 21.	--	--	--	--
72	Országos Gyermekvédő Egyesület felnyosztálya	szegény gyermekek felnevelése	1917. III. 18.	4.147-80	694-14	3.453-66	207-35
73	Országos Gyermekvédő Egyesület felnyosztálya	szegény gyermekek felnevelése	1917. IV. 9.	2.099--	801-76	1.297-24	104-95
74	Országos Kath. Nővédő Egyesület	hadbavonultak segélyezése	1917. IV. 20.	1.150-20	358-62	791-58	57-50
75	Omnia Mozgóképpalota r.-l.	József tlg. vezérezredes eredei hadikikálítás	1917. XII. 23--30.	--	--	--	--
76	Országos Kath. Nővédő Egyesület	anya- és csecsemővédő alapja	1917. IV. 16.	10.426-68	4.563-66	5.863-02	521-30
77	Országos Magyar Foxterrier és Tackótenyésztő Egyesület	honvédisztek özvegyei és árvái	1917. IX. 8-9.	deficit	--	1.105-50	--
78	Pesti Izr. Nőegylet	leányárvaházban elhelyezett hadjárók javára	1917. XI. 3.	12.493--	5.447-65	7.045-35	624-65
79	„Remény” ifjúsági folyóirat szerkesztősége	Orsz. Izr. Patrónázs-Egylet	1917. XII. 2.	217-20	166-86	50-34	10-85
80	Sugár Viktor	a 2. sz. vartüzérszázalójai hadjárók javára	1917. V. 7.	10.463-30	1.543-16	8.950-14	524-65
81	Sándor Gyula	a gyöngyösi tűzkárosultak javára	1917. VI. 16.	2.983-12	933-12	2.000--	147-65
82	Schuller tollgyár hadsegélyező bizottsága	a gyár hadbavonultjainak segélyezése	1917. VIII. 16.	2.160-53	977-68	1.182-85	108--
83	Szociális Missziótársulat	sajtó pártfogoltjainak segítése	1917. V. 20.	654--	316--	338--	32-70

84	Szent László-úti elemi iskola tanteremtétele	szegénytanulók felruházása hadiárvák javára	1917. V. 13. 1917. V. 21.	976-24 296-—	264-40 255-—	711-84 11-—	18-80 13-30	
85	Szekerés Mórné	a gyöngyösi tűzkárosultak javára	1917. V. 29.	19.057-40	1.057-40	18.000-—	952-85	
86	Báró Szentkereszthy Béláné	szegény gyermekek felruházása a háborúban felidült tűzhelyek újraépítő orsz. bizottsága	1917. X. 28. 1917. V. 6.	1.501-54 4.372-11	564-20 1.375-72	937-34 2.996-39	75-05 218-00	
87	Dr. Szepesy Rezső ker. elöljáró	szegény gyermekek felruházása	1917. V. 23.	—	—	—	—	
88	Thomán István	szegény gyermekek felruházása	1917. III. 18. 1917. IV. 15.	5.338-— 198-40	1.298-10 188-44	4.059-90 9-96	267-90 9-90	
89	VI. ker. Terézvárosi Segély- alap	szegény gyermekek felruházása	1917. III. 11.	254-40	212-62	41-78	12-70	
90	VI. ker. Terézvárosi Segély- alap	szegények segélyezése						
91	Uri Fiúk Társasága	szegények segélyezése						
92	Uri Fiúk Társasága	szegények segélyezése						
93	Uránia Orsz. Növendő Egyesület	jótékony célú intézményeinek fentartása javára	1917. IV. 1.	15.194-78	3.987-84	11.206-94	759-70	
94	Vas- és fém munkások „Szabadság” dalköre	saját alapja és a Vöröskereszt javára	1917. XI. 25.	1.396-50	928-94	467-56	69-80	
95	Zeneakadémiát végzett zenészek. igazgatók szövetsége	hadiárvák segítése	1917. IV. 11. 1917. IV. 22.	1.341-— 5.895-84	780-45 2.883-60	560-55 3.012-24	67-05 294-75	
96	Zsófia Leányegyesület	saját jótékony alapja						
				Összesen . . .	366.456-91	128.366-38	247.415-99	18.299-60

Jótékonycélú előadások pénzügyi eredményeinek adatai az 1918. évről.

Folyó szám	A rendező egyesület, testület vagy személy neve	A rendezés célja	Idője	Bevétel	Kiadás	Tiszta jövedelem a jótékony cél javára	5%-os nyeresévi jánók a szegény alap javára
1	Özv. gróf Attems Gyuláné	rokkant katonák javára	1918. I. 15.	3.593—	1.583—	2.010—	179-65
2	Assisi Szent Ferenc III. rendje	Budapestben létesítendő kórháznak	1918. II. 10.	976—	282-80	693-20	48-80
3	Özv. gróf Attems Gyuláné	rokkant katonák javára	1918. II. 20.	2.447—	944—	1-503—	122-35
4	Budapesti Szűnítői Gyermektelep Egyesület	szűnítői gyermektelep	1918. I. 12.	—	—	—	—
5	Budai Margit Mária Kongregáció	hadbavonultak gyermekei javára	1918. I. 13.	1.210—	885-40	324-60	60-50
6	Budai Margit Mária Kongregáció	hadbavonultak gyermekei javára	1918. I. 20.	794—	213-08	580-92	39-70
7	Budapesti V. ker. Izz. Nőegylet	teánymenzája részére	1918. III. 10.	6.885-42	1.876-91	5.008-51	344-27
8	B. K. V. T. szabóműhelyének	saját özv. és árvaalapja	1918. II. 19.	1.608—	927-80	680-20	80-40
9	IX. ker. Mester-utcai áll. főgimnázium	hósi halált halt Huszak József tanár emlékéért megörökítendő alapítvány létesítése	1918. III. 10.	240—	80-56	159-44	12—
10	Budapesti VII. ker. Ált. Közjólét Egyesület	saját jótékony alapja	1918. III. 24	42.911—	4.059-50	38.851-50	2.145-55
11	Bálint János	a budapesti színtárszövetség és az újságírók egyesületének özv. és árvaalapja	1918. III. 25.	3.115-80	2.697-40	418-40	155-79
12	Budapesti III. ker. Szociáldemokrata párszervezet	munkásotthon létesítése	1918. III. 31.	1.029—	1.007-34	21-66	51-45
13	Bethlen Gábor-kör	hadbói visszatérő egyetemi hallgatók segítése	1918. III. 19.	1.734—	2.201-72	—	86-70
14	Budai Margit Mária Kongregáció	saját napközi otthona javára	1918. IV. 7.	1.975—	1.500-30	474-70	98-75
15	Budai Margit Mária Kongregáció	saját napközi otthona javára	1918. IV. 14.	1.296—	1.043-30	252-70	64-80

16)	Barcsay-a. áll. főgimn. ifjúsági köré	a háborúban elesett és kitüntetett növedékek emléktáblája javára	1918. IV. 22.	3.460,60	817,63	2.042,97	173,03
17	Budapesti Sport Ifjak Köre	vasúti altisztek otthona javára	1918. V. 5.	484,96	502,—	—	24,25
18	Budapesti III. ker. ev. Nőegylet	Béketemplom javára	1918. X. 30.	2.044,60	1.361,84	682,76	102,23
19	Budapesti II. sz. népjóléti körzet	saját jótékony alapja	1918. V. 3.	1.553,20	728,01	765,19	77,65
20	Budapesti Újságírók Egyesületének Betegpénzára	saját betegpénzára javára	1918. IX. 10.	7,380—	7,634—	—	389—
21	Óbudai téli kikötő parancsnoksága	háborúban elesett hajósok özv. árvaalapja javára	1918. II. 26.	2.967,80	995,80	1.972—	148,39
22	Czanner Vilma	postások özvegyei és árvái javára	1918. III. 10.	1.469,20	641,18	828,02	73,45
23	Dr. Csathó Kálmán, Kürthy György és dr. Hatvány Lajos	32. gy. ezred özv. és árvaalapja	1918. IV. 21.	7,974—	3.015,63	4,958,37	398,70
24	Cs. és kir. fizeti üdülőotthon	magyar hadifoglyok segítése	1918. IV. 25.	3,627—	2,370—	1,250—	181—
25	Cs. és kir. 2. sz. vartüzérszázalój	saját özvegy és árvaalapja	1918. V. 6.	1,863,40	1,468,40	395—	93,15
26	Erényi R. Antal	hirlapírók nyugdíjintézete javára	1918. IV. 21.	1,234—	572,40	661,60	61,70
27	Fodor Izidor, Füzessi Sándor és Vértess Jenő	Népjóléti Központ javára	1918. II. 23.	467,08	523,25	—	23,35
28	Felicián Sarolta	vak katonák javára	1918. IV. 28.	2,924,42	824—	2,100,42	146,20
29	Farkas Albert	Verpeléti-úti kápolna létesítése	1918. VI. 2.	1,232—	326,60	905,40	61,60
30	Gyermekbarát Egyesület	gyermekékek étkerzetése	1918. III. 25.	26,055,30	6,862,98	19,192,32	1,302,75
31	Izr. Siketnémák Országos Egyesülete	siketnéma hadiárvaik javára	1918. I. 10.	763,48	513,69	249,79	38,15
32	Keresztény Szeretet Országos Gyermekvédő Egyesület	hadbavonultak gyermekei javára	1918. I. 2.	895—	727,50	167,50	44,75
33	Keresk. Alkalmazottak Országos Egyesülete	saját jótékony alapja	1918. II. 24.	10,179—	8,276,25	1,902,75	508,95
34	Kőbányai Kaszinó	Kőbányai hadiözvegy és hadiárvaik	1918. III. 10.	1,687—	963,35	723,65	84,35
35	Kath. Tiszteviselőnök budapesti egyesülete	saját otthona javára	1918. IV. 7.	619—	691,80	—	30,95
36	Dr. Kovács Odón, ítéltóbi. bíró	Szurmay-alap	1918. V. 18.	1,725—	1,355,35	369,65	86,25
37	Klotild Szeretetház Egyesület	saját hadiárva alapja	1918. V. 4.	4,968,60	3,536,02	1,432,58	248,43
38	Kelenföldi Jótékonycélú Asztaltársaság	hadiárvaik felruházása	1918. VI. 7.	853,52	456,53	396,99	42,68
39)	I. honv. pótzászlóalj	saját özv. és árvaalapja javára	1918. I. 6.	2,255—	865—	1,390—	112,75

56	Orsz. Kath. Nővédő Egyesület	saját jótékony alapja	1918. IV. 7.	1.131.10	684.43	446.67	56.55
57	Zeneakadémia Igazgatósága	rokkantná vált int. növendékei javára	1918. V. 13.	999.80	1.466.80	—	50.—
58	Zeneakadémia Igazgatósága	rokkantná vált int. növendékei javára	1918. V. 28.	1.258.40	1.181.52	76.88	62.90
59	Piros Béla	a Mária-kong. napközi otthonában gondozott gyermekek javára	1918. I. 12.	3.219.78	1.075.48	2.144.30	161.—
60	62. postások vigalmi bizottsága	saját özv. és árva alapja	1918. IV. 21.	567.—	523.19	43.81	28.35
61	Pesti Izs. Nőegylet	hadiárvaik javára	1918. V. 30.	54.886.—	27.205.60	27.590.40	2.744.30
62	„Remény” ifjúsági lap szerk.	orsz. izr. patronázs egyetel hadi-árva alapja javára	1918. II. 10.	279.—	333.95	—	13.95
63	Rácz-féle nyilv. el. iskola	szűnidei gyermekeielp javára	1918. III. 23.	3.413.60	1.568.68	1.844.92	170.70
64	Sándor Gyula	X. ker. áll. köztjótékony. egy. javára	1918. II. 10.	994.—	673.44	320.56	49.70
65	Szociális Misszióársulat VII. ker. patronázs szervezete	hadiárvaik segítése	1918. II. 11.	706.—	481.30	224.70	35.30
66	Szentgyörgyi Árpád	szegénysorsú egy. halig. segítése	1918. VI. 9.	1.089.82	826.31	263.51	54.50
67	Természetbarátok Turista Egyesülete (budai osztálya)	saját jótékony alapja	1918. III. 3.	1.142.50	619.12	523.38	57.15
68	„Tűzhely” Házt. Alk. Szövet-sége	saját jótékony alapja	1918. IX. 22.	2.417.60	1.937.39	480.21	120.90
69	Uránia Orsz. Nővédő Egyesület	saját jótékony alapja	1918. III. 17.	14.708.84	6.005.01	8.703.83	735.35
70	Ujpesti Mentőegyesület	saját jótékony alapja	1918. IV. 13.	5.414.30	5.526.82	—	270.70
71	Várnai Zoltán	cs. és kir. 32. gy. e. özv. és árva alapja	1918. III. 11.	7.285.60	2.077.96	5.207.64	364.30
72	Gr. Zichy Rafeainé	a kath. orsz. nővédő egyesület anyja-és csecsemővédő akciója	1918. IV. 1-2.	2.519.20	2.548.46	970.74	175.95
			Összesen	334.759.17	161.024.81	175.254.85	16.737.92

4.

**A NÉPJÓLÉTI KÖZPONTHOZ ÉRKEZETT
ALAPÍTVÁNYOK ÉS ADOMÁNYOK
1917-1918.**

I. Alapítványok.

1. Hagenmacher-család alapítványa hadiárvak részére . . . . . 100.000— K
 2. Özv. Herz Arminné alapítványa segélyező célokra . . . . . 10.000— „
 3. Lányzy Leó és neje alapítványa népejelmező célokra . . . . . 100.000— „
 Összesen . . . 210.000— K

II. Pénzadományok.

a) Összesítés.

Törvényszám	Az adomány rendeltetése	Bevétel		Bevétel 1918. korona	Összes kiadás 1917—1918. korona	Maradvány korona
		1917.	1918.			
1	Szegények között való kiosztásra	53.239-38	70.100-—	118.285-98	5.053-40	5.053-40
2	Spanyol betegek támogatására	—	5.050-—	5.000-—	—	50-—
3	Vákok részére	—	90-—	—	—	90-—
4	Beteg gyermekek gyógyítására	—	20.000-—	19.850-—	—	150-—
5	Hadiárvak és özvegyek részére	16.350-—	720-—	5.940-—	—	111-30
6	A boszniai okkupáció alkalmával gyűjtött összegek maradványa	—	53.074-94	5.090-—	—	47.984-94
7	hadiözvegyek és hadiárvak részére	—	49.072-—	49.072-—	—	—
8	A „Tejben-dara” akció céljára	70.073-62	29.318-33	99.391-95	—	—
9	Az iskolai reggeliztetés céljára	1.670-—	50-—	1.670-—	—	50-—
0	Anyja- és csecsemővédelmi célokra	19.082-16	6.590-—	24.672-16	—	1.000-—
1	Szegény gyermekek felruházására	1.000-—	—	1.000-—	—	—
2	Gyermekek szüneti nyaraltatására	—	248-02	—	—	248-02
3	Hadivonult katonák nejeinek segélyezésére	—	10.000-—	1.378-—	—	8.622-—
4	Hazatérő katonák segélyezésére	—	10.000-—	—	—	10.000-—
5	Hazatérő beteg katonák segélyezésére	350-—	—	300-—	—	50-—
6	Népejelmező célokra	80.500-—	14-—	80.501-—	—	12-—

17	Jótevény egyesítések támogatására	27.500—	5.000—	562.32	31.907.68
18	Munkaközpont intézmények támogatására	2.050—	—	—	2.050—
19	A szegények tűzvédelmi anyagokra	4.180—	10.000—	—	14.180—
20	Meg nem nevezett rendeltetésekre	500—	206.95	—	796.95
		325.667.16	220.532.24	412.744.41	133.374.99

b) Részletvezés.

Folyószám	É. v	Az adóalany neve	Az adóalany összege		Felhasználásait		Maradvány
			1917.	1918.	1917—18-ban	korona	
			K o r o n a				korona
		I. Szegények között való kiosztásra.					
1	1917.	Lovánt Emil	2.500—	—	2.500—	—	—
2	"	Az Est újság	42—	—	42—	—	—
3	"	Az Újság	1.421—	—	1.421—	—	—
4	"	Az Újság	271.50	—	271.50	—	—
5	"	Urban S. L.	500—	—	500—	—	—
6	"	Kugler H. utóda Gebzaud T.-A.	500—	—	500—	—	—
7	"	Illés M., Illés Gyula és nejeik	500—	—	500—	—	—
8	"	Bemjécs Kozárd	10—	—	10—	—	10—
9	"	Az Újság újság	100—	—	100—	—	—
10	"	Az Est	50—	—	50—	—	—
11	"	Az Újság	312—	—	312—	—	—
12	"	A Prester Lloyd újság	1.000—	—	1.000—	—	—
13	"	Obersohn Miksa	50—	—	50—	—	—
14	"	Tolnai Arnold	1.000—	—	1.000—	—	—
15	"	Hirsch József	2.0.9—	—	2.000—	—	—
16	"	Müller Vilmosné	1.000—	—	1.000—	—	—
17	"	Szappeli Lukács József	1.0.0—	—	1.000—	—	—
18	"	Egyedi Simon	30.7—	—	30.7—	—	—
19	"	Boglári Simon Pál	1.000—	—	1.000—	—	—
20	"	Haggenmacher-család	10.000—	—	10.000—	—	—

Folyó szám	é. v	Az adományozó neve	Az adomány összege		Felhasználástól 1917-18-ban	Maradvány
			1917.	1918.		
			k o r o n a		korona	korona
21	1917.	Einhorn Dávidné	8000—	—	8.000—	—
22	"	Hámori Bíró Arminé	3.000—	—	3.000—	—
23	"	Neumann Gábor és Gárdos Zs.	1.000—	—	1.000—	—
24	"	A Pester Lloyd útján	120—	—	120—	—
25	"	Görgyei Kálmán	2.072,88	—	2.072,88	—
26	"	Az Est útján	260—	—	260—	—
27	"	Kármán Bertalan	1.000—	—	1.000—	—
28	"	Bischoff Arthur	5.000—	—	5.000—	—
29	"	Gerbeaud r.-l.	1.000—	—	1.000—	—
30	"	A Pester Lloyd útján	200—	—	200—	—
31	"	Fodor Aranka	30—	—	30—	—
32	"	Pesti Viktória Gőzmalom 10.000 K-ás adományából erre a célra	8.000—	—	8.000—	—
33	1918.	Az Újság útján	—	28—	28—	—
34	"	Medgyes Simon családja	—	1.000—	1.000—	—
35	"	Ledermann Mór	—	5.000—	5.000—	—
36	"	Baumgartner Nándor	—	10.000—	10.000—	—
37	"	Schwartz Izidor	—	1.000—	1.000—	—
38	"	Szántói Kőrössy Kornél	—	2.000—	2.000—	—
39	"	Dr. Darvay Dénes	—	2.000—	2.000—	—
40	"	Pester Lloyd	—	2.000—	2.000—	—
41	"	Pesti izraelita hitközség	—	72—	72—	—
42	"	Kőrössy Imre	—	1.000—	1.000—	—
43	"	Báró Kohner Adolf	—	5.000—	5.000—	—
44	"	Surányi Béla	—	5.000—	5.000—	—
45	"	Több bolgár iparos	—	5.000—	5.000—	—
46	"	Tschögl család	—	5.000—	5.000—	—
47	"	Széklács Antal és Peigl Károly	—	2.000—	2.000—	—

49	1918.	Bronner Politzer Henrik	—	5,000—	4,980—	20—
50	"	Acszél Armand	—	5,000—	5,000—	—
51	"	Dr. Rosenberg Gyula	—	3,000—	3,000—	5,000—
52	"	Herczel Manoné	—	5,000—	2,000—	—
53	"	Beér Arthur	—	2,000—	900-90	10—
54	"	A Pester Lloyd útján	53,239-38	70,100—	118,285-98	5,053-40
2. Spanyol betegek támogatására.						
1	1918.	A Pester Lloyd útján	—	5,000—	5,000—	—
2	"	A Pester Lloyd útján	—	50—	—	50—
3. Vakok részére.						
1	1918.	Ullmann József	—	90—	—	90—
4. Beteg gyermekek gyógyítására.						
1	1918.	Csözegi Nagy Sándor	—	10,000—	9,850—	150—
2	"	Földhitel Bank r.-t. báró Kohner Jenő emlékének megörökítésére	—	10,000—	10,000—	—
5. Hadiárvák és özvegyek részére.						
1	1917.	Bécs városa	10,000—	—	4,000—	6,000—
2	"	Hubert Vilmos	3,980—	—	1,200—	2,786—
3	"	Verő Henrikné	1,000—	—	—	1,000—
4	"	Névtelen	50—	—	50—	—
5	"	Lówy Mayer	190—	—	190—	—
6	"	Névtelen	50—	—	—	50—
7	"	Fodor Antal	4—	—	—	4—
8	"	A Déli Hírlap útján	10—	—	—	10—
9	"	Friedmann S.	500—	—	—	500—
10	"	Az Ujság útján (Görgel Ilona)	30—	—	—	30—
11	"	Az Est útján	30—	—	—	30—

Folyó szám	É v	Az adományozó neve	Az adomány összege		Felbaszmlárolt 1917-18-ban	Maradvány
			1917.	1918.		
			k o r o n a		korona	korona
12	1917.	A Pester Lloyd újján	500	—	500	—
13	1918.	A Déli Hírnap	—	20	—	20
14	"	Friedmann Sándor	—	400	—	400
15	"	Hubert Vilmos és Rohoncay Hugó	—	200	—	200
16	"	Raffai Sándorné	—	100	—	100
			16.350	720	5.940	11.130
	1918.	6. A boszniai okkupáció alkalmával gyűjtött összegek maradványa hadilárvák és hadi- özegek részére	—	53.074-94	5.090	47.984-94
		7. A „tejben-dára” akció céljára.				
1	1917.	Biehn Bertá	100	—	100	—
2	"	Lánczy Leóné	18.972	—	18.972	—
3	"	Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	30.000	—	30.000	—
			49.072	—	49.072	—
		8. Az iskolai reggeliztetés céljaira.				
1	1917.	Pester Lloyd	67.601-50	—	67.601-50	—
2	"	Hercz Viktor	1.000	—	1.000	—
3	"	Tolnai Arnold	1.010	—	1.000	—
4	"	Az Ujság	70	—	70	—
5	"	Az Est	62-12	—	62-12	—
6	"	Az Est	40	—	40	—
7	"	Neues Pester Journal	300	—	300	—
8	1918.	A Világ	—	5	5	—
9	"	A Pester Lloyd	—	12.227-33	12.227-33	—
10	"	A Pester Lloyd	—	1.770	1.770	—
11	"	A Pester Lloyd	—	6.047	6.047	—

12	1918.	A Pester Lloyd	...	...	3.985 ⁰ ...	3.985 ⁰ ...	—
13	"	A Pester Lloyd	...	...	3.174 ⁰ ...	3.174 ⁰ ...	—
14	"	A Pester Lloyd	...	...	2.110 ⁰ ...	2.110 ⁰ ...	—
				70.073-62	29.318.33	99.391-95	—
9. Anya- és csecsemővédelmi célokra.							
1	1917.	A Pester Lloyd útján	...	400 ⁰ ...	—	400 ⁰ ...	—
2	"	Thirring Gusztáv	...	500 ⁰ ...	—	500 ⁰ ...	—
3	"	Oppenheim-család	...	520 ⁰ ...	—	520 ⁰ ...	—
4	"	A Pester Lloyd útján	...	200 ⁰ ...	—	200 ⁰ ...	—
5	"	Weisz Gyula	...	50 ⁰ ...	—	50 ⁰ ...	—
6	"	Moskovits Emil	...	—	50 ⁰ ...	—	50 ⁰ ...
				1.670.00	50 ⁰ ...	1.670 ⁰ ...	50 ⁰ ...
10. Szegény gyermekek felruházására.							
1	1917.	A Budapesti Hirlap útján	...	40 ⁰ ...	—	40 ⁰ ...	—
2	"	A Pester Lloyd	...	500 ⁰ ...	—	500 ⁰ ...	—
3	"	A Pester Lloyd	...	400 ⁰ ...	—	400 ⁰ ...	—
4	"	Az Est	...	77 ⁰ ...	—	77 ⁰ ...	—
5	"	Az Est	...	15 ⁰ ...	—	15 ⁰ ...	—
6	"	Az Est	...	100 ⁰ ...	—	100 ⁰ ...	—
7	"	Az Est	...	47-34	—	47-34	—
8	"	Molnár Viktorné	...	500 ⁰ ...	—	500 ⁰ ...	—
9	"	Neumann Frigyesné	...	100 ⁰ ...	—	100 ⁰ ...	—
10	"	Repülő-gyár	...	28-07	—	28-07	—
11	"	Krausz Edéné	...	1.000 ⁰ ...	—	1.000 ⁰ ...	—
12	"	A Pester Lloyd útján	...	10.260 ⁰ ...	—	10.260 ⁰ ...	—
13	"	Schlesinger Róza	...	1.000 ⁰ ...	—	1.000 ⁰ ...	—
14	"	Pertész Dezső	...	5.000 ⁰ ...	—	5.000 ⁰ ...	—
15	"	Az Est útján	...	14-75	—	14-75	—
16	1918.	Holczler Sándor	...	—	200 ⁰ ...	200 ⁰ ...	—
17	"	Az Est útján	...	—	150 ⁰ ...	150 ⁰ ...	—
18	"	Balla Ignác	...	—	40 ⁰ ...	40 ⁰ ...	—
19	"	Az Est útján	...	—	30 ⁰ ...	30 ⁰ ...	—
20	"	Molnár Viktorné	...	—	500 ⁰ ...	500 ⁰ ...	—
21	"	Az Est útján	...	—	20 ⁰ ...	20 ⁰ ...	—

Folyó szám	É. v	Az adományozó neve	Az adomány összege		Felhasználható 1917-18-ban	Maradvány
			1917.	1918.		
			k o r o n a		k o r o n a	k o r o n a
22	1918.	Krayer E.	—	1.000,—	—	1.000,—
23	"	A Pester Lloyd úján	—	2.500,—	2.500,—	—
24	"	Krayer E.	—	2.000,—	2.000,—	—
25	"	Az Est úján	—	150,—	150,—	—
		11. Gyermekszünidei nyaraltatására.	19.082,16	6.590,—	24.672,16	1.000,—
1	1917.	Névtelen	1.000,—	—	1.000,—	—
		12. Hadbavonult katonák nejeinek segélyezésére.	—	248,02	—	248,02
1	1918.	Emberbarátok asztaltársasága	—	—	—	—
		13. Hazatérő katonák segélyezésére.	—	10.000,—	1.378,—	8.622,—
1	1918.	Gróf Károlyi Mihályné	—	—	—	—
		14. Hazatérő beteg katonák felsegítésére.	—	10.000,—	—	10.000,—
1	1918.	Farkas Bertia	—	—	—	—
		15. Hadirokkantak részére.	50,—	—	—	50,—
1	1917.	Weisz Gyula	50,—	—	50,—	—
2	"	Névtelen	50,—	—	50,—	—
3	"	"	50,—	—	50,—	—
4	"	"	50,—	—	50,—	—
5	"	"	50,—	—	50,—	—
6	"	"	50,—	—	50,—	—
7	"	"	50,—	—	50,—	—
			350,—	—	300,—	50,—

		16. Népéltelmező célokra.				
1	1917.	Sertéskezelési r.-t.	2.450	—	—	2.450
2	"	Budapesti Gözmalom	3.000	—	—	3.000
3	"	Gözmalomok	5.000	—	—	5.000
4	"	Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	20.000	—	—	20.000
5	"	Dréher Serfőző	25.000	—	—	25.000
6	"	Frigyes volt főherceg	25.000	—	—	25.000
7	"	Weisz Gyula	50	—	—	50
8	1918.	Az Est útján	—	9	—	—
9	"	Az Est "	—	7	—	—
10	"	Az Est "	—	5	—	—
			80.500	14	—	80.502
						12
		17. Jótékony egyesületek támogatására.				
1	1917.	Gerbeaud r.-t.	500	—	—	500
2	"	A Pesti Viktória Gözmalom 10.000 K-ás adományából erre a célra	2.000	—	—	2.000
3	"	Rimamurányi vasmű r.-t.	25.000	—	—	25.000
4	1918.	Első Budapesti Gözmalom érdekközösségébe tartozó malmok	—	5.000	—	5.000
			27.500	5.000	—	31.907
						68
		18. Munkásképző intézmények támogatására.				
1	1917.	Gözmalomok	2.000	—	—	2.000
2	"	Weisz Gyula	50	—	—	50
			2.050	—	—	2.050
		19. A szegények tüzelőanyagára.				
1	1917.	A Pester Lloyd útján	2.500	—	—	2.500
2	"	A Pester Lloyd	1.58	—	—	1.580
3	"	Március szabadságharcos páholy	100	—	—	100
4	"	Első magyar részvény serfőző	—	10.000	—	10.000
			4.18	10.000	—	14.180

É v	Az adományozó neve	Az adomány összege		Felhasználtatott 1917—18-ban	Maradvány
		1917.	1918.		
		k o r o n a		korona	korona
	20. Meg nem nevezett rendeltetéssel.				
1	Ferencvárosi Sporttelep	500 [—]	—	—	500 [—]
2	Hatósági zöldségárító üzem	—	60 [—]	—	60 [—]
3	Devecsis Del Vecchio Ferenc	—	236-95	—	236-95
		500 [—]	286-95	—	796-95

III. Természetben érkezett adományok.

É v	Az adományozó neve és az adomány minősége	Darab Pár Kilogramm	Az adomány mennyisége	Kiosztatott	Maradvány
1	Az Országos Hadseregélyező Bizottság útján Zita volt királyné adománya:				
	bőrtalpú cipő	pár	671	671	—
	fiatalpú cipő	—	1.133	1.133	33
	fiúruha	darab	272	209	63
	sweater	—	240	203	40
	trikó alsónadrág	—	234	190	44
	alsóing, kötött	—	62	62	—
	kötény, fehér	—	13	13	—
	sapka, fiúk részére	—	45	45	—
	sapka, leányok részére	—	220	176	44
	zsebknédó, gyermekek részére	—	7.200	6.739	521
	harisnya	pár	2.568	2.568	—
	csecsemő alsóruhák (kötött)	darab	1.708	1.708	—

5.

A NÉPJÓLÉTI KÖZPONT HIVATALI SZEMÉLYZETE 1919. ELEJÉN.

Igazgató: Dr. Csergő Hugó.

Helyettese: Kovácsházy Vilmos tanácsjegyző.

1. *Titkárság:* Reminiczky Lajos tan. fogalmazó. Salamon Béláné, Székely Endre kis. id. hiv.-ok, délutáni munkaidőre beosztva: Vidor Teréz id. hiv.

2. *Egyesületek nyilvántartásának, ellenőrzésének és segélyezésének ügycsoportja.* Előadó: Déri Sándor s.-hiv. ig.

3. *Jótékony célú hangversenyek, adománygyűjtések ellenőrzésének ügycsoportja* Előadó: Hajdú Henrik kezelőtiszt.

4. *Tanácsadó és jogvédő ügycsoport.* Előadó: Dr. Győri Ákos ügyvéd, beosztva: Antal Anna kis. id. hiv.

5. *Any- és csecsemővédelmi ügycsoport-:* Előadó: Török Margit kis. id. hiv., kezelők: Dreszler Amália, Fantó Ilona, özv. Kokaly Ignácné kis. id. hivatalnokok.

6. *Gyermekvédő- és hadiárva-ügycsoport.* Előadó: Pogány Elza kis. id. hiv., helyettese: dr. Rudnay Sándorné kis. id. hiv., kezelők: Benedek Mária, Meisermann Piroska, Major Erzsébet kis. id. hivatalnokok.

7. *Gyermekfelruházó ügycsoport, a)* Iskolákat ellátó csoport. Előadó: Voith László isk. igazgató, kezelő: Werner Ferenc id. hiv., számvevő: Kerecsényi Károly számv. főtitzt; *b)* egyéb felruházási ügyek előadói: Horváth Vidor kezelőtiszt, Horváth László, Nyers M. László id. hivatalnokok, kezelő: Zipsér Kornélia kis. id. hivatalnokok.

8. *Általános segélyezések ügycsoportja.* Előadók: Dr. Markovich Aladár tan. fogalmazó, Wenczell Geyza tan. fogalmazó, kezelők: Fodor. Gabriella, Jurisits Aranka, Ritoók Margit, Téglássy Margit, Seemüller Márta kis. id. hivatalnokok, Hangéi László, Klement Amália, Szilos Sándor havidijasok

9. *Számvevőség.* Vezető: Bátori Béla számv. főtitzt. Főszámvevőségi ellenőr: Varga Ferenc számv. főtitzt, beosztva: Éber Klára, Juhász Mária, Klein Ida, Varga Ilona kis. id. hivatalnokok. Gulyás Erzsébet, Horváth Erzsébet, Korzádi Erzsébet, Löwy Erzsébet, Marczievits László havidíjasok.

10. *Könyvelőség.* Főkönyvelő: Kurcz Gyula havidíjas, beosztva: Varga György adótiszt, Takács László id. hivatalnokok, Gara Erzsébet, Kuntz Margit kis. id. hiv., Varga Juliska havidíjas.

11. *Pénztár.* Pénztáros: Boronkay Kornél adószámtanácsos. Pénztári ellenőr: Gerlóczy Sándor számv. tiszt. Naplózó: Klós Erzsébet havidíjas.

12. *Raktár.* Raktártiszt: Kurcz Hugó havidíjas. Főszámvevőségi ellenőr: Szentmiklósi Gyula számv. tiszt. Naplózó: Fantó Jolán kis. id. hivatalnok.

13. *Közjótékonyági nyilvántartó.* Előadó: Kolb Tekla id. hiv., beosztva: Szittyay Hajnalka, Váczi Mária havidíjasok.

14. *Kezelő iroda.* Irodavezető: Hornyák János kezelőtiszt, beosztva: ifj. Kaukál Rezső, Jakobovits Ilona, Véssey Lászlóné kis. id. hiv.-ok, Aprily Erzsébet havidíjas.